

Jane Doe

Anarhistička farma

Sadržaj

1	4
2	7
3	11
4	19
5	25
6	29
7	34
8	40
9	45
10	48
11	54
12	62
13	71
14	76
15	81
16	85
18	106
19	114

Anarhistima i anarhistkinjama u Hrvatskoj . . .

Svijet je doživio puno patnje tijekom godina proteklih od kad je „Anarhistička farma” prvi put objavljena. Puno te patnje se dogodilo u vašoj zemlji. Iz relativne sigurnosti sjeverne Kalifornije smo promatrali kako proživljavate utjecaj najgoreg oblika hijerarhijske i autoritarne moći, iz čega ste izašli, a vaši snovi i vrijednosti su ostali netaknuti. Proživjeli se lekcije koje ne možete naučiti iz knjiga.

Međutim, bilo je i nekih znakova nade. U Americi, riječ „anarhizam” je od riječi koju zna tek nekolicina ljudi došla na naslovnice svih novina. Unutar američke ljevice, anarhizam je brzo postao izrazito prihvatljiv politički stav, prvenstveno zbog svojih organizacijskih modela koji se uvelike prakticiraju. To putovanje je tek počelo, no idemo naprijed, a puno inspiracije dolazi od vas, naših europskih suputnika i suputnica.

George Orwell je napisao „Životinjsku farmu” u Engleskoj da bi objasnio svoj pogled na političke filozofije svog vremena. „Anarhistička farma” je napisana u Americi kao plod istraživanja onoga što anarhizam jest i što bi mogao biti. Možda će sljedeća verzija ove priče doći iz Hrvatske. Možda će ovaj put priča biti istinita, što će vam omogućiti da pokažete svijetu kako je anarhizam puno više od utopijskog sna, kako je to model koji bi ljudi trebali koristiti u međuljudskim odnosima i svom odnosu prema planetu.

Nadam se da će vam se knjiga svidjeti.

U prijateljstvu i solidarnosti,

Jane Doe

lipanj 2002.

1

„Margaret je još bolesna” zlatni je ptičar obavijestio zabrinute životinje okupljene pred kuhinjskim vratima. Očaj i razočaranje zavladaše mnoštvom. Nitko od njih nije znao što je bilo prije Margaret. Ona je uvijek bila tu, hranila ih, brinula se za njih kada bi se ozlijedili, muzla ih, organizirala, stavljala na spavanje. Vjerovali su joj, štoviše, ovisili su o njoj.

„Tko će nas hraniti?”, upitaše kokoši.

„Mene treba pomesti”. Rosy je bila sasvim u pravu. Činilo se da će joj vimena eksplodirati.

„Staja je u neredu. Trebalo bi ju očistiti”. Mazga se navikla na čišćenje sijena u svojoj štali.

„Goldie, kada će Margaret ozdraviti?”

Ptičar uzdahne i odmahne glavom. „Margaret je vrlo stara. Nitko ne zna koliko stara, a ona se baš ne čini kao da će ozdraviti. Ne znam što možemo učiniti.” Sjedne je na stražnji trijem i stade čekati. Ostale su životinje ili stajale ili sjedile ili pak ležale po dvorištu ispod praznog užeta za vješanje rublja, također čekajući.

Malo se njih sjećalo vremena kada je Margaretin muž bio živ i kada je farma bila življe mjesto. Ed je imao velike planove, uvijek je sadio neke egzotične biljke i isprobavao najnovije teorije o kontroli pesticida. On je bio taj koji je Juanitu i Carlosa iz neke daleke zemlje doveo na farmu.

Ljame su još uvijek bile tu, ali je Ed već godinama bio mrtav. Margaret je sama vodila farmu, ulažući u taj posao svo svoje srce. Sadašnji su planovi bili skromniji, no već je tu bio i prekrasan voćnjak, a livade su bile spremne za ljetnu ispašu. Margaret je već ranije bila napravila ogroman vrt pred vratima kuhinje kojeg su sad životinje gledale kako na ovom ljetnom suncu očajnički žudi za vodom.

„Biljke će umrijeti ako ih netko ne zalije”, reče mlada svinja Susie, „I što ćemo onda mi jesti?”

„Ja sam stvarno gladan”, požalilo se mladunče.

„Voliš mlijeko?”, upita ga Rosy.

„Naravno da volim!”, odgovori mladunče, na što ga Rosy nasloni na svoje naduto vime.

„Mislim da to baš nije u redu, zar ne Goldie?”, ljutita guska upita psa.

„Zašto bi trebalo pitati Goldie? To je moje vime i osim ako ti nemaš pametniju ideju, ovo je sasvim u redu”. Mladunče se iz sve snage trudilo nadojiti se iz kravine bradavice, iako je već neko vrijeme bio odviknuto od dojenja.

„Što god upali”, reče Goldie, „Teška su vremena.”

„I mi smo gladni”, cvrčali su pilići, „ali mi ne volimo mlijeko”.

„Znam”, kaže kokoš, „no moramo čekati da Margaret ozdravi i da nas nahrani”.

Goldie pogleda gladne piliće i shvati da čekanje na nju nije nikako bio dobar plan. „Mislim da ne možemo više čekati Margaret. Jako je bolesna, a mi joj možemo pomoći tako da joj obavimo neke kućanske poslove. To će je razveseliti. Spast će joj teret s leđa. Svi znamo gdje se drži hrana i mislim da bi se trebali sami nahraniti.”

Bila je to dosta radikalna ideja, no bili su pregladni da ne bi bili spremni da je probaju sprovesti. Kokoš povede piliće u kokošinjac i polagano otvori vreću s kukuruzom. Za tu je vreću znala cijeli život, a ipak se nikad nije usudila pogledati unutra. Bila je gotovo puna, a navrh nje bio je i tanjur na kojem je Margaret običavala služiti doručak. Penny uzme tanjur svojim krilom i zagrabi u vreću. Druge se životinje okupe oko nje gledajući je kako radi ono što do tada nisu mogli ni zamisliti. Kokoš odnese tanjur kukuruza u dvorište i

pospe ga pred piliće koji su se borili da zgrabe što više. S osmijehom na kljunu, mašući tanjurom po zraku okrene se prema drugima i uzvikne „Mi to možemo!”

Sve životinje pohrle tamo gdje se držala njihova hrana. Zob, sijeno i kukuruz: svi su se najeli do sitosti. Hrana je taj dan imala posebno sladak okus. Svi su pazili da vrata sve tamo gdje je Margaret to držala. „Nadam se da nije ljuta što mi sami sebe hranimo”, reče Rosy, osjećajući se mnogo bolje nakon što su je pomuzli i nakon što je jela.

„Naravno da neće biti ljuta”, uvjerala ih je Goldie, koja je najbolje poznavala Margaret pošto je njoj bio dopušten ulazak u kuću. „Bit će joj drago što ste ovo napravili umjesto nje, što ste joj pomogli da vodi farmu.”

Nakon što je pojela svoju kašu, Susie prasica, ponovo pogleda žedan vrt. „Ja ću zaliti vrt umjesto Margaret”, reče ostalima.

„Ne znam . . .”, reče guska, „Margaret nam ne dopušta da ulazimo u vrt”. Istina, vrt je bio ograđen kako životinje ne bi ulazile.

„Margaret ne želi da vrt umre. Bit će vrlo sretna ako ga ja zalijem, zar ne Goldie?”, okrene se Susie psu koji je bio stručnjak u vezi Margaret.

Goldie razmisli. Margaret nije dopuštala da životinje ulaze u vrt, no ubrzo neće biti nikakvog vrta ukoliko ga životinje ne zaliju. „Susie, Margaret će biti sretna ako joj zaliješ vrt”. Pas je rekao svoje.

Ubrzo su svi razmišljali o tome kako pomoći Margaret. Mazga umjesto Margaret pomete staju. Svinje pokupe jabuke umjesto Margaret. Patke čak pojedu crve. Sve se životinje raspoređuje po farmi i obave sve kućanske poslove, i one potrebne i one nepotrebne, samo da bi pomogle jednoj, ostarjeloj Margaret.

Prolazili su dani i tjedni, a Margaret je još uvijek ležala u krevetu bivajući s vremenom sve bolesnija. Goldie joj je nosila hranu iz vrta i voćnjaka. Margaret se smiješila i gladila njenu zlatnu dlaku. Kako je Margaret slabila, tako je farma jačala. Životinje su otkrile način na koji farma opstaje i iz dana u dan bivale sve bolje i bolje u poslovima. Zajedno su donijele urod na farmu i spremile sve za zimu, sve umjesto Margaret. Za Margaret su posadile vrt sa zimskim povrćem i podrezali ruže.

Tijekom zime, životinje su radile planove za proljeće, što će zasaditi na poljima, kako će izgledati kuhinjski vrt, imajući čak ideju da prošire staju, naravno, sve kako bi pomogle Margaret.

S proljećem skoro na vratima i suncem nad farmom, Margaret umre. Za Goldie je to bio osobni gubitak. Ona je bila pored Margaretinog uzglavlja pri njezinim posljednjim trenucima i hranila je tijekom svih ovih posljednjih mjeseci. Margaret joj je bila prijateljica. Ostalima je, međutim, Margaretina smrt bila apstraktna. Nikad nisu poznavali Margaret na način na koji ju je Goldie poznavala, no ipak se njezina smrt nadvila nad farmom poput lešinara. Njena je bolest bila početna točka borbe. Ona je natjerala sve životinje da pokušaju i da rade stvari za koje su mislile da ih nikada ne bi mogle napraviti. Farma je bila življa nego ikad, ali sada je Margaret bila mrtva. Kako joj sada mogu pomoći?

Pokopaju je pored Eda na sjevernoj strani kuće, tamo ispod hrasta. Životinje polagano okruže oko grobova plačući za voljenom Margaret. Pričali su priče o Margaretinoj ljubavnosti i ljubavi prema životinjama. Goldie im reče kako će Margaretin duh uvijek biti uz njih jer su je pokopali na farmi. Mogli su nastaviti raditi za Margaret da bi pomogli ostvariti njen san o prekrasnoj farmi. Životinje su voljele Margaret još više sada kada više nije bila živa. Preklinjali su Goldie da im priča o Margaret, što je nju posebno dirnulo.

„Reći ću vam što je Margaret običavala govoriti, što je bilo njezino pravilo”. Goldie zatvori oči i ponovi onako kako se sjećala „Uvijek postupaj s drugima onako kako bi želio

da s tobom postupaju". Životinje upiše tu rečenicu. Goldino pravilo postade moto farme koju su zvali Krug H.

2

Mnogo kasnije, na drugoj farmi, tamo daleko iza šume. . .

Mozak mu je radio istom brzinom kao i srce; kad bi mu bar tako radile i noge! Pao je na zemlju trčeći svom snagom iz straha, probijajući se kroz blatnjav pašnjak s bijesnim psima par metara iza sebe. Grude blata koje su se otkidale od njegovih cipela završavale su u psećim slinavim ustima. „Što trebam učiniti? Farma je ograđena. U zamci sam,” pomisli.

Zakorači u neku lokvu i nađe se odjednom kako kliže kroz blato i udara o drvenu ogradu. Pomalo zbunjen, puzao je duž ograde.

„Uh, to je bilo gusto! Ne mogu vjerovati da me nisu uhvatili.” Osvrnuo se nakratko iza sebe.

Izgleda da su doberman malo zastali, iako su i dalje lajali istom jačinom kao i ranije. Došao je do kuta, okrenuo se za devedeset stupnjeva duž živice sjetivši se najednom da postoji rupa u ogradi koju su radnici trebali sutradan popraviti i za koju se nadao da će je sada moći naći.

Usporio je korak kako bi pronašao rupu. Čudno, ali i psi su usporili. „Evo je, samo da se mogu provući kroz nju”. Rupa, koju je vjerojatno napravila neka manja životinja, možda zec, bila je taman toliko velika da može proći. Nakon što je ugurao gornju polovicu tijela, zapela mu je stražnjica. Psi su se nakon klizanja zaustavili i stali pred iskopanom rupom u ogradi. Dok su ga svi sarkastično podbadali, jedan ga snažno ugrize za bijeli kovrčavi rep, što se ispostavilo kao prava inspiracija da se potpuno provuče kroz ogradu.

Nakon što se izvukao, novi adrenalin potaknut psećim ugrizom natjerao je jednu svinju doslovno na let preko susjedovog polja kukuruza sve do šume koja se nalazila preko. Zaustavio se tek kad je zapeo nogom o korijen nekog drveta. Skrivajući se iza grmlja, virio je da se uvjeri kako ga nitko ne prati.

Sjedne iza bora da uhvati dah i pregleda ugrizeni rep. Bolio ga je, no nije bilo previše strašno.

„Taj ga je pas mogao slobodno potpuno odgristi.” Osjećao se sretnim, ali zašto? Tad mu sine. Psi su slušali naredbe. Trebali su me potjerati, ali ne i ubiti. Naravno, kako su me mogli ubiti pred ostalim životinjama. One me vole, ja sam im vođa. Vjerojatno me sada traže da me vrate kući”. No na vidiku nije bilo nikoga. Tad počne razmišljati drugačije. Stvari na farmi su se bitno promijenile. U početku je osjećao ljubav i potporu drugih životinja, no sada? Provodio je manje vremena s ovcama i kravama i kokošima. Uvijek je bio sa svinjama. „I sada su se ostale svinje okrenule protiv mene, a ostale životinje uopće ne mare da ih spriječe. Nakon svega što sam učinio u njihovu korist. . .”

Nasloni se na grubu koru drveta, dok su mu suze klizile niz obraze sjećajući se starih vremena. Revolucija, ah, to je bilo veličanstveno. On je bio heroj, s medaljom koja je to mogla potvrditi. Bio je predivan uspjeh otjerati pohlepnog farmera sa zemlje i dati farmu životinjama koje su radile za dobro svih. Izvukao mu se osmijeh na licu dok je razmišljao o paradama koje je vodio i o burnim govorima koje je držao zahvalnim životinjama u danima nakon revolucije.

Kao svinja, prirodno je bio više stvoren za vodstvo od, recimo, ovaca i pataka. Zar je bila njegova pogreška što se ispostavilo da nisu sve svinje tako ljubazne i poštene? Oči mu se skupe dok je mislio na svinju koja je od štenadi dobermana napravila zle ubojice koji su ga maloprije jurili po njegovoj vlastitoj farmi. Na farmi gdje se rodio i gdje je proveo čitav svoj život. Ustvari, farma je i bila čitav njegov život; stvaranje planova za farmu, organiziranje

životinja, poticanje ostalih tijekom teških vremena. . . „I ovo je hvala za sve”, brisao je suze istovremeno trljajući bolni rep.

Sjećanje na prošlu moć i neviđeno padanje u nemilost prouzročilo mu je tupu bol u trbuhu. Ili je možda samo bio gladan.

Svinja pogleda uokolo. Drveće. Nikad u svom životu nije kročio van farme. Sada je bio bez hrane, bez prijatelja, bez prenoćišta i bez plana. Ovo potonje je bilo najstrašnije. Uvijek je imao neki plan. No sada se u nepoznatoj šumi spuštao mrak, a on je sjedio posve sam bez plana.

Uzme štap sa poda i uhvati se posla. Iz grmlja, deseci očiju promatrali su blatnjavu bijelu svinju sa štapom kako radi čudne crte u prljavštini:

1. Pronaći hranu

a. Jabuke i po mogućnosti drugo voće

b. Izvor dobre pitke vode

2. Pronaći mjesto za spavanje

a. Mora biti sigurno

b. Toplo i mekano

Oči su bile sve bliže kako bi uspješno dešifrirale škrabotine.

3. Pronaći

Svinja se još više nagne prema zemlji jer se na zalazećem svjetlu škrabotine nisu baš dobro vidjele. Nakon par minuta razmišljanja o 3. točki, odluči je izbrisati. „Pa da, 1 i 2 su bitan dio plana,” reče sam sebi odmičući se dalje kako bi se divio svom uratku.

Oči su se gotovo nečujno povukle u grmlje. Uspravi se i podvije rep nakon što je shvatio da nije sam. Mozak mu je radio svom snagom, a oči tražile da nešto vide kroz mrak. Pun nade izusti: „Prijatelji?”

Trenutak tišine i zatim zvukovi natezanja i prigušenog hihotanja.

Svaka svinja posjeduje istančano osjetilo mirisa. Čak i svinja poput ove, udaljena od svoje prirodne sredine, može znati mnoge stvari samo po mirisu. Mogao je znati tko nije bio u mraku: svinja, krava, ovca, čovjek ili pas. Ustvari, nije mirisalo na nijednu životinju koju je ikad ranije susreo. Pošto je miris bio dosta jak i nepoznat, počne u glavi nabrajati sve mogućnosti.

„Tko živi u šumi? Medvjedi! Vukovi! Tigrovi? Ne, ne tu. Ima još i jelena i zečeva.” Upita na glas: „Jeste li vi zečevi?” Odgovor: još hihotanja. „Ne bojte se, prijatelji zečevi, neću vas ozlijediti.”

Ovo ih je očito pogodilo u žicu. Smijeh je bivao sve jači i sve više prijeteći da bi se nakon toga dva odrasla rakuna dokotrljala iz grmlja i okružila svinju. Rakuni su se kretali tiho, polako kružeći oko svinje. Svinja se sabere i pokuša s prijateljskom taktikom. „Hm, čini se da sam bio u krivu. Oprostite, vidim da niste zečevi već vjeverice.”

„Vjeverice!” Jedan od većih rakuna skoči na njega. Iz takve je blizine svinja mogla i u ovakvom mraku jasno vidjeti da je pogriješila. „Koga ti nazivaš vjevericom?”

Svinja pomiriše životinju pred sobom i dalje ne znajući što je to. „Vi niste medvjedi, zar ne?” Sve su životinje na farmi čule za medvjede, no malo ih je tko imao priliku vidjeti. Međutim, navečer u staji pričale su se priče o njihovoj silovitosti i snazi kako bi zabavili i ustrašili mlade svinje da im ne padne na pamet odlutati van granica farme.

„Pa, nismo baš medvjedi”, prizna jedan rakun, „Odakle si ti uopće?”

„S one farme tamo preko . . . ili možda tamo . . .”. Okretao je svoju svinjsku nožicu ukrug sve dok nije shvatio da nema pojma odakle je došao. „Lijepa farma koju vode isključivo životinje. Ja sam bio njihov omiljeni vođa sve do danas kada su me otjerali zli dobermani.”

„Dobermani!” Čoporom rakuna zavlada drhtanje. „Mi zaista mrzimo dobermane. Mene zovu Riff Raff, a mi smo svi rakuni.” Govorio je sporo kako bi izbjegao ponovni nesporazum sa svinjom. „Ovo su Bandit, Bitanga, Vragolan, Odrpanac i Rasparač. A kako je tebi ime?”

Svinja izusti samo „S” prije nego se sjeti da je postao bjegunac, pobunjenik, koji se sada skrivao u bijegu. Ne bi bilo nikako dobro da im kaže svoje pravo ime. Uostalom, uvijek je mrzio to ime. Nije u njemu bilo ni ponosa ni romantike. A i nije bilo ime za jednog pobunjenika. Trebao je ime koje će inspirirati legende i zahtijevati poštovanje. Znao je samo ime. Uvijek je zamišljao sebe kao . . .

„Pancho”, reče svinja, „ime mi je Pancho” i udari o Riff Raffovu podignutu šapu svojom nogom, „Drago mi je što sam vas sve upoznao.”

Pancho nije bio baš siguran da mu je drago što ih je sreo, jer su rakuni imali prilično lošu reputaciju među životinjama na farmi. No pošto nikad ranije nije sreo nijednog rakuna, odluči da će biti otvorenih pogleda.

„Gledali smo te kako šaraš sa štapom,” reče Bitanga.

„Ah, da,” odgovori Pancho. „Radio sam planove”. Bilo je poprilično mračno i obrisi u prljavštini su bili gotovo nevidljivi, no rakuni s tim nisu imali problema. „Da ti pročitam to?” Uvijek je bio zadovoljan kad je imao nešto za objasniti.

Rakuni se okupe oko plana i stanu zuriti u prljavštinu, no bili su toliko blizu da su sami sebi zaklonili svjetlo. Panchu to nije ni bilo bitno jer je plan znao napamet. „Na vrhu piše „Plan za preživljavanje u šumi”. Na to se začu žamor impresioniranih rakuna. „Zatim piše pod 1. Naći hranu, a pod 2. Naći mjesto za spavanje”, objasni im svima.

Usljedio je trenutak šutnje kojeg prekine Riff Raffovo pitanje: „Je li to sve?”

„Pa izostavio sam neke točke A i B, no u principu jest, to je to.” Pancho ušuti, misleći da je možda izostavio neke bitne točke za preživljavanje. Točka broj 3 mu padne na pamet: Izbjegavati rakune.

Naposljetku Odrpanac ustvrdi kako, unatoč što je omirisao i razmazao većinu napisanog, ne shvaća čemu sve to.

„Ne shvaćaš? Koji dio ne shvaćaš?”, upita ga svinja pokroviteljskim tonom. Prije mu je trebalo manje vremena da objasni složenije planove životinjama s puno manje inteligencije. Izgleda da bi i rakuni spadali u ovu kategoriju.

Odrpanac nije mario za Panchov ton. „Ne shvaćam”, naglasi ponovo, „Zašto bi itko gubio vrijeme pišući „Naći hranu” po blatu. Ako želiš naći hranu, zašto je jednostavno ne nađeš!?” te kazavši to u potpunosti razmaže nogom ono što je ostalo od plana. Drugim se rakunima ovo učini vrlo zabavno. Međutim, usred smijeha i šaljivog međusobnog gurkanja, Bandit reče: „Idemo odavde.”

„Čekajte”, povikne Pancho, „gdje ćete?”

Svi se rakuni okrenuše licem prema svinji. Pogledaše se i u isti čas rekoše „Naći hranu” te nestadoše. Svinji je trebalo samo trenutak da se dosjeti što dalje. Od očiju po mraku nije imao puno koristi, no miris šest rakuna nije bilo teško za slijediti. Osim toga, smijeh i vika mnogo su mu olakšali posao praćenja. Bili su mladi i brzi. Pancho je zapinjao, udario o neko drvo, naletio na kupinu i pokupio nemalo trnja s nje, da bi se na kraju poskliznuo i pao u potok pokušavajući imitirati rakune koji su skakali sa stijene na stijenu. Bilo je to puno više vježbe nego što je svinja na to navikla tijekom čitave godine. Kakav dan! Kakva noć! Odjednom prestane smijeh, prestanu šale i općenito svi zvukovi. Rakuni su se kretali

sve tiše i sve sporije kako su prilazili drvenoj ogradi. Pošto su dolazili iz tame mjesečina mu je pomogla da razazna oblike. „Pa to je farma!”, uzvikne.

„Š-š-š-š”, šest se glava okrene i ukori ga, „ako ideš s nama barem budi tih.”

Svinja klimne i svi se zajedno provuku ispod ograde.

Riff Raff daje Panchu znak da ostane na distanci te Pancho poslušna. Ostane u pozadini i stane promatrati kako šest malenih figura klizi kroz blato. Što se više približavao staji, sve je jasnije razaznavao poznati miris: svinje. Njuškajući oko svinjca, ugleda rakune kako kruže oko kokošinjca. Dakle, glasine koje je ranije čuo na farmi su bile istinite.

Pancho zapazi u kutu svinjca nekoliko odraslih i mladih svinja koje su tamo spavale. Provuče se ispod vrata i na prstima dođe do korita za hranu. Hura! Kukuruz koji je ostao svinjama od ručka. Pancho počne žderati onako kako to samo prava svinja može. Pokuša istodobno biti i jako tih i jako brzo jesti, što baš i nije zahvalna kombinacija, pogotovo za jednu svinju. Pretpostavi da bi se to čak, formalno gledajući, moglo nazvati i krađom. Dakle, nije bilo u redu. No ostale su se svinje najele i ostavile mu to da mu pomognu kao pobunjeniku. „Kad bi bile budne”, pomisli, „siguran sam da bi im bilo drago da ga podijele sa mnom i da bi zbog toga bile ponosne.” Ipak, trudio se da nikog ne probudi. Rakuni nisu bili baš toliko pažljivi.

U kokošinjcu je prštalo perje. Uhvaćene u zamku šest rakuna, kokoši su vapile za pomoći. Panchu se sledi krv u žilama od strave koja se čula u njihovim glasovima. Ovčar potrči u pomoć lajući toliko glasno da je uspio probuditi čitavu farmu. U kući se upale svjetla i polugoli farmer istrči van vičući i pucajući iz sačmarice. Pancho zaroni u mekano blato svinjca misleći da bi mogao tamo ostati zauvijek. Možda bi se mogao prilagoditi ovim svinjama i jednom na ovoj farmi započeti novu revoluciju.

Rakuna više nije bilo. Na livadi se još se čulo lajanje pasa i pucanje farmera.

„Ostat ću ovdje”, pomisli svinja. Dok se okretao unaokolo da se upozna sa svojim novim domom, primijeti ogromnog vepra kojeg je probudila sva ova strka i koji je upravo zurio u njega.

„Novi plan”, bilo je sve što je Pancho stigao pomisliti dok se provlačio ispod vrata i počeo bježati prema šumi, no ne u pravcu rakuna.

Usporio je tek kad je stigao u gustu šumu. Bilo je suviše mračno za trčanje, a i on je bio poprilično umoran. „Moram zaći još dublje u šumu kako bi bio doista siguran”, pomisli, „no koliko duboko i koliko će to uopće biti sigurno?” Vrteći to pitanje po glavi, otpuže u gustu kupinu. Zaspi mrmljajući „Moram imati plan.”

3

Sunce je već odavno bilo izašlo kad je Pancho otvorio oči. Sunce je jedva prodiralo kroz tu gustu kupinu ispod bora. Probudi se iz dugog i nemirnog sna o psima koji su ga naganjali i o masakru u kokošinju. No kada ugleda pred svojim malim ružičastim očima trnje kupine shvati da ono što je sanjao nije bio san.

Stenjao je mučeći se da ustane. Svaki ga je mišić bolio, a svaki korak podsjećao na jučerašnji dan. Dok je puzao iz gustiša da vidi gdje se nalazi, Pancho shvati da nema pojma kako je stigao na ovo mjesto. Kružio je oko grmlja i njuškao obližnja stabla ne bi li našao nešto što bi mu pokazalo put. „Ne znam kako sam došao tu, ne znam gdje sam i ne znam gdje bi išao, dakle . . .” Možda i nije bitno. Bila je ovo izvrsna vježba za mozak. „Ono što jest bitno je da sam gladan.”

Znajući sasvim jasno što prvo treba učiniti, onjuši zrak. U šumi je bilo obilje nepoznatih mirisa, no ništa od mirisa kukuruza ili jabuka ili čak mrkve. Ipak, osjeti nešto. Vlagu, možda vodu. Bio je prilično ponosan što je uspio otkriti izvor mirisa pa krene na sjever. No možda ipak na istok? U bilo kojem slučaju, išao je prema vodi.

Šuma se danju nije činila toliko opasnom i nitko ga nije hvatao te se Pancho opusti u jutarnjoj šetnji. Svakih nekoliko minuta bi stao da njuhom provjeri smjer. Bio je prilično brz s obzirom na bol u mišićima. „Bilo bi vrlo dobro kada bih našao vodu,” promisli, „to je i bio moj prvotni plan. Možda će na rubovima tog potoka ili jezera biti biljaka koje će mi dobro poslužiti kao doručak.”

U nekom žbunju sa svoje lijeve strane začu glasno pucanje grana. Odjednom na oprezu, Pancho se usmjeri na zvuk i onjuši. Taj miris nije mogao promašiti. Rakuni. „Idem desno i zaobići ću ih” Samo nekoliko koraka dalje začu hihotanje iza drveta s desne strane. Pomisli se vratiti i zaobići ih u širokom luku, no iza sebe već ugleda dva rakuna koji su kopali ispod debla. Ako je želio izbjeći susret bio je samo jedan izlaz: onaj naprijed. Posvuda je mogao namirisati svoje prijatelje, ponekad ih čak i čuti, no uglavnom ih nije vidio. Međutim, svaki put kad bi se uputio udesno u smjeru vode shvatio bi da mu je put blokiran.

„Pitam se da li rakuni možda paze vodu kako je nitko drugi ne bi mogao koristiti.” Polako, ali sigurno Pancho se nađe kako korača uzbrdo u suprotnom smjeru od vode. Ubrzo dođe na uski puteljak kroz nepokošenu livadu. „Mnogo je životinja prošlo ovuda,” pomisli. Budući da je bio na dobro ugaženom putu osjećao se manje izgubljenim ubrzo zaboravivši da je krenuo ka vodi. Iako mu više nisu bili sa svih strana, rakuni su ga ipak pratili na pristojnoj udaljenosti. Teren je bio sve strmiji i cesta je bila sve uža dok nije nestala te mu je jedino preostalo penjanje. Pancho je bio prisiljen slijediti put pošto je s jedne strane bila planina, s druge oštra strmina. Uostalom, tu mu je bilo dobro i očito je put vodio nekamo, iako doduše on nije znao gdje.

Put je nekoliko puta naglo skretao i bivao je sve strmiji. Želudac mu počne kruliti, a i noge se počnu žaliti. Pancho sjedne na trenutak da se odmori, no primijeti kako su rakuni bili samo jedan zavoj iza. „Kuda idemo?”, razbjesni se nakon što je još jednom skrenuo i dobio odgovor na svoje pitanje. Put je tu završavao. Pred njim je stajao ulaz u ogromnu mračnu špilju.

„Predivno!”, vrisne, „U zamci sam!” Oprezno zakorači u špilju. Ništa nije vidio, ali mu je nos govorio sve. Koji miris! „Nemam pojma što je tamo unutra, ali ću se radije suočiti s rakunima,” pomisli dok se okretao i krenuo natrag.

Tad začu poznat zvuk: „Ej, ja sam!”

Prvo je mogao vidjeti samo par žutih očiju, a zatim i obris crne mačke u crnoj špilji. „Sabo?“, šapne. Bila je to mačka s njegove farme.

„U redu je,“ zaprede. „Pođi za mnom.“

Pancho baci letimičan pogled unatrag i ugleda rakune kako ulaze u špilju. Požuri se da sustigne mačku koja nije imala problema s kretanjem u mraku. „Mačke vide u mraku, rakuni vide u mraku. Samo ja – samo ja ne mogu,“ promrmlja te se spotakne o kamen. Smrad je u špilji bio jak; toliko mirisa koji su se preklapali i napravili zbrku u njegovom nosu. Mačka je hodala ispred njega, rakuni odmah iza. „Sabo, kuda idemo?“, upita Pancho trudeći se zvučati kao da mu je svejedno. Je li to bila zamka koju su mu postavili neprijatelji s farme?

„Želim da upoznaš neke moje prijatelje“, reče mačka.

„Zašto nisi sama došla po mene?“ upita svinja sumnjičavo.

„Rakuni su se javili dobrovoljno“, mačka slegne ramenima.

Iz pozadine se začu hihotanje, no kad se Pancho okrenuo na licu im je mogao vidjeti samo sladak osmijeh.

„Evo nas,“ reče mačka. Skrenuli su iza ugla i ušli u trbuh spilje. Zraka sunca koja je prodirala izvana davala im je svjetlo i blaženi kisik. Životinja je bilo posvuda, među ostalima naravno i rakuna, vjeverica i jelena. Tada na rubu golemog kruga životinja Pancho ugleda pet ogromnih obrisa tako veličan-stvenih i zastrašujućih da je odmah znao: „Medvjedi!“

Odmakne se i na leđima osjeti hladnoću stijena. Mačka odlunja te se smjesti u podnožje manjeg medvjeda koji je sjedio u sredini, na što joj Pancho uputi par prodornih pogleda.

„Dobrodošao,“ reče mali medvjed.

Pancho se osjećao slabo. Koljena mu počnu klecati, a lice probljedi. (Ovo je bilo posebno dojmljivo s obzirom da je bio bijela životinja). Srebrna se vjeverica stvori s drvenom posudom kraj njega gotovo u sekundi.

„Hoćeš malo vode?“, upita svinju. Pancho potvrdno klimne glavom i posegne za vodom. „Smiri se, sve je dobro. Među prijateljima si,“ šapne mu vjeverica te odjuri natrag s praznom zdjelom.

Sve su oči bile uperene u svinju. Osjećao je kako mu ponos govori da pokaže malo hrabrosti. Prisilio se da dođe među životinje te kaže: „Hvala vam za vodu. Bio sam toliko žedan da sam mislio da ću se onesvijestiti!“

Ta je rečenica urodila plodom, iako nije bio siguran da li su mu vjerovali.

„Vjerojatno si gladan. Ubrzo će ručak. Ja sam Judi“, kaže medvjedica.

„Ja sam,“ usne mu još ne navikoše na novo ime. „Ja sam Pancho“, reče svinja pogledavši Sabo koja je samo zavrtjela očima, ne rekavši ništa.

Štoviše, nitko ne reče ništa, pa je Pancho pitao što ima za ručak, čisto da probije led i započne razgovor. Nadao se da odgovor neće biti svinjetina.

„Rekla sam im što se ti se jučer dogodilo na farmi. Mislili smo da bi nam se možda htio pridružiti.“ reče Sabo.

Nama? Pancho je mislio da je mačka bila životinja s farme, ali je očito vodila dvostruki život.

Pancho se smrzne kad je ogroman naboran smeđi medvjed prozborio svojim dubokim glasom „Sabo nam je rekla da znaš čitati. Što još znaš?“

„Pa,“ zamukne Pancho, „znam pisati i pomalo zbrajati. Radim planove, nadzirem i organiziram ostale životinje.“

Po šaputanju među životinjama Pancho zaključio da ih je razočarao.

Riff Raff ga upita da li zna pronaći drva u šumi. Još jedna nova životinja pomoli glavu iz gomile, dođe do Pancha i zarine mu svoje smiješno lice u njušku. „Znaš li graditi?“

Svinja upije miris čudne životinje pred sobom . . . Okretna i brza, sitna životinja odskoči unatrag i skoči na rame velikog medvjeda gdje ostane sjediti.

„Graditi baš i ne znam”, reče Pancho, „ali mi vrlo dobro ide nadziranje drugih dok to rade.”

„Pa, zar to ne ide svima nama!”, prozbori čudnovata životinja te pokrene lavinu smijeha koja se kao divlja vatra širila među rakunima.

Sabo se nagne prema Panchu i reče „To je Bonkers. On je majmun. I to odbjegli majmun!”

Smijeh prestane kad prozbori medvjedica Judi: „Ako ne znaš ništa raditi, kako znaš nadzirati druge dok rade? I ako oni mogu sami nešto raditi, zašto si im ti potreban?”

Pancho ostane zabezeknut. Već umoran od ismijavanja, preokrene priču. „Što to točno vi radite? Imate farmu?” Bilo je to dobro pitanje s obzirom da je ovo bio čudan sastav životinja.

„Nema nikakve farme”, odgovori mu Judi, „Živimo u šumi i radimo kako bi je zaštitili.”

„I živite i radite zajedno?”

„Svi živimo u blizini i ponekad radimo stvari zajedno, no ne nužno”, reče Judi.

„Ti si vođa?” Svinja upita iskreno, ne misleći ništa ružno time, no uzdasi koji su se čuli među životinjama rekoše mu da je napravio gadnu pogrešku time što je to pitao.

„Nemamo vođa!”, odbrusi mu Bonkers, „Nema vođa, nema sljedbenika.”

Neugodnost razbije tek piskutav glas vjeverice: „Idemo jesti!” Na to sve životinje pohrle prema ulazu u špilju.

Judi se kretala znatno sporije od ostalih. Nedavno je upala u zamku lovaca i ozlijedila se, te se sada još uvijek oporavljala. „Ne brini se, ima dosta hrane,” reče Judi. Sabo i Pancho uspore kako bi joj pravili društvo.

Hrana se dijelila ispod stabala u blizini špilje. Pancho primijeti i neke životinje koje nisu bile na sastanku u špilji. Vjeverice su pripremile jelo od žireva i iako nije baš bilo privlačno, bilo je zasitno i gladnoj je svinji imalo dobar okus. Nad hranom se vijorila zastava na kojoj je pisalo „Orasi za sve”. Tako su se zvale vjeverice koje su na sebe preuzele hrabar zadatak da se brinu za prehranu tako velikog i šarenog skupa životinja.

Pancho sjedne između Judi i Sabe.

„Sabo mi je dosta pričala o tvojoj farmi”, reče Judi. „Čini se da je sve počelo s uspješnim ustankom. Prava je šteta što su neke životinje postale poput ljudi.” Pancho zine u čudu. Je li to način na koji je Sabo vidjela trud i napore na farmi? Kad bolje promisli o tome, pomisli Pancho gledajući mačku, gdje je ona bila kad se trebalo raditi? Ovdje, bez ikakve sumnje. Pancho ne reče ništa te Judi nastavi: „Uvijek sam se pitala zašto si ostao na farmi nakon što si postao neovisan, radeći i dalje kao rob? Zašto nisi pobjegao u šumu i postao uistinu slobodan?”

Nikad nije o tome razmišljao, a koliko je znao ni druge životinje nisu mislile na to. Odmahne glavom i jednostavno reče: „Ne znam.” I zaista nije znao.

Svinja pogleda prema gore i primijeti dvojicu rakuna od sinoć, Vragolana i vjerojatno Bitangu, kako iznova staju u red. „Vidio sam sinoć kako ti rakuni napadaju kokošinjac,” izbrblja se Pancho. „To je bilo užasno za gledati, no opravdao sam to njihovom glađu. Sada vidim da su mogli tu jesti, a da su tamo samo radili nevolje.”

Judi i Sabo se zadovoljno nasmiju. Sabo promrmlja kroz zube kako je vjeverice kuharice ne bi čule: „Zlo nam je od žireva.”

„To i nije neki izgovor,” pomisli Pancho i primijeti da je on bio jedini koji je pojeo čitav tanjur. Većina ostalih životinja nisu svoj ni takle.

Sabo pruži svoj tanjur Panchu i reče „Posluži se. Nisam gladna kao što sam mislila,” sretna što se uspjela osloboditi tog jela.

„Hvala”, progunđa Pancho primivši se zdjele.

„Imaš pravo Pancho,” reče medvjedica. „Ovo je sasvim zdrava hrana i vjeverice naporno rade da bi je spravile”, te rekavši to počne jesti, ali ne s onakvim užitkom kao svinja.

Pancho je bio gotov vrlo brzo. Želudac mu je bio pun, te mu se mozak mogao usredotočiti na druge stvari. „Rekla si da radite kako bi zaštitili šumu. Što radite?”, upita medvjedicu.

„Radimo u korist šume,” odgovori, „i šuma nam vraća tako što nas hrani i štiti.” Pancho sjedne i ne prozbori ništa nekoliko minuta te Judi nastavi. „Ljudi sijeku previše stabala i na taj način uništavaju mnoge životinjske domove. Životinje se stoga trebaju udružiti kako bi spasile i sebe i drveće i potoke.” Sada je govorila o svojoj omiljenoj temi, a pritom je imala i pozornog slušatelja. Judi mu je potanko ispričala sve o ekološkim katastrofama sve dok Pancho nije postao potpuno svjestan općih posljedica.

To ga toliko dirne da počne plakati. Osjećao je da je zadatak životinja od iznimne važnosti.

„Pomoći ću koliko god mogu”, obeća, „no nemam nikakav plan.”

„Nema veze”, Judi kaže, „mnogi od nas imaju planove”. Pancho se nasmiješi i pogleda oko sebe svoje nove prijatelje. Samo se nadao da ti planovi nisu bili Bonkersovi ili možda od rakuna.

U slijedećih je nekoliko dana Pancho upoznao čitavu družinu. Nisu ih baš zanimali planovi ili organizacija, no bili su prilično pametni i vrlo dobro obaviješteni. Svinja se pitala kako li će se uklopiti u sve to i što će im imati za ponuditi. „Barem me sve ovo zanima,” promisli dok je pokušavao naučiti kako se pali logorska vatra.

Pancho je uvijek volio nešto raditi te su ga bezbrižni dani u Špiljskom kampu pomalo umarali. Ostatak životinja većinom je uživala u dokolici, drijemajući na suncu, igrajući kojekakve igre i pričajući o ekološkoj revoluciji, no bez konkretnih poteza po tom pitanju. Samo bi se pojavljivale na ručku i večeri te svirale bubnjeve u večernjim satima. Nakon nekoliko dana besposličarenja, Pancho se dobrovoljno javio za pomoć vjevericama kuharicama. One su se kroz šumu kretale brzinom munje skupljajući sve što je bilo jestivo, posebice žireve, a Pancho je samo bezuspješno kaskao za njima. Nakon toga se okušao u kuhanju. Recept „Orasi za sve” bio je uvijek isti: uzeti sve što se tog dana uspjelo skupiti i baciti u ogroman lonac. Nakon par sati kuhanja, trebalo je samo smisliti novo ime za jelo i servirati ga.

Ovo je svinji bilo jako zabavno s obzirom da se volio igrati s hranom, ali ga to nije mentalno razvijalo. Međutim, počeo je jako cijeniti vjeverice. Štoviše, divio im se. Do tada nije nikada ni upoznao neku vjevericu. Prije je pretpostavljao da vjeverice nisu sposobne kao većina ostalih životinja, no kod nikoga nije nikada vidio takvu predanost, energičnost, pamet i samo-dostatnost kao kod njih. I to sve bez nadzora. One su bile nečujni otkucaj srca koji je održavao živom ovu skupinu životinja.

Na povremenim je sastancima Pancho uglavnom slušao, a ako mu nešto ne bi bilo jasno poslije bi nasamo zamolio Judi da mu to objasni.

„Korporacije,” pitala se svinja, „Jesu li one novi neprijatelj ili je to tek druga riječ za ljude?”

„To je isti neprijatelj, samo zamaskiran,” reče mu Judi, „Vrlo lukav i težak za poraziti.”

„Zašto jednostavno ne skinemo tu masku?”, upita svinja.

„Baš je to ono što pokušavamo,” reče medvjedica, klimajući glavom, „no teže je nego što se čini.”

Judi duboko uzdahne te počne s objašnjavanjem. „Recimo, što je i točno, da je jedini razlog postojanja tih korporacija da svojim dioničarima, odnosno sebi, donesu profit.”

Pancho klimne i doda: „Znao sam. Nije ni čudo da ne mare za životinje koji im osiguravaju taj profit ili pak za okoliš.”

Judi podigne šapu kako bi naglasila slijedeće pitanje upućeno Panchu. „No zašto postoje korporacije? Zašto jednostavno ne postoji mnoštvo zasebnih tvrtki i poslova?”

Pancho se počeo po glavi. Znao je da bi trebao znati odgovor ali nije. I mrzio se zbog toga.

Medvjedica nastavi: „Zakon štiti korporacije tako da one nemaju pojedinačnu odgovornost. A znaš što svi mislimo o pojedinačnoj odgovornosti!”

„Pa da!” odgovori Pancho u sekundi. Mnogo je naučio o toj temi otkad je došao u Špiljski kamp. Kada nema vođa ili pravila, najvažnija je pojedinačna odgovornost. „Zar na taj način uspijevaju iskoristiti šumu bez ikakvih posljedica?”

„Tako i na milijun ostalih ilegalnih načina.” Judi od gadosti prodrhti. „Dakle, mi se borimo protiv njih svim raspoloživim sredstvima, ali karte idu njima u korist.”

Pancho također prodrhti. Korporacije treba zaustaviti i osuditi ih za zločine. Svinja, koja je ne tako davno imala svojevrsnu moć na svojoj farmi, osjeti ljutnju zbog svoje bespomoćnosti. Što može napraviti?

„Kada ćemo napraviti nešto da sačuvamo šumu?, upita svinja.

„Ubrzo,” dobije odgovor. „Kada se gavran Quoth vrati.” Judi uzdahne. „Uživaj u tišini dok još možeš.”

No, Pancho je žudio za akcijom. Tog poslijepodneva, dok je punog trbuha ležao na slatkoj travi i gledao kako oblaci prolaze, promrmlja prema nebu: „Kad bi barem došao gavran.” Želja mu se ispuni koji trenutak kasnije kad kroz oblake bane velika crna ptica. Nekoliko puta okruži livadu na kojoj je Pancho ležao, te se spusti na stijenu u blizini privremene kuhinje. Sve se životinje okupe oko njega. Pancho također potrči da zauzme dobro mjesto.

Gavran se kretao naprijed-nazad sve dok sve životinje nisu bile na okupu. Imao je važne vijesti i znao je da je bitno da ih što prije čuju. „Korporacija namjerava povući još jedan radikalni potez”, zagrakće, „Par dolina dalje već postoji cesta!”

Čuvari šuma počnu zviždati i gundati.

„Ne smijemo gubiti vrijeme!” poviče Bandit. „Moramo odmah krenuti.”

No, ostali odluče kako će pričekati do sutradan ujutro. Večeras će obaviti sve pripreme. Uzbudeni je Pancho preklinjao da bude u odboru za sabotazu. To je od svega ostalog zvučalo najvažnije i najuzbu-dljivije. U odboru je još bilo nekoliko medvjeda, svi rakuni, majmun Bonkers i lasica.

„Koji nam je onda plan?”, zapitkivala je svinja sabotere koji su se raspršili po šumi i skupljali alat i ostali materijal potreban za akciju. „Hoćemo li našiljiti kolce, uništiti im opremu, blokirati im put?”

„Prestani postavljati ta svinjska pitanja”, odbrusi mu majmun, „Kako ćemo znati što ćemo raditi dok ne dođemo tamo?” Bonkers zakoluta očima kao da bi se svi trebali složiti s njim.

Crveni stavi šapu na Panchovo rame. „U redu je,” reče, „Uzet ćemo sve što trebamo da napravimo sve što se može.” Crveni namigne svom otrcanom kolegi medvjedu čija je šapa još uvijek bila na Panchovom ramenu i doda: „Ja i Arthur smo uvijek spremni za lov na ljude.” Dva se medvjeda zločesto nasmijaše.

Pancho se iznova osjetio sigurnim. „Plan je”, reče sam sebi, „da budemo spremni na sve.” te prizna kako je ovo zvučalo vrlo mudro.

Od spaljenog debla naprave sanduk, kojeg u čas napune raznim materijalima koji bi im mogli poslužiti pri sabotazi. Sanduk je bio toliko pun da se dobar dio toga prosuo i po podu. Saboteri su bili vrlo sretni što su uspjeli toliko toga skupiti, ali odluče kako bi ipak bilo

pametnije da na tako dug put ne nose sav taj teret. „Ova žica i ovaj konopac su dobri”, reče Bitanga, koji je zaista radije vezivao drveće nego šiljio kolce.

„Treba uzeti i ovaj čekić, duge čavle i odvijač. Jest da su teški, no dobro će nam poslužiti,” doda Bonkers.

„Ovaj kamen i drvenu palicu ćemo ostaviti tu, već ćemo ih negdje naći. No moramo ponijeti hranu, vodu i zavoje,” preporuča Crveni. Pancho se to nije dopalo.

„Čujem li bubanj za jelo?” upita gladna svinja.

Bilo je malo rano, no sve se životinje odazovu pozivu i ostave svoje poslove. Po mirisu je Pancho mogao zaključiti kako je hrana skoro gotova, ali pored toga nanjuši nešto posve drugo.

„Hej, pa to su Tex i Mex!”, povikne Riff Raff, na što svi rakuni potrče u pravcu dvoje pohabanih starih kojota koji su čučali kraj bubnja s gitarama na leđima. Novi su posjetitelji bili pravi brbljavci. Životinje iz kampa dočekaju kojote s takvim zadovoljstvom da je Pancho odlučio ne pokleknuti pred starim predrasudama o njima.

„Prijatelji vam imaju odličan smisao za vrijeme, ne samo da su došli baš na vrijeme za večeru, nego i za sutrašnju akciju u šumi,” reče Vragolan i prezirno pogleda Texa i Mexa.

„Bili bi vam jako zahvalni na večeri, ali vašu ćemo avanturu morati preskočiti. Prestari smo mi za to,” odgovori Tex.

Pancho nekako posumnja u to, no njihova mu se priča učinila zanimljivom pa je za večerom sjedio s rakunima u podnožju kojota.

„Znate li gdje smo sinoć bili?”, upita Mex rakune. „Znate onu farmu s ogromnim kokošinjem?”

„Naravno da znamo. Baš smo je napali prošli tjedan, zar ne Pancho?” reče Vragolan.

„Ja nisam napao nikakav kokošinjac,” objasni Pancho svima koji su slušali, „Ne bih nikada tako napao kokoši.”

„Nije nas bilo briga za kokoši. Uzeli smo samo jaja.”

„Mi također”, doda Tex.

„Pa, zar je to bolje?” Pancho upita s visoka, „Jaja su samo djeca kokoši koja se nisu iznesla.”

„Ne, ne, ova nisu plodna,” reče Vragolan.

„Čak i da jesu, ne vjerujem da se prije izlaska iz ljuske mogu smatrati kokošima”, objasni Mex.

„Uostalom, ako ih ne bi mi uzeli, uzeli bi ih ljudi”, doda Tex, „Nemojte me krivo shvatiti, nemam ja ništa protiv kokoši.”

„On obožava kokoši,” nasmije se Mex, „Nego, znate tu farmu? E, pa nema je više.”

„Nema?”, uzvikne Pancho, „Kako to?”

„Mislim, zemlja je naravno još uvijek tamo, ali farme nema. Govore da ju je korporacija kupila i zatvorila. Još se ne zna što će se tamo graditi, ali životinja i farmera tamo više nema.”

„Nema više jaja,” uzdahne Vragolan.

„Samo tako?” Pancho nije mogao vjerovati.

„Samo tako. Mislim da ću uzeti još malo složenca od žireva”, reče Tex i krene prema kuhinjskom stolu. „Mislim da ovakvo jelo nisam jeo od prošlog puta kada smo bili tu.”

Pancho je razmišljao o onoj kokošjoj farmi. Da nije bilo onog vepra, bio bi tamo i ostao. „Sva sreća što nisam”, pomisli, „Tko zna gdje bi sad bio?”

Nakon večere, mladunčad sakupi štapove i komadiće drveća za logorsku vatru koja je gorjela čitavu noć. Čitav se kamp okupio oko kojota koji su se podešavali i prebirali po svojim razlupanim instrumentima. Pjevanje započne s tužnim zavijanjem. Tex i Mex su

pjevali stihove, no kada bi na red došao refren, moglo se čuti svakojako tuljenje, zavijanje i lajanje. Iako je čuo i ljepše pjevanje, Pancho nikada nije čuo tako tužne pjesme. Kojoti su pjevali o samotnim, lutalačkim životima beskućnih skitnica. Ako se i ne bi prepoznao u stihovima, u želucu bi osjetio nostalgiju za domom. Da mu prijatelji nisu bili tu, Pancho bi sigurno zaplakao. Pogledom je tražio Sabu, svoju staru prijateljicu s farme. Bila je tako dirnuta da je morala pokriti uši. Jurne do nje i sjedne kako bi se zajedno prisjetili starih dana.

Mačka se popne na prste i šapne Panchu: „Toliko mi je oštra bol u ušima.”

„Moji osjećaji također,” uzdahne Pancho dok je slušao tužne zvukove gitare.

„Ispričaj nam priču,” poviče netko od mladih.

„Priča, priča!” poviknu svi.

„U redu, u redu,” zadovoljno reče Tex svojim mladim obožavateljima koji su se okupili u njegovom podnožju. „Kakvu priču hoćete? Dugu i iscrpnu priču o lisici? Ili pak kratku i jednostavnu priču o medvjedu? Ili onu o biču s devet krajeva?”

„O biču s devet krajeva!” povikne mlada ovca. Sve se životinje slože.

„Neka onda bude ta priča,” iskesi se Tex i položi gitaru na zemlju. „Priča o biču s devet krajeva je priča o hrabrosti, herojstvu i žrtvi. No, iskrena je i istinita: prava priča.”

I Tex počne: „Ne tako davno, preko mora, mačke u Cataloniji živjele su pod tiranskom vladom čovjeka koji se nazivao kraljem. Vi mačke morate raditi ovo, ne smijete raditi ono, morate poštovati ovo, morate vjerovati u ono! Moć može biti zla stvar, a o moći vlade pak svi znamo sve. Mačkama u Cataloniji je bilo dosta svega. Bile su umorne od toga da im se naređuje i da ih se ugnjetava. Pričalo se o ustanku i svrgavanju kralja s trona. Mačke u Cataloniji nisu htjele više ono -alonija!”

Tex se smijao vlastitoj igri riječi. „No uvijek gladna vlada nije mogla to dopustiti. Rekoše im: Vi mačke ne možete same upravljati stvarima. Trebate našu pomoć. Niste dovoljno obrazovane. Za ovakav posao su potrebni stručnjaci, profesionalci. Vi mačke niste dovoljno jake da se same zaštitite od neprijatelja. Ubrzo su se neke mačke počele bojati. Možda vlada ima pravo. Možda se ne možemo same zaštititi. Druge su mačke bile bijesne. Mi se možemo brinuti jedni za druge. Bit će nam sasvim u redu. A tko nam je neprijatelj? Vlada, tko drugi!?”

„Ne brinite”, reče im korporacija, „Nitko vas neće tjerati. Vidite, imate mogućnost. Možete glasati za bilo kojeg vladara”. Mačke se slože. „Izabrat ćemo najboljeg. Glasovat ćemo za onog vladara koji će biti na strani mačaka.” I to učiniše.

„Ne”, povikne vojska, „Vi mačke ste izabrale krivo. To samo pokazuje da ne možete same upravljati stvarima. Od sada će general Skanko2 biti glavni. Pokazat će vam kako se stvari trebaju uređivati.”

„General Skanko bijaše veoma okrutan. Bio je i korporacijski i vladin, no ponajviše vojni čovjek. Imao je na raspolaganju sve vojnike i svo oružje. Što je jedna Catalonija mogla učiniti?” Tex zastane i potraži odgovor među svojom publikom.

„Boriti se!” uzviknu čuvari šume.

„Tako je,” potvrdi Tex, „I to je baš ono i što su i učinili: borili su se! Skanko je imao moćno oružje, ali mačke nisu bile same. Medvjedi iz Barcelone istjeraju vojsku iz grada i preuzmu njihovo oružje.”

Medvjedi u publici glasno pohvale taj čin.

„Dok su se najsnažnije životinje i dalje borile na Skankovoj strani, držeći ostale dijelove zemlje još uvijek pod kontrolom, druge su životinje napravile nešto još nevjerovatnije. Započele su nov način suživota. Dijelile su hranu, međusobno razmje-njivale stvari umjesto da koriste vladin novac i odbacile vladare i vođe. Životinje diljem svijeta gledaše ih u čudu,

ne zbog njihove borbe, već zbog njihovog novog načina života. Neke su došle iz dalekih zemalja kako bi im pomogle da očuvaju taj nov način življenja.”

„No, Skanko bijaše nemilosrdan. Njegova je vojska sve više jačala pod potporom stranih vlada koje su ulagale novac u mašineriju Skankovog rata. Brojčano i oružano nadjačane, mnoge su životinje ili izgubile život ili prestale s borbom. Neke su se čak pridružile Skanku kako bi bile na pobjedničkoj strani. Catalanija je bila poražena, a nov način života uništen.”

Tex uzdahne i pogleda tužna životinjska lica oko sebe.

„Catalonija i životinje u njoj patile su i još uvijek pate, ali su pokazale svijetu nešto zaista važno. Zbog njih životinje diljem svijeta imaju nade. Otkrili su i živjeli novim načinom života i iako je on trajao samo malo vremena, svijet je bio svjedokom njegove funkcionalnosti. Vlade su ga se bojale, korporacije su ga mrzile, vojsku je sigurno razbjesnio, no rep Catalanije ostaje inspiracija životinjama, ma gdje bile.”

Tex završi priču.

Sabo je, čini se, uronila duboko u misli. „Jesu li mačke zaista to napravile? Da li se to doista tako dogodilo?“, upita kojota.

„Da, Sabo, stvarno je bilo tako,” odgovori Tex.

„Vau, to su bile prave mačke,” reče ponosno.

Kada je Pancho otvorio oči, kamp je već bio u nizu akcija. Razni su se odbori okupili oko svojih zdjela s kašom od žireva i raspravljali o organizaciji. Vjeverice iz „Oraha za sve” letjele su unaokolo kako bi svi dobili svoju porciju jela. Jedna od njih stavi posudu s jelom pod Panchov nos čim se probudio, i poznavajući njegove manire za stolom, pričekava trideset sekundi koliko mu je trebalo da to srkne, zgrabi posudu i odjuri natrag tamo gdje je bila gužva. Judi je sjedila okružena raznim pticama, zečevima, jelenima i ostalim tihim i brzim kuririma. Oni su bili grupa za medije i informacije; u njoj je trebala biti i Sabo.

„Gdje je mačka Sabo?” upita Pancho nakon što svima zaželi dobro jutro. „Zar ovo nije njezina interesna grupa?”

„Sabo se jutros vratila na farmu. Tamo će raširiti vijesti i vratiti se natrag sa svježim vijestima.”

„Uostalom,” šapne mu Judi, „Kad je pod stresom, nije baš od koristi.”

Sabo se, naravno, vratila na farmu, pomisli Pancho. Tamo treba nešto napraviti: dobiti na vremenu da nestane. Nije se sjećao da je ona ikada na farmi širila ikakve vijesti. Možda i jest, samo ne među svinjama. Nije znao.

Pancho pogleda uokolo ne bi li pronašao svoje sabotere. Ugleda ih pokraj debla s materijalom kako se svađaju tko će prvi uzeti koji alat. Samo su čekić i odvijač zapravo bili alat, a od to dvoje i Riff Raff i Bonkers su htjeli odvijač, nudeći jedan drugom čekić kao nagodbu. Dogovor je riješio pohabani medvjed s hrapavim glasom jednostavno rekavši kako će on ponijeti oboje, a svi ostali će se po potrebi moći njima služiti. Tom se rješenju nije nitko protivio; alat je bio težak, a medvjed dovoljno velik. Pancho je nosio mali paket s užetom i čavlima kojeg je pričvrstio oko trbuha. Tada primijeti da je bio vitkiji nego ikad, sve to zahvaljujući žirevima i redovnoj vježbi. Spakirani i spremni, svi su stajali u krugu gledajući jedan drugoga. Sve su životinje imale oko sebe natovareno oružje i nakon što netko reče „Spremni?” svi povikaše „Spremni!” te se krug razbije u liniju koju je kroz dolinu predvodio gavran Quoth.

Koračajući tako duž planinskog puteljka u jednoj liniji, Pancho odvoji nekoliko minuta da se pribere od svog prvog medvjedeg zagrljaja. „Kad samo pomislim, do prije tjedan dana nikad nisam ni vidio medvjeda, majmuna ili pak rakuna.”

Pogleda svoje nove prijatelje kako koračaju u jednoj liniji. „Trenutno najradije pričam s Judi, najbolje rasprave su s Riff Raffom, a Bonkers je, moram priznati, najzabavniji. Bio je toliko sretan da se ubrzo našao kako pjevuši neku ratnu pjesmicu dok su silazili u borovu šumu.

Na kraju reda su bile „Orasi za sve”, a nekoliko običnih i dvije prugaste vjeverice su nosile ogroman lonac u kojem su bez problema sve mogle spavati. Kad je teren postao bolji, bacile su ga na pod i kotrljale tako što su iznutra trčale po njemu. Pancho se nasmijao njihovoj dosjetljivosti, no gledajući ih što rade, slučajno naleti na nisku granu. Lasica iza njega se slatko nasmije, a svinja skupi ono malo dostojanstva što mu je ostalo, ubrza korak i stigne medvjeda ispred sebe.

Izađu iz šume i nastave hodati preko tako visoke trave da su se čak i medvjedi trebali popeti na stražnje noge kako bi vidjeli kuda idu. Gavran Quoth je letio iznad njihovih glava tako da ga svi mogu vidjeti, a i jelen je na početku kolone, poznat kao dobar vodič, savršeno dobro znao kuda idu. Drugi su samo trebali slijediti uski ugaženi puteljak. Činilo se da hodanju kroz travnati tunel s nikakvim oznakama, koje bi im pokazivale koliko su napredovali, nije bilo kraja. Manje su se životinje počele umarati, a Panchu je trbuh već

krulio kad se najednom ukaže čistina s par stabala i potočićem. Životinje se tu okupe i polože na zemlju svoje terete. Svi nahrupe na potok da se napiju, a vjeverice počnu dijeliti kolače od žireva. „Nešto poput terenskih porcija u vojsci”, pomisli Pancho, koji je čitao ponešto o vojnim temama. Potom prožvaka tvrdi kolač. Hodali su sve do dugo u poslijepodne, tako da bi bilo što imalo dobar okus.

Gavran napokon sleti na deblo na podu i počne odgovarati na silna pitanja.

„Koliko još?”

„Još samo preko ovog brežuljka,” odgovori.

„Ima li ljudi naokolo?” Gavran nije znao pa odleti izvidjeti ima li kakvih opasnosti.

Zatim progovori jelen s početka reda. „Dobro znam ovo područje. Zimi se tu ponekad hranim. Mislim da je ovo najbolje mjesto za kamp. Skrovito je i ima vode. Možda bi se vjeverice trebale tu smjestiti.”

„Zvuči dobro,” zacvrkuću vjeverice te krenu u potragu za hranom. Među životinjama je bilo i onih kojima je trebalo mnogo hrane, a nov im je teren bio u potpunosti nepoznat. Bilo bi dobro da se što prije prime posla. Plava šojka odleti natrag u Špiljski kamp da obavijesti Judi (koja je tamo ostala zbog ozljede) i druge kako su uspjeli doći do čistine gdje će napraviti kamp.

Saboterska se grupa okupi pored potoka da raspravi svoj ne-plan. Uzbuđeni su rakuni htjeli krenuti što prije, no ipak odluče pričekati gavranov izvještaj. Ljudsko bi društvo zahtijevalo promjenu taktike. Medvjedi su se, međutim, nadali nekom lovu. Pancho pak nije bio siguran kako će sve ovo funkcionirati. Nikad nije proveo mnogo vremena planirajući uništavanje; njegovo je područje bilo stvaranje. „Ovi ostali sigurno znaju što rade i činjenica da se Bonkers uhvatio repom o hrastovu granu i da se ljulja ne bi se trebala protumačiti kao manjak namjera.” Pancho sjedne uz rub potoka te se vrućim i bolnim nogama od dugog hodanja počne igrati s vodom. Promatrao je kako odbor za hranu šalje nekoliko zečeva zaduženih za medije da u široj okolici potraže nešto jestivo. Ptice su i dalje kružile po zraku i nadzirale čitavu situaciju.

Odjednom se ogroman crni gavran obruši među njih. Upao je u kamp poput bombe, skrenuvši malo u stranu da ščepa majmuna za stražnjicu, od čega on padne na zemlju. Nakon što je sletio na deblo, sve se životinje požure do tamo da čuju vijesti.

Nakon što nekoliko puta pročisti grlo, počne. Kako bi povećao napetost, provede par sekundi gladeći si raščupano perje dok su životinje pratile svaki njegov pokret i čekale da nešto kaže. Gavran Quoth rastegne što je duže mogao. Napokon, kada su napetost i očekivanje dosegli svoj vrhunac, i taman prije nego se sve to pretvorilo u razočaranje i ljutnju, gavran započne.

„Upravo sam se vratio s izviđanja neprijateljskog uporišta.” Šaputao je glasno kako bi priča dobila na dramatičnosti. „Na jednoj od čistina su četiri velika stroja, jedan mali spremnik i jedan veći na kotačima.”

„Ooo,” zine impresionirana gomila slušatelja.

Tad nastavi, „Mislim da je tamo jedan čovjek; no nisam uspio vidjeti ima li koga u manjem spremniku.”

„Da!” Dva se medvjeda lupnu šapom o šapu, a veliki se pohabani medvjed Arthur i manji zlatni (neobjašnjivo prozvan Crveni) znalački nasmiju jedan drugom.

„Ako sad krenemo, mogli bi tamo stići do mraka. Izgleda da će nam biti jako zabavno!” šapne ptica.

Saboterska grupa započne pakiranje svojih vreća s triča-rijama. I Bonkers i Riff Raff provjere da li je odvijatelj sigurno tu negdje pri ruci.

Kada su se rakuni i lasica počeli penjati uz brdo, Pancho je još uvijek pakirao svoj teret. „Čekajte, ja ću vas voditi!”, vikne jelen svojim mekim glasom tako da se to jedva i moglo nazvati vikom. Životinje ga pričekaju te se on popne i stane na početak, dajući tako Panchu šansu da ih stigne uhvatiti. Ptice koje su bile zadužene za informacije letjele su ispred svih, a jeleni i zečevi se neprimjetno rasprše na sve strane. Trebalo im je otprilike pet minuta da stignu na vrh brda, gdje su se rasporedili u liniju i stali viriti iza ogromnih stijena. S ovog im se povoljnog položaja čitava dolina pružala kao na dlanu. Od svjetlosti zalazećeg sunca mogli su vidjeti svježe napravljeni put za prenošenje posječenih stabala i čistinu na kojoj su bili spremnici i strojevi.

Pancho zamoli rakune sa svoje lijeve strane da mu objasne što to ljudi planiraju. „Posjeći će sva stabla u dolini,” reče Bandit s izrazom gađenja, „i vući ih duž puta kojeg su posjekli. Planinske će obronke silovati i opustošiti, a kiša će zatim isprati gornje slojeve zemlje i napuniti potoke u nizini blatom. Nova stabla neće moći rasti jer će ih uvijek voda odnijeti. Ti mesari,

Crveni medvjed stavi šapu na Banditovo rame da smiri rakuna. „On se jako uzbudi kad priča o tome,” progundā Crveni. „Mi također. No sada je vrijeme kada trebamo biti smireni i razumni.” Pancho je osjećao tjeskobu pri pogledu na dolinu razmišljajući o njezinom skorom uništenju. Ljudi su zaista zla stvorenja. Tu je lekciju naučio još za života na farmi, no nikad nije vidio koliku štetu oni zaista mogu učiniti.

„Uskoro će mrak,” zakuka lasica, „Idemo.”

Negdje u liniji jedan od medvjeda progundā „U redu, idemo” te se odrpani saboteri kroz grmlje spuste niz brdo do čistine. Zaustave se iza grma koji je bio tek malo udaljen od velikog žutog stroja. Pancho nije znao koji je to stroj, no potajno zažali što ga nije imao na svojoj staroj farmi. „On pravi put,” reče Bandit, „Loš je to stroj, svi su oni loši.”

Bandit je bio vrlo uzbuđen pa se Pancho nije htio miješati. Ipak, pomisli, nije stroj taj koji je loš, već onaj koji ga rabi.

Panchov oprost ne bi poštudio žuto čudovište od bijesnih ljudi koji se brinu za očuvanje okoline. Svi su se potom raspa-kirali i položili svoj alat i ostali pribor. Iznenađujuće je bilo to što se Riff Raff nije bunio kada je Bonkers uzeo odvijač, a njemu ostavio čekić. Rakuni su u paru zabadali kolce u drveće: dok je jedan držao čavao, drugi ga je zabijao u drvo.

Druge su životinje zamotavale užad o debla drveća, praveći prilično zamršenu mrežu koja će donekle poslužiti pri uništa-vanju lanaca na pilama i malo ih zabaviti. Odvijač je mukotrpno radio na vijcima žutog buldožera. Bonkers se dokazao kao vrlo brz u rastavljanju stroja. Medvjedi i lasica Walter (što je prilično ozbiljno ime za takvu životinju) krenu za čovjekom. Nađoše ga dolje zaključanog u malom spremniku prodornog mirisa, no prije nego što su išta napravili odu po Pancha da im pročita natpis na vratima.

„Polj-ski w-c”, pročita na glas, odmahujući glavom. „Ne znam što znači, no barem ne piše opasnost ili eksploziv”

„Ajmo ga napasti,” rekoše medvjedi i, stojeći jedan do drugoga, počnu njihati mali spremnik. Isprva su čuli su kako unutar Polj-skog w-c-a netko više, no poslije nekoliko teških prijetnji, nije bilo ničeg osim tišine. S obzirom da ljudi nisu htjeli izaći, medvjedi još jače poguraju spremnik te ga prevrnu. Počnu ga kotrljati i onog tko je bio unutra, niz svježe napravljeni put od posječenih stabala poput dvoje djece koja se igraju udaranja limenke nogom. U međuvremenu se Walter ušuljao u veliki spremnik. Bila je to relativno nova metalna prikolica s prilično malo rupa na podu, ali lasicama zaista nije problem ući bilo gdje ako im je to namjera. Otkrio je na krovu otvore s pokretnom mrežom od kojih je jedna bila samo malo pritvo-rena. To je bilo sasvim dovoljno. Pancho je u čudu gledao lasicu koja se provukla kroz pukotinu i neprimjetno upala unutra. Lasica iznutra s lakoćom

otvori vrata nakon čega su Pancho i ona porazbijali prikolicu. Pancho je imao više iskustva s ljudskim stvarima tako da je bio svjestan da neke papire treba pročitati prije nego li se unište. Dokumente koji su izgledali bitni počne naguravati u vrećicu za kupovanje koju je našao u ormariću.

Walter počne prekapati po ladicama stola kiteći se svim što mu je bilo zanimljivo. Prebaci se preko da vidi što je Pancho stavljao u vrećicu. Lasica je na ušima imala ziherice, oko ruku narukvice od gumenih traka te oko vrata obješen ključ s natpisom „Auto za dostavu”. Pancho posegne za ključem na što lasica povikne „Hej, ovo je moje. Tamo ti toga ima još,” pokazujući na gornju ladicu stola. Pancho pregleda ključeve označene s „Bager”, „Grabilica”, „Teretni K.” i „Kutija za alat”. Ovo zadnje je jedino imalo smisla.

„Walter, ljudi zaključavaju važne stvari. Pronađi veliku kutiju s bravom.”

Walter otkliže iz prikolice i počne tražiti. Pancho zgrabi ostale spise i sve ključeve koje je uspio pronaći te stavi sve u torbu. Ostali su se posvetili rastavljanju strojeva. Rakunima je ponestalo užeta i čavala, a medvjedi se vrata s mjesta gdje su otkotrljali onog čovjeka.

„Gledajte svi!” pokaže Pancho ključeve. Kao odgovor dobije samo nekoliko zbunjenih pogleda. Svinja shvati da oni nemaju pojma o čaroliji ključeva.

Tad se javi Walter: „Pancho, možda u ovoj kutiji!” Svi pohrle iza prikolice i ugledaju jako veliku, bijelu, metalnu kutiju s lokotom. Svi se naguraju što su bliže mogli, tako da je Pancho jedva uspio zavrtjeti ključ. Škljocaj i lokot se otvori. Tucet šapa naglo digne poklopac i svi osjete nekakvo strahopoštovanje prema onom što su vidjeli; alat koji su mogli samo sanjati. Ključevi svih veličina za sve njih, čekići, odvijači i svakojake druge stvari za koje nisu imali nazive. U to se rakuni započnu boriti oko alata i trčati do već djelomično rastavljenog buldožera.

Bonkers gotovo u transu došeta do Pancha i pogleda ključeve. „Što oni otvaraju?”, upita glasom punim tajanstvenosti.

„Ne znam,” reče Pancho, „no možda pokrenu strojeve.”

Majmun stade širom otvorenih očiju zuriti u Panchove skupljene svinjske oči. „Napravimo to!”

Pancho položi ključeve na zemlju. „Walter! Dođi, trebamo tvoj ključ,” povikne Pancho.

Walter im dobaci ključ vičući kako voli taj ključ jer ima crveni privjesak. Zatim se vrati poslu na bageru.

Pancho pročita Bonkersu napise na ključevima. „Bager, Grabilica, Teretni K. i Kamionet. Znaš li što ijedno od ovoga znači?” Bonkers odmahne glavom; Pancho pokupi ključeve i odšeta do najmanjeg kamiona. Pregledaju čitav stroj ne bi li našli nešto što će odgovarati ključevima i ubrzo otkriju kako „Kamionet” odgovara rupi na vratima. Okrene ključ ne znajući što može očekivati.

Vrata se odškrinu te se ukaže malo svjetla, na što oni gurnu unutra glave. Nakon što je Bonkers skočio i zauzeo mjesto za volanom te počeo mahnito prebirati po dugmadi, Pancho u razini svojih očiju ugleda upute za korištenje stroja koje su stajale u pretincu na vozačevim vratima. Listajući zaprljanu knjigu pronađe stranicu koja je opisivala instrument tablu. Gurajući njušku preko Bonkersa, gurne stopalo u malu rupu za ključ. Bonkers se zaigra par minuta s ključem da bi ga nakon toga zaokrenuo u smjeru kazaljke na satu i upalio motor. Obje životinje odskoče unatrag, te motor prestane raditi. Nadahnuti Pancho pročita Bonkersu većinu uputa za rad koji je izgleda sve to trenutačno naučio napamet. Svinja je znala čitati, no Bonkers je bio taj koji je shvatio čitav postupak. „Walter!”, zakrešti Bonkers, „Dolazi ovamo, trebaš nam!”

Walter dotrči te mu Bonkers stade objašnjavati kako upotrebljavati gas, kočnicu i kvačilo. „Ako ćeš ti znati upravljati papučicama, ja ću obaviti ostalo. Pancho, gubi se s puta!”

I tako nakon što su nekoliko puta krivo startali zahvaljujući lošoj koordinaciji, napokon krenu. Rakuni i medvjedi proma-traše u čudu kako Bonkers i Walter pomiču kamion naprijed-natrag, lijevo-desno, pokušavajući dokučiti kako što ide. Jurili su po čitavoj čistini i prebrzo ulazili u zavoje. Tad Bonkersu padne na pamet nešto ne baš suviše pametno. Usmjeri mali kamion u pravcu velikog i krene se zabiti u njega. „Čekaj, stani!” Nije samo Pancho uvidio problem; medvjedi pohrle naprijed i na vrijeme zaustave Bonkersa te ga spriječe u njegovoj namjeri.

„Upotrijebi veliki kamion da razbiješ male stvari. To je pravi način,” reče Crveni, „Ovako bi ozlijedio samo sebe.”

„Namjeravao sam iskočiti iz kamiona prije nego što udari,” objasni Bonkers.

„A što sa mnom?” poviče Walter, „Ja nisam ni znao što namjeravam.”

No Bonkers se već bio uhvatio većeg kamiona, odlučivši da je vožnja ipak mnogo zabavnija od razbijanja. „Požuri se Walter, skoro je isto!”

Majmun pronađe odgovarajući ključ, i s ne tako oduševljenom lasicom na svom mjestu, počne pomicati veliki kamion. Jedino što im je stvaralo probleme bio je krut i temperamentan mjenjač. Mali je kamionet Bonkers mogao svladati svojim repom, no za upravljanje ovim kamionom trebao je pomoć i stražnjih nogu. Bonkers je bio obuzet poput pravog majmuna i ništa ga nije moglo zaustaviti. Pancho zgrabi svoju vrećicu i zajedno s ostalim životinjama potrči prema višim dijelovima kako ih kamion ne bi zgazio.

Bonkers se dao natrag što je više mogao te se svom brzinom zaleti u kamionet. Sudar napravi ogromnu buku. Bonkers se opet udalji te se još triput zaleti u kamionet. Treći ga je put uspio preletjeti. Kamionet je sada bio samo gomila metala. Velikom kamionu nije nimalo štetilo ovo nasilje nad njegovim mlađim bratom. Bonkers se stade pripremati za udar u prikolicu. Udarac zahvati kraj prikolice, baci je s blokova na kojima je stajala te se prikolica otkotrlja u tjesnac na kraju čistine.

Ovo neizmerno razveseli sve životinje. Vičući i skačući na pristojno sigurnoj udaljenosti, životinje ugledaju Bonkersa kako se usmjerava prema onom što je Pancho zaključio da je grabilica (jer je ključ s napisom „Bager” pristajao drugoj rupi). Stroj koji je plašio svojim ogromnim metalnim čeljustima nije bio dorastao majmunu i lasici u teretnom kamionu. Zgnječen i nekoliko puta udaren pretvori se u hrpu metala koja je završila u istom tjesnacu kao i kamionet. Ostao je još samo bager, i iako je trenutno bio u par dijelova, Bonkers je bio na putu ka još jednom uspjehu. Prešli su preko pojedinačnih dijelova čisto da bi se osigurali da više neće poslužiti.

Nikad prije životnije nisu prouzročile toliku štetu. Kao novi junaci, Bonkers i Walter siđu s kamiona zaplesati pobjednički ples.

Pancho se popne u kabinu teretnog kamiona. Nije uspio pronaći unutra nikakvu knjigu pa počne pritiskati dugmad i vući poluge. Odjednom se stražnji dio kamiona podigne i svakojake teške stvari padnu na pod, skoro poklopivši neke od životinja koje su bile najbliže kamionu. Prestrašeni Pancho iskoči iz kabine i pojuri provjeriti je li se sve u redu s njegovim prijateljima koji su, s obzirom da nitko nije bio ozlijeđen, bili zauzeti pregledavanjem lanaca na pili.

Bandit je bio izvan sebe. „Iako su maleni, ovo su najstrašniji strojevi. Krv ti se sledi od samog zvuka kojeg proizvodi.”

„U redu, Bandit,” reče Crveni, „Ubit ćemo ih. Ti reci kako.”

Bandit sjedne malo i razmisli, no jedino što je uspio smisliti bilo je uništiti ih teretnim kamionom. Tad predloži: „Znam jedno mjesto uz put gdje je litica toliko visoka da će se strojevi uništiti ako ih bacimo niz nju.” Ovo je zvučalo dobro i Banditu i Bon-kersu, kojem bi svako društvo zabranilo vožnju, te kamionom počnu gaziti motorne pile sve dok ih nisu potpuno uništili i dok nisu pustile ulje. Tad ih ponovo ukrcaju na kamion i s gavranom Quothom na čelu odvezu do litice. Ostale životinje ostanu na čistini sakupljati najbolji alat i pripremati se za odlazak kući na večeru.

Strašan prasak potrese šumu i na nekoliko je sekundi obasja svjetlo. Životinje se ukipe od straha zureći u nebo sve dok se svjetlo ponovo ne pretvori u mrak. Polako se okrenu i počnu s penjanjem uz brdo; uzbuđenje se pretvorilo u jezu dok su se vukli preko brda hodajući natrag prema kampu.

Nakon što su prešli potok na rubu kampa začuju gavrana koji stade pričati priču na najdramatičniji mogući način. Kad su se približili, ugledaju Bonkersa koji je visio o hrastovoj grani i Waltera koji se nije prestao hvaliti svojim novim nakitom.

Bonkers i Walter ugledaju svoje umorne prijatelje sabotere te im pohrle ususret. „Bilo je odlično, trebali ste vidjeti!” vikne Bonkers, „Bilo je odlično! Odlično! Umjesto Waltera, na papučicu od gasa smo stavili stijenu te kamion pustili niz liticu. Skočio sam kroz prozor taman na vrijeme.”

„Kako je eksplodiralo!” doda Walter, „I zapalilo se.” Priča se usavršavala i nadopunjavala čitavu večer kroz prepričavanja uz zdjele „Iznenadjenja od žireva”.

Pancho proguta prve dvije zdjele, no pri trećoj zdjeli shvati da mu jelo ne prija samo zbog gladi. Iznenadjenje u složencu od žireva bijahu jabuke.

5

Zora je stigla prije nego što su je saboteri očekivali, a grupa nije htjela otežati s odlaskom prema Špiljskom kampu. Najbolje je da budu što dalje kada korporacija shvati da su joj svi strojevi uništeni.

Složenac od žireva je imao tako dobar miris jabuke u sebi da je Pancho morao upitati Maca, današnjeg šefa kuhinje, gdje ih je pronašao. „Zečevi su ih našli,” i pošto su mu šape bile zauzete, Mac pokretom glave pokaže na dva prilično otrcana zeca koji su razgovarali sa šojkama.

Svinje su imale nezasluženu reputaciju životinja s neurednom higijenom. Ovo je bilo netočno za svinje općenito, a pogotovo za Pancha koji se ponosio time što je bio dobro njegovan. S druge strane, zečevi se obično smatraju mekanim i čistim životinjama, no prosječan se zec ne uklapa u taj kalup.

„Hvala vam što ste jučer pronašli jabuke. Dale su poseban okus našoj pobjedničkoj večeri.” Pancho je htio ugodno započeti razgovor s obzirom da s Blackstoneom i Hamiltonom još nije imao priliku razgovarati. Na njegovo vlastito iznenađenje, Blackstone, čije je lijevo uho bilo potrgano i visjelo na pola, odgovori mu s gotovo šekspirijanskom rječitosti.

„Bili smo vrlo zaneseni tim našim otkrićem. Kuhinja koju nam omogućavaju naši radišni i dobronamjerni drugari nažalost nema nikakvog okusa. Svaki je dodatak dobrodošao skromnom složencu, no bojim se da će proći još dosta vremena da iznova okusimo zlatnu smjesu.” Blackstone tužno odmahne glavom. Mlitavo mu uho udari o nos. Hamilton nastavi: „Međutim, moramo priznati ono što se priznati mora. Jabuke je našlo božansko stvorenje u obliku mladog muškog laneta s nesretnim imenom Bambi.”

„Bambi mu sigurno nije pravo ime.” reče Pancho pun sažaljenja.

„Mislim da jest,” uzdahne Hamilton, „pre, preslatko.”

Kada su svi počeli odlaziti, Pancho zgrabi svoju malu kutiju, koja je sada bila prazna, i stavi je u svjetlucavo plavu vrećicu za kupovinu ukrašenu slikom karanfila i riječima „Dan bijelih cvjetova.” Pancho nije znao njihovo značenje, no izazivale su u njemu ugodan osjećaj.

Mnogo je suvenira iz borbe bilo na putu prema Špiljskom kampu. Gotovo je svatko nosio poneki ključ ili odvijač. Bonkers je našao i ponosno nosio kapu na kojoj je velikim slovima pisalo MAČKA. Walter je započeo modu nošenja ključeva. Bonkers je imao onaj od teretnog kamiona oko vrata, a Pancho je nosio ključ od kamioneta. Walter je imao „Kutiju za alat” te je još uvijek skupljao uredski pribor. No u vrećici za kupovinu skrivala su se još dva ključa. Pancho je jedan htio dati Judi, a zbog drugog nije htio pokrenuti svađu.

Bonkers je na prsima imao prekrizene lance od pile, kao što vojnici nose metke. Matice i brtve s rastavljenog bagera bile su jelenima prilično lijepe ogrlice, a neke su ih ptice upotrebljavale kao ukrase za članke. Lasice su imale gotovo novi pokrivač za krevet s cvjetnim uzorkom zahvaljujući Crvenom koji ga je uzeo iz kamiona. Put kući činio se dužim i strmijim nego jučer. Pancho se zaista nadao da su papiri i dokumenti u plastičnoj vrećici koju je vukao za sobom po podu važni.

Nakon večere Pancho uspije uhvatiti Judi nasamo i da joj brončani ključ s privjeskom „Grabilica”. Bila je zadivljena: „Zaista si zdrobio grabilicu? To su tako razorni strojevi! Oni služe da, kad se posijeku velika stabla, zgrabe manja stabla i posijeku ih vrlo brzo, kao da kose travu. Na taj način ljudi uzmu svo drveće i ne ostave ništa da raste na čistini. No, čujem da su veoma skupi. Korporacije će biti vrlo ljute kad čuju što smo napravili!”

Nasmiješi se i stavi ključ oko vrata vežući čvor straga. „Pancho, hvala. Što još imaš u vrećici?”

Pancho joj pokaže dokumente. Ni sam ih nije još imao priliku pogledati. Judi nije znala dobro čitati, no iz te mase brzo zgrabi veliku topografsku kartu. „Znam gdje je ovo,” reče, „I pogledaj, tu, i tu.” Na karti su bila označena mjesta za daljnu sječu. „Pa mi smo ovo zaista trebali!”

Pancho počne prebirati po dokumentima: datumi i zabilješke građevinskih inspektora, dozvole za sječu, ugovori i poslovna pisma. Pancho ih je znao pročitati, no ne i uhvatiti sveukupno značenje jer je premalo toga znao o šumama i sječi.

„Trebamo ovo pokazati našim stručnjacima,” reče Judi.

„Tko su oni?” upita Pancho u čudu.

„Pa Blackstone i Hamilton,” odgovori Judi tonom kao da se podrazumijevalo da to mora znati, „oni su veoma obrazovani: imaju diplomu Harevarda” Nasmiješi se.

Pancho klimne. „Ne mogu vjerovati da sam tjednima izbjegavao razgovor s njima, a ispostavilo se da su postigli toliko mnogo u životu i da su jako zanimljivi. Nikad ne bi po njima rekao.”

„Nikad ne možeš znati,” reče Judi, „Ponekad nekoga jako zavoliš, a na kraju se ispostavi da je špijun.”

„Kad govorimo već o tome, gdje je Sabo?”, našali se Pancho.

„Očekujem je sutra pošto je akcija završila danas.” Judi je također primijetila njezine sklonosti. „Sabo je u redu,” doda, „Zapamti da ne smiješ prebrzo zaključivati.”

Slijedećeg jutra poslije doručka (palačinki od žireva) Pancho dovuče stručnjacima svoju vrećicu s dokumentima. Izvadio je ključ i mali paket jer je htio zečevima predati sve dokumente i više se ne brinuti za planove o sječi drveća, ma koji oni bili.

Blackstone i Hamilton ga ugledaju kako dolazi i kažu: „Pancho, hoćeš li nam više pokazati što imaš u toj svojoj vrećici?” Pancho otvori vrećicu i pokaže im hrpu mapa i dokumenata. Stručnjaci se odmah dadu na posao. Sretan što se riješio posla oko papira, Pancho nađe lijepo mjesto za pileći.

Dok se zaslužio odmarao na travi, omete ga strka oko špilje. Uspravi se da vidi što se zbiva te ugleda Sabo kako juri kroz kamp kao da joj gori rep. Sabo primijeti Pančovu glavu koja je virila iz one visoke trave i razrogačenih očiju pojuri u njegovom pravcu. Bila je toliko zadihana da nije mogla govoriti. Pancho skoči na noge prestrašen što vidi Sabo u ovakvom stanju. Možda su i nju jurili psi sa farme. Donese joj zdjelu s vodom i ona se napije te uhvati dah i počne pričati. „Stanje na farmi je jako, jako loše,” profrflja, „Svinje su preuzele kontrolu i sve su ostale životinje njihovi zatvorenici. Svinje ubijaju svaku životinju koja se ne složi s njima.”

„Moram se vratiti,” reče Pancho, odjednom osjetivši želju da se vrati svojem prijašnjem životu na farmi.

„Ne!”, vikne Sabo, „Ne smiješ se nikada vratiti. Napričali su mnogo laži o tebi. Za sve loše što se dogodi okrivljuju tebe, a svatko tko stane u tvoju obranu biva ubijen. Ni ti ni ja se više nikada ne možemo tamo vratiti.” Sabo se onesvijesti, pretvorivši se u gomilu sjajne dlake na zelenoj djetelini. Pancho je uspravi i više ništa ne upita. No, ona se ubrzo oporavi i prokomentira: „Eto što se događa kad postoje vođe. Prije ili kasnije, čak i ako započnu s dobrim namjerama, sve završi u krvi.”

Sabo se nije uspjela oporaviti u potpunosti. Vukla se unaokolo po kampu i stalno odbijala hranu. Sve su se životinje zabrinule jer je nikad prije nisu vidjeli ovakvu. Znala je ležati pokraj Judi, no ni s njom nije htjela razgovarati.

Pancho je znao da je Sabo još u šoku i nije znao kako bi joj mogao pomoći. Bonkers je na sebe preuzeo odgovornost da razveseli Sabo.

Pošto su često zajedno smišljali kojekakve psine u kampu, Bonkers ju je smatrao srodnom dušom. Isprobao je sve stare šale, grimase, imitiranja drugih životinja, ali nju ništa nije uspjelo nasmijati.

Jednog se dana Bonkers umirio. Više se nije trudio oko toga da je nasmije. U šapi je donio kapu koju je bio uzeo s bagera. Stavio je narančastu kapu pokraj crne mačke i pokazao joj slova koja mu je Pancho pročitao. „MAČ.K.A, mačka. Vidiš Sabo, to je za tebe.” Sabo posegne za njegovom šapom i dotakne obod kape. Pogleda prvo Bonkersa, zatim Pancha te brizne u plač. Šmrcala je i šmrcala. Bonkers i Pancho su bili veoma tužni, a Judi je počne maziti, pustivši je da se isplače.

„U redu je Sabo, samo to izbaci iz sebe,” reče i klimne svinji i majmunu koji su samo nijemo stajali. Nakon toga se Sabo zaista sabrala. Počela je i jesti i pričati, no to više nije bila ona ista mačka od prije. Vidjela je nešto strašno što nikada neće moći zaboraviti. Jednom je ili dvaput pokušala nositi kapu, čisto da razveseli Bonkersa, ali joj je zaista bila prevelika. Zatakla ju je o zid u špilji i rekla Bonkersu kako tamo visi da bi mogla zauvijek podsjećati životinje na veličanstvenu pobjedu. Time je započela tradiciju: Iz svake bi akcije grupa životinja donijela nešto što bi objesila o zid.

Otkad se vratila, Sabo se nije puno udaljavala od kampa. Nije lutala okolo kao nekoć prije. Pancho je smatrao kako je to vrlo štetno jer jednostavno nije bilo u Sabinoj prirodi. Možda bi Sabo i išla s njim u šetnju kad bi je pozvao. Možda bi mogli ići u potragu za jabukama (ovo mu se posljednjih dana stalno vrtjelo po glavi). Pancho se sjeti da su zečevi rekli da je jabuke pronašao lane Bambi. Kako bi mogao zaboraviti to ime? Počeo se raspitivati za Bambi i nije prošlo mnogo prije nego što su mu jeleni pokazali na lane. Kad mu Pancho priđe, Bambi se ponašao kao da očekuje kaznu. Bio je malo više od laneta koje je tek nedavno izgubilo mrljice.

„Bambi, ja sam Pancho.”

„Znam,” reče prigušenim glasom.

„Bambi, zečevi Blackstone i Hamilton su mi rekli da si im ti pokazao gdje su jabuke.”

„Ne mislim da je krađa ako ih pronađem na podu,” odgovori.

Pancho pažljivije izabere riječi. „Mi uzimamo žireve i s poda i sa stabla i to nije krađa. Zašto bi to bila krađa?” Pancho je znao odgovor prije nego što ga je dobio.

„Zbog ograde.”

„Pa možda je ograda to što je krivo, možda je sama ograda krađa.”

Bambi zbunjeno ušuti.

„Ako možeš odvesti mene i Sabo do tamo, mi ćemo izvidjeti situaciju i odlučiti što je krađa, a što su gladne životinje koje se bore za šumu.”

„Ja se slažem s tim,” odgovori, „ali moja majka mi neće dopustiti da pređem ogradu. Ona kaže da me mogu ustrijeliti.”

„Ima pravo”, reče Pancho, „Hoćemo li ići?”

Pokupe Sabo i krenu niz puteljak kojeg bi samo jelen mogao izabrati. Hodali su prilično brzo te nakon malo vremena stanu predahnuti pokraj potoka, izgleda pored istog onog kraj kojeg su se životinje zaustavile neku noć, samo malo više nizvodno. „Bambi, htio sam te pitati da li ti je Bambi uistinu pravo ime?” Pancho požali što je to pitao kad vidje da se on zacrvnio.

„Da i mrzim ga!” odgovori.

„Pa i Pancho je promijenio svoje, zar ne Pancho?”, doda Sabo. Izgleda da se mačka vratila svom uobičajenom zadir-kivanju.

„Ti si promijenio ime?” upita Bambi, „Kako si se prije zvao?”

Sada je bio Pančov red da se zacrveni. Bijelo mu lice postane crveno poput cikle. „Imao sam grozno, glupo i nedostojanstveno ime” reče Pancho, „To jednostavno nisam bio ja.”

„Reci mu”, navali Sabo, „Hajde.”

„Obećavaš da nećeš nikom reći?”

Bambi klimne i svinja se došulja te mu šapne ime. Ako ste ikada čuli kako se jeleni smiju, znate da je njihov smijeh zarazan. Ubrzo se svo troje od smijeha našlo na podu.

„Jasno mi je zašto si ga promijenio”, hihotao se Bambi, „Pancho je sasvim dobro, pravo ime za tebe.”

„Pa koje bi ime tebi dobro pristajalo?” upita Sabo, „Što misliš o Herkulu?”

„Ne, ne, ne,” reče Bambi, „Nešto normalno, nešto jednostavno. Tom, Bill, Ivan.”

„Ivan?” reče Pancho, „Jelen Ivan? Čekaj malo,” reče i izvuce iz svoje male kutije ključ od bagera. Srebrni je ključ imao mali reljef vrhu u obliku zastave koja se vijori te natpis koji je glasio: „Ivan Jelen”. „Evo Ivane Jelene. Ovo mora da je tvoje.”

Jelen nikad nije bio tako uzbuđen. U posljednje su vrijeme ključevi bili najtraženija roba u kampu i sada je i on imao jedan, i to vlastiti. „Joj, hvala, ovo je odlično.” Popne se više nego onaj jelen na reljefu. „Sada sam siguran sam da je Ivan pravo ime za mene.”

„I ja sam znao zašto sam čuvao taj ključ,” promisli Pancho. „Idemo prema jabukama?” upita.

„Samo ovuda,” vikne Ivan. Svinja i mačka su morale trčati kako ne bi zaostajale za jelenom. „Samo pratite potok.”

Svjež zrak, nov teren i dobro društvo su izgleda prijali staroj Sabi. Mačka je skakutala duž obale zamahujući šapom tu i tamo kad bi naletjelo koje vretence, vrtjela je repom i činila se puna života. Pancho je hodao i prskao po plićaku. Ovo je bila neka vrsta prijateljskog izlaska za koji na farmi nikada nije imao vremena. Zrak je bio miran i topao, a sunčeva se svjetlost poigravala sa sjenama lišća. Boje su bile svjetlije i imale jači miris nego inače. Pancho zatvori oči i udahne, i evo, pomiješan s vlagom mahovine, miris obližnjih jabuka! Jelen Ivan je i dalje hodao sprijeda. Mladenačka poletnost i duge noge nosile su ga do kraja šume odakle se mogla vidjeti ograda, te se tamo zaustavi poput nekog kipa i pričekava prijatelje. Mačka i svinja provire između drveća, no zbog visine nisu mogli vidjeti ogradu.

„Ivane, gdje si?” Pancho pretraži grmlje. „Gdje je taj jelen?”

„Bu!” Ivan glasno šapne svinji u uho. Ivan je stajao tako mirno da su oni gledali kroz njega. Sabo skoči u obližnje grmlje. Živci su joj još bili tanki. Lako ju se moglo prestrašiti.

„Daj, prestrašena maco”, stade se jelen ulagivati, „To sam samo ja.”

Sabo ispuže van trudeći se izgledati ravnodušno, ali joj dlake na vratu nisu baš stajale uz kožu. „Vidiš,” reče jelen, „Evo ograde.” Manje su se životinje trebale došuljati malo bliže kako bi vidjele jako dugu ogradu, koju je na nekim mjestima trebalo popraviti. Ograda se pružala dokle god im je sezao pogled. Potok je nestao ispod drvene ograde i vijugavo nastavljao svoj put preko ogromnog voćnjaka. Gdje god bi pogledale, životinje su mogle vidjeti samo stabla s voćkama i orasima: bilo je jabuka, breskvi, trešanja, oraha, badema zatim nekih vrsta kalifornijskog oraha i mnogo drugih vrsta kojima Pancho nije znao nazive. Za razliku od ograde, ovim stablima nije ništa nedostajalo; činila su se dobro nahranjena i veoma plodna. Nekoliko grana jabuka prelazilo je ogradu na ovu divlju stranu.

Tamo je Ivan išao pobrati voće. „No”, pažljivo objasni, „samo ako padnu na pod.”

„Tvoja je majka podigla vrlo moralno dijete,” pohvali ga Pancho, „ali zašto bi bilo drugačije ako su na podu ili na grani? Prije ili kasnije sve će završiti na podu. Vjerojatno će sutra još tucet njih pasti na zemlju, a mi nećemo biti tu da ih pokupimo. Ako ih uberemo danas, samo uzimamo sutrašnje jabuke i štitimo ih od ozljeda koje zadobiju padom.”

Pancho raširi tkaninu po zemlji i počne na nju stavljati jabuke. Sabo se uspne na drvo i zatrese grane. Jabuke su padale brže nego što ih je Pancho mogao hvatati.

„Pa, mislim da si bio u pravu. Te bi jabuke ubrzo same pale. No mislim da ne bi trebali prijeći ogradu,” reče Ivan dok mu je pomagao pokupiti jabuke.

„Naravno, u pravu si, a tu ionako imamo dosta jabuka. Međutim, ako želimo kruške ili trešnje ili orahe”, svinja ih je gotovo mogla okusiti dok ih je nabrajala, „nemamo drugog izbora doli je prijeći.”

Brzo sakupiše jabuke. Kad je tkanina bila puna, Pancho je sveže kao što skitnice vežu svoje zavežljaje te je sakrije u grmlje. Zatim troje prijatelja pojede koliko su god mogli više crvenih, sočnih jabuka, bacajući jezgre na zemlju koju su ubrzo preplavili mravi.

Gledajući niz dugu ogradu, Pancho pomisli na glas. „Što mislite koliko je velika ova farma?”

„Ogromna, divovska!”, reče Ivan, „Potok teče preko cijele farme. Pratio sam ogradu sve do druge strane gdje potok ponovo izlazi. Daleko je.” Tad iznenada doda: „Nikad nisam probao krušku.”

Svi adolescenti imaju želju da prijeđu granicu roditeljske kontrole i Ivan nije bio iznimka među njima. No Pancho nije htio ljutitu košutu za vratom. „Nema ničeg tako lijepog na svijetu poput savršeno zrele kruške. Ostani tu i donijet ću ti je.”

Mačka i svinja se provuku kroz ogradu i počnu polako hodati kroz šumu voća. Stabla su bila složena u zasebne sektore i trebalo je proći mnogo jabuka i breskvi da bi se došlo do krušaka. Nisu vidjeli ni jednu voćku na zemlji. Izaberu prikladno drvo za penjanje te se Sabo popne.

„Mogli bi i za nas uzeti po jednu krušku,” reče Pancho dok je Sabo gnječila teške žute ukrase prebrzo tresući granu. Pancho počne puzati po zemlji i skupljati kruške koje bi se otkotrljale sa strane, kad mu se ispred njuške na kotrljajućoj krušci stvori narančasta dlakava šapa. Refleksno odskoči unatrag i ugleda ponosnog zlatnog ptičara kako mu se smijao. Kad je vidio strah u mačjim očima i svinju koja se tresla naslonjena o kruškino drvo, pas sjedne u ponizan položaj obično namijenjen za donošenje novina gospodaru. „Ne bojte se, neću vam ništa. Treba li vam što?”

Panchov se strah pretvori u krivnju; Sabo se spusti s drveta, nadajući se da je neće vidjeti. Bilo bi teško u ovom trenutku izreći laž u koju bi pas povjerovao. Pancho nije znao što reći te je i dalje samo držao kruške i nevino se smiješio.

„Oh”, reče pas, „kruške su ove godine vrlo ukusne. Znae, na svijetu nema ničeg boljeg od savršene kruške.”

Pancho je taman htio reći kako je neobično čudno što je on isto to rekao nekoliko trenutaka ranije, kad shvati da je pas najvjerojatnije prečuo njihov razgovor. „Jako mi je žao što sam uzeo ove kruške, molim vas uzmite ih natrag,” Pancho ih ponudi psu na položaju.

„Oh, gluposti, insistiram da ih uzmete. Vaš mali prijatelj nikad nije kušao krušku. Ja sam Goldie i vi ste gosti na našoj farmi. Poslužite se svime što vam treba.”

Riječ „treba” je na neki način zasmetala Panchu. Implicirala je potrebu, koja se u ovom slučaju kad je on bio krcat jabukama, ne bi baš mogla primijeniti na kruške. „Puno vam hvala, moj prijatelju. Ivan će biti oduševljen kad kuša svoju prvu krušku. Ja sam Pancho, a ovo, Potražio je mačku, koja je virila iza debla. Domahujući joj doda „je Sabo.”

Počnu se polako kretati u pravcu ograde. Mladi je jelen stao u svojoj pozi kipa kad ugleda da s njima dolazi i pas. Goldie je tako pažljivo nosila krušku među zubima da nije oštetila kožu voćke. Položi je na zemlju i njuškom je gurne ispod ograde prema Ivanu. Jelen otkotrlja voćku u travu da je osuši prije nego je kuša. Bila je to ljubav na prvi pogled. Žvakao ju je i sisao joj srž i sve drugo.

„Evo tu vam ima još mnogo,” reče Goldie, pokazujući rukom Panchu da spusti na zemlju one koje je držao za sebe.

„Nevjerojatne, strašne, najbolje stvari koje sam ikad jeo!” Ivan je bio u godinama kad vam se čini da hrane nikad nema dosta.

„Za jelena su veoma zdrave,” reče Goldie.

Pancho se sad malo ohrabrio s obzirom da je bio na sigurnoj strani ograde. „Zar vašem gazdi ne smeta to što vi dajete voće divljim životinjama?”

Goldie se nasmije i pogleda svinju, mačku i lane. „Ne izgledate mi tako divlji”, reče i tužno objesi glavu, „Mi nemamo gazdu.”

„Zaista”, upita Pancho, „na farmi nema ljudi?”

„Ne, ne više. Imali smo ljude ranije, no prvi je umro i zatim drugi. Duga priča.” Promijenila je temu. „Želite vidjeti farmu? Provest ću vas kroz nju.”

Pancho pogleda Sabo koja slegne ramenima. Tad oboje pogledaju Ivana. „Ivan je dobar sin,” reče Pancho, „a njegova majka ne bi voljela da on preskače ograde i da ga nastrijele.”

„I mislim da ne bi,” reče Goldie Ivanu. „Željela bih da slušaš svoju majku. I ja sam nekoć bila majka. No, na ovoj farmi nema oružja. Na prvoj farmi, kao i na većini ostalih, ima oružja, ali na ovoj ste savršeno sigurni. Ipak, sami morate prosuditi što je za vas u redu.”

Ivan pomisli na majčina pravila i na životinje koje kažu da u Špiljskom kampu nema ni pravila ni gazde. „Ja sam samostalan jelen. Ja nemam nikakva pravila i nikakve gazde. Danas sam promijenio ime. Ako kažete da nema oružja idemo!” kaže Ivan i skoči preko ograde, među odrasle.

Ostali su ga slijedili, Goldie i Pancho hodajući bok uz bok, a Sabo vukući se po putu. Nije bila naviknuta na skitanje s čudnim psima i, iako se ovaj činio veoma sladak, bolje paziti ranije nego kasnije žaliti.

Ivan je međutim pobjegao naprijed prilično daleko i nije bio baš previše zainteresiran za službeni obilazak. Po njegovom se uzbuđenju dalo zaključiti da je jako dugo priželjkivao da preskoči tu ogradu. Hodali su preko velikih površina punih voćki svih vrsta i zatim kroz polje tako mladih stabala da nisu mogla uroditi plodom. „Ove smo posadili prije dva mjeseca,” reče Goldie, „Jako dobro napreduju.”

„Tko ih je posadio,” Pancho upita, „Psi?”

„Ne,” nasmiješi se Goldie. Činilo se kao da se uvijek smije. „Uglavnom konji i koze. Njima se voće jako sviđa. No svi pomažemo.”

Kad su životinje izašle iz voćnjaka od pogleda im zastane dah. Livada ispred njih bijaše prostrana s tu i tamo ponekim brežuljkom. Zelena je trava blještala od cvjetova kamilice i maslačaka, a potok se vijugao kroz sve njih, isprekidan mjestimice nekom stijenom ili vrbom. Zdravi jaganjci skakali su od radosti, mašući Goldie i posjetiteljima, koji su izronili iz sjene voćnjaka na žarko poslijepodnevno sunce. Panchove se oči napune suzama. Ovo je bila farma njegovih snova, ovo je ono što je on htio da njegova stara farma postane. Čak je i Sabo bila dirnuta. I ona je rođena na farmi.

„Koja predivna livada!” zaprede sva očarana te počne po livadi loviti leptire. Ivan počne skakati okolo zajedno s ostalim mladima. Za nekoliko se minuta činilo kao da se oduvijek poznaju. Njega je više zanimao novi svijet koji je otkrio nego nostalgija.

Pancho se okrene prema Goldie i zamoli je da mu kaže kako je uspjela, kako na ovoj farmi sve funkcionira tako savršeno.

„Duga priča,” reče ponovo.

„Zaista je želim čuti,” molio je Pancho. Tako oni sjednu pod vrbu uz potok među maslačke od kojih je nekoliko njih ubrzo završilo u vodi, te Goldie započne priču. Pancho je sjedio sav ukočen s bezbroj ideja koje su mu se vrtjele po glavi.

„Nismo mi napravili farmu; ona je postojala još prije nego što se itko od nas rodio. Naše ljudsko biće Margaret se rodila tu, baš kao i njena majka. Kad sam ja došla na svijet, Margaret je već bila u kasnim godinama. Supruga su joj pokopali ispod hrasta i ona nije imala nikog drugog za razgovor osim nas. Tad se razboljela i ostala prikovana za krevet. Njezini se kućni poslovi nisu obavljali, a mi smo svi ovisili o njoj.” Goldie pogleda u potočić koji je žuborio i potpuno uroni u sjećanja. „Tad jednog dana netko reče, a ja ti ne smijem reći tko, ali netko reče Napravimo sve sami i to se činilo tako ispravno i u redu. Radili smo to kako bi pomogli Margaret, naravno, no isto i da pomognemo sami sebi, jer bi u suprotnom slučaju svi pomrli od gladi.” Pogleda Pancha i nasmiješi se onim svojim pasjim smiješkom. „Iskreno govoreći, bilo je jednostavno i zabavno. Otkrili smo da znamo voditi farmu, poznavali smo svakodnevne rutine te ih čak i usavršili. S vremenom smo neke stvari počeli i mijenjati.”

Goldie stane da bolje promotri majku prepelicu i njezinu djecu koja su trčala livadom. U očima joj se vidjelo da bi htjela i ići za njima, no ne pomakne se s mjesta. Pancho je bio sav u priči i htio ju je vratiti na temu: „Koje promjene?”

„Pa,” ponovo obrati pozornost priči, „Posebno jedno poboljšanje: Margaret je uvijek držala zatvoren vrt iza kuhinje kako mi životinje ne bi ulazile unutra, no dosta bi vremena

trošila na borbu s bubama i puževima koji su htjeli dominirati nad povrćem. No, nakon što se razboljela, patke su predložile da pojedu sve puževe, koji su im predstavljali posebnu poslasticu, ali da dok to rade ipak paze da ne gaze na male biljke. Ispalo je odlično za sve nas, a sada su uglavnom patke zadužene za površinu vrta.”

Sabo je završila s hvatanjem skakavaca i odlučila pridrijemati. Sklupča se blizu njih kako bi mogla čuti priču.

„Kad je Margaret umrla, već smo bili veoma uspješni u vođenju farme. Shvatili smo da što više razmišljamo o stvarima, da ih bolje radimo. S toliko različitih životinja s toliko različitih sposobnosti jedva da i moramo raditi!”

Pancho je prekine. „Kako se to dogodilo? Čini se sasvim suprotno nego na našoj farmi.”

Pas zastane i razmisli. „Možda je stvar u čaroliji zemlje. Neki smatraju da je činjenica što je Margaret ovdje pokopana pomogla da zemlja i dalje bude plodna, no ja mislim da je stvar u sestrinskoj ljubavi koju osjećamo jedan prema drugom.”

Pancho nije vjerovao u čarolije, iako je ovo bilo vrlo iznimno mjesto, jako veliko i nepokvareno. „Sestrinska ljubav?” upita, nesiguran u odnos ovog pojma prema ekonomiji.

„Znaš, brinuti se jedan za drugog,” Goldie jednostavno odgovori.

„A vaš gazda?”, upita Pancho, „Kakav je on?”

„Gazda?” Goldie razmisli na trenutak, „Mislim da je Margaret bila neka vrsta gazde, no ona je umrla,” slegne ramenima, „Gazda je nešto o čemu nismo nikad razmišljali.”

Pancho podigne obrve, „Ali tu je sve tako organizirano tko je to napravio?”

„Nikad nije bilo problema. Valjda svi sami sebe organiziramo.” Goldie se umorila od silnog objašnjavanja. Pancho je imao još brdo pitanja kad ona povikne „Gle tko dolazi! Carlos i Juanita. Oni će te vrlo zainteresirati. U svojoj su zemlji bili borci za slobodu.” Pancho pogleda na čudne životinje koje su im se približavale preko livade. Izgledale su kao dlakave koze, ali ne baš iste.

„Što su one?”

„Zovu se ljame. One me uče španjolski.” Goldie počne mahati repom, „Hola, amigos, buenos tardes.”

„Buenos tardes, Goldie,” reče ljama boje karamele.

„Ovo je Pancho, a ovo Sabo,” reče pas i pokaže na mačku, koja je na spomen svog imena otvorila oči, „a tamo dolje na livadi je Ivan, mladi jelen.”

„Ja sam Juanita, a ovo je Carlos. Dakle, vi ste ti čuvari šume o kojima sam mnogo čula.”

Pancho ostade zbunjen jer o ovom nije još pričao s Goldie. „Vi znate za nas?” Pancho baci pogled prema Sabi koja slegne ramenima.

„Vaše ptice zadužene za medije su nam nedavno nagovijestile oluju. Je li i majmun došao s vama? Nadali smo se da ćemo ga upoznati.” Tako dakle, Bonkers je imao status zvijezde.

„Ne, nije danas došao. Možda neki drugi put, ako želite, možete vi nas posjetiti u Špiljskom kampu.”

Pancho je samo htio biti ljubazan, no ljame su bile spremne krenuti. „To će biti jako zabavno!” Od Juanitinog mekanog naglaska Pancho pomisli na daleke zemlje.

„Carlos, možeš li otići po stvari?” Carlos klimne svojom čupavom glavom, okrene se prema onom što je vjerojatno bila staja i počne trčati prema tamo. „Pratili smo vaše poduhvate i podržavamo vas u vašoj stvari. Goldie, možeš li . . .”

„Zaliti pšenicu umjesto tebe?” Goldie završi Juanitinu rečenicu, „Naravno, zašto ne?”

Carlos dotrči noseći dva ispletena zavežljaja žarkih boja. „Ne možemo doći u posjetu praznih ruku. Pancho, što misliš da bi trebali odnijeti? Voće i orahe?”

„Savršeno”, nasmiješi se svinja, odjednom vidjevši da sunce već zalazi, „Mislim da bi uskoro trebali krenuti. No, nismo vidjeli ostatak farme.”

„Tad imate izgovor da dođete još jednom.” Goldie i ljame napune zavežljaje najboljim voćem.

Pancho tiho šapne, „Ostavite malo mjesta. Van ograde nas čekaju još neke jabuke.”

„Stavit ćemo ih na vrh”, odgovori Juanita, „Carlos je toliko jak da neće ni primijetiti da mu je na leđima još jedna vrećica.”

Carlos se posrami, iako mu je komentar godio. Ipak ne reče ništa. Pancho zazviždi Ivanu Jelenu i signalizira mu da je vrijeme da krenu. Ako niste znali da svinje mogu zviždati mogu, i to vrlo glasno, neke od njih. Ivanu se nije dalo ići, ali promijeni mišljenje kad ugleda ljame i voće. Sa sjajnim ključem oko vrata, odvede družinu natrag u Špiljski kamp.

Vrativši se s poklonima, životinje su ih dočekale poput heroja. Slasno su voće poslužili zajedno s kolačićima od žireva, a vjeverice spremne dragocjene orahe za drugi obrok. Ivan objasni svima svoje novo ime te prijateljima pokaže ključ. Majka ga nije ni pitala, niti su joj rekli išta o preskakanju ograde. Carlos i Juanita zauzmu središnja mjesta i počnu s Bonkersom pričati o staroj domovini. Pancho nije baš vjerovao da je majmun ikad bio na nekom takvom egzotičnom mjestu, no Bonkers je svoju stranu priče dobro držao. Čak se i Carlos toliko uživio u raz-govor da im je ispričao sve o uništavanju prašuma.

Riff Raff pomisli da bi svi trebali otići tamo i zaštititi prašume, ali mu Juanita objasni kako je to veoma daleko. Svejedno bi se ona i Carlos jednog dana htjeli tamo vratiti.

Životinje u kampu su doživjele ljame kao svjetske putnike. Pancha je zadivilo njihovo znanje o svijetu i o mogućnostima. Sve do nedavno, Pancho nije bio nigdje doli na farmi gdje se rodio. Sada je lutao šumom, čak i posjetio drugu farmu. Osjećao se slobodno i pustolovno. Kad je čuo Juanitu i Carlosa kako pričaju o stranim zemljama s čudnim vrstama životinja i s najvećom rijekom na svijetu, osjeti kako se svemir povećao, a svinja smanjila. U njemu su se borili osjećaji: svijet tako velik, s toliko avantura i problema i Pancho, svinja, tako malen, nedjelotvoran i bez iskustva.

Judi primijeti da se udaljio od ostalih pa dođe sjesti pokraj njega. „Ljame su odlične,” reče ona, „Uvijek je dobro da družina dobije neku novu energiju. I čini se da je Sabo mnogo bolje otkad je malo izašla. Pancho, jesi dobro?”

Sjedio je zureći u travu. „Osjećam se tako bespomoćan i odjednom tako izgubljen”, reče, „Vidim da na svijetu toliko toga treba napraviti i vjerujem da ima toga još što ja ne vidim. Osjećam da ne mogu sve napraviti i da ne znam gdje bih uopće započeo!”

Judi je bila pomalo iznenađena. „Naravno da ne možeš sve napraviti, kao da si ti jedina životinja na svijetu. Moram primijetiti da si prilično egoističan.” Pogleda ga u njušku. „I što misliš pod tim da ne znaš gdje bi počeo? Već si počeo, radiš nešto važno ovdje, a i tvoja je stara farma bila neka vrsta važnog koraka. Samo i dalje idi korak po korak, to je sve, i daj da i ostali idu u korak s tobom.”

Zatim promijeni temu. „Možda bi ljame htjele ići u sutrašnju akciju u šumi? Hoćemo ih pitati?”

Sutrašnja je akcija bila novost za svinju: „Koja akcija? Gdje idemo?”

„Ondje gdje smo bili posljednji put! Izgleda da su donijeli novu opremu. Blackstone i Hamilton kažu da postavljaju sve da sječu provedu u cijelosti.”

„Kako zečevi znaju za plan?” Pancho je mrzio osjećaj da nije u toku.

„Papiri koje si im dao u plavoj torbi,” objasni mu Judi, „Kažu da je sve unutra pisalo.”

„Oh,” Pancho se osjeti mnogo više upletenim, „zar ne bi trebali imati sastanak ako sutra idemo?”

„Već smo ga imali. Ti i Sabo niste bili tu tako da mislim da si opet u Osiguranju, a Sabo u Medijima.”

„Što!? Ne želim biti u Osiguranju. Želim biti u Sabotaži!”

Pancho se počne ponašati kao nedorasla svinja, lupajući nogom i zanovijetajući, „Hej, svi žele biti u Sabotaži, a tebe tu nije bilo. Uostalom, Osiguranje je važno, pogotovo kad u istom tjednu napadnemo isto mjesto.”

„Imaš pravo Judi. Dat ću drugima priliku, a i bit ću vrlo blizu akciji.” Pancho odluči pomoći najviše što može, te ode porazgo-varati s ostalima iz Osiguranja kad Bonkers doskoči.

„Pogodi što, ljame sutra idu s nama. Bit će u sabotaži tako da će nam pokazati neke nove tehnike!” Bonkers se smijao i Judi mu odgovori smiješkom.

„Odlično. Dobrodošli među nas!” povikne Judi u pravcu Juanite i Carlosa. Panchove se oči nakose na ionako smušenom licu. Poželi da te ljame nikad nisu došle u Špiljski kamp, no teško da se mogao žaliti s obzirom da ih je on doveo.

Pripreme za sutrašnje jutro bile su gotovo iste kao i prije neki dan, s dvije razlike: ovog je puta bilo puno više alata i s njima su bile dvije snažne ljame koje su sve to mogle nositi na leđima. Veličanstvena sposobnost njihovih novih prijatelja da nose teške i nespretne stvari niz stjenovite i uske puteljke bio je neočekivani dobitak. Na leđima su im pričvrstili i lonac za orahe, a tijekom puta i nekoliko ih je vjeverica zajahalo. Čak su i Tex i Mex odlučili da ovaj put idu s njima, jer nisu htjeli ostati sami i bez sigurne hrane. Putovali su brzo, a kad su se umorili, stanu u improviziranom kampu da razrade strategiju.

Ptice koje su čitav dan nadlijetale čistinu stalno su nosile svježe vijesti. Tijekom dana, tamo je stiglo mnoštvo ljudi, ali sada ih većine nije bilo. Ostala su samo dva čuvara. Korporacija je kupila hrpu novih strojeva, no ne i novu prikolicu, barem ne zasad. Čuvari su digli mali šator i počeli sa spremanjem večere na logorskoj vatri.

„Ako im vatra bude gorjela i tijekom noći, moći će nas vidjeti,” reče Carlos zadivljenoj družini, „a vjerojatno hoće, jer ako imaju dva čuvara, to znači da će odrađivati svatko svoju smjenu.”

„A da ih samo zastrašimo?” upita Crveni, na što i veliki medvjed klimne glavom u znak potvrde.

„Sigurno imaju oružje”, podsjeti Pancho medvjede, „Moramo paziti na oružje.”

Odjednom gavran Quoth sleti dramatičnim spustom. Bio je bez daha, ili je možda radi efekta samo radio stanku. Kad je dobio potpuno pozornost, reče: „Imaju psa!”

„Kuju vrstu psa?” upita Juanita. „Nije čuivava!” našali se gavran, „Veliki. Velik i zao, eto kakav je!”

Životinje na trenutak promisle, a zatim tri vjeverice kuharice istupe naprijed.

„Što pas voli jesti?” upita srebrna vjeverica.

„Vjeverice!” zakrešti gavran, „i zečeve i svinje i jelene i ptice. Ne želimo ga za večerom!”

Svi se nasmijaše vjevericama i njihovim nevinim umovima. „No, kad bi mogli naći nešto što on voli jesti,” reče glavni vjeveričji kuhar Mac, „mogli bi ga omamiti. Ustvari, mogli bi ih sve omamiti.” Rekavši to, vjeverice se vrate svom tihom poslu pripremanja večere.

Životinje stanu začuđene prijedlogom. S istom mišlju u glavi, svi su promatrali vjeverice kako pripremaju večeru. Sve dosad, nisu nikad sumnjali u njihovu hranu. Nitko nije ni pomislio da bi ih one mogle drogirati.

Mac osjeti poglede na sebi i reče: „Dajte se opustite, to je bila samo ideja,” a zatim, pomalo obrambeno doda, „Nikom od vas nikad nije pozlilo od naše hrane.” Životinje se samo nasmijaše na tu krivu primjedbu. „Mislim, nitko se nije nikada razbolio ili nešto slično.” Mac je izgledao uvrijeđen pa Crveni stade u njegovu obranu.

„Mac, ti i sve kuharice ste odlični i mi vas zaista cijenimo, zar ne?” Okrene se družini koja u znak odobravanja počne zviždati i pljeskati.

„A tvoj prijedlog pa nismo o njemu nikada razmišljali, no mogao bi upaliti.”

Vragolan i Bandit potvrdno klimnu. Ustvari, što su više o tome razmišljali, sve im se više sviđao.

„Mac, što si točno imao na pameti?” upita Crveni.

„Nisam siguran, ali šuma je puna biljaka koje mogu napraviti svašta: uspavati te, od nekih možeš halucinirati, od nekih čak i umrijeti.” Dok je tako govorila, vjeverica mekog

glasa počne pucati žireve. Životinje klimnu u znak shvaćanja. Svi su poznavali opasne biljke i od ranih nogu naučili da ih ne diraju.

Vjeverica nastavi: „Kao što znate, ja i Flora skupljamo biljke i siguran sam da možemo spraviti nešto za spavanje.” Pogleda na okruglu, dlakavu Floru. „Sunčanica taman cvjeta,” doda, „To će nam pomoći da je lakše nađemo.”

„Tako, ako možete nekako urediti da je i ljudi i pas pojedju, prespavat će čitavu akciju.” Mac se nasmiješi ponosan na svoju ideju.

„Bit će vrlo opasno, no mogli bi im nekako u hranu ubaciti sredstvo za spavanje,” reče Vragolan, trljajući šapu i ujedno se smiješeći Riff Raffu.

„Amigos,” progovori Carlos, „Ako ćemo riskirati naše živote, i pošto nemamo oružja, trebali bi otrovati čuvare, a ne ih uspavati na jednu noć.”

„Si, oni su naši neprijatelji,” doda Juanita, „ako su živi, trebat ćemo se s njima boriti i sutra.”

„Oni neće oklijevati da nas upućaju svojim puškama,” složi se Pancho s Ljamama, „no što s psom? Kako možemo znati da nam je i on neprijatelj? Možda je samo njihov rob.”

„Neki su psi vrlo ljubazni,” doda Sabo, no tad se upita zašto ona uopće brani jednog psa.

„U redu, drogirajmo psa, no ubijmo ljude!” poviče Bandit.

Judi istupi naprijed. „Ovakvo nasilje će nam se vratiti milo za drago. Uostalom, možda su čuvari robovi korporacije?”

„Misliš, možda bi mogli popričati s njima i uvjeriti ih da prijeđu na našu stranu?”, Pancho progunda, „Smiješno! Ljudi su zli.”

„Slažem se u potpunosti,” reče Juanita, „njima je sebičnost u krvi. Kad bi barem bilo drugačije.”

„Svejedno,” Judi reče i dalje držeći svoju stranu, „ne trebamo se spustiti na njihovu razinu. Po čemu smo onda drugačiji od njih? Životinje mogu bolje od toga!”

Judino razborito razmišljanje ovaj put prevlada. Životinje odluče kako je najbolje da sve uspavaju. Flora i Mac otiđu pronaći biljku u cvatu čiji će korijen upotrijebiti kao sredstvo za spavanje. Nisu imali mnogo vremena, ali nađu jedan korijen, sasvim dovoljan da omami ljude. Psu će morati dati halucinogenu gljivu. Uostalom, pas nije imao pušku.

Pancho sjedne na panj prevrćući misli po glavi. Nikad prije nije razmišljao o trovanju nekoga. Smrt u žaru borbe bila je jedna stvar, ali ova unaprijed smišljena stvar bila je pomalo podla. Bilo mu je veoma drago što su odustali od hladnokrvnog ubijanja. Međutim, i dalje je smatrao da ljudski život ne vrijedi koliko i životinjski. Otkad su se pojavili, ljudi nisu ništa doli nevolja za sve životinje. „I ljudi ne razmišljaju uopće o masovnim ubojstvima životinja na farmama”, Pancho opravda svoje misli, „Zašto bi mi marili za dvoje ljudi koji stoje na putu obrani šume?” Ipak, nije htio gledati kako neko biće pati, pa makar to bilo i ljudsko. Ovako su se na neki način mogli osjećati nadmoćnijima u svojim akcijama.

Bandit i Bitanga se dobrovoljno jave za opasnu misiju. Bitanga će, kao najbrži trkač, trčati po čistini tako da ga pas počne naganjati, a za to će vrijeme Bandit usuti sredstvo za spavanje u posudu nad vatrom. Kad se pas približi Bitangi, on će ispustiti halucinogenu gljivu na pod koju će pas valjda pojesti. Tad će pričekati da droge počnu djelovati.

Mac spremi poseban sendvič od žireva u koji sakrije gljivu. Doda još soli pošto psi obožavaju zasoljenu hranu. Zatim u jedan list zamota sredstvo za spavanje. „Samo uspite to u posudu zajedno s listom,” objasni Banditu.

Većina životinja odluči ići i gledati, no Judi i Sabo ostanu s kojotima u sada prozvanom Potočnom kampu.

Planovi nikad nisu savršeni kao što se čine. Čim su se saboteri popeli na vrh brda i pogledali na čistinu, uvidješe probleme. Nije se još ni smračilo, a čuvari su već jeli svoju večeru, dok psa nije bilo nigdje za vidjeti.

„Moramo požuriti i nadati se da će uzeti još jednu porciju hrane. Idemo! Požurite!” požuri ih Carlos.

Bitanga ga pogleda; „Ali ne znam gdje je pas.”

„Bez brige, on će pronaći tebe. Imaš sendvič?”

Riff Raff se potrudio ohrabriti ostale. „Bandit, jesi li spreman?” Rakuni potvrdno klimnuše, osjećajući kako im srce užurbano lupa. Bitanga duboko udahne i potrči na čistinu. Trčao je cik-cak oko čitave opreme i trčeći prošao pokraj ljudi, no psa nigdje.

Ljudi su ga vidjeli kako trči okolo na što jedan reče drugom: „Što je tom rakunu? Zaista se čudno ponaša. Možda je bijesan, što misliš?” Naravno, životinje nisu mogle čuti što su ljudi govorili, ali su vidjeli kako jedan od njih uzima pušku iz šatora. Bitanga je i dalje trčao naprijed-natrag tražeći psa.

Zvuk pucnjave napokon probudi uspavanog dobermana koji je bio privezan za novu grabilicu. Prvi metak promaši Bitangu, ali ga zato drugi pogodi. Rakun od siline metka poleti u zrak i padne blizu grma.

Bez imalo razmišljanja, Riff Raff potrči tamo, zgrabi sendvič od žireva iz Bitangine stisnute šape i potrči za psom. Izmičući mecima, zabije hranu psu u lice i vrati se natrag na drugu stranu čistine koja mu je nudila sigurnost. „Naopako smo ovo napravili”, promisli sav bijesan dok je ponovo istrčao na čistinu odvratiti metke od Bandita koji je nosio sredstvo za spavanje. Odvraćanje pažnje uspije. Oba su čovjeka sada imali puške i oboje su uhodili Riff Raffa. Nisu ni primijetiti Bandita koji je pokušavao dići poklopac s lonca. Riff Raff primi metak u stražnju nogu te se sakrije u grmlje. Zatim istrči Vragolan. Sada je bio njegov red za odvrćanje pažnje.

Pancho stavi šapu na glavu: „O ne, ako ne pripazimo, ubrzo neće više biti nijednog rakuna.” Pogleda uokolo za psom, koji je istodobno i promatrao potjeru i lajao između svakog ugriza sendviča. Bandit spusti list sa sredstvom u lonac te pobjegne na drugu stranu, no Vragolan nije znao da je njegov drugar na sigurnom pa je i dalje trčao naprijed-nazad kao umjetna patka u streljani. „Grmlje, Vragolan, grmlje,” dovikivao je Pancho ispod glasa.

Odjednom se kiša kamenja obruši na čuvaru, na što su se čuvari okrenuli i počeli pucati u tom smjeru. Crveni pruži svoju dugu šapu i zgrabi Vragolana. Pancho pogleda u smjeru odakle je došlo kamenje i ugleda ljame s ostalim životinjama.

„Bolje im je da su gladni poslije toliko vježbe,” reče Vragolan gledajući ljude, sa srcem još u grlu. I izgleda da su bili gladni. Čuvari nisu primijetili da na loncu više nije bilo poklopca. Nisu ni vidjeli list u njemu; bili su prezauzeti pričom o ludim raku-nima.

„Mislim da ne znaju razlikovati jednog rakuna od drugog,” pomisli Bandit koji je bio dovoljno blizu da im načuje razgovor. Čuvari su se mogli zakleti da su nekoliko puta pogodili rakuna. Na drugoj strani čistine, životinje se okupe oko Vragolanovog tijela. Crveni ga podigne jednom rukom, a ranjeni Riff Raff drugom te ga odnesu preko brda do Potočnog kampa. Kad se noć počela spuštati, životinje stanu promatrati čekajući da droga učini svoje.

U Potočnom su kampu očekivali tragediju nakon što su začuli pucnjavu. Bilo je previše pucnjave da bi se svi meci zaobišli. Kad Crveni unese rakune, Sabo se uznemiri. Ponovo padne u depresiju, popne se na drvo i ostatak noći provede skrivena gore.

„Plan nije išao baš onako kako smo očekivali,” tužno reče Crveni. Ostalo prepusti Judi i vjevericama. Nakon što su zavili Riff Raffa i položili Vragolanovo tijelo na posljednji počinak, pričekaju da sve završi.

Riff Raff im reče: „Mislim da se osim sabotaze ne može više ništa loše dogoditi,” i utone u san. No vjeverice su znale da je Riff Raff teško ozlijeđen i da još nije bio izvan životne opasnosti. Noć je tek počela i mnogo je toga moglo poći po zlu.

Doberman se počeo ponašati veoma smiješno, lovio je svoj rep i kotrljao se na leđima, a zatim lajao u iznenadnim navratima na ništa. Ljudi su jedva držali otvorene oči. Jedan odustane i legne pokraj vatre da zadrijema. Drugi se uspravi na noge i nasloni o drvo držeći pušku u rukama. Pokuša ostati budan, ali je sedativ ipak pobijedio. Glava mu se spusti na prsa te počne disati polagano i pravilno.

Bez ikakvog razloga pas počne kopati veliku rupu. Sunce zađe i nebo se iz narančastog pretvori u crno. Pancho je i dalje stajao na povoljnom položaju i promatrao. Vidi velikog otrcanog medvjeda kako gurka čovjeka ne bi li se uvjerio da ovaj doista spava.

Postalo je toliko mračno da se ništa nije moglo vidjeti, barem svinja nije mogla. „Evo zašto ja nisam dobar za Osiguranje,” pomisli. Tad njegov osjetljivi nos uhvati nešto. „Ljudi,” šapne Ivanu jelenu, „Mirišem ih.”

Ivan tiho dođe do Crvenog. „Ljudi! Pancho ih je nanjušio,” šapne.

Crveni pogleda uokolo, no ne uspije ništa vidjeti pa šapne natrag: „Vjerojatno ona dvojica dolje.” Ivan prenese poruku svinji, koja je sumnjala da je to.

„Možda,” pomisli, „no miris mi se čini tako blizu.” Međutim, ništa nije vidio, a ubrzo i miris oslabi.

Dolje su životinje iz saboterske grupe marljivo radile s novim alatom i pritom bile prilično bučne, vjerojatno zbog mraka. Mjesečine te noći nije bilo. Kada bi se neki stroj oborio na zemlju, čulo bi se previše lupetanja. Bonkers je svoje ključeve isprobavao na svim strojevima. Pancho mu je rekao da neće upaliti, jer da novi strojevi imaju nove ključeve, no majmun je htio voziti. Popne se na sjedalo novog teretnog kamiona te se mnogo razljuti kad mu stari ključ ne pomogne. Zatim se počne igrati s dugmadi i ručkama. Nakon što je neku ručku potegnulo posebno jako, dvije zrake svjetlosti izroniše iz prednje strane kamiona i obasjaju čistinu. Svjetlo zahvati Bitangu, Juanitu i Crvenog s jedne strane i troje ljudi s druge strane. Svi se ukipe.

Bitanga se prvi snađe i pobjegne u mrak. Juanita i Crveni primijete nešto drugo. Crveni je svoj ključ držao visoko, no i ljudi su ih isto imali. Juanita se nije bojala većine ljudi pa ih upita: „Tko ste vi?”

„Mi smo ekolozi. Došli smo tu da onespobimo mašineriju za sječū.” Mladi bradati čovjek govorio je smireno, kao da se ne boji nikog. Ili se možda tako ponašao kako bi se osigurao od velikog medvjeda, koji se nalazio samo koji metar dalje.

„Mi smo prvi došli,” reče Crveni, „Mi ćemo to napraviti.”

„Jeste li vi to učinili i prije neku večer? Dobro ste to obavili.” Ovo je izustio neki viši glas, vjerojatno ženski.

Bonkers iskoči iz kabine na svjetlo: „Ja sam bacio teretni kamion niz brdo,” pohvali se. Ubrzo se i ostale životinje skupe na svjetlu. Ljudi odstupe malo natrag kad shvate koliko ih ima.

U Panchovoj je glavi bio kaos. Gledajući iz daljine, razmišljao je zašto životinje pričaju sa ljudima. Ili ih napadnite ili bježite!

„Koliko ima vas ljudi?” upita Crveni.

„Samo nas petero koliko nas je tu,” reče žena, na što još dva muškarca iskorače iz mraka, „Ima nas više, no večeras nisu tu.”

Juanita shvati da će onespobljavanje biti vrlo težak posao: „Jeste li vi ljudi imali neki plan kako uništiti strojeve?”, upita ona, na što je Crveni prostrijeli pogledom.

„Pa jesmo, htjeli smo ih dići u zrak,” odgovori bradati čovjek pokazujući na dinamit u svom džepu.

„Da! Da! Da!” vikne Bonkers.

„Ne! Ne! Ne!” pomisli Pancho.

„Zar to neće započeti požar?” Pitanje je došlo od Ivana Jelena.

„Vjerojatno ne ako prvo ispraznimo spremnike s gorivom,” odgovori čovjek.

„U redu, učinimo to!”, ogłosi se Bonkers.

„U redu,” reče svaka životinja zasebno, izražavajući svoje mišljenje.

Pancho se više nije mogao suzdržavati. „Ne!” vikne sa svog mjesta, „Prestanite razgovarati s tim ljudima! Oni su neprijatelji! To je nekakav trik ili nešto takvo. Ozlijedit će životinje.”

Životinje poslušaju i počnu s povlačenjem.

Tad Juanita vikne Panchu: „Mislim da je u redu. Večeras smo na istoj strani.”

„Istina je!” vikne čovjek, „Obećajem vam da nijedna životinja neće biti ozlijeđena.”

Pancho je bio nadglasan i bijesan. Izgleda da su svi htjeli da se strojevi dignu u zrak, bez obzira što će to učini njihovoj sigurnosti ili principima.

Korporacija je sad imala više strojeva nego prije nekoliko dana, što je značilo da će trebati dosta eksplozija. Doberman počne zavijati na mjesec kojeg nije bilo pa ga Crveni odluči odvezati i povesti u Potočni kamp, gdje će ga ponovo svezati dok ponovo ne dođe k sebi. Na nesreću, Crveni je vezao psa o drvo na kojem se skrivala Sabo, što je još više doprinijelo njenoj tjeskobi.

Tijekom eksplozija, Pancho ostade na svom mjestu. Sve su životinje bile upozorene da ostanu što dalje zbog bojazni da bi se dijelovi strojeva mogli razletjeti na sve strane. Prvih je nekoliko eksplozija bilo zabavno jer su bile prilično slabašne. Svi su se trudili biti pažljivi pa Pancho gotovo prestane biti toliko suzdržan. Strojevi su bili uništeni u potpunosti. Sve je bilo gotovo vrlo brzo i vrlo jednostavno (nekima je ovo pred-stavljalo posebnu zabavu).

Da bi raznijeli veliki kamion trebali su još dosta dinamita. Čovjek s bradom isprazni spremnik s gorivom i tempira eksploziju. Svi se ekolozi udaljiše, no ne dovoljno. Nitko nije znao da je kamion imao i dodatni spremnik.

Ogromna je eksplozija odbacila metalne dijelove mnogo dalje nego što su očekivali. Hauba velikog kamiona padne na bradatog čovjeka što ga ubije. Mnoge su životinje bile ozlijeđene, a jednu je, Ivana Jelena, ubio komadić motora.

Vatra proguta hrpu koja je nekoć bila kamion te se počne širiti po zemlji, slijedeći tragove benzina. Svi su se hitno trebali skloniti na sigurno. Otrcani medvjed pokupi koliko god je mogao ozlijeđenih životinja. Crveni ponese mlohavo tijelo jelena te se svi upute preko brda. Vatra je došla i do šatora u kojem je bio drogirani čovjek. Zahvatila je i njegov improvizirani krevet, ali je on i dalje spavao. Drugog su čuvara ubili leteći projektili.

Ljudi su se borili sa svojim mrtvim prijateljem kada se pojavi Carlos i ponudi da ga nosi na leđima. Namjeste tijelo kao što mu inače namještaju pakete. Carlos odvede ljude do Potočnog kampa. Ovog je puta Pancho mrzio to što je bio u pravu.

Tu su večer imali pobjedničku zabavu. Potočni je kamp bio ispunjen šapatima, čestitkama i suzama. Pancho je posvuda i svakom protestirao zbog ljudske prisutnosti u njihovom kampu. No, ljudi nisu još bili u stanju za odlazak. Jedan je bio mrtav, dvoje ranjeno, a ostalo dvoje paralizirani od straha. Saznanje o drogiranju dvojice stražara i o njihovoj smrti bilo je više nego što su mogli podnijeti.

„Za vas nitko ne zna,” reče žena životinjama, „Za sve što vi napravite, krive nas. Kad otkriju tijela tih čuvara prozvat će nas ubojicama i nitko nam neće vjerovati.”

„Možemo vam pomoći da se sakrijete,” reče Judi tužnim glasom.

Pancho joj zgrabi ruku i stisne: „Ne prihvaćaj ljude u Špiljski kamp!”

„Ima mnogo mjesta za skrivanje. Pancho, prestani me stiskati. Ohladi!” Judi je bila umorna, baš kao i svi ostali. „Ovi su se ljudi borili zajedno s nama i zajedno s nama umirali. Zbog nas su izloženi riziku. Ne smijemo biti puni predrasuda samo zato jer su ljudi.”

„Ako se s njima družimo, postat ćemo poput njih.”

„Kako znaš da oni neće postati poput nas?” odgovori mu Judi, „Zar misliš da su naša uvjerenja tako slaba da ćemo se zaraziti ljudskim ponašanjem, kao što lako zaradimo prehladu?”

Pancho pogleda oko sebe te mu pozli kad vidi da ljudi i životinje zajedno kuju planove. Međutim, ostane i poslušna, baš kao što netko s morbidnom zadivljenošću gleda katastrofu. Šuplje je drvo bilo odabrano kao centar za obavješćivanje tako da bi grupe mogle po potrebi komunicirati. U jednoj od obli-žnjih špilja privremeno sakriju ljude; smrti se neće tako brzo zaboraviti. Ptice će i dalje obavješćivati životinje o situaciji, vjeverice će pomagati s hranom.

Pancho dođe do travnate čistine gdje su medvjedi počeli kopati grob te im počne pomagati. Svinje su dobri kopači, bolji nego medvjedi. Fizička mu je aktivnost pomagala otjerati crne misli. Počne romantično razmišljati o sjećanjima na farmu, kao da je i on sam sudjelovao u sađenju i žetvi, a ne ih samo nadgle-dao. Mogao se zamisliti kako kopa polja za sađenje, ali ne i kako kopa grob za ljudsko biće. „Ja sam svinja s farme,” pomisli, „ne divlji vepar. Ne vidim uspješan kraj ove borbe. I sad su se s nama udružili i ljudi.”

Otpuhne prašinu sa stopala i zajedno s medvjedima stade gledati gotov grob. Pancho pomisli kako su ljudi imali čudan običaj da zakopaju svoje voljene ispod zemlje. Životinje su svoje mrtve ostavljali vani kako bi nahranili ostale, kao dio životnog lanca, kao posljednji velikodušni čin. „No, ne mogu se sakriti od crva,” promisli Pancho, „S druge strane, to je tako sebično, tako ljudski,”

Ljudi polože tijelo u rupu koju su životinje iskopale. Vragolana i Ivana Jelena polože u blizini na travnati dio zemlje pokraj potoka. Svi se okupe da vide i da plaču. Održano je nekoliko govora, no svi su bili slabi i nespontani. Pancho skine ključ sa svog vrata kojeg stavi na Ivanovo tijelo. Bonkers dade odvijač Vragolanu, a ljudi stave čovjeku u ruku jednu fotografiju. Pokriju grob prvo prašinom, a zatim travom i lišćem. Nisu ostavili nikakvo obilježje; tragači nikada neće otkriti grob. Svi zapjevaju držeći se za ruke, no još je bilo prerano da bi itko od njih bio potpuno svjestan zbilje. Još uvijek nitko od njih nije osjećao što se zaista dogodilo.

Logorska je vatra te noći bila toliko slaba da je jedva gorjela. Nikom se nije previše pjevalo, no Tex i Mex okupe životinje i ljude da poslušaju priču.

Sabo je slušala s drveta na kojem je visjela, u nemogućnosti da siđe dolje zbog psa, koji je bio vezan pri dnu. Pancho je sjedio sam, iza medvjeda, tako da nije imao pogled na ljude.

Na nesreću, velika mu dlakava leđa zaklanjahu pogled i na pripovjedače. Zatvori oči i stade slušati, nadajući se da će u priči kojota biti nešto od čega bi se mogao osjećati bolje. No nije bilo.

Mex započne svojim tihim, usamljeničkim glasom:

„Život je pun opasnosti i teških izbora,” objasni kojot, „Sve mlade životinje koje se nađu u divljini odmah nauče: ne jedi tu gljivu, bježi od lovaca, ako ti noga zapne u zamku,”

„Odgrizi je,” recitirale su životinje jednoglasno.

„I moraš je odgristi ili se suočiti s mnogo gorom sudbinom: to su životne činjenice. Svijet je ponekad okrutan, događaji se mogu činiti nepravednim, a sva bića moraju umrijeti,” reče kojot i štapom malo razgali vatru. „Neke se stvari ne mogu promije-niti, no neke mogu. Život je dosta težak. Moramo zajedno raditi kako bi promijenili stvari koje možemo mijenjati, da učinimo ovaj svijet ugodnijim, poštenijim i boljim mjestom. Svatko u ovom kampu poznaje životne činjenice i svatko od nas sanja o boljoj budućnosti.”

Životinje polako klimnu. Mex ih je doista rastužio, a čitava je večer već otprije bila puna tuge.

„Nadam se da ovo što govoriš ima neku poantu,” promrmlja Crveni, „Mislio sam da ćeš nam ispričati priču.”

„Imat ćete priču,” reče Mex u obrani, „i ja uvijek imam poantu.” Zamahne užarenim krajem štapa po zraku. „Svi mi, čak i ovi ljudi, shvaćamo zašto se korporacije moraju zaustaviti. Imamo obvezu zaustaviti zlo kada ga vidimo ili smo jednako krivi kao i korporacija. Naš je motiv danas bio čist. Namjera je bila dobra. Međutim, sudbina je odigrala svoje. Svršeci nisu predvidljivi. No zar smo pogriješili jer smo pokušali? Neki od nas će reći da, no ja vam kažem da se uvijek moramo truditi da napravimo ispravnu stvar.” Kojot pogleda slušatelje koji su sada zurili u pod. Bilo je vrijeme da promijeni temu.

Tex preuzme. „Ljudi uvijek razmišljaju, oni vole ideje. Neke ideje počnu kao velike i završe kao male: Svijet je ravna površina i ako plovite dovoljno dugo past ćete preko ruba. Neke ideje počnu kao male i završe kao velike. Ideja da se napravi korporacija bila je ove druge vrste. Počela je kao mala i od tad nije prestala rasti. Ideja je započela s pokvarenom namjerom. Kako da iz posla izvučemo što veću dobit, a da pritom izbjegnemo gubitke? Već je to bilo pohlepno pitanje. Kako da radimo zločine i da zakonski izbjegnemo bilo kakvu odgovornost? predstavljalo je zagonetku grupi ljudi. Pošto su urotnici imali male mozgove, trebala im je čitava grupa koja je bjesomučno razmišljala sve dok nisu razradili vražji plan. Napraviti ćemo maske od papira i izrezati na njima otvore za oči. Kad budemo nosili maske, to nećemo biti mi, već nešto sasvim drugo. Bit ćemo korporacija. Kad skinemo maske svi zajedno, svatko će od nas ponovo biti onaj svoj. Sve što radimo pod maskama bit će kao da je to napravila korporacija, a kad skinemo maske neće nas moći kriviti. Ideja jest da prema potrebi stavljamo i skidamo maske. Sada možda mislite da ova ideja ne bi nikada upalila. Da bi i životinje i ljudi odmah prozreli kroz maske i uvidjeli prijevaru. No kao u Carevom novom ruhu, nitko ne reče ništa. Zli ljudi stave svoje maske. Sada smo korporacija, rekoše, Hajdemo zgrtati novac! Korporacija odluči da brodovima donese zlato s druge strane oceana. Bio je to opasan i riskantan posao, no potencijalni je profit bio ogroman. Korporacije, trgovci pod maskama, posude novac za kupnju pet brodova koje potom pošalju preko mora po zlato. Četiri se broda vrata puna zlata. Korporacija skupi zlato i podijeli ga među zamaskiranim učesnicima. Tada zli ljudi skinu maske i vreće pune zlata odnesu svojim domovima. Peti se brod izgubio putem, napadnut olujom ili gusarima.

Ljudi ponovo stave maske da vrata novac onima koji su im ga posudili za kupnju brodova. Dugujete nam novac za pet brodova, a platili ste nam samo četiri, žalili su se ljudi koji su posudili svoj novac.

Korporacijske maske odgovore, Peti se brod izgubio zajedno s blagom i nemamo vam čime platiti.

No, što je sa svim onim blagom s ostala četiri broda? Bilo je tamo mnogo više novaca nego što ste nam vi dužni za peti brod. Tako su govorili oni koji su prvotno posudili novac.

Nemamo novaca, korporacija je bankrotirala, rekoše zamaskirani muškarci skidajući svoje maske nakon što su papir poderali u komadiće. Mi smo samo pojedinci, ne korporacija. Korporacija je mrtva i nema novaca, tako da nema više ničeg što možete dobiti. Zli ljudi odu kući svojim hrpama zlata. Ljudi koji su novac posudili nisu imali izbora. Korporacija je posudila novac, a sada je ona bankrotirala. Samo zato što su bivši vlasnici bili veoma bogati ne znači da su korporacije imale ikakvog novca.”

„To nije pošteno”, reče Crveni, „zar ne?”

„Ne, nije pošteno, ali je u skladu sa zakonom,” nastavi kojot. „Što mislite što se nakon toga dogodilo? Možete misliti da će se ljudi koji su posudili i izgubili novac žaliti da je ovo bilo nepošteno. Da će zahtijevati da se ideja korporacija zaustavi.” Životinje klimnu potvrdno, no Tex odmahne glavom. „Ono što se dogodilo bilo je upravo suprotno. Ljudi koji su izgubili novac se okupe i sami stave papirnate maske. Bili su to snalažljivi ljudi koji su vidjeli da u nošenju korporacijskih maski leži golem novac. Ubrzo su svi bogataši imali svoje maske. Ove maske nisu služile da se sakrije pravi identitet osobe iza nje, za što obično maske služe. Bilo je to samo lažno predstavljanje i svi se slože da se zajedno pretvaraju — kada čovjek nosi masku ne odgovara više za svoje dugove ili zločine.

Rijetko kada se vidi ljude kako surađuju, pogotovo oni bogati, no tad su se svi složili da u maskama leži ključ njihovih snova. U početku su životinje i siromašni ljudi obraćali malo pažnje na igru maski. Zašto bi marili? Nisu imali novaca za posuđivanje, niti zlata kojeg bi mogli prevesti preko oceana, niti kapitala da ga sakriju. Ne, oni su bili samo mornari na brodovima koji su tonuli, rudari zatečeni u obrušenim rovovima, radnici na farmi poprskani otrovom dok su želi korporacijske plodove. No, kada bi se događale katastrofe i kad bi radnici umirali ili bili ozlijeđeni, vlasnici korporacija skidali bi svoje maske i nestajali.”

„Ovo me stvarno ljuti,” reče Bonkers, skočivši na noge, „Kako mogu biti tako okrutni?”

„Želiš li znati što je još gore od toga?”, zavijao je Mex, „Zarade korporacija su privatizirane, a to znači da je svaki zamaskirani čovjek može odnijeti kući, s tim da su gubici društveni. To znači da jadne životinje plaćaju da zaštite velike korporacije od novčanih gubitaka. Siromašni plaćaju privilegiju da budu obmanuti, opljačkani i zloupotrebjeni.”

Bonkers je bio bijesan: „Što oni misle kakve smo mi naivčine? Zašto su im životinje dopustile da se izvuku s tim?”

„Životinje i siromašni ljudi su bili zbunjeni i nisu znali kako postupati prema sve većim korporacijama. U jednu su ruku korporacije osiguravale posao i bijedne plaće o kojima je ovisio opstanak radnika. U drugu ruku, čim bi se pojavila koja nevolja, i to često zbog nemara korporacije, nestajali bi među hrpom neupotrebljivih papira. Korporacije su rasle sve više, gutajući jedna drugu, stvarajući nove i moćnije saveze, preuzimajući tržište. Hrpe papirnatih maski prekrile su stolove najbogatijih. Vlada, sudovi, vojska, svi su se poklonili iz straha. Trebamo nove porezne olakšice, više slobodne zemlje! Razbijte nam udruge, dajte nam da posiječemo to drveće bez novčane naknade! molili su ljudi pod maskama. I svijet je slušao. Sve što su zaželjele, korporacije su i dobile.” Tex zastane da uzme dah. Mahne Mexu da nastavi s pričom.

„Kada nešto u prirodi počne rasti, ono zna kad treba stati. Vjeverica neće nikada biti velika kao medvjed. Tratinčica neće nikada narasti toliko velika kao i drvo mamutovca. Čak ni divovski mamutovac ne raste zauvijek. Zna kada treba stati. Kada nešto u prirodi preraste svoju mjeru i kada ne može stati s rastom, to nazivamo rakom. A svi znamo što se

dogada kada imamo rak. Ako ga se ne riješite, umirete. Korporacija je jedna vrsta raka koja je izmakla kontroli i koja svakim danom raste sve više. Što više čekamo da je zaustavimo, manje su nam šanse da preživimo” Mex pogleda životinje i ljude koji su ga gledali širom otvorenih očiju. „Ako imate rak koji vam raste na stopalu i ako se on počne penjati uz vašu nogu znam da je grozno, i bolno i zastrašujuće, no što moramo uraditi da ga zaustavimo?”

„Odgristi je,” odgovore.

* * *

Aktivnost ponovo počne prije nego li je zora u potpunosti poništila svjetlost zvijezda. Kamp se brzo pospremio. Ljudi su bili negdje skriveni, Pancha nije bilo briga gdje. Osjećao se kao da je tijekom noći došao kirurg i izvadio mu srce.

Sabo se polako spusti niz drvo i pridruži Panchu: „Želim se vratiti na farmu.”

„Na staru farmu? Ne možemo,” reče Pancho monotonim glasom.

„Ne, na drugu farmu, onu s jabukama. Pođi sa mnom,” molila ga je.

„U redu, idemo,” složi se bez oduševljenja. Možda je to bila najpametnija ideja, iako baš nije bio siguran. Barem je bilo nešto.

Doberman se probudio potpuno zbunjen. Nije mogao vjerovati da su mu njegove mogućnosti izbora objašnjavali zečevi otmjena glasa. Izabere da nastavi svojim putem u miru. Činilo se da nije imao nikakva politička stajališta i da je samo slijedio naredbe. Odvežu ga te mu daju neki doručak, koji je sumnjičavo onjušio prije nego što ga je pojeo. Izgledao je kao da se žuri da što prije ode, govoreći kako treba provjeriti kolika je šteta i zatim nestati.

„Ne jedi grašak u loncu,” upozore ga zečevi dok je teturao natrag. Pancho i Sabo se pridruže grupi životinja i sjednu pojesti kašu od žireva. Pancho započne opušteno: „Sabo i ja idemo u malo razgledavanje nekih od obližnjih farmi.”

Nikoga nije mogao prevariti. Juanita reče: „O bože, hoćete li,

Pancho nastavi, „. . . zaliti pšenicu?”

„Naravno, nema problema,” odgovori, „Dakle, vi se ne vraćate?”

„Ne još,” reče ona, „Ali reci hola svima i ispričaj im našu avanturu.”

Judi odvede Pancha sa strane: „Znam da si uznemiren, oprosti što sinoć nisam bila razgovorljiva. Ne odlazi ljut.”

„Nisam ljut, zaista,” reče i zagrlji je, „Ponekad se samo osjećam da ako se još malo prigнем da ću se raspasti.”

Judi se nasmije: „Nećeš se raspasti, ali bi mogao početi plesati!”

On se nasmiješi. Zvučalo je mnogo jednostavnije nego što je bilo. „Sabo želi otići, a i meni će to dobro doći.”

Judi klimne te mu uputi dug pogled: „Neprijatelj mog neprijatelja je moj prijatelj,” reče.

Pancho je blijedo pogleda.

„Nije zagonetka,” našali se, „Mislim da je to jedini način da pobijedimo.” Pancho odškrine jedna od vratiju u svojoj glavi i Judi stavi šapu u taj prolaz. „Pogledaj,” objasni mu ona, „tko je neprijatelj šume.”

„Ljudi,” odgovori Pancho.

„Ne baš,” reče Judi, „Ne bih rekla da su se sinoć ljudi s nama borili ili čak da su je oni posjekli. Stvarni neprijatelj šume jest korporacija koja iz uništavanja izvlači dobit. Zapravo, vrlo malo ljudi. To nam većinu ostalih ljudi pretvara u potencijalne prijatelje.”

„Čuvari,” upita Pancho, „jesu li oni bili potencijalni prijatelji?”

„Pretpostavljam da su imali potencijal, no trebalo bi se dosta namučiti da nam se pridruže,” prizna Judi, „Samo postavljam teoriju, nešto o čemu možemo razmišljati.”

„Neprijatelj mog neprijatelja je moj prijatelj,” izrecitira Pancho, „Razmisliti ću o tome.”

„Idemo,” zanovijetala je Sabo, „Bok Judi, vidimo se.”
„Ostanite u kontaktu,” odgovori mašuci, dok su se svinja i mačka udaljavale niz potok.

Voda je žuborila prelazeći preko stijena u obliku kreveta stvarajući niske tonove. Vedar je dan nadahnuo ptice da vježbaju glasnice, a pridružili su se i razni insekti. Mačka je kao i uvijek hodala tiho, bez riječi, pognute glave i repa kojeg je beživotno vukla po podu. Pancho je hodao nesvjestan jutarnjeg koncerta. Glava mu je bila preteška te mu je zujanje energične mušice i njezino zalijetanje u vodu bilo poput zvuka zubarske bušilice.

Hodali su uz potok potpuno izgubljeni u mislima. Nisu ništa govorili, jer nije ni bilo ništa za reći.

Pancho baci letimičan pogled na Sabo. Pomisli kako je na putu ka novoj depresiji. Možda će joj se ovaj put i on pridružiti. Ali Pancho je bio previše ljut da bi bio depresivan. Ljut na nasilje koje je izgleda bilo dio sveukupne promjene. Ljut zato što su ljudi postali dio čuvara šume i ljut na život zato što nije išao onako kako je on planirao.

Slijedili su obalu jedno pola sata, obraćajući malo pozornosti na okolinu, kad stignu na mjesto gdje se potok račvao. Mačka prestane hodati i stade zuriti kao zombi u dva toka vode. Zapuše lagani povjetarac. Činilo se kao da voda teče u suprotnom smjeru. Bilo je teško za reći koji je od ova dva toka vode bio glavni. Pancho se nije sjećao da su prošli put naišli na ikakvo račvanje, no tada su slijedili Ivana, jadnog Ivana Jelena.

Svinja prekine tišinu: „Vjerojatno oba završavaju na istom mjestu,” reče Sabi, „Ovuda?” Pokaže blatnjavom nogom na desnu stranu. Mačka slegne ramenima i stane slijediti Pancha, kojem se odjednom jako pričalo: „Siguran sam da ćemo uskoro biti tamo. Ne mogu dočekati da kušam one jabuke. Uspjet ćemo vidjeti i ostatak farme koja je sigurno predivna.”

Dok su tako hodali Pancho je na glas sanjario o farmi pa se i Sabo počela razvedravati. Još uvijek nije ništa govorila, no rep joj se više nije vukao po podu, a i tu i tamo bi zamahnula prema nekom leptiru koji bi joj se usudio prići, tako da je Pancho primijetio da joj je malo bolje. Okolina je još uvijek bila nepoznata, ali je Pancho i nije mogao dobro upamtiti s obzirom da je na onoj farmi bio samo jednom. Još su neko vrijeme slijedili potok kad se vjetar naglo promijenio. Osjetljivi su nosevi svinje i mačke bili upozoreni na pažnju. „Psi,” proz-bore uglas, no prije nego što su mogli još jednom provjeriti miris, vjetar se ponovo okrene i sve što su sada mogli namirisati bila je obična djetelina.

„To nije mogla biti Goldie,” reče Pancho, „Miris je prejak.”

„Budi oprezan,” upozori ga Sabo.

Pancho klimne u znak potvrde, no pošto je miris nestao, nastave dalje s hodom.

Potok je ulazio u gusto grmlje što je zahtijevalo puzanje. „Popni mi se na leđa,” reče Pancho, „Bit će nam bolje ako budemo hodali kroz potok.”

Tako je sa Sabom na leđima, koja se malo prečvrsto držala za njega svojim pandžama, Pancho gazio kroz vodu i šikaru. Svinjske se nožice ne snalaze baš najbolje na klizavim stijena-ma, ali uskoro su stigli do boljeg terena. Čim je to bilo moguće, Sabo skoči s Panchovih leđa opet na sigurno tlo, ostavivši mu ružičaste ogrebotine na njegovoj bijeloj svinjskoj koži. Pancho zaključio u sebi da za Sabu više nema jahanja na svinjskim leđima pa se potom otkotrlja u vodu da ublaži bol.

„Što je ovo?” upita glasno i ne tražeći odgovor od nikog pošto ga je i sam znao. Izvuče iz vode mokru kartonsku kutiju na kojoj je pisalo „9-milimetarska municija”.

„Netko se ozbiljno dao u lov!”

„A pogledaj ovo!” pokaže Sabo ukočenom šapom na nešto okruglo u travi, „Ručna granata. Gdje smo to mi?”

Polako počnu puzati prema naprijed. Potok je naglo zaokre-
tao nadesno preko malog brdašca. Kad se uspnu na vrh, vjetar se opet okrenuo. Nosevi i oči počnu zajedno raditi: čopor pasa. U dnu brda, iza velike čelične ograde, potok se ulijevao u veliko polje puno njemačkih ovčara. Ogradama su bili odvojeni u manje odjeljke; svaka je grupa pasa marširala u svojoj formaciji. S vrha brda sve se to činilo kao ples. Svinja i mačka su se osjećale dovoljno sigurno da mogu neprimjetno gledati.

„Što rade?” upita Sabo.

„Manevre,” odgovor im stigne s leđa.

Svinja i mačka skoče i ugledaju veliku divlju puricu i njezine mlade nekoliko koraka iza nje kako se provlače kroz travu.

„Vau, nismo vas primijetili,” Pancho reče pokušavajući smiriti svoje nemirno srce.

„Znam,” reče purica, „Zato tu uvijek i dolazim nahraniti svoju djecu jer se svi koncentriraju na pse, pa ne primijete ništa drugo što se oko njih događa.”

„Siguran sam da je tako,” reče Pancho ponovo gledajući čopor, „Zašto vježbaju? Zar planiraju napad ili nešto slično?”

„Vjerojatno da,” reče purica tjerajući svoje mlade uz brdo, „Mislim da im je planiranje najdraži posao. No, imaju oružje, tako da pretpostavljam da bi vjerojatno mogli nekog napasti.”

Pancho i Sabo su u strahu promatrali dresuru. Psi, sa oružjem! To je noćna mora svake mačke, a i za svinje nije baš neki sretan san.

„U posljednje su vrijeme posebno uznemireni,” nastavi ptica, „Vlasnik čopora je počeo uzgajati i pudlice. To znači manje mjesta za ovčare, a oni vole mnogo mjesta. Pogledajte tamo i vidjet ćete pudlice.”

Pogledaju te vide nekoliko malih kovrčavih životinja kako promatraju dril ovčara. Pudlice su bile odvojene od ostalih pasa snažnom mrežastom ogradom, no još su bile veoma zastrašene.

„Ove pudlice i ne izgledaju baš kao psi,” reče Sabo, „Više sliče ovcama.”

„Ali to jesu psi, baš kao i ovčari,” reče purica ključajući sjemenke među visokom travom. „Ti psi ne znaju tko su im prijatelji, ili tko bi im mogli biti prijatelji,” zastane da prebroji mlade, „Ili tko su im pravi neprijatelji. I ne znaju baš ništa o slobodi.”

„Kako ti znaš toliko toga o ovim psima?” Pancho je uvijek bio oprezan sa strancima koji su previše toga znali.

„Ljeti tu živim i držim načuljene uši i otvorene oči.” Raširi perje na krilima kao da će time otresti Panchovu uvredu. „Psi pričaju o slobodi i pravima. No ono što oni smatraju slobodom jest da budu jedini psi u svom zatvoru. Umjesto da se pridruže pudlicama u zajedničkoj borbi protiv pravog neprijatelja.”

„Vlasnika čopora?” Pancho je slijedio puričinu crtu razmišljanja.

„Naravno, za početak, ali tko je vlasnik vlasnika?”

„Korporacije?” Pancho ponudi odgovor.

Purica se nasmije: „Tako je lakše boriti se s pudlicama.”

Marš naglo prestane, te su psi sada stajali u potpunoj pozornosti onako kako to mogu samo njemački ovčari. U svakoj je skupini jedan pas lajao, a drugi su slušali. I Pancho je slušao, ali nije uspio razumjeti ono što su govorili. Odjednom su svi psi počeli lajati zajedno sve glasnije i glasnije. Sabo je morala prekriti uši, a mlade su se purice sklonile pod svoju majku. Pancho i dalje nije razumio.

„O čemu pjevanju?” Pancho vikne tako glasno da su ga svi mogli čuti.

„Životu, slobodi i slijeđenju sreće,” odgovori mu purica glasnim kreštanjem.

„Životu, slobodi, sreći? Pa i ja u to vjerujem,” Pancho od zbunjenosti protrese glavom.

„Naravno, svi vjeruju, barem svatko za sebe. Važno je da vjeruješ u to za sva bića, to je već neki napredak,” reče purica.

Pancho reče sam sebi: „Purice su mnogo pametnije nego što sam mislio.” Promatrao je kako se mekane smeđe i zlatne purice gnijezde oko trbuha svoje majke.

„Da bar nemaju to oružje,” reče Sabo, „to bi trebalo zabraniti.”

„To je dio slobode i ponekad im možda može zatrebati da je obrane. Samo bih htjela da ga upere u pravom smjeru.” I rekavši to, purica se okrene i potjera svoju mladu obitelj niz brdo.

„Čekaj, molim te, čekaj,” povikne Pancho, „Nismo se upoznali. Ja sam Pancho, a ovo je Sabo.” Sada je pseće pjevanje utihnulo i razgovor se opet mogao vratiti u normalu. „Mi smo malo skrenuli s puta. Možeš li nam pokazati put do farme s jabukama? Slijedili smo rijeku, ali nas je ono račvanje zbunilo.”

Purica se stane hihotati. „Vjetar vas je zbunio? Uvijek mijenja smjer — zbuni svakoga. Kad puše uzvodno, čini se kao da rijeka teče u suprotnom smjeru.”

Polako protrese glavom. Mlohava crvena koža ispod kljuna lelujala je djelujući vrlo hipnotizirajuće.

„No, ako dobro pogledate rijeku, ispod površine možete vidjet brzac. On je prejak da bi ga vjetar mogao promijeniti.” Purica istegne glavu kao da želi uhvatiti svinju i mačku. „Farma jabuka? Mislim da ciljate na stari Krug H. Rijeka teče ravno kroz to mjesto. Mislim, mogli bi se vratiti i slijediti lijevi tijek potoka, ali će vam biti mnogo lakše ako pratite liniju ograde u kojoj su psi. Krug H se nalazi tik do čopora pasa.” Majka napravi još nekoliko koraka niz brdo slijedeći svoje mlade. Tad baci pogled unatrag i reče: „Zovem se Emma. Još ćemo se viđati. I ne brinite se puno zbog pasa, oni vam nisu stvarni neprijatelji.”

Pancho i Sabo promatraše Emmu i njezine mlade kako nestaju u šikari pa se potom okrenu prema ogradi s psima. Usprkos umirujućem savjetu purice da se ne boje pasa, svinja i mačka izaberu teži, ali emocionalno ugodniji put nekoliko stotina metara udaljen od ove metalne barijere.

„Nema smisla da nas vide ili namirišu ako baš ne moraju,” reče Pancho s čim se Sabo složi. Držeći ogradu na oku, hodali su kroz visoku travu koja je za ovo vrijeme godine bila podosta suha i lomljiva. „Baš je čudno to što je ovakva pustošna zemlja u blizini onako plodne zemlje,” pomisli Pancho, a trbuh mu zakruli samo na pomisao o voćkama na obližnjoj farmi. „Nadam se da smo blizu,” promrmlja sam za sebe kad se počnu penjati uz brdo.

Tad primijete da ograda za pse završava na vrhu brda. Nacere se jedan drugom i ubrzaju korak te se ubrzo nađu na samom vrhu odakle im se pružao pogled na zelenu livadu, na voćnjak i na ribnjak. Bila je tamo i rijeka, koja je tekla baš onuda kuda je trebala! Dok se spuštao niz brdo nastojeći držati korak sa svojom brzom prijateljicom, Pancho obrati pažnju na zavara-vajuću narav vjetra — uvijek provjeri brzac — te se provuče ispod drvene grede ograde i pojuri za Sabom prema jabukama na podu.

Opuštajući se u hladu stabala jabuka mljackajući voće, Sabino se crno krzno sjajilo na onom suncu kao plavičasta lopta. Pancho je udisao smirenost doma i sigurnosti.

„Ali ti nisi doma,” podsjeti sam sebe, „ti si tu samo posjetitelj.” Međutim, smiješak mu se nije skidao s njuške dok je promatrao zelenilo tražeći među njim znakove koji bi mu ukazali na Goldie. Kutom oka vidi kako je nešto skočilo iza stabla kruške te stisne svoje svinjske oči ne bi li na ovom šarenom suncu uspio vidjeti što je to bilo, no od toga nije bilo ništa. Bilo mu je previše ugodno da bi se digao i počeo istraživati. „Nakon što se malo odmorimo, otići ćemo do ribnjaka,” promrmlja, „vidjeti kog tamo ima,” i zatvori oči.

Mačke su poznate po svojoj sposobnosti drijemanja, a i svinje su isto tu negdje. Pancho nije bio samo osobiti spavač, nego i osobiti hrkač. Vočke na granama iznad njegove glave tresle su se od prodornih zvukova svinje koja spava od čega je i cijeli voćnjak odzvanjao najavljujući čitavoj farmi da imaju posjetitelje. Pancho i Sabo prespavaše većinu poslijepodneva. Sabo se u snu ritala nogama jer je usnula kako naganja miša (naravno samo iz zabave) kroz polje kamilice. A Pancho je sanjao da ga jabukama hrani okrugla ružičasta svinja koju je prije nekoliko godina upoznao na nekom natjecanju. Taman je bio kod omiljenog dijela (omiljenog sna) u kojem je čitavoj skupini zadivljenih ženki objašnjavao izvanredan plan kojeg je osmislio, kad ga probudi snažni zvižduk.

„Probudi se!” Sabo ga ogrebe kako bi naglasila svoju reče-nicu te Pancho skoči na noge i ugleda gomilu životinja oko njih. Pancho pomno prijede pogledom preko svih lica ne bi li ugledao Goldie, no zlatnog ptičara nije bilo tu.

Na čelu gomile su stajali namrgođeni crni ovan i isto tako namrgođena stara bijela koza. Pancho se iskesi i istegne nogu u znak pozdrava: „Bok, ja sam Pancho, a ovo je moja prijateljica Sabo.” Mačka se nevino nasmiješi, ako je to uopće moguće, te napravi jedan korak prema natrag.

„Mi smo Goldini prijatelji,” Pancho pogleda u crnog ovna da vidi je li to u redu, „i Juanitini i Carlosovi,” doda te pun nade pogleda kozu.

Koza iskorači prema Panchu i zableji: „Pa gdje su onda Juanita i Carlos? Danima ih nismo vidjeli? Što ste im napravili?” Zurila je ravno u Pancha. Po prvi put Pancho nije znao što bi rekao. „Ne želi reći, a?” okrene se koza prema gomili i najavi „Policijski agenti!” Neke od životinja zinu prema crnom ovnu, krenu prema naprijed i počnu gledati Sabo: „Što ćemo sad?”

Mačka pronade svoj jezik: „Mi smo čuvari šume iz Špiljskog kampa. Carlos i Juanita su tamo.”

Velika se crna vunena lopta okrene prema slušateljstvu: „Špijuni iz Špiljskog kampa,” reče.

„Ne, nismo,” Pancho uzvrat, „I nismo policijski agenti. Mi smo prijatelji i Goldie nas je pozvala.”

„Vrlo zgodno,” povikne koza, „Goldie trenutno nije tu.”

Preko livade galopom dotrči svijetlo-smeđa krava ispred koje je trčala mahnita patka. „Za Božju milost!” vikala je glasno još prije nego što je došla do njih. Koza i ovan se vrate među gomilu. Kad se krava približila voćnjaku uspori u normalan hod i snimi čitavu situaciju. Svi su stajali u tišini. „Bob, što se događa?”, upita crnog ovna.

Bob nije gledao u nju, nego i dalje u Pancha s onim okrivljujućim pogledom: „Oni su špijuni iz Špiljskog kampa.”

„Ili policijski agenti,” poklopi koza.

Krava se okrene i pažljivo pogleda Pancha i Sabu. „Jeste li vi špijuni ili agenti?” upita ozbiljnim glasom.

„Ne” poviknu u isti glas svinja i mačka.

Krava se okrene prema gomili životinja i reče: „Kažu da nisu ni špijuni ni agenti.”

Životinje odu, no koza i Bob crni ovan se ostanu svađati: „Naravno da će reći da nisu špijuni!” Koza i ovan zakolutaju očima jedan drugom.

Pancho iznova pojasni: „Mi smo Goldini i Carlosovi i Juanitini prijatelji.”

„Gdje su Juanita i Carlos?” Koza skoči naprijed prema Panchu.

„Bore se u šumi kako bi sačuvali Špiljski kamp,” Pancho svoj odgovor usmjeri prema kravi koja se na to okrene prema kozi i reče: „Znaš da su otišli u Špiljski kamp. Što je s tobom, ti stara kozo?”

Koza kroz zube promrmlja „simpatizer” te se okrene i ode.

„Goldie će se brzo vratiti,” reče krava svim zainteresiranim životinjama. „Ako su oni njezini prijatelji, moramo se prema njima ponašati pristojno sve dok se ona ne vrati.” Pogleda ovna: „Bob, ti imaš prilično čudne prijatelje, ali ne optužuj njih za stvari koje ne znaš.” Bob progundā i kaže nešto otprilike kako je veoma čudno da mačka i svinja putuju zajedno, pa se zatim okrene u suprotnom smjeru od koze.

„Ovo se dvoje nikad oko ničega ne slože, osim kad odlučuju o tome tko je špijun.” Krava se nasmije i pogleda ovna i kozu koji su išli svatko u svom smjeru. „Ovo je jedna od većih radosti u životu.” I zahioće se tako slatko kao da je iz te svađe otelila dvoje mladih. Pancho se osjećao kao da su on i Sabo jedva preživjeli linčovanje.

„Oni su zapravo bezazleni, nitko ih ne sluša kad tako pričaju. Dođite, vrijeme je za jelo! Jeste li gladni?”

Mirno mukanje i njezin blagi pogled umiri nervoznu mačku, pa Pancho odgovori za oboje: „Uvijek!” i krenu preko livade prema staji.

Iako je krava hodala prilično sporo, mačka i svinja su se morali kretati duplo brže nego obično kako bi držali njezin tempo. Pancho primijeti sa stražnjeg povoljnog položaja žig na njezinom boku: Krug H.

„Oprosti,” započne Pancho.

Krava Rosy se okrene i nasmiješi: „Ja sam Rosy. Oprostite, zaboravila sam na bonton.”

„Drago nam je, mi smo Pancho i Sabo,” reče svinja, „Rosy, nisam mogao ne primijetiti taj barbarski žig. Sigurno nemate žigove na farmi?”

„Oh, ne više,” reče pogledavši žigosanu oznaku, „Gotovo sam i zaboravila na to. Kad sam bila mlađa, mislila sam ga promijeniti u cvijet ili nešto drugo, no sada ne znam, to mi je prošlost.” Krava ponovo počne hodati, no zbog manjih životinja uspori korak: „Čuli smo što se dogodilo u sinoćnjoj akciji.”

Pancho i Sabo izmijene poglede u čudu.

„Ptice,” nastavi Rosy, „jedva čekaju da ispričaju sve što znaju.” Objesi glavu i reče: „Svima nam je žao zbog gubitaka.”

„Hvala,” reče Pancho.

„Nije bilo vrijedno toga,” reče Sabo, pomislivši na to prvi put nakon nekoliko sati.

„Nemoj to nikada reći,” reče Rosy, „To je važna stvar. Zapravo, vrijedno je svega. I mislim da vaši poginuli prijatelji to znaju.”

Pancho se iznenadi na tako vojnički odgovor, od tako stare krave. Odgovori: „Zašto se ti ne pridružiš čuvarima šume ako se osjećaš tako snažnom?”

„Pa, ja sam stara farmerska životinja, vjerojatno beskorisna u divljini, više bih štetila nego koristila,” prozbori, „Uostalom, ja sam neka vrsta zaštite na farmi.”

Pogledavši mirnu livadu uronjenu u ružičasti zalazak sunca Pancho shvati zašto je to rekla: „No, zar farma treba zaštitu? Zar joj nešto prijeti?”

„Mislim da prijeti, opasnost dolazi,” reče, „No, ne večeras. Evo nas u staji baš na vrijeme za jelo.”

Staja je nekoć davno bila crvene boje, ali se tijekom vremena ogulila i sada je bila sivkasta. Kroz širom otvorena ogromna vrata Pancho ugleda razne vrste životinja koje su se komešale i pjevale spremajući večeru. Na podu je bilo sijeno, dok su bale služile kao stolovi. U posudama i košarama bilo je svih vrsta hrane, sortiranih u stilu kakvog šanka tako da se moglo svime poslužiti. Pancho i Sabi zastane dah od samog pogleda na tu raskoš.

Nakon hranjenja žirevima, ovo je izgledalo spremno za „gladne životinje koje su imale težak dan!” Nakon što Pancho dovrši misao oprezno uđu u dvoranu na gozbu.

Sa zabatnih su greda visjeli fenjeri koji su dobro osvjetljavali stolove s hranom. Životinje se poredaju u liniju i večeru započnu salatom. Pancho na sebi osjeti da ga nekoliko pari očiju gleda te upita Rosy: „Što misliš kad bi se Goldie mogla vratiti?”

„Ubrzo, ona je tu u susjednoj mljekari. Neće propustiti jelo. Hajde, napunite tanjure,” ohrabri ih krava. I oni su upravo to i učinili. Ne baš tanjure nego velike listove kupusa pune žita, povrća, voća pa čak i meda. Čišćenje nakon jela će biti vrlo jednostavno – pojest će tanjure.

Rosy klekne na slamu i tamo počne jesti. Pancho sjedne odmah do nje na balu sijena sa Sabom u podnožju. Pancho, kao i obično, prvi završi, te stade zapitkivati: „Što je to mljekara?”

Rosy odgovori između zalogaja: „Nedjeljom imaju službe u kojoj Goldie i neke druge životinje uživaju.”

„Mislio sam da bi i ti išla s obzirom da se radi o mljekari, jer tamo uvijek ima drugih krava.” Pancho nije mogao zamisliti da bi krave mogle pričati o nečem što bi nekom psu moglo biti zanimljivo.

„Mislim da jednostavno nisam tip za druženje,” reče Rosy, „Posluži se još, nema nikoga u redu za hranu.”

Baš kada se Pancho spremao uzeti još, Goldie uđe u staju sretno se smiješeći. Pozdravi nekoliko životinja na putu prema šanku te skoro naleti na Panchoa koji je uzimao još žita.

„Pancho! Kako lijepo od tebe što si nas ponovo posjetio.” Činilo se da je Goldie bila snena i daleko duhom.

„I meni je drago što si se ti vratila,” reče Pancho nesiguran da li se vratila u potpunosti.

„Današnje je poslijepodne bilo takva inspiracija,” uzdahne Goldie, „Sveta je Krava satima pričala, nakon čega smo satima sjedili u tišini i razmišljali o tome. Još ne mogu razmišljati, no radim na tome,” reče ponosno, „Stvarno bi trebali doći sljedeću nedjelju i čuti je dok govori, tako je smirena.”

„Pa, možda,” Pancho nije mislio da je to nešto po njegovom ukusu, te promijeni temu: „Jesi li čula za prošlu noć i akciju u šumi?”

Goldie klimne te Pancho nastavi: „Carlos i Juanita su dobro, ne brini, no događaj je vrlo uznemirio Sabo,” reče šapćući mačkino ime i usmjeri svoju glavu u njezinom smjeru, „Pa smo se pitali da li bi možda mogli ostati tu, barem na kratko.”

„Daj se pomakni, zadržavaš liniju!”

Pancho se okrene i ugleda dva mlada njemačka ovčara kako se laktovima probijaju do hrane. Pancho i Goldie napune listove i odu natrag do Rosy i Sabo, koje su pričale o vrtlarstvu.

„Mislim da su oni psi iz čopora. Pogledaj im krzno.” Pancho je mislio na čudno odrezane uši, kakve je primijetio i kod onih pasa od prije.

„Da,” reče Rosy, „oni su naši susjedi i pozvani su na jelo. Uvijek nešto donesu.” Pancho se sjeti neukusne metalne zdjele (koja je nekoć bila posuda za nošenje ugljena) na kraju šanka.

„Krave iz mljekare su također pozvane, no one nedjeljom poste.”

„Ti psi imaju oružje,” reče Pancho alarmantno, „Kako su uspjeli izaći iz te ograde?”

„Imaju tunel za bježanje,” reče Goldie, „Psi imaju također mnogo govornika. Možda će te više zanimati.”

Pancho pogleda Rosy: „Mislim da nisam baš za druženje”

Goldie slegne ramenima: „Nikad ne škodi poslušati, nekad nešto možeš i naučiti.” Rekaвши to, podigne šapu i da znak dvojici ovčara da im se pridruže. Dok su mladi psi hodali prema njima Pancho osjeti slabost u želucu. Sabo se polako pomakne do bačve iza Rosy i provjeri putove za bijeg.

Psi sjednu i počnu jesti. „Pancho, ovo su Hans i Kurt.” Psi klimnuše na spomen njihova imena, i dalje žvačući. Goldie se usudi ići još dalje. „Pancho ima neka pitanja u vezi čopora. Možete li mu na njih odgovoriti?”

„Naravno, što želiš znati?” Odgovor je bio direktan, iako neprijazan.

„Pa, čuo sam da ste nesretni u tom čoporu,” mislio je kako je ovo bio taktičan početak.

Kurt nastavi umjesto njega: „I želiš znati zašto bi bilo koji pas htio biti nesretan zaključan, u tolikoj gužvari, s premalo hrane i s okrutnim vlasnicima?” Psi se počnu smijati na svoje interne šale.

„Pa, zašto ne odete?” upita Pancho.

„To je naš čopor. Tamo smo rođeni. Te pudlice nisu tamo rođene,” Kurtu počne pjena izlaziti na usta.

Hans se nadoveže: „Prije nekoliko godina svi su željeli ovčare. Radili smo kao čuvari i kao policijski psi, čak smo bili i kućni ljubimci. Zahtjevi su bili veliki, a uzgajatelji puni posla. No, električni su nas alarmi doslovno izbacili s tržišta čuvara dok se tržište kućnih ljubimca uglavnom prebacilo na mačke.” Oči mu slete na Sabu, na što se njoj dlake naježe. „Vlasnici čopora su tvrdili da propadaju. Rekli su kako sve treba rekonstruirati,” posljednje je riječi izgovarao kao da su mu usta bila puna čavala, „Tako smo se mi morali stisnuti kako bi napravili mjesta nekim pomodnim pudlicama. Ali, zamisli, ni one se ne prodaju!! Hans zastane da proguta ostatak tanjura te upita: „Što je za desert?”

„Pite, mislim,” reče Rosy.

„Odlično,” psi pogledaju liniju koja se već stvarala za desert pitajući se jesu li odgovorili na dovoljno pitanja.

„Što se dogodi ako vlasnik bankrotira i posao propadne?” upita Pancho.

„Ne znamo i ne zanima nas!” odbrusi Hans.

„Ali stvarno,” reče Pancho, „Mislim, što ako se to dogodi?”

Nekoliko trenutaka zavlada tišina. Čak se i Goldie nagnula malo bliže, kad je Pancho nastavio: „Kome vlasnici duguju novac? Jer njima će pripasti čopor.”

„Bankarima,” reče Kurt.

„Korporaciji,” reče Rosy.

„Kako korporacija izgleda?” upita Hans koji se nije sjećao da je ikada vidio korporaciju.

„Teško je to reći,” reče Rosy, gledajući Pancha tražeći potporu.

„Vrlo su lukavi i uvijek mijenjaju oblike, tako da je veoma teško reći s kim imaš posla,” improvizira svinja.

„Pa, kako se onda možeš boriti protiv njih?” upita Kurt, „Znate da mi imamo oružje!”

Pancho se ugrize za donju usnu i protrese glavom: „Ne znam.” Pogleda Goldie i Rosy koji također protresu glavom.

„Borit ćemo se protiv korporacija, bez obzira kako velike bile, zar ne Kurt?” reče Hans i uputi se prema stolu s desertom. Kurt je svoj apetit izgubio.

Sabo započne razgovor sa zecom po imenu Pahuljica te mu stade pričati o avanturama čuvara šume. Ubrzo se oko nje okupi čitava skupina životinja koje su htjele slušati o hrabrosti i tragediji. Dok je pričala dio o Ivanu Jelenu i kako je on umro, većina je slušača bila sigurna da ga je vidjela kad ih je on posjetio na farmi. Sabo se osjećala bolje dok je o tome govorila.

Poslije večere životinje počiste hranu, a koze i mlađe životinje poslože bale sijena, mičući sve iz sredine staje. Na jednom je kraju staje bila pozornica. Pancho se nasmije kad se nekoliko životinja s instrumentima domaće izrade popne na nju. „Zar ćemo imati glazbu?” upita.

„Naravno, i pjevanje i plesanje,” odgovori Rosy na njegovo zadovoljstvo. Već dugo nije čuo pravu glazbu, ako ne računa bubnjeve i kojote u Špiljskom kampu. Na bini su, naravno, bili sudoper i lavabo. Osim toga bilo je i vrčeva za puhanje, zvana za udaranje, mnogo raznih pomagala koja su služila kao udaraljke, od bačava do vjedara, i nekoliko flauta napravljenih od trske. Pancha najviše zadive pametno iskorištene tikve: naravno, najviše ih se treslo, no neke su bile izdubljene, osušene i sa žicom, tako da su veoma sličile gitarama. Kad bi se svirale kao gusle (ako bi zatvorili oči i pretvarali se) zvučale su kao violine!

Bend se gomilao i gomilao dok gotovo sve životinje nisu bile na pozornici. Nakon malo premještanja i gurkanja, bili su spremni.

„Uvijek počnu s istom pjesmom,” nagne se Rosy prema Panchu da mu objasni, „Tako uštede na svađi. Uvijek se svađaju oko druge pjesme.” Nasmije se. Orkestar počne svirati struganjem i cviljenjem:

Stara Margaret imaše farmu

E I E I O

Bila je to duga verzija s tim da je svaka životinja imala svoj stih. Oni koji nisu imali instrument su ili plesali ili se bacali na pod. I, baš kao što je Rosy predvidjela, nakon posljednjeg *EIEIO*, započnu prepirke oko druge pjesme. „Stara siva kobila” pobijedi „Puricu u slami”.

„Ovo je zaista zabavno,” reče Pancho okrenuvši se prema Goldie. Odjednom ostane kao očaran. Tamo na „podiju” plesala je najsavršenija, ružičasta, okrugla svinja koju je ikada vidio. Imala je lančić od tratinčica i najslađu njuškicu na svijetu. Ispostavilo se i najvlažniju. Bila je to ljubav na prvi pogled. Pancho posegne za svojim repom da ga još malo zakovrča i tad s najšarmantnijim smiješkom sklizne preko do nje.

„Bok, kako si?”, nakloni se Pancho malčice, „Mogu zamoliti za ovaj ples?” Svinja pogleda oko sebe i reče: „Zašto ne?”

Pancho se osjećao to veče kao da svinje mogu letjeti. Bend je svirao „To je samo mladenačka ljubav” kad joj on uzme nožicu i dovede je na plesni podij.

„Mene zovu Pancho,” reče.

„Suzy,” bio je njen odgovor.

Pancho u mislima prevrta ime. „Suzy”, kakvo prekrasno ime za prekrasno stvorenje. Dok su se njihali uz glazbu gledao je ravno u njene male oči. Grickao joj je uši kada bi glazba usporila osjećajući toplinu njenog tijela. Ovo je bila sigurno najčarobnija večer u njegovom životu. Kad je bend napravio stanku, izađu van iz staje malo na zrak.

„Suzy,” Pancho je bio gotovo nijem, „Nikad se nisam ovako osjećao.” Srce mu se samo otkrivalo od njezine ljepote, „Volim te, želim zauvijek biti s tobom.”

Suzy ga je blijedo gledala.

„Znam da je sve vrlo iznenada,” objasni Pancho, „no kad znaš da je nešto to,”

Suzy spusti glavu i nogom udari o prašinu na podu.

„Jesam li te uzrujao? Oprosti Suzy, ali molim te reci mi da i ti osjećaš isto.” Pancho je sada bio na koljenima i držao njezinu nožicu među svojim debelim nogama.

Suzy izvuče svoju nogu iz njegovom zagrljaja. „Oprosti Pancho, ti si vrlo drag, ali..” slegne ramenima i lančić od tratinčica joj sklizne s vrata, „Mene ne zanimaju muške svinje.”

Pancha probode u trbuhu kao da ga je netko udario nogom. „Kako to misliš Suzy?”

„Ne hodam sa muškarcima. Volim žene.” Okrene se kao da će otići te preko ramena tratinčica doda: „Ništa osobno” i nestane u noći.

Pancho ostane stajati u mraku. Uvijek je on bio taj koji je kontrolirao svoje osjećaje, ali večeras su oni kontrolirali njega, i još nisu bili gotovi. Srce ga je boljelo, glava lupala, noge otežale, a oči se napune suzama. „Svijet je kaos, moj život nema smisla i totalno sam zbunjen!” Pancho povikne prema Mjesecu. Sjedne na zemlju i stavi glavu među noge. Pripremi se da se dobro isplače, osjećajući kako mu baš to treba, kad se bez ikakva razloga počne smijati. Počelo je kao hihotanje da bi završilo grohotom. Ubrzo se našao kako se valja po prašnjavoj zemlji, držeći se za trbuh od smijeha. Sve o čemu je razmišljao natjera ga na još više smijeha. Psi s oružjem, to je tek sad bilo smiješno. Korporacije koje su uništavale šumu izazivale su mu histeričan smijeh. No posebno glupa svinja koja je sebe ozbiljno shvatila, misleći da može promijeniti svijet. Smijeh je dopirao do ostalih gotovo kao i njegovo hrkanje, te ubrzo Sabo, Goldie, Rosy i par ostalih životinja (uključujući Boba, crnog ovna) dođu vidjeti što je to tako smiješno.

Goldie se primakne bliže kotrljajućoj svinji i stavi šapu na njegov trbuh: „Pancho, jesi li u redu?”

„Što je tako smiješno?” upita Sabo.

„Ja,” zarokče Pancho kroz smijeh, „Ja sam nevjerojatno smiješan, a i ti si.” Rekavši to, sjedne uz ogradu i počne hihotati sam sa sobom.

„On je lud,” zaključí Bob.

„Nije!” Sabo glasno obrani svog drugara, „Jesi li Pancho?” doda ne tako sigurna.

„O da, definitivno sam lud!” reče svinja te se počne tako jako smijati da mu niz lice sklizne par suza. Okrene se prema Goldie koja se neko vrijeme suzdržavala, ali više nije mogla izdržati. Smijeh je obično zarazan, posebno onaj svinjski. Ubrzo se zaraze i Sabo i Rosy. Ne zadugo i djeca se počnu cerekati jedan drugom da bi se na kraju čitava staja pretvorila u zonu besplatnog smijeha za sve.

Bobu nije bilo zabavno: „Netko je nešto ubacio u punč, vjerojatno travu ludaru,” pro-mrmlja za sebe i zabilježi nešto u svoju malu knjižicu koju je uvijek nosio sa sobom. No svi ostali izađu iz staje, zajedno s instrumentima, kako bi se zabavili.

Pancho se umori od smijanja i gotovo zaspe u dvorištu pa ga Goldie odvede u gostinjsku pregradu u staji. Tamo se ispruži i zaspi zajedno sa sklupčanom Sabom, sve do jutra.

Kad je svinja otvorila oči, jutro je već skoro bilo prošlo. Zbog umjetnog zraka u staji prespavao je poziv na doručak. Probudio se tek kad je čuo mazgu kako grabi slamu u štali. Ustane, protegne se i zarokče jutarnjim zijevom.

Jethro, starija sivkasta mazga, provuče glavu kroz otvor na drvenoj letvi: „O, ti si tu. Nisam znao da ikog tu ima,” reče, uglavnom za sebe, i nastavi s grabljenjem.

„Mislim da sam se prenaspavao,” reče Pancho posramljeno trljajući oči.

„Izgleda da ti je sinoć bila posebna večer, ili se bar samo tako činilo,” Jethro se nagne prema slami i zahihoće: „Čemu si se uostalom onako jako smijao?”

Svinja se pokušava prisjetiti prošle večeri. „Mislim da se ponekad treba ili smijati ili plakati,” reče naposljetku, „Sinoć sam se smijao. Ali, znaš da se danas osjećam odlično. Mnogo lakše!” Panchu je bilo drago što je to bila istina. Nekoliko puta udahne duboko. „Da, moram prestati pričati tako ozbiljno.” Nasmiješi se mazgi koja je stala nagnuta prema slami.

„Pa to je dobro.” Jethro otegne rečenicu i stane i dalje gledajući u Pancha. Napokon nastavi: „Ako ti ne smeta, htjela bih počistiti staju.”

„Naravno, oprost.” Pancho se makne s puta kad je mazga počela skupljati slamu s mjesta koje je upravo napustio. „Je li to tvoj posao?” upita Pancho dok je gledao kako radi.

„Pretpostavljam da jest,” reče mazga kupeći i zadnju slamčicu iz kuta, „Volim čistiti, pa to i radim.” Skupi sijeno na veliku hrpu u sredini prostorije, „I to mi dobro ide.” Nasmije se pogledavši prazan pod u pregradi i prijeđe u drugu.

Odjednom se Pancho sjeti kako je obećao da će zaliti pšenicu. „Mislim da idem van na svjetlo. Drago mi je što smo se upoznali.”

Mazga klimne i dalje skupljajući: „Također”.

Pancho gurne velika drvena vrata i stavi šapu preko očiju da ga svjetlost ne zaslijepi. Nebo je bilo boje suncokreta i oblaci su imali oblik Pudlica? Pitao se gdje su svi nestali. Nije još otišao u formalni obilazak te se sam uputi u razgledavanje.

Na desno od staje bile su manje građevine: kokošinjci, zečje kućice, kućica za koze, svinjci i neke druge ručno izrađene nastambe koje Pancho nije mogao prepoznati. „Ono izgleda kao Goldina kuća.” Stade gledati u tipično pasju kućicu, napravljenu od drva i s lukom na vratima. S prednje strane, kao i sa strane, cvijetovi se penjahu prema krovu. Tad поближе pogleda druge domove. Svaka je bila napravljena, obojena i uređena da što bolje služi onima koji su ih nastanjivali. Pancha privuče svinjac i primijeti kako je pažljivo bio dekoriran — prolazi su bili izrezbareni i obojani. Blatnjava je kada bila ogromna i izgledala je jako udobno, smještena uz jedan rub svinjca i obrubljena okruglim sivim kamenjem. Na drugoj su strani bile bale sijena i lavanda slatkog mirisa razbacana po pometenom podu.

Zureći u prazan svinjac sjetio se Suzy: „Ovdje smo mogli biti tako sretni,” uzdahne, „no, na žalost, nije nam bilo suđeno!” Pancho je hodao uokolo po staji prema maloj trošnoj građevini. Kad se približi, začuje zveketanje stroja. Prozori su bili prekri-veni, a vrata dobro zatvorena, ali je Pancho mogao namirisati tko je unutra.

„Mirišem vunu, kladim se da je to Bob, crni ovan.” Pancho je stajao tako par minuta ne znajući da li da pokuca. Baš je bio odlučio otići, ne želeći si pokvariti dan neugodnostima, kad do njega dotrči koza glasno blejeći: „Sad sam vas uhvatila! Šuljaš se oko naše nastambe! Zнала sam da si špijun!”

Vrata se počnu otključavati iznutra i napokon se otvore. „Čangrizalo, što se događa?” upita ovan, „Još nije tvoj red.”

„Uhvatila sam ga kako špijunira i jest moj red.” Činilo se da nisu znali oko čega bi se svađali.

„Ovo je samo jedan od tvojih trikova Čangrizavice. Pa neću na njega pasti!” Bob počne zatvarati vrata, no koza prije toga podmetne nogu u vrata.

„Moj je red. Podne je. I on je njuškao okolo. Tko zna što je vidio!”

Pozornost se ponovo usmjeri na svinju. I ovan i koza ga pogledaju škiljavim očima. „Što si vidio?” upita Bob prijeteći.

„Ništa!” Pancho nije mogao vjerovati što čuje. „Vrata su bila zaključana i rolete spuštene. Samo sam čuo. . .” Da bar to nije rekao!

„Što si čuo?” Koza se nagne prema svinji s prijetećim govo-rom tijela, no miris mu je zapravo predstavljao pravu prijetnju.

Pancho ustupi natrag: „Ne znam. Stroj. Možda pumpu.”

„Ha!” Čangrizalo i Bob izmijene značajan pogled. „Ti misliš da si čuo pumpu! Pa nisi baš neki špijun, zar ne? To uopće nije pumpa, već štamparski stroj.”

Bob se ljutito okrene prema Čangrizalu: „Zašto si mu rekla da imamo štamparski stroj? Mislio je da je to pumpa. Vratio bi se natrag u kamp i rekao im da imamo pumpu i onda bi imali krivu informaciju, ali sada zna. Moramo ga ubiti.”

„Ti ga ubij,” reče koza, „Na meni je red, pusti me unutra.” Gurala je vrata, no crna se vunena lopta nije baš dala lako pomaknuti.

„Još nije vrijeme. Došla si pet minuta ranije i to smo potrošili na svinju. Stoga uzimam još pet minuta.”

Pancho iskoristi njihovu zauzetost prepiranjem da pobjegne. Otrči na drugi kraj staje preko hrastovog luga sve do puta koji je vodio do dva kamena stupa. Pancho provjeri da li ga je netko slijedio, pa kad se uvjeri da je na sigurnom, nasloni se na vrata od kovana željeza da uhvati dah. Pogledavši u zrak ugleda natpis urezan u metalu poviše vrata: Krug H.

„Mora da su ovo ulazna vrata,” primijeti. Izgledala su prilično neodržavana za razliku od ostalih dijelova koje je dosad posjetio. Oko vrata rastao je korov, pokazujući jasno da ih nitko nije otvorio već neko vrijeme. Lokot i lanac držali su zavezane metalne prečke na vratima. Pancho je uspio vidjeti natpis na kamenom stupu. Stisnuo je trbuh ispod vrata da pogleda malo bolje. Pisalo je:

AUKCIJA ZA FARMU
ZEMLJA, OPREMA, STOKA
SUBOTA, 10. LIPNJA, U 8 SATI
SVE SE MORA PRODATI

Pancho triput pročita. Nije znao kada je 10. lipnja jer u šumi nije imao potrebu za datumima, no činilo mu se da je to vrlo skoro. „Pitam se znaju li životinje za ovo. Znam da neke znaju čitati.” Panchova se lakša, osjećajnije strana sada počne topiti. Ponovo se uvuče na unutarnju stranu farme i počne tražiti ostale. Svinja se polako vukla po putu te prođe pokraj stare žute farmerske kuće za koju zaključa da je vjerojatno bila Margaretina. Nastavi preko stražnjeg dvorišta pa pokraj dobro očuvanog vrta sve dok ispred sebe nije vidio farmu.

Dosta je životinja baš tad imalo svoju popodnevnu pauzu i grickalo vinovu lozu. Pancho je propustio doručak i sad osjeti kako ga trbuh vuče prema komadima kukuruza, no glava mu je i dalje tražila poznata lica. I tad ugleda Rosy s njenom novom prijateljicom Sabom kako sjede pokraj krumpira.

„Pancho! Pa bilo je i vrijeme! Jel se danas osjećaš bolje?” upita ga Rosy prijateljskim tonom.

„Pa i da i ne,” odgovori Pancho, „Mislim, osjećao sam se super, ali . . .” i sjedne tik do krave i mačke, „Znate li za aukciju?”

Krava zbunjeno pogleda. Pancho nastavi: „Na prednjem stupu postoji oglas. Farma i sve na njoj, uključujući životinje, će biti prodana na aukciji 10. lipnja. Koji je danas datum?”

„Ne znam. Jučer je bila nedjelja, danas je ponedjeljak.” Sabo reče, „Mislim da je to ovaj tjedan.” Brojala je na šapi: „To je onda ovu subotu.”

„Mislim da treba sazvati sastanak,” reče Rosy jako ozbiljno.

„Da!” Pancho osjeti da mu se povisio krvni tlak, „Nemamo ni minute za gubljenje.”

Rosy snažno zatrese glavom i zvono se oglasi. Životinje stanu s radom i igrom te se umire da čuju najavu. „Sastanak na ribnjaku, odmah sad.” Rosyn je glas bio prodorniji nego što je Pancho očekivao. Čak su i Čangrizalo i Bob došli, naravno svađajući se putem.

Ugledaju Pancha koji se smijao i mahao im stojeći pokraj Rosy. Ona ih upozori: „Ne sada!” i oni poslušaju. Goldie dođe kasnije nego ostali jer se morala pobrinuti za piliće i čuvati ih dok se to pahuljasto jato nije spustilo niz brdo, posebno pazeći da putem ne izgubi nijednog. Na putu do ribnjaka Pancho zgrabi klas žita i mumljajući ga sjedne čekajući da počne sastanak.

Rosy upita: „Čiji je red da vodi sastanak?” Ovo izazove malu pometnju sve dok se na sredinu podija nije dogejala debela guska.

„Ja ću paziti na vrijeme,” poviče smeđe janje koje je baš pobijedilo na igri en-ten-tinija.

Pancho pogleda Rosy: „Ovo bi trebalo biti ozbiljno.”

Rosy zazvoni zvonom i guska lupi štapom o stijenu.

„U redu, počnimo s pjesmom!” Guska ispusti svoj krik, očito ponosna što je glavna. Životinje podignu šape i uzvrate kriko-vima i parolama.

Pancho zakoluta očima i moljakavo pogleda Rosy, koja slegne ramenima i reče: „Jedna pjesma, zar to može škoditi?” Pridruži se ostalima u morbidnom zboru: „Bila jednom jedna stara žena koja proguta mušicu.” Ta je pjesma bila hit otkad je postojalo pravilo da se moraju nabrojiti sve prisutne vrste životinja. Bez glazbene pratnje pjesma je bila malo bezlična, oštra i bez ritma, no kada je došla do posljednje strofe „Bila jednom jedna žena koja proguta konja i potom umre” čitava livada zaori od grohota. Panchu je ovo bila vrlo neprikladna pjesma s obzirom na sve.

Dok su životinje predlagale slijedeću pjesmu, Rosy nešto prišapne guski koja podigne obrvu pogledavši Pancha i udari štapom: „Čini se da nam svinja ima nešto za reći,” najavi nesve-čanom tonom na što gomilom zavlada guđanje.

Na pozornici Pancha uhvati trema. No izusti: „Tu sam samo posjetitelj i ne poznajem vas baš dobro, ali danas sam išao malo uokolo i razgledavao farmu . . .”

„Špijunirao!” povikne Čangrizalo odnekud straga.

„Ne, samo sam razgledavao.”

Guska je morala jako udariti štapom o stijenu kako bi ušutkala životinjski šapat. „Svinja ima riječ”, reče guska i pruži mu štap, „I štap za vođenje sastanka.”

Sva je pozornost odmah bila usmjerena prema zbunjenom Panchu koju iznova počne: „Na kamenom stupu postoji oglas prema kojem će se ubrzo na ovoj farmi održati aukcija. Oglas kaže da će se prodati zemlja, oprema i stoka, a to znači vi, i to u subotu 10. lipnja u 8 sati ujutro.”

Nastupi tišina. Nisi mogao čuti ni disanje. I voda u ribnjaku bijaše potpuno mirna. „Mislimo da je 10. lipnja ovu subotu.” Duboko uzdahne i shvati da je to bilo sve što je imao za reći. Zatim preda štap natrag guski.

Jadna guska nije znala kako nastaviti sastanak te ostane stajati držeći štap. Vijest ubije životinje.

„Vrijeme!” reče janje, uživajući u tome što može biti od pomoći, i to doista jest vratilo gusku iz razmišljanja. „Da, bitno je vrijeme,” reče, nesigurna što to točno znači. Ipak, zvučalo je službeno. Tad se u zrak digne kopito.

„Da, Bob.”

„Želim da mi svinja pokaže oglas,” reče Bob polako i ozbiljno.

„Svi ga želimo vidjeti,” Čangrizalo nije htjelo biti izostavljeno.

Sve su životinje htjele vidjeti za sebe i Pancho ih povede do ulaznih vrata.

„Istina je da nikad ne idemo tamo,” reče guska, „Možda to tamo stoji već duže vrijeme.”

Rosy klimne s ozbiljnim izrazom lica. Nisu se sve životinje uspjele progurati ispod vrata, a one koje su mogle ne uspiju sve pročitati. Međutim, vide dovoljno da shvate kako je ono bila istina.

Naposljetku, Goldie progovori: „Ne znam što nam je činiti, no možda o ovome možemo razmišljati nakon što obavimo svatko svoj zadatak, te se poslije večere sastanemo u staji.”

Izgleda da se drugima svidjela ova ideja te se odmah vrate na posao. Pancho pomisli kako rade upornije nego inače, možda zbog straha. Nakon što je zalio pšenicu kao što je i bio obećao, i pomogao pokupiti kruške, što je uvijek volio raditi, odšeta do staje. Na putu ga presretnu Čangrizalo i Bob. „O baš super, što sad?!” pomisli Pancho.

Koza se približi: „Bolje za tebe da nisi špijun,” upozori ga.

Bob je prekine: „Svi znamo za tebe i za onu tvoju farmu. Tvoji te vlastiti drugari optužuju za izdaju. Otjerali su te!” Napravi pauzu te nastavi: „No, znam da lažu o mnogo toga i ne sviđa nam se što se tamo događa,” zastane opet, što Čangrizalo iskoristi: „Izgleda da tamo jest oglas, no zašto bi ga tamo stavili? Ti si ga prvi vidio? Zar ti to nije sumnjivo? Promatramo te!” I snažno zatrese svojom bradicom.

„U redu, pazite na mene,” reče Pancho frustrirano, „Ja nisam špijun. Samo ne želim da zbog ljudi izgubite ovu predivnu farmu!” I rekavši to ode u staju, ostavljajući ovna i kozu da pričaju ispod glasa.

Mazga Jethro je uređivala buket grahorica u nekom starom ćupu. Pancho primijeti kako je ova staja mirisala ljepše nego bilo koja u koju je ikad ušao. „Zaista paziš na ovo mjesto,” da kompliment mazgi, kojoj je izgleda ovaj komentar veoma godio.

„Pomaže što većina životinja spava vani kada je lijepo vrijeme. No, za kišnog je razdoblja druga priča.” Jethro se na sekundu nasmiješi te se opet uozbilji: „Dakle, Pancho, što ćemo mi s tom aukcijom?”

Pancho sjedne na balu sijena. Osjećao se starim i umornim i bez ideja. Jethro mu doda malo vrućeg čaja u starom limenom vrčiću. „To ti je kamilica. Smiruje živce.”

„Hvala, to mi i treba,” Pancho uze jedan gutljaj. Mazga skinu neku paučinu s greda, a zatim sjedne do svinje.

„Ti imaš nešto iskustva vezano uz ovu,” mazga je tražila pravi izraz, „. . . situaciju. Kako je tvoja farma to riješila?”

Pancho je udisao paru iz čaja i uzdahnuo: „Borili smo se,” reče svinja.

„I pobijedili ste,” podsjeti ga Jethro.

„Da, pobijedili smo i izgubili također,” sjeti se svinja pobune, „Velika je to odluka. Dosta mi je nasilja, ali ponekad . . .” ostavio je to postrani.

Mazga si uspe čaja i dolije još u Panchovu polupraznu šalicu. „Možda postoji drugi način,” reče optimistično.

„Nadajmo se”.

Dok su tako sjedili u tišini i pijuckali čaj, Pancho je gladio mazgu po ramenu. Kad su završili, Pancho joj pomogne urediti staju za večerašnji važan sastanak. Mazga je ponovo posložila bale u krug, a Pancho je pronašao neka stara vrata i malo papira za umatanje

mesa, koji će dobro poslužiti pri planiranju. Našao je i žutu olovku koju je trebalo malo zašiljiti i jednu kemijsku bez čepa. Iako ovo nije bila njegova farma, a situacija prilično ozbiljna, Pancho je čitavo vrijeme radeći pjevušio neku melodiju. Zaista je volio planirati sastanke.

„Pancho, jesi li gladan?” upita ga Jethro kad su bili gotovi.

„Naravno,” Pancho pogleda uokolo, „Gdje je večera?”

„Pa, ne jedemo svi uvijek zajedno! Različite životinje vole različitu hranu,” pokaže mazga na svoj trbuh, „Ja najviše volim zob, a ti si dobrodošao ako mi se želiš pridružiti, iako bi možda više volio otići u vrt i uzeti ono što voliš.”

„Mislim da ću to učiniti,” odgovori Pancho i krene prema vani. Volio je zob, ali je svježi kukuruz kojeg je probao za ručkom stvarno obožavao, a možda je čak htio i malo jabuka za desert. Sunce je već zalazilo iza brda. Pancho je išao ravno prema kukuruzu, koji je za ovo doba lipnja bio prilično velik, te izabrao najveće klasje koje je mogao naći.

„Bok, Pancho,” glas ga probode poput bodeža.

„Bok, Suzy,” zamucnu, i padne preko kukuruza koji je ispu-stio. Kad se nagnuo da pokupi klasje koje mu je palo na zemlju, Suzy mu ponudi svoju košaru.

„Oprosti ako sam ti sinoć davala lažne signale.”

„U redu je, nema veze.”

„Prijatelji?” ispruži svoju desnu šapu.

„Naravno, prijatelji,” Pancho ispruži svoju i dodirne njenu, ali očima izbjegne njen pogled.

„Hoćeš li doći na večeru? Ja kuham.”

Suzy je zaista znala put ka svinjskom srcu.

„Naravno, zašto ne.” Pancho je dugo žudio za društvom svinja. Zajedno su sakupili povrće za kuhanje te malo voća za poslije.

„Koliko je svinja na ovoj farmi?”

„Tri,” odgovori Suzy, „Sve žene.”

„Nema muškaraca?”

„Samo ti,” zadirivala ga je.

Pancho oprezno nastavi: „Zašto samo žene?”

„Pa, moj je tata bio jedini muškarac, a on je lani umro,” reče tužno.

„Žao mi je,” reče Pancho i na putu ka svinjcu shvati da je pitao dovoljno pitanja.

„Mama, ovo je Pancho. Pozvala sam ga da jede s nama.”

„Dobrodošao u naš svinjac.” Velika se pjegava svinja nasmi-ješi Panchu, „Nadala sam se da ćeš svratiti.” Požuri ga je do blatnjave kupke i Pancho, u skladu sa starim svinjskim bonto-nom, sklizne unutra.

„Aa, ovo je predivno. Odavno se nisam dobro uvaljao.” Osjećao je kako mu mekano blato njeguje tijelo. „Zar mi se nećete pridružiti?”, upita svinju.

„Ja sam upravo izašla,” reče Suzyina majka.

„A ja spremam večeru. Slobodno se raskomoti”, reče Suzy dok je gulila kukuruz. Stara je svinja sjedila sa strane i proma-trala Pancha kako uživa u kupki.

Pancho pristojno započne razgovor: „Suzy mi je rekla za vašeg supruga. Vrlo mi je žao, gospođo.”

„Molim te, zovi me Marta,” nasmije se zbog formalnosti, „Da, George nam jako nedostaje. Znaš li da se on mnogo divio tvojoj farmi, ustvari oboje smo se divili, barem u početku.” Pogled joj odluta dok se tako prisjećala. „Kad smo bili mladi, pričali smo o odlasku tamo, da vam se pridružimo, prije nego što su nastupili problemi.” Ponovo pogleda svog blatnjavog gosta. „Vi ste zaista nanijeli ljagu na svinjsko ime.”

Pancho odjednom osjeti potrebu da se brani. Činilo se tako nepravедnim da ga osuđuje netko izvana. Lice mu se zacrvenilo, ali je držao jezik za zubima sve dok se nije ohladio i smirio. Marta je mogla jasno vidjeti da je ljut. „Znam da ste imali dobre namjere, ali to je ono što moć čini,” slegne ramenima, „Treba kriviti i druge životinje. Predali su vam odgovornost, a vi ste je uzeli.”

Pancho utone u blato dok mu njuška nije sama izronila. U hladnom je mraku prebirao po mislima. „Svi misle da je zabavno donositi odluke i nositi se s problemima. Čitavo sam se vrijeme brinuo za dobro farme. Nemam obitelj, a ni svoj život.” Zaronio je još dublje. „Nisam ga barem imao dok nisam pobjegao i napokon dobio priliku da pomislim na sebe. Vjerojatno je to bio naj sretniji dan u mom životu.”

U blatu se Pancho napokon oprostio od svoje stare farme. Marta je namjestila stol za četvero. Pancho pogleda uokolo tražeći druge svinje. „Sally opet kasni,” reče Suzy vrteći svojom lijepom glavom, „Ona je učiteljica u školi i ponekad ostane jako dugo da pomogne učenicima pri čitanju.”

Pancho pažljivo formulira svoje pitanje: „Je li Sally tvoja prijateljica?”

Suzy prijeđe preko njegove aluzije i reče: „Ne, ona je moja sestra.”

„Blizanke,” reče Marta ponosno.

„O, stvarno,” Pancho nije znao što bi rekao i pošto su dis-krecija i oprez bili uvijek njegov način, promijeni temu: „Ovo izgleda predivno Suzy, no zar ne bismo trebali čekati,”

„Tu sam, tu sam, oprostite što ste me čekali.” Sally nahrupi unutra, poljubi Martu, zagrli Suzy i Pancho pruži nogu. „Drago mi je.”

Imala je istu slatku njušku kao i Suzy. Stvarno je mislio ono što je slijedeće rekao: „Ja sam Pancho. Drago mi je da sam te upoznao.”

Pancho je jedva mogao jesti, sa Suzy na jednoj i Sally na drugoj strani. Svinje ne pričaju puno tijekom jela, jer uzimaju hranu za ozbiljno i uvijek brzo završe tako da im poslije ostane mnogo vremena za razgovor.

„Ukusno jelo!”

„Da, Suzy, vrlo dobro.”

Suzy se nasmiješi dok je dodavala jabuke, a Sally potom počisti stol. Marta sjedne do Pancha i nježno reče: „Nadam se da moji komentari glede tvoje stare farme nisu probudili neka loša sjećanja. Ona nas je dugo zanimala. Mnogo smo naučili iz primjera vaše farme.”

Pancha je zanimalo ovo potonje: „Što ste naučili?”

„Pa, o moći, kao što sam ranije rekla. Da ona na neki način zahtijeva pristanak dvije strane: nitko ti ne može oduzeti moć ukoliko mu je ti ne daš.”

Marta zastane da razmisli i Pancho uskoči: „Pa kako možeš zaustaviti nekog da svoju moć preda nekom drugom,” pitao se na glas, „I kako zaustaviti nekog da je uzme?”

Marta se nasmijala ovom pitanju. „Ako je ti ne zaustaviš, oni će.” Napravi stanku da se sjeti nekog primjera. „Da li bi ti slušao moje naredbe samo kad bih ja to željela?”

„Ne,” odgovori Pancho brzo.

„A da li bi očekivao da ja slušam tvoje naredbe? Bi li to čak i htio?”

„Nema šanse,” reče Pancho osvježen od nedavne kupke.

„Zašto ne?” Marta je željela dobiti odgovor.

„Zato što sam to naučio.”

„Točno! Naučio si i ono što si naučio se može podučiti. Shvatila sam to odgajajući svoju djecu.” Pokaže na dva slatka stvorenja koja su se hihotala u kuhinji.

„Što ste ih točno naučili?” Pancho nije još uvijek bio siguran što je to on točno naučio.

„Radost samopouzdanja,” reče, „No, nisam ih ja to naučila, one su mene naučile.”

„Dakle, to je prirodno?” Pancho je bio skeptičan glede novog načina gledanja na stvari.

„Da, svi smo mi rođeni sa sposobnošću i naginjanjima prema samopouzdanju i odgovornosti. Šteta što toliko nas zaboravi na te stvari još odmalena.”

„Dakle, naučeni smo na predaju moći!” Pancho se mučio oko ovoga.

„Ne kažem da to radimo namjerno,” objasni Marta, „Ali netko čeka da je dobije.”

„Mama, da li ti to dosađuješ Panchu sa svojim teorijama?” Sally i Suzy mu priskoče u pomoć, ali Pancho odgovori kako je tema vrlo zanimljiva.

„Ali ne smijemo zakasnuti na sastanak.” Sally je bila u pravu. Sunce je zašlo za horizont i mogli su vidjeti ostale kako idu prema staji.

Pancho pođe za svinjama. Za razliku od ostalih koji su zauzeli mjesta u krugu, on ostane u pozadini da potraži Sabo. Ona je već pričala s nekim zečevima, no kad joj on mahne, Sabo dođe do njega. I Pancho i Sabo nisu htjeli ništa govoriti na sastanku osim ako ih se ne pita, s obzirom da su oni ipak samo posjetitelji.

Kad su se sva sjedala napunila (prema Sabinoj računici, tamo je bilo gotovo stotinu životinja) sastanak počne. Guska nastavi svoju dužnost vođenja sastanka. Ovog je puta imala novi štap kojim je sada lupkala po onoj tabli koju je Pancho pronašao ranije tog dana. Ovaj se put nije raspravljalo o pjesmama.

Guska započne jednostavno: „Svi znamo za situaciju u kojoj se nalazimo. Želi li netko pričati?”

Gledajući uokolo po staji, Pancho se bojao da nitko neće. Napokon Jethro počne: „Kako ja to vidim, imamo dva izbora: dopustiti im da prodaju nas i farmu ili se boriti.” Zatim sjedne.

Životinje počnu međusobno šaputati, no šapat se ubrzo pretvori u viku. Debela crvena kokoš na bali sijena reče: „Jesmo li se onda dogovorili da nećemo dati farmu bez borbe?”

Guska reče: „Da vidimo koliko vas podržava ovu inicijativu,” i sve životinje dignu šapu, papak ili krilo. „Prošlo!” poviče guska.

Digne olovku i napiše na papiru: „Nećemo predati farmu bez borbe”

Pancho se nagne i šapne Sabi u uho: „Ovo je najbrži sastanak na kojem sam ikada bio. Zar ne bi trebali barem malo raspravljati o ovom?”

„Sada,” reče gospođa guska, „kako ćemo se boriti?”

Goldie ustane i reče: „Mislim da ne smijemo pribjeći nasilju bilo koje vrste.”

„Slažem se,” reče Rosy.

„To vam neće upaliti.” Bila je to Bobova izjava. Pancho je mislio kako će ovo potaknuti dugu raspravu.

Sally ustane i licem se okrene prema gomili: „Bob, možda si u pravu, no veoma je važno da prije nego što pribjegnemo nasilju isprobamo sve mirne načine.”

Glave u gomili počnu potvrdno klimati, a Bob slegne ramenima. „U redu, no i dalje mislim da to neće upaliti,” reče.

Pancho se iznenadio kako je Bob lako popustio pred grupom, pomislivši u sebi „Možda je previše puta izgubio. No barem se zauzeo za svoj stav.”

Mačka i svinja osjete iza sebe prodoran miris te se okrenu i vidješe Hansa i Kurta. „Samo smo došli vidjeti o čemu je sastanak,” šapne Kurt Panchu, „Čuli smo da je važno.”

Pancho klimne. Guska zatraži „odobrenje da se prvo upotrijebe nenasilna sredstva” i iznova prijedlog bi jednoglasno prihvaćen, na što ona zapiše #2 na papir.

Ostatak je sastanka prošao u ugodnoj atmosferi bez imalo prepirki. Životinje su odlučile blokirati ulazna vrata i ne dopustiti više nikom ulazak. Osim toga, svojim će susjedima reći za svoju situaciju nadajući se da će im doći u pomoć. Formi-ralo se nekoliko odbora, od kojih je Pancho odabrao raznosaače letaka, što se Bobu i Čangrizalu nije sviđjelo jer su

imali podosta teškoća jedan s drugim, a kamoli još sad i s Panchom. Ali svi su uglavnom bili zadovoljni, štoviše uzbuđeni.

Dva prekrasna janjeta dođu u sredinu kruga. Napišu nove stihove za omiljenu životinjsku pjesmu:

Sve životinje dijeliše farmu

EIEIO!

To postade veliki hit; svi je zajedno otpjevaše triput još na sastanku. Nakon toga više nisu ni upotrebljavali stare riječi, jer su se ove nove svima više sviđale.

Kurt i Hans ostanu razočarani. „Nasilja će biti, naravno,” reče Kurt, „ali će životinje biti žrtve. Sve po starom.”

Pancho i Sabo sjednu u kut i stanu razmjenjivati misli. Neiskustvo je bio jedini razlog zašto je sastanak prošao tako glatko i u dobrom raspoloženju i zašto su životinje bile tako sretno i optimistične. No, ubrzo će steći nešto iskustva. Svinja i mačka stisnu jedan drugom šapu, odnosno papak. Pancho pogleda Sabo i ona reče: „Zaista se nadam da će ovo uspjeti.”

Baš prije nego je sunce izašlo, Pancho začu pijetlovo kukurikanje. „Danas neću propustiti doručak!” reče sam sebi. Istegne se i pogleda uokolo ne bi li vidio gdje je Sabo, ali nje nije bilo na vidiku. „Možda bih trebao opet početi spavati na otvorenom, kao u Špiljskom kampu.”

Pancho probije put između bala sijena prema ružičastom svjetlu koje je prodiralo kroz pukotine na daskama stajskih vrata. Previše spavanja izgledalo mu je kao lijenost, dakle kao karakterna slabost, ponekad je preoštro kritizirao druge, a sam se osjećao krivim. Lagano gurne vrata i otvori ih. Vani je već bio dan. Fotografi ovaj dio dana nazivaju magičnim satom, jer su sjene duge, a sunce kao da nosi svoje ružičaste naočale.

Rosa na livadi smoči Panchu noge dok je hodao u potrazi za ostalima. „Gdje su svi?” mrzio je kad bi ga izostavili iz nečeg. „Što bi mogli raditi u zoru?” Dođe do koraljne ograde i provuče se kroz slomljenu prečku. „Na ovoj se farmi održava sve osim ograda,” primijeti sam za sebe. Na njegovoj je staroj farmi to bila prva stvar o kojoj su vodili računa. „Da su me oni psi lovili samo dan kasnije, ograda bi bila popravljena.” Volio je razmišljati ovako povezano. „Danas ne bi bio tu.”

Pancho okrene ovu misao u glavi još jednom i nasmije se ironiji — na njemu je bio red da zakrpi ogradu, a da je to učinio ranije više ga ne bi bilo. Tad dođe do vrha humka i pogleda livadu koja mu se pružala kao na dlanu. „Što se zaboga dolje događa?” Svinja u čudu počese uho.

Na prvi se pogled činilo kao da netko naganja stado ovaca. Prvo su bježali na jednu stranu, da bi zatim stali. Odjednom, kao da su jedno biće, počeli bi trčati u drugom smjeru. Čudno je bilo to što ih nitko nije jurio. Još je bilo čudnije ono što je primijetio: u stadu nije bilo samo ovaca, nego i krava i koza, svinja i mazgi, kokoši i, zapravo — svi sa farme. Pancho ugleda Goldie skoro u centru gomile. „Pa, to je već nešto,” prodrma glavom, „ovce naganjaju psa.”

Ptičar uhvati Panchov pogled i zamahne mu repom kao da kaže „dobro jutro”, a svinja mu odmahne. Pancho zatim sjedne na travnatu kosinu i stade promatrati igru stajanja i kretanja, okreta i preokreta životinja koje su trčale dok je on sjedio kao da iz sjedala gleda baletnu predstavu.

Koreografija je bila impresivna. Plesali su oko jezera energično i savršeno graciozno. Stanka, zatim nagli okret nalijevo, otkriju malu crnu figuru kako bezuspješno hvata korak s osta-lima. „Sabo,” Pancho zažmiri na tren i izgubi je u onoj masi koja je svaki put bila sve gušća i gušća.

Manji i manji, krug bi se stiskao svaki put kad bi trčanje postalo hodanje, još više kad bi samo stajali. Životinje su se smijale i pljeskale kad bi se gomila raspršila.

Pancho primijeti još jedno lice koje nije očekivao, Emmu, divlju puricu. Zajedno s Goldie, popne se na vrh brda, ostajući bez daha. Pancho im pođe u susret da ih pozdravi.

„Dobro jutro!” Pancho se stražnjim nogama posklizne o mokru travu i dramatično završi na zemlji ispred psa i purice.

„Izgleda zabavno, možda bi i mi trebali to probati?” nasmije se purica. Goldie se naceri onako kako samo to ona zna, i bez da su si namignule, obje padnu na mokru travu i zatim se, umirući od smijeha, otkotrljaju niz brdo.

Pancho je oprezno hodao niz klizavu padinu. Nije bio siguran da li mu se rugaju ili ne. Što se dogodilo sa svima? Zar su zaboravili važan problem o kojem se sinoć raspravljalo? Sjedne na suhu stijenu blizu jezera. Polagano hodajući, Emma i Goldie mu se pridruže.

Većina ostalih je otišla, vjerojatno na doručak. Purici se pridruže njeni mladi, koji su ključali oko jezera dok su stariji razgovarali.

„O čemu je tamo bila riječ?” reče Pancho pokazujući nogom na livadu.

„Jutarnja vježba,” reče Goldie, tresući sa sebe rosu. „Evo ih!” Pas i purica pogledaše prema gore, a zatim i Pancho. Žučkaste zrake sunca osvijetle nešto što je izgledalo kao divlji oblak, prebrz i prečvrst da bi bila samo para. Roj preleti iznad njih, te zaokrene u širokom luku. Pancho je, naravno, vidio jata ptica. Njihova je preciznost bila oduvijek svojevrsna inspiracija za njega s vojničkog stajališta, no ovakvo jato nije nikad prije vidio. Iznad glava, u aerodinamičnim akrobacijama od čega bi svakom zastao dah, kretali su se kao jedno tijelo vrteći se, padajući, obrušavajući se, lebdeći i klizeći.

„Zašto?” bilo je sve što je svinja uspjela izgovoriti.

„Zašto ne?” uzdahne Emma, „Da sam barem i ja mlada pa da im se mogu pridružiti.”

„Hajde, idi gore,” pogurne je Goldie, „ja ću čuvati djecu.”

„Zašto ne?”

Purica se nasmije i zaleti se šireći krila. Trebalo joj je nekoliko krugova po zraku da ih uhvati, no Pancho uspije jasno vidjeti trenutak kad se Emma pridružila formaciji, baš kao kad klizač zgrabi ruku svog partnera u zraku. Jednu je minutu letjela zasebno da bi se potom potpuno stopila s jatom. Pancho se očima punih čuđenja okrene prema Goldie: „Vidio sam i ranije ptice kako lete, no zašto je ovo mnogo ljepše?”

„Mislim da je stvar u raznolikosti,” reče pas, „Jesi li ikada vidio Božićno drveće?”

Zbunjeni Pancho odmahne glavom.

„Mi psi smo češće od vas svinja pozvani u ljudske domove,” prizna ona, „Najbolja i najljepša Božićna drvca uvijek imaju najšarenije kuglice i najviše vrsta svih mogućih ostalih ukrasa, za koje ne bi nikad pomislio da bi zajedno izgledali lijepo, no nekako na Božićnom drvcu izgledaju božanstveno. Jednom smo posjetili nekog tko je imao bijelo drveće sa crvenim kuglicama,” slegne Goldie ramenima, „Govoreći kao pas, uvijek su mi se sviđale crvene kuglice, ali jednostavno nisu bile zanimljive.”

Pancho je napola slušao jer se sav bio udubio u ptice. „Mogao bih ih gledati cijeli dan. Da bar mogu letjeti.” Vidio je kad se jato razdvojilo na dva dijela koja su zatim kružila u suprotnim smjerovima. „Kako znaju kako to napraviti? I kad to napraviti? Tko ide kuda?”

„To je instinkt jata, tj. njihov mentalni sklop,” reče Goldie.

„Mentalni sklop”, ponovi Pancho s prezirom. Svinje nisu imale zajednički mentalni sklop. Takva vrsta aktivnosti bila je za životinje niže vrste. Pancho je o sebi uvijek razmišljao kao o pojedincu, čak kao o vođi. Sada bi se vjerojatno složio s tim da uloga vođe možda i nije najzahvalnija stvar na svijetu, no barem je mogao misliti za sebe, stati na svoje četiri noge, biti sam svoja svinja. Tu kontrolu ne bi nikada prepustio nekom drugom.

No, začudo, uzimanje kontrole od drugih mu nije smetalo. „Zato što se meni može vjerovati,” pomisli, „Drugi pa, tko zna kamo mogu krenuti, i hoće li se uvući putem u neku opasnu situaciju.” Pancho prestane gledati ptice i nogom počne kotrljati oblutak u blatu. Skupljenih očiju pogleda Goldie. „Zar je to sve što ste jutros radili na livadi? Pokušavali postati jato?”

Posebno je naglasio posljednju riječ šutirajući oblutak u jezero gdje je potonuo u blato ispod površine, radeći pravilne krugove koji su se širili sve do rubova. Goldie je gledala krugove sve dok nisu potpuno nestali. Tad ustima pokupi veliki kamen i baci ga u sredinu jezera. Od njegovog pada voda snažno prsne i napravi val od kojeg se čitavo jezero uznemiri. Životinje promatraše u tišini sve dok površina nije opet bila savršeno mirna.

Goldie izabere mali oblutak i odnese ga na daleki rub jezera. Pusti ga da padne iz njezinih usta na što se na vodi opet naprave mali krugovi koji su se polagano širili do rubova. Pas se okrene i nasmiješi Panchu. „Ovo je ono što mi pokušavamo biti”, reče.

Pancho se naceri: „Obluci?”

„Ne,” reče Goldie, „Jezero!” Glavom lagano gurne svinju u vodu. Pancho se nasmije kad pas skoči za njim.

Plivali su po jezeru, a ptice su im se obrušavale iznad glava. Na obali jezera mlade su purice cvrčale i pokušavale otići za dadiljom u vodu.

„Znaju li purice plivati?” upita Goldie.

„Pa, patke znaju,” reče Pancho, „Možemo im pomoći ako im voda pređe preko glave.” Tako pas i svinja pomognu malim puricama da uđu u plićak na rubu jezera.

Kao i svim mladima i njima se sviđjelo prskati jedan drugoga. Hihotali su tako glasno da su uspjeli probuditi patke koje su drijemale u obližnjem visokom šašu. One doplivaju do njih kako bi im se pridružile u zafrkanciji, a Pancho i Goldie izađu van kako bi ih nadzirali s obale. Igra se pretvorila u neku vrstu lovice prskanjem vode.

„Pretpostavljam da purice znaju plivati,” reče Pancho okre-nuvši se prema psu. „No, i dalje ne shvaćam. Ti želiš postati jezero?” „Ne znam kako bih to objasnila,” uzdahne Goldie, „Zašto jednostavno ne bi sutra ujutro i pokušao?”

„Nema šanse. Prestrašno je.” Pancho zadrhti, „Naježim se od same pomisli na to.”

„Strašno,” pas raširi svoje smeđe oči i zakoluta ih ne vjerujući onom što je upravo čuo. „Zabavno je. Zato to i radimo. Neka vrsta igre i zabave. Ostalo je sve samo zanimljiva popratna pojava.”

Pačići i puriçi odu malo dublje u vodu gdje su ih trstike zaklanjale od pogleda, no Goldie se kao pravi čuvar premjestila na mjesto s boljim pregledom — pogleda prema nebu da provjeri gdje su ptice, ali ih ne uspije vidjeti. „Emma, daj,” reče pas, „Danas imam mnogo posla.”

Pancho se sjeti da mora polijepiti plakate, ali se pritom sjeti i svog želuca. „A danas još nismo ni doručkovali!”

„Ja ne doručkujem,” reče pas, „Jedem samo jedan obrok dnevno, no ti daj.”

„Samo malo nečega,” reče Pancho, „Donijet ću i nešto kukuruza za purice,” te krene prema brdovitom dijelu livade kako bi skratio put do polja kukuruza. Vratio se vrlo brzo s nekoliko klasja slatkog kukuruza. Goldie je još uvijek glumila čuvara. Patke su se igrale na sredini jezera. Pancho primijeti da patke puno bolje plivaju od purica. „Vjerojatno zbog mrežastih stopala,” pomisli ljušteći kukuruz i mašući zlatnim klasjem iznad glave pozivajući mlade na doručak.

Oni brzo istrče iz vode, potamane sav kukuruz u roku od par minuta te se vrate natrag u jezero. No, mame Emme još nije bilo na vidiku.

Pancho sjedne pokraj Goldie koja je sad već bila prilično uznemirena. „Obično se ne bih brinula,” reče, „Ali sam u odboru za barikade i mislim da će im trebati moja pomoć.”

„Idi,” pogurne je Pancho, „Ja mogu paziti na djecu, a i siguran sam da će se Emma brzo vratiti.” Pancho je znao da ne nedostaje nikome u svom odboru. Ipak je žarko želio poviriti u tiskane novine. „Vidim da nisi nikada bio roditelj,” reče pas, „Emma je meni povjerila djecu i ja moram ostati s njima bez obzira koliko dugo trebalo. Ona računa na mene.”

„Naravno,” klimne Pancho. Nekoliko minuta u tišini promatraše plivanje, nakon čega Goldie reče: „Juanita i Carlos Trebali bi im javiti za aukciju. Mislim da bi htjeli biti tu. A i trebamo ih.”

Pancho se složi. „Možda bi ih ptice mogle naći u Špiljskom kampu.”

„Tako bi bilo najbrže”, odgovori Goldie i stade zuriti u nebo. „Pa bilo je i vrijeme.”

Spuštajući se prema njima u spiralnoj formaciji koja je sličila na vadičep, ptice se prizemlje na drugom kraju jezera. Sve osim Emme, koja se obrušila tik do zlatnog ptičara.

„Oprosti,” nasmiješi se purica ljubazno, „No, bilo je tako zabavno.”

„U redu je, ali sada bih zaista trebala krenuti,” Goldie otrči uz brdo u pravcu staje. „Bok, vidimo se uskoro,” zalaje preko ramena i nestane iza živice.

„Izgledalo je prekrasno,” Pancho reče Emmi, koja je hvatala dah, „Nisam znao da purice mogu letjeti.”

Emma prestane dahtati, te se okrene i pogleda ga u oči. „Što si rekao?” upita svinju.

„Nisam znao, mislim, uvijek su mi govorili da purice ne znaju letjeti,” Pancho se osjećao kao da mu tlo klizi pod nogama.

„Uvijek su ti govorili? Tko to?” Emma mu se kljunom gotovo zarine u njušku. Pancho se polako i oprezno ispravi: „Pa, svi kažu da ne znate letjeti.”

„Svi? Možda svi ponavljaju te klevete, no jedino nekolicina njih može profitirati širenjem takve kontrole uma.”

Pancho stade uzmicati. Emmino je perje bilo zaista nakostriješeno. „Što je ovo?” Raširi krila i zategne ih tako da pokaže svako pero.

„Krila,” Pancho proguta knedlu.

„A čemu služe krila?”

„Za letenje. Da, naravno.” Pancho je tražio prave riječi, „Mislim da su zapravo htjeli reći da purice ne mogu dugo letjeti, već samo nekoliko metara.”

„To je smiješno,” Emma se napuhala toliko da je sada bila dvaput veća nego inače. „To je isto kao kad kažu da svinje po mraku ništa ne vide, kad i sam znaš da svinje po noći vide itekako dobro. Samo ne žele dati svinjama ideju da pobjegnu po noći, jer su zapravo farmeri ti koji ne vide ništa kad se smrači. No, ovi farmeri,” malo se smirila i glas joj je sad odisao više gnušanjem nego ljutnjom, „ovi farmeri izmišljaju laži i svima govore da purani ne znaju letjeti, pa mlade purice to čuju i izgube samopouzdanje.” Nanovo se okrene prema Panchu: „Možeš li zamisliti koliko ti samo treba vjere da uopće pokušaš poletjeti? Treba ti nevjerovatna hrabrost i snaga i samopo-uzdanje da skočiš s drveta, vjerujući samo u svoja krila i u zrak.”

Pancho klimne potvrdno. Nije mogao shvatiti to skakanje s drveta i očekivanje da će poletjeti.

„No, farmeri, prvo kažu pilićima Vi ne možete letjeti. Bolje vam je da ostanete u kokošinjcu i malo po malo oni počnu u to vjerovati. Tad to isto kažu i puricama koje također povjeruju u farmerske laži i počnu se bojati. Nikad nisu letjele i zato svojoj djeci govore da uopće i ne pokušavaju poletjeti, no purice to rade stalno. Moja djeca neće nikada čuti laži tih farmera. Izrast će u jake purice pune samopouzdanja i radit će ono što žele.” Nakon što je završila s lekcijom, zapuše i pogleda uokolo.

„Usput, gdje su djeca?”

„Plivaju,” reče Pancho.

„Plivaju? U vodi?” Emma potrči do ruba jezera mičući one trstike koje su joj zaklanjale pogled.

„Da, u jezeru s patkama.” Pancho se požuri dolje kako bi se pridružio zabrinutoj majci. „Nadam se da je u redu što smo ih pustili. Nisam znao znaju li purice plivati, no vidim da im ide dosta dobro.”

Emma je gledala svoju djecu kako se utrkuju s pačićima. Mahnu majci na obali te im Emma nekako s oklijevanjem odmahne. Purica i svinja stajaše promatrajući djecu kako se igraju na toplom lipanjskom jutru. Pancho primijeti kako Emma stražnjim perjem za

letenje briše navlažene oči. „Emma, što nije u redu?” upita Pancho. „Ništa,” reče ona, „Nikad nisam znala da purice mogu plivati.” Nasmiješi se ponosnim majčin-skim osmijehom.

„Pogledaj, sve su ostale ptice otišle.” Pancho pogledom pretraži livadu. „Mislio sam nekoga zamoliti da odleti do Špiljskog kampa da kaže Juaniti i Carlosu za aukciju.”

„Idem ja,” ponudi se Emma, „Nisam vidjela Judi otkad su se djeca rodila, a Mac i Crveni stvarno mi nedostaju.”

Pancho pomisli kako su za jedan tajni kamp svi znali previše o njemu. Osim, nadajmo se, ljudi.

„Možeš paziti na djecu, zar ne?” Emma se počne zagrijavati za let.

„Ja!?” Pancho promrmlja, „Ja bih trebao nešto raditi. Napraviti plakate i letke. I zaliti kukuruz.”

„Najviše dva sata.” Emma daje djeci znak da dođu na obalu.

„Vratit ću se do ručka.” Sad se mama purica obrati svojim trima mokrim lopticama: „Želim da ostanete s Panchom dok se ne vratim. Radite što kaže i budite blizu njega, bez obzira na sve.”

Zadnju je rečenicu uputila najvećoj među njima, ako ijednu možete nazvati velikom. Pancho je već ranije zamijetio da je ta purica bila sklonija avanturama od drugih.

„Pripazi na Orvillea. Wilber i Amelia su dosta dobri. Budi dobar. Vratit ću se brzo.” Na to Emma počne hvatati zalet. S minimalnim mahanjem podigne noge i ubrzo nestane iza vrhova drveća. Svinja poslušna što joj je rečeno. Male su ga purice pažljivo promatrale. Pancho pomisli u sebi: „Ako želiš da te poštuju, ne smiješ im nikada pokazati strah. Moraš se ponašati kao da si glavni i kao da imaš plan.” No, već je bilo prekasno. Djeca su znala da pred sobom imaju novopečenu dadilju i samo međusobno izmijene poglede. „U redu,” reče Pancho prijaznim glasom, „Idemo zaliti kukuruz.”

Okrene se da ih povede do vrta, ali već nakon nekoliko koraka začuje pljuštanje vode i graktanje purica. Djeca su se vratila u jezero.

* * *

U staji su pripreme za subotu već bile u tijeku. Goldie, Jethro, Rosy i nekoliko ostalih većih životinja počnu graditi barikade i izvidnice. Pošto su im pojmovi barikada i izvidnica bili pomalo nejasni, tako su i građevine dobile više na estetskoj, umjetničkoj kvaliteti. Građevinari su se ponašali kao arhitekti, svađajući se oko toga da li će stepenice ili prozor staviti tu ili tamo.

Prilično suprotno od onog u kućici za tisak: tamo je bio pravi biznis. Tisak je imao mnogo vrsta stamparskih stilova, no malo slova iste vrste ili veličine. Izgleda da to nije smetalo ovnu i kozi pri svađi oko teksta na letku, jer su uvijek odabirali najmanja slova, tako da bi mogli složiti što duže i složenije rečenice. Na stranu su odložili velika slova svih fontova, koja će poslužiti za naslovnice, o kojoj će odlučiti tek na kraju.

Neke životinje odšetaju do susjedne mljekare gdje ih je Sveta Krava podučavala nenasilju.

Pilići, pačići, janjad i sva ostala mladež prema Suzynim i Sallynim uputama sakupe svu hranu, te je skupe na jednu hrpu. Od toga napravili školski projekt. Sally je mislila kako će im to dobro poslužiti kao edukativno iskustvo. Sabo i njezini prijatelji sakupe lance i komade užadi.

U međuvremenu je Pancho sjedio i promatrao male purice kako plivaju u jezeru. Besposlenoj se svinji činilo da vrijeme nikako ne prolazi pa je stao obilaziti jezero i proučavati floru i faunu, uvijek krajičkom oka pazeći na svoju dužnost.

Perunike su taman počele cvjetati izgledajući kao ružičaste i bijele zastave na zelenim kolcima. Gomila se raznih biljaka borila za svoje mjesto među stijenama. Pancho je razdvojio nekoliko trstika uz rub vode kako bi mogao bolje promotriti ljubičasto-plavi lopoč da bi

se ubrzo našao pred ljutitim očima divljeg patka. Tata patak je sjedio na hrpi jaja i iz svog skrovitog gnijezda promatrao male pačice.

„Oprostite,” reče Pancho, zatečen jednako kao i patak, „Pitao sam se tko pazi na ove pačice.” Nije mu baš uvijek dobro išao neobavezan razgovor. „Ja vodim brigu o ovim puričićama.”

„Purićima,” reče patak.

„Oprostite, što ste rekli?” Pancho nije uspio zaključiti iz ljutitog tona tog patka da li je to bila uvreda ili ne.

„Purići,” žuti je kljun sročio riječ što je jasnije mogao, „Nisu to puričice, već purići.”

„Zaista?” Pancho se pokušao sjetiti tog termina, „Nisam nikada prije čuo da ih zovu purići.”

„Pa to je ono što oni jesu i tako ih se treba zvati,” bio je nepopustljiv patak.

„U redu, purići!” Pancho slegne ramenima. Dvije su životinje sjedile u tišini samo nekoliko minuta, ali su se one činile kao vječnost.

„Iskreno, ne bi trebale ni plivati.” Patku kao da je pozlilo.

„A zašto ne?” Čitav je ton razgovora iznenadio Pancha, koji se počeo osjećati zaštitnički prema purićima.

„Emma misli da je to u redu.”

„Emma je luda. Zar Emma misli da može letjeti?”

„Emma zna letjeti.” Panchovo se lice počne crveniti.

„Pa ne zna letjeti. Purice ne znaju plivati i purići ne znaju plivati.” Patak je svoje rekao.

Pancho nije mogao vjerovati onom što je čuo. „Ali gledaj,” pokaže na puriće koji su se prskali vodom na sredini jezera, „Oni plivaju.” Divlji patak zatvori oči. „No, ne bi smjeli.” Protrese glavom izražavajući nešto između tjeskobe i straha.

Pancho nije znao kako da protumači ovu potonju izjavu, ili oklijevanje, pa nastave još nekoliko minuta sjediti u napetoj tišini.

„Šššš,” izusti divlji patak prskajući Pancha po licu da to naglasi. „Nisam proizveo niti jedan zvuk,” prošapne svinja brišući njušku blatnjavom šapom. „Pa i nemoj, samo slušaj.” Oboje zatvore oči kako bi se bolje koncentrirali. I da, osim zvukova dječje igre moglo se čuti mrmljanje i prigušeno hihotanje: stranci u blizini vode.

Patak zagrakće dvaput na što pačići prekinu igru te počnu plivati prema tati. Purići ih instinktivno stanu slijediti. Ubrzo su se svi naganjali.

„Idi provjeri tko je to,” zapovijedi patak.

„Ja?” Pancho se ukoči.

„Ja sam malo zaposlen,” zagrakće patak sarkastično i pokaže na jaja i pačice.

„Vi purići ostanite tu,” reče Pancho. Sve se mlade ptice okupe oko gnijezda osjećajući opasnost.

Pancho duboko uzdahne i krene prema otvorenom provjeriti čiji su to bili glasovi. Trudio se što tiše hodati kroz blato i stijene, ne toliko da iznenadi strance, nego zato što je mogao jasno zamisliti divljeg patka kako osluškuje svaki njegov pogrešni korak. Što je duže hodao u smjeru glasova, sve je jasnije mogao čuti razgovor stranaca. Pancho zastane i istegne glavu. Zar su razgovarali o glazbi? Ako uhodiš bespomoćne pačice, ovo nije bila stvar o kojoj bi raspravljao. Međutim, opreza nikad dovo-ljno. Svinja nastavi pretraživati područje. Skrenuo je iza zavoja i ostao iza ogromne gromade stijene te se popeo na prste i virio.

Tamo su sjedili i jeli ukradene jabuke, nimalo ne mareći za jezero ili plivače.

„Štakori!” Pancho promrmlja malo preglasno. Četiri se šarene glave okrenu prema njemu. Pancho se nakesi shvativši što je učinio te izađe iz skrovišta iza stijene. Sva četiri stranca

ustanu i pojure prema svinji. Pancho stade uzmicati sve dok ne vidje da su oni ispružili šape.

„Bok, bok. Lijepo vam je ovdje.” Vidjelo se da je govornik nekoć bio bijeli štakor, no izgleda da je upao u nekakvu plavu boju koja se lagano primila za bijelo krzno. Samo su mu oči bile originalne ružičaste boje.

„Kako ste?” reče Pancho oprezno pružajući šapu plavom štakoru. Pokušao se nasmiješiti, ali mu je pogled zastao na ukrasu na štakorovom prozirnou uhu, tako da je smiješak ispao neka vrsta grimase.

Štakor kucne o ukras i reče: „Dixion, to mi je ime.”

Pancho primijeti neko ime otiskano na metanom ukrasu za uho. Plava šapa zamahne u smjeru crnog štakora s bijelim mrljama, s ponekim obrijanim dijelom. „Ovo je Nick.”

Pancho se okrene na stranu i pročita napis na ukrasu: „Za Nikolu.”

„Da, to sam ja.” odgovori mrljasti glodavac. Nick je bio mnogo mlađi nego što bi se dalo zaključiti iz njegova zapuštena izgleda.

„Ja sam Ben.” Zelenoglavi štakor pruži šapu svinji, koja nije odgovorila jer je pokušavala pročitati ono što je pisalo na njegovom uhu. „Stavljaju ih naopako,” reče Ben slegnuvši ramenima te se okrene kako bi Pancho mogao vidjeti.

„Benzin?” Koja čudna imena, pomisli Pancho.

Iza svih ostalih stajala je mala ružičasta mišica. Pancho je primijetio da joj je, osim repa koje je bilo u duginim bojama, čitavo krzno bilo ružičasto. Činilo se kao da joj nije baš bilo stalo da se predstavi, pa se Pancho odšetao do nje i pročitao natpis na ukrasu.

„Saharin!” ustanovi, „Vrlo slatko ime.”

Pancho je mislio kako je ovo bila pametna rečenica, no ružičasta je mišica očito već previše puta čula tu šalu. Zurila je u svinju pogledom koji je odavao nešto između odvratnosti i dosade.

Pancho se okrenuo prema drugima.

„Ja sam Pancho i ovo baš i nije moja farma, ja sam tu samo posjetitelj.”

„Oh,” reče Dixion. Pancho osjeti pad na prijateljskoj razini.

„Pa mi smo grupa Slobodni radikali, možda si čuo za nas?”

„Mislim da nisam,” reče svinja. Osjeti još manje prijateljske naklonosti.

„Dosta smo poznati u gradu,” reče Saharin s visokim tonom i kreštavim glasom.

„Nadam se da im ona nije pjevačica,” pomisli Pancho sam za sebe.

„Trenutno smo na turneji,” objasni Ben, „Ima li na farmi staja?” Pancho klimne. „Možda možemo jednom ili dvaput zasvirati?”

Pancho pogleda štakore. Znao je da ekscentrični divlji patak neće dopustiti da svoja jaja i pačice izloži ovoj opasnoj pojavi. A i sjeti se svog obećanja Emmi.

„Staja je tamo preko,” pokaže neodređeno u glavnom smjeru, „Danas su svi zauzeti.” Pribrao se. Možda su ovi gradski štakori zapravo špijuni ili policijski detektivi. Sada je razmišljao poput stare koze ili ovna. Možda im ne bi smio dopustiti da bez pratnje njuškaju oko staje, a i kako bi to izgledalo kad bi on bio taj koji ih je poslao, a kad bi se ispostavilo da su oni zaista špijuni?

Tad mu je sinula ideja.

„Jesu li to vaši instrumenti?” upita ih gledajući čudne svežnje koji su ležali sa strane.

„Naravno da jesu!” Nick s osmijehom odgovori.

„Pitao sam se,” reče Pancho slatkim nevinim glasom, „da li bi mogli odsvirati jednu stvar za mene? Obožavam dobru glazbu!”

Štakore nije trebalo dvaput pitati. Sa zadovoljnim izrazom na licima, počnu se pripremati. Dixion i Ben su imali svatko svoju gitaru. (Pancho nije bio siguran, ali mu se činilo da je

Ben držao bas), Nick je svirao saksofon, a Saharin je bila za bubnjevima. Iako su bubnjevi bili mišje veličine, njoj je trebalo dosta vremena da ih složi. Gitaristi su bili toliko željni svirke da su se za par minuta već uštimavali.

„Gdje se možemo ukopčati?” upitaju zbunjenog Pancha. Svinja pogleda uokolo po livadi i slegne ramenima. „Nemamo struju,” reče.

„Što?” Štakori ostanu šokirani. „Svi imaju struju.”

Dixion potapša Bena po ramenu istovremeno pogledom pretražujući livadu i voćnjak u potrazi za utičnicom. „Tamo!” Plavi štakor okrene sve ostale glave prema visokom mjestu koje Pancho nikada ranije nije zamijetio. Na vrhu su bile žice. Ben i Dixion potrče do drvenog stupa, noseći na ramenima duge snopove električnih žica poput nekakvih planinara. Ben se poput pravog štakora uspne na stup, izvuče žice te ih baci dolje Dixionu. Za par minuta svirka je već počela.

Baš kao što se Pancho nadao, zvukovi električnih gitara, saksa i bubnjeva odjekivali su čitavom farmom i vjerojatno čitavom okolinom. Ubrzo su stanovnici farme prestali sa svojim zadacima i krenuli u smjeru zvukova. Čak su i pačići i purići malo isplivali da vide što se događa.

Dixion preuzme mikrofona.

„Dobrodošli svi,” započne s estradnim žargonom, kao da su životinje bile gosti, a on njihov domaćin. „Mi smo Slobodni radikali,” reče uz Saharininu pratnju bubnjeva. Životinje su stajale u tišini. „Mi smo laboratorijski štakori koji su pobjegli u gradsku kanalizaciju. Prva stvar koju bi vam htjeli odsvirati jest pjesma o našem bijegu. Zove se Uhvaćen u zamku poput miša.”

Ovo su bile posljednje razgovjetne riječi koje je Pancho čuo. Pojačalo je bilo odvrnuto na 11, bubnjevi su lupali, a saksofon kukao poput medvjeda u zamci. Pjevači su vrištali (ispalo je da su svi članovi benda pjevali prije ili kasnije), ali ih se nikako nije moglo razumjeti.

Pancho ovo nije mogao nazvati glazbom, no publika je, kako je vidio, bila puna onih koji su se smijali, klimali glavom i tapkali nogama.

Sabo dođe do Pancha te mu postavi tako očito pitanje: „Što se događa?”

„Putujući bend,” vikne joj u uho na što primijeti da se i on sam počeo pomalo njihati u ritmu glazbe.

Purići uoče Pancha gore, gotovo posve naprijed. Odlučili su da bi u ovoj prigodi trebali biti pored svoje dadilje. Napuste jezero te se provuku između kravljih i kozjih nogu i dođu do, odnosno ispred, Pancha.

Što je bend duže svirao (a prva je pjesma trajala malo duže) mladi su se sve više gurali prema naprijed. Starije su se životinje susretljivo odmicale unatrag. Pancho se odmakne da napravi mjesta za neku djecu koja su se bacala njemu ispred lica. U isto je vrijeme pokušavao držati mlade purice na oku. One su pak pred pjevačima širili svoje perje na repu.

Pancho leđima naleti na Sally, punašnu ružičastu učiteljicu. Sally je radila poprilično isto što i Pancho, pazila na svoje učenike i istodobno se odmicala prema natrag da sačuva bubnjiće.

„Zar nije odlično?” povikne, „Baš smo ovo trebali!”

Pancho se nasmiješi i klimne, iako nije imao blage veze o čemu je ona pričala. Sally počne plesati, a Pancho ju je samo nepomično gledao. Bila je potpuno ista kao i njezina sestra Suzy, možda čak i slađa jer je bila malo punašnija. Nije htio ispasti nepažljiva budala koja ne želi plesati, a i jedan mu ples nije nikako mogao škoditi. Ponudi joj nogu te je odvede do otvorenog mjesta na livadi. Od tamo su jednako dobro mogli vidjeti gomilu, a

imali su puno više mjesta za ples. Plesali su prilično razigrano, no ipak na prijateljski način, udarajući se stražnjicama i trljajući se o njuške.

Obje su se svinje smijale kad je glazba odjednom stala. Gomila žestoko zaplješće i stade ispuštati životinjske krikove. Štakori se vidno zadovoljni naklone pa se ponovo predstave svojim novim obožavateljima. Panchove oči pretraže livadu u potrazi za njegovom dužnošću, kad ugleda nešto što nije očekivao. Iz kuta u kojem su bili, svinje su mogle vidjeti daleko u voćnjak i još daleko iza, sve do stabala bresaka.

Pancho prepozna Hansa, ovčara iz susjednog čopora. Vjerojatno je došao provjeriti tko to svira, pomisli Pancho, no uz koga se ono priljubio i koga to on mazi? Izgledalo je kao ovca, no Pancho baš i nije u to mogao vjerovati. „Sally, tko je ono s Hansom?”

Pancho pokaže u smjeru breskvi, no Sally nije niti ni pogledala. „Vjerojatno Monika,” reče i okrene se prema Panchu. „Zar si šokiran što vidiš ovčara i pudlicu zaljubljene?”

„Recimo da sam iznenađen što vidim bilo kojeg ovčara s bilo kojom pudlicom, u ljubavi ili prijateljstvu,” reče Pancho, „Mislio sam da Hans i njegovi mrze pudlice.”

„Već se godinama skrivaju tamo kako bi zajedno provodili vrijeme. Jadna Monika, ni njena se obitelj ne slaže što je s Hansom,” uzdahne Sally, „Svi rade probleme tamo gdje ih nema, a zapostavljaju veliki nered koji im se događa ispred očiju.”

Štakori ponovo pojačaju, tako više nije bilo moguće pričati. Nije se moglo raditi ništa drugo osim plesati. Pancho i Sally su se mogli koncentrirati jedno na drugo znajući da djeca nisu u nikakvoj opasnosti. Nakon što su otplesali još tri pjesme, koje su zvučale gotovo identično kao i ona prva, sjednu na travu i stanu gledati.

Svi su životinjski pogledi bili usmjereni prema bendu. Pogledavši tamo dolje gdje su bili Hans i Monika, Pancho primijeti da su čak i njih dvoje počeli plesati. Ali, čekaj, tko su bile one životinje pokraj električnog stupa? Pancho skupi oči da bolje vidi. Bob crni ovan i Čangrizalo stara koza stajali su leđima okrenuti bendu i zurili u električne žice.

Emmin dolazak u Špiljski kamp izazvao je poprilično uzbuđenje. Let nije bio dug, no od jutarnjeg je akrobatskog letenja osjećala umor. Nakon što je sletjela trebalo joj je dosta vremena da počne normalno disati.

Nakon posljednje diverzije, čuvari šume su se odlučili pritajiti. Doručak je postao ležerna aktivnost. Emma je stigla baš kada su jeli posljednje palačinke od žireva.

„Gle, pa to je Emma!” zavrišti srebrna vjeverica nakon što se Emma obrušila u krug gdje se doručkovalo.

„Emma, što je?”

„Gdje su ti djeca?”

„Je li sve u redu?”

Emma je puhala i dahtala istodobno dižući krila u znak da prestanu s pitanjima, ali oni nisu mogli čekati.

„Zar sijeku drveće?”

„Jesu li ljudi doznali za nas?”

„Gori li?”

„Carlos i Juanita,” zine Emma.

Ljama nije bilo u krugu oko Emme, no mladi je zečić otrčao do obronka gdje su šetale. Emma sjedne na panj. Jedna od vjeverica joj donese malo vode da se napije. Kad su ljame galopom dotrčale, purica je već skupila svoja krila i počela normalno govoriti.

„Nije tako hitno,” pokušala je objasniti životinjama, „ali je ozbiljno.”

„Aaaa.” Društvo je slušalo.

„Radi se o našoj farmi,” reče ljamama, koje klimnu tražeći da nastavi, „Ove će se subote održati aukcija i sve će biti prodano, što podrazumijeva i životinje.”

„Ne!” Bučno u zboru uzviknu u znak nevjerice.

„Životinje jednostavno mogu doći tu,” reče jelen, „Ne trebaju biti prodane.”

„To je vrlo ljubazno,” reče Juanita, „no, to je naša zemlja i mi ćemo se boriti za nju.”

„Da!” uskoči Carlos, „Moramo se boriti! Baš njih briga za životinje. Uvijek ih mogu rasploditi. Zemlja je ono po što dolaze, a mi im nećemo dopustiti da je uzmu.”

„Baš kao što se vi borite za vašu šumu, mi se moramo boriti za našu farmu.” Dok je tako govorila Juaniti se oči napune suzama.

Životinje utihnu na nekoliko minuta, kad Vragolan progovori. „U redu, idemo. Vi ste nama pomogli da zaštitimo šumu, sad ćemo mi vama pomoći da zaštitite farmu!” Sve životinje toliko glasno kliknu iz sveg srca u znak odobravanja da čitava šuma odjekne. Judi je na ljaminim licima primijetila tjeskobu.

„Prije nego svi odemo na farmu, možda bi bilo najpametnije da Juanita i Carlos odu kući i da nam jave kad im budemo potrebni.” U redovima životinja zavlada nezadovoljstvo. „Na taj način ostajemo element iznenađenja,” doda.

„Oooo,” razumješe životinje.

„Tako će biti najbolje,” složi se Juanita. Znala je da se ponekima ne bi sviđjelo da među njih dođu divlje životinje, iako i s najboljim namjerama. „Mnogo nam znači to što znamo da ste nam u slučaju nužde spremni pomoći!”

„Mnogo,” doda Carlos.

Emma pročisti grlo. „A što ćemo sa zečevima?” potihlo reče ljamama, glavom pokazujući u smjeru Hamiltona i Blackstonea.

Juanita i Carlos izmjene poglede. Blackstone i Hamilton im baš i nisu bili najomiljeniji drugari, no Emma je bila u pravu: bili su pametne i trenutno možda najkorisnije životinje. Osim toga, životinje na farmi se ne boje zečeva, čak ni onih najdivljih.

„Da, bilo bi dobro da oni dođu,” reče Carlos.

Carlos na leđima osjeti majmunovu težinu i pandže. Bonkers mu je postao najbolji prijatelj. Njega neće ostaviti sa strane u ovoj avanturi. Popne se na Carlosov vrat i šapne mu u uho: „Ako idu one malenkosti od zečeva, idem i ja!” I Carlos potvrdno klimne.

Ljame se bace na posao jer su se morale spremite za povratak kući. Natovare se zavežljajima, nakrcaju zečeve i majmuna, i za sat vremena krenu na put.

Emma ostane još na čašici razgovora. Purice su poznate po sakupljanju tračeva, a Judi je mnogo toga imala za ispričati. Uz nadopunjavanja sa strane vjeverica i rakuna, Judi je ispričala Emmi sve o posljednjoj akciji u šumi i o zaboravljenim ljudskim prijateljima. Emmi samo što oči nisu iskočile.

„Ljudi, moram priznati da nisam nikada mislila da ću vas vidjeti kako branite ljude,” reče u čudu.

„Nisu svi isti,” objasni Judi, „Baš kao što nisu isti ni svi medvjedi ni sve purice.”

Emma malo razmisli o tome. „Ako nisu svi zli, kako možeš znati tko je od njih neprijatelj?”

„Teško je reći,” Judi zazvuči obeshrabreno, „Nadam se da nismo napravili gadnu pogrešku što smo drogitali one čuvare, jer možda i nisu bili loši, možda bi nam se bili pridružili da smo prvo popričali s njima.”

Emma odmahne glavom, što ponovi i nekolicina rakuna. „Ne bih rekla Judi,” reče purica, „Ljudi s oružjem, ljudi koji očito čuvaju mašineriju Bez uvrede, trebalo bi mnogo priče da ih se nagovori da se pridruže odrpanim životinjama.”

Judi uzdahne: „Onda bih mnogo pričala.”

Emma je uvijek voljela biti otvorena prema novim mogućnostima. „Ljudi, hm,” mozgala je, „Nikad ni s jednim čovjekom nisam pričala, uvijek sam ih zaobilazila.”

„Ja isto. Pametna odluka,” složi se Vragolan.

„Ovi su bili prvi s kojima sam pričala,” reče Judi, „No, vjerojatno ne i posljednji. Naravno da su drugačiji od nas, ali . . .” pogledaju jedan drugoga, „Svi smo mi poprilično različiti.”

Istina, pomisli Emma, godinama je živjela isključivo sa puricama. Tako je odrasla, no sada su joj prijatelji bile sve životinje koje su razmišljale slično kao ona. Zašto onda ne i ljudi?

„Mislim da ću otići vidjeti te ljudske čuvare šuma,” kvocne, „možda čak i popričati s njima.”

„Gavran Quoth ti može dati upute za let,” reče joj Judi, „Nikad ne znaš, možda će nam oni pomoći riješiti problem oko farme.”

„Oh, mislim da ne želimo da se ljudi umiješaju,” Emma zagrlji Judi na odlasku, „Nadam se da ćemo se uskoro vidjeti,” reče purica i odšeta do starog Quotha da nabavi plan leta.

„Koliko dugo ćemo mi još pomagati tim glupim ljudima?” upita Vragolan na glas. „Govorimo o potencijalnim špijunima.”

Judi ne odgovori, pa on nastavi. „Prvo su ubili Bitangu i malu srnu.”

„To je bila nesreća,” uskoči vjeverica Mac.

„To oni žele da mi mislimo,” reče Vragolan tajnovito, „Možda je to dobro izrađen plan. Prvo dobiju naše povjerenje,”

„Vragolan!” prekine ga oštro Judi, „To nimalo ne zvuči poput tebe. Odakle ti sve te zamisli?”

„Pa, Blackstone i Hamilton su rekli . . .” oči mu počnu tražiti pomoć, no nje nije bilo.

Judi uskoči. „Ti si bio tamo, ja ne. Blackstone i Hamilton isto nisu bili tamo, barem ne na samom poprištu događaja. Reci mi sam, je li to bila nesreća?”

„Da,” zajeca, „Grozna, grozna nesreća.”

Emma je mahala čuvarima šume kružeći iznad njihovih glava te joj oni uzvrate pozdrav. Čak je i Vragolan podigao svoje vlažno lice da je pogleda na odlasku. Iz zraka sve izgleda drugačije, a Emma se uvijek divila lijepom pogledu iz velike udaljenosti. Što je više letjela, to je Špiljski kamp bio sve manji i slika je postajala sve veća. Ispod sebe je mogla vidjeti šumu kao na dlanu; drveće je izgledalo poput mahovine na stijenama. Ovako se mogao uočiti i užas sječe. Sa zemlje, istina je što govore, ponekad od silnoga drveća ne vidiš šumu.

S neba na sjeveru mogla je vidjeti silovane obronke, smeđe i mrtve, koji su pripadali korporacijama. Ispod njih ležala je betonska masa grada. Purici je ovaj pogled bio odvratn, pa zatvori oči i skrene nadesno. Kad ponovo otvori oči, ugleda na rubu grada ranč konja. Iz daljine je izgledao zelen i ugodan te se spusti niže da malo bolje pogleda.

Trava je bila poput baršuna, a uredne bijele ograde presi-jecale su imanje uzduž i poprijeke, dijeleći ga u male odjeljke.

Emma proleti pokraj bijelo-zelene kuće vlasnika, na kojoj su svi kapci bili zatvoreni. Letjela je pored uređenih vrtova i dolje pokraj staja, tih dugih građevina s crvenim krovovima i bijelim vratima na svakom pedlju. Nad svakim je vratima visjela po jedna konjska glava.

Zatim okruži oko staja ne bi li ugledala znakove opasnosti. Pošto ih nije bilo, ležerno se spustila u prolaz između staja privlačeći pažnju svakoga konja kojeg je vidjela. Konji se isti čas stanu komešati, od silnog uzbuđenja toptajući i njišteći.

„Mora da im je dosadno kad se ovako lako uzbude.” Ptica se u sebi nasmijala dok je po drugi put kružila okolo, ovog puta najbrže što je mogla, tek toliko da ih uzbudi. Publika je poludjela, lupala o vrata, rzala i mahala svojim grivama kako bi im ulari počeli zveckati.

Emma sleti na kupolu jednog od krovova, previsoko da bi je konji mogli vidjeti. Slušala je sve dok se staja nije ponovo posve umirila. Tad ugleda zašto. Čovjek s bičem u ruci kretao se u smjeru staje.

Maleni je čovjek šepao, i iako ga je bilo koji od tih konja mogao lako pogaziti, svi se šćućure u tišini. Emma je ostala skrivena dok je čovjek tražio razlog zbog kojeg su se konji uznemirili. Par puta zapucketa svojim bičem i kaže par riječi koje Emma nije razumjela, no njihovo se značenje dalo zaključiti iz samog tona. Sve se smirilo, nijedan konj više nije proizvodio nijedan zvuk. Činilo se kao da su prestali i disati.

Čovjek progovori malo ljubaznije: „Corvette, što je bilo?” Emma se prišulja niže niz krov kako bi mogla gledati te vidi čovjeka kako gladi Corvettin smeđi nos. Ubrzo su se svi nosevi htjeli maziti te je čovjek hodao duž pregrada nekima dajući pažnju, nekima šećer, a pri kraju čak mrkvu ili dvije. Tad se zaputi prema staji.

Emma je primijetila da čovjek nije pogladio sve konje. Jedan čak nije ni pomolio glavu u nadi da će ga pogladiti. No, sada kada je čovjek otišao, konj pomoli glavu iz svoje pregrade i pogleda pravo prema Emmi koja je sjedila na krovu.

„Što ti pokušavaš?” upita je, keseći se i pokazujući joj velike bijele zube, „Uvaliti nas u nevolje?” Smijao se ludim konjskim smijehom na što se Emma povuče iz odvoda za kišu.

„Ti si taj koji nas uvijek uvali u nevolju,” prekine ga Corvette, „Ponašaj se pristojno.”

„Ne želimo da se vrati, zar ne?” reče ogroman palomin, mašući svojom bijelom grivom, „Prestani se smijati.”

No, konj nije stao. Sad kad se razgovor pokrenuo, Emma se ohrabri i sklizne s krova. Došeta do pregrade u kojoj je bio konj koji se još uvijek smijao. „Možda će sa mnom pričati,” pomisli te reče na glas: „Prestani s tim smijanjem ili ću ja nastaviti letjeti.” Emma pogleda

blistavog crnog konja i čudnu riječ koja je stajala nad vratima te pregrade. „Edsel”, zakrešti, „Što to znači?” Nadala se da će ovim uspjeti zapodjenuti razgovor.

Crni se konj prestane smijati i odgovori bez većeg interesa. „To je auto koji svojim vlasnicima zadaje mnogo muka,” reče jednostavno, „To je usput i moje ime.”

Emma pogleda duž reda konjskih glava i iznad svake ugleda po jednu riječ za koje nije znala značenje. „Mercedes, Rolls, Beamer, Volvo, Porsche,” čitala je sporo i glasno.

„Imena auta,” reče Edsel, „Zar nije prepametno?” podrugljivo se nasmije. „Znaš, ljudi obično aute nazivaju po konjima. Piuto, Colt, Mustang,” Emma odmahne glavom. „Ne znam ništa o autima,” prozbori.

„Sad on nastupa,” zanjišti Corvette i povuče glavu u svoju pregradu.

„Molim te, samo nemoj da počne,” zamoli Mercedes koji je žalio što je njegova pregrada pored Edselove.

„Govorim purici, ne vama,” reče dok mu oči počnu treptati kao da nagovještavaju nevolju. „Ako vas ne zanima, nemojte slušati.”

Emma je znala da se ovaj izbor nije odnosio na nju. Bacila se na balu sijena, nadajući se da će lekcija biti kratka.

„Kada su izumili automobile, oni su trebali biti spas za konje.” Sve se glave povuku u sjenu. „Konji više nisu trebali raditi teške poslove za čovjeka, služiti kao prijevozno sredstvo ili orati njive. Konji diljem svijeta vidjeli su pred sobom novo razdoblje odmora i slobode za svoju ždrebad. No, nije tako ispalo. Konji su postali zastarjela roba koju nitko više nije trebao. Jedini način na koji možemo preživjeti jest da posta-nemo visoko obrazovani i specijalizirani, da bi tek tada nekolicina nas postala tražena. Ako si najbrži i najljepši ili možeš najviše skočiti, tada možeš živjeti zaključan u ovim malim ćelijama trudeći se iz petnih žila da svom vlasniku doneseš dobit.” Edsel zastane uronjen u misli.

„Za što si se ti specijalizirao?” upita Emma. Čitav koncept ovoga bio je podosta čudan za jednu divlju puricu.

„Dresuru.” Primijetivši da ga je ptica blijedo pogledala, konj objasni: „Slijeđenje uputa i činjenje svega što mi se kaže bez oklijevanja.” Iz susjednih se pregrada začuje hihotanje. Bilo je očito da su ga slušali. „Smiju se jer sam se ja, ovaj, slomio. Jedan dan više jednostavno nisam mogao podnijeti da još jednom poslušam glupu, besmislenu zapovijed pa sam usred velikog događaja stao. Jahačica me pokušavala natjerati na posluš. Udarala me i bičevala pa sam je ja zbacio s leđa.” Edsel je ovaj posljednji dio rekao s ponosom, pogledavši puricu ravno u oči.

„Baš dobro!” povikne Emma, „Jesi li ti onda nju udarao i bičevao?” Sve životinje zinu u čudu te pomole glave da pogledaju tu groznu pticu. Čak je i Edsel izgledao šokirano. „Naravno da nisam. Ona je dobro, čak nije ni ozlijeđena.” Ovo se također činilo kao nešto na što je bio ponosan.

„Ali, ti se ne ponašaš kao da ti je žao, u tome je problem,” grdila ga je Corvette preko puta, „Oprostit će ti i dati ti još jednu šansu, ali ne, ti čak ne želiš ni poljubiti konjušara i dati da te pogladi.”

„A znaš što se događa s pastusima koji se ne ponašaju lijepo,” reče Mercedes podrugljivo na što okrene glavu prema smeđoj glavi iza vrata s oznakom Fiat.

„Još jedan auto koji zadaje muke?” pomisli Emma.

„Bolje im je da me ne pokušavaju uskopiti,” izjavi Edsel, „Ili će netko biti isprebijan!”

„I tad će te uspavati,” podsjeti ga Corvette, „Bum, jedan metak u čelo.” Emma nije mogla shvatiti. „Zašto ne odeš? Zašto ste svi vi ovdje, a pogotovo ti Edsel?”

Crni konj uzdahne. „Ali gdje bih mogao poći, što bih mogao raditi? Dresura je sve što znam.”

„Mislim da je vrijeme da nešto naučite.” Emma skoči s bale sijena i prošeta duž zacementiranog puta između redova u staji. Pogleda konje i primijeti kako su im kaputi čisti i blistavi. Neki su nosili otmjene pokrivače te imali grivu u pletenicama ukrašene mašnom. Svi su bili dobro nahranjeni i istimareni. U malenim je pregradama sijeno bilo svježije.

„Neće vam biti lako tamo vani,” upozori ih, „Nikad nećete biti toliko sigurni niti će vam biti tako ugodno, ali bit ćete slobodni. Vjerojatno nećete svaki dan jesti otmjenu zob, no što zapravo imate izgubiti?”

Edsel spusti pogled prema podu. Pokušao se zamisliti kako odustaje od svega za što se teško mučio. Prisetio se pljeskanja i nagrada, kocki šećera i pohvale vlasnika. Bilo je razdoblja koja su mu se činila bitnima. Kad bi se pokajao i počeo lijepo ponašati, sve bi to opet mogao imati.

Sve se oči upere u Edsela koji je upravo stavljao na vagu svoju budućnost. Koliko se itko od njih mogao sjetiti, nijedan konj nikada nije otišao od tamo svojom voljom.

Tišinu razmišljanja uništi prodoran glas. „Daj Edsel, idemo!” Svi se okrenu u smjeru malenog ponija koji nije bio zaključan u pregradi. Čupava mu je dlaka bila smeđe-bijele boje, a jedno mu je oko neprestano prekrivala griva koja je neumorno padala sa strane.

„O Jeep, ne budi smiješan. Ti ne možeš nigdje ići.” Corvettin se ton glasa snizi.

„Mogu ići kamo god hoću,” reče Jeep, „a može i Edsel.”

„Ti si premlad,” reče mu Mercedes majčinskim tonom.

„Da, ja sam dovoljno mlad da se još sjećam otoka Chinoco-league,” reče Jeep okrenuvši se prema Edselu. „Stvarno to mislim, idemo!”

Crni pastuh pogleda ponija. Zatim pogleda ostale konje zaključane u pregradama. Na kraju spusti pogled na Emmu. „Zašto ne,” reče sa smiješkom.

Jeep od uzbuđenja zabaci stražnje noge. Već je toliko dugo planirao bijeg. „Trebali bi pričekati noć za bijeg tako da se tijekom dana možemo skrivati i spavati u šumi, a noću putovati. Ti si snažan i pametan, a ja znam koje su biljke jestive. Bit ćemo dobar tim.”

„Slijedite tok rijeke,” reče Emma.

„Tiho,” Corvette ih pokuša umiriti, „Opet dolazi.”

Emma ugleda šepavog čovjeka koji se gegao prema njima, noseći u rukama uzdu od konopa.

„Ja brišem odavde,” reče, a Edselu zamahujući krilima doda „Zapamti: niz rijeku!” Purica se podigne iznad staja kružeći gore dovoljno dugo da vidi kako je čovjek onu uzdu stavio oko Jeepovog vrata, te ga odveo prema glavnoj kući.

U ovakvim je prilikama Emma bila sretna što ima krila. „Slobodna poput ptice,” reče sama sebi dok se ispod nje ranč konja sve više i više smanjivao, napokon opet postavši minijaturan.

Hvatajući struju, igrala se sa živahnim proljetnim zrakom istodobno se boreći sa svojom savješću. „Znam da bih se trebala vratiti natrag na farmu, no . . .” purica je udisala miris lutanja. „Tako rijetko imam priliku istraživati, a i uvjerena sam da su djeca sigurna s Panchom.”

Emma se prisjeti ovojutarnje lekcije iz plivanja što je nasmiješi. „Tko zna što će još naučiti dok se ne vratim.”

S tom si mišlju dopusti markiranje.

Površina ispod nje pretvorila se u smeđe krovove protkane asfaltnim ulicama i činilo se kao da tome nema kraja. Zelenih je površina bilo izuzetno malo, a o stablima da i ne govorimo. „Neka vrsta sječe?” pomisli purica trudeći se letjeti što brže da prijeđe taj opustošen prizor.

Kretala se prema smaragdno-zelenoj oazi koja se nalazila baš pravo ispred nje. Kad je stigla tamo, izgledalo joj je kao neki park sa cvijećem u cvatu, zelenim čistinama i cvrkutom ptica. „Naravno,” klimne Emma, „Ovo je mjesto gdje bi ptice živjele. Prepametne smo da bi živjele zarobljene u smeđe-sivom beživotnom okružju.” Nakon što par puta okruži područje, spusti se na čistinu pokraj betonskog kupališta za ptice s fontanom u sredini. Emma pogleda naokolo po njegovanom posjedu i ostane impresionirana.

„Ovo je ptičji raj,” povikne sama za sebe hodajući po malenom mostu nad ribnjakom. Ispred nje, u liniji sa šetalištem, u sjenicama drveća stajao je red prečki. Na svakoj je stajala po jedna prekrasna ptica. Emma nikada ranije nije vidjela ptice tako sjajnih boja. Nekoliko je trenutaka oklijevala promatrajući prigušene boje na vlastitom perju.

„Koja glupost,” pomisli trgnuvši se iz sanjarenja, „Pticama nije bitno kako izgledam. Bitno je ono u meni.”

No, dok se približavala najbližoj prečki, ipak se trudila raširiti rep, kako bi ostavila dobar dojam.

„Bok,” obrati se Emma velikoj plavoj papigi. Papiga je sjedila savršeno mirno kao da nitko nije ništa rekao.

„Ja sam Emma,” pokuša purica nanovo, „Lijepo vam je ovdje.”

Plava je papiga i dalje zurila u istu točku, no slučajno udari o posudu sa sjemenkama suncokreta te nekoliko njih padne na zemlju pred Emmu.

Purica zbunjeno prvo pogleda sjemenje pa zatim opet plavu papigu poviše sebe. „Možda misli da prosim,” pomisli Emma, „i ne želi da se osramotim pričom o mom nesretnom stanju.”

Ipak, znala je da za nekog tko gladije izgleda predebelo.

„Hvala, ali nisam gladna.” Emma pokuša što pristojnije odgovoriti na njenu gestu. „Kući me čeka ručak”, veselo doda pokušavajući susresti pogled ptice na prečki. Papiga sklopi oči i zavrti se na metalnoj šipci pokazavši purici perje na svom repu.

Emma shvati znak te krene dalje. No, ostale su joj ptice okretale leđa i prije nego bi došla do njih.

„Što je sa svima vama?” upita purica glasno, „Zar se bojite pričati? Zar vam prijete?” Emma je zurila u red šarenih repova, no nijedan se ne pomakne.

„Ne shvaćaš.” Bio je to glas stajskog palčića koji je ključao bačeno sjemenje ispod metalnog koluta na kojem je sjedila crvena ara žutih krila. Palčićevo je perje bilo sivkasto, baš kao i svima njegove vrste, no tu se moglo naći i poneko šareno pero, koje je nekoć pripadalo nekoj od papiga, a koje je on našao i zabio ih među svoje. Emmi je palčić izgledao glupo, ali začepi kljun da poslušaju što joj je on počeo objašnjavati: „Razlog zbog kojeg one ne žele pričati s nama jest zato što su one egzotične.” Siva je ptica ovu posljednju riječ intonirala kao da se radi o nečem velikom.

„Što znači egzotično?” upita Emma.

„Znači da su veoma skupe,” namigne palčić purici, „Ova zelena tamo stoji čitavo bogatstvo, a ona plava s kojom si pokušala pričati još više. No, crvena,” palčić snizi ton i pokretom ruke joj da znak da se nagne. „Velika crvena, ta je najskuplja!”

„Zašto?” upita purica istežući glavu da promotri sve papige, „Zašto je crvena najskuplja?”

„Zato što je najegzotičnija.” Palčić je izgleda mislio da se to podrazumijeva, no Emmi i dalje ništa nije bilo jasno.

„Dakle, zato ti nosiš šareno perje tih ptica.” upita purica, „Da budeš egzotičan?”

„Nikad neću moći biti uistinu egzotičan,” prizna palčić tužno, „Znaš li ti koliko ja vrijedim? Ništa!”

Nastavi sa skupljanjem otpalog perja.

Emma ga je promatrala koju minutu, pa opet reče: „Mislim da si u krivu. Ti si savršen palčić, a palčići su vrlo važne ptice. Imate lijep glas i mogu se kladiti da možete letjeti brže čak i od one Velike Crvene tamo.”

„Ona uopće ne može letjeti. Nijedna od njih ne može. Donesu im sve što im treba. Koji život.”

„Zaista koji život!” progundala Emma, „Bez obzira koliko da sam skupa, ne bih se nikada odrekla svojih krila.”

Palčić je suosjećajno pogleda: „Ti vjerojatno vrijediš koliko i ja. Ništa. Osim možda na Dan zahvalnosti.”

„Iskreno, ja sam sebi i svojoj djeci važna,” Emma reče te se stane drsko šepiriti. „Te su ptice možda egzotične, ali meni izgledaju kao zatvorenici.”

„Imaš pravo!” reče hrapavi glas iza njih. Emma se okrene i ugleda papigu u krletci koja je bila odvojena od ostalih.

„Ti pričaš s nama! To mora značiti da ti nisi egzotična.” Emma se dogegala do krletke.

„Ne, ne, vrlo sam egzotična,” reče sa smiješkom.

Ova je papiga većinom bila bijelo-narančaste boje, no vrat joj je bio gol, bez ikakvog perja. Tužne su joj oči imale u sebi dozu nestašluka. Emma uzvratila osmijeh.

„Zašto si u krletci?” Emma ih je mrzila. „Što ti se dogodilo s perjem?”

„Iščupala sam ga,” nasmijala se zatočena ptica, „Tako ne vrijedim mnogo. K tome još i grizem. Zato sam u krletci.”

Emma širom otvori oči. „Da te pustim?” Purica počne petljati oko zasuna.

„Ne, nisam spremna,” reče zatvorenica, „Kad mi perje na krilima naraste, pobjeći ću i odletjeti kući.”

Purica pogleda jednu očerupanu pticu. „Nadam se da će ispasti baš kako si rekla.”

„Ponekad se za slobodu trebaš žrtvovati,” reče ptica tužno, čupajući još par pera s vrata koji je izgledao bolno. Palčić brzo pokupi svježe iščupano perje koje doda u mješavinu na svom trbuhu.

„Zar ti to perje ne otpadne kad letiš?” upita Emma palčića koji se dosta trudio oko toga da mu novo narančasto perje ostane tamo gdje ih je stavio.

„Da, ali više ne letim,” odgovori palčić, „Nitko od dobro nahranjenih ptica ne leti. Zapravo, ni najbolje nahranjene purice ne lete. Mislio sam da bi ti to trebala znati.”

Emma je to znala, a znala je i zašto.

„Te purice koje nazivaš dobro nahranjenima uzgajaju zbog njihovog mesa!” progunđa i zatim se, u naletu spoznaje, okrene prema zatočenoj ptici. „Zar i papige uzgajaju zbog mesa?” zabrinuto upita.

„Ne baš,” odgovori zatočenica, „Ne jedu nas, no svejedno se tu radi o mesu.”

Emma nije razumjela papigin neodređeni odgovor i taman kad ju je krenula upitati što je pod tim mislila, otvore se vrata na kraju puteljka. Čovjek se stade komešati u njihovom smjeru. Palčić zgrabi puricu za nogu i povuče je u grmlje. Sakriju se iza grmlja podrezanog u obliku zeca. Emma je virila između dva uha.

Ugleda ženu u mekanoj šarenoj tkanini. Iz kose su joj vijorile mašne, dok su joj oči i usne bile premazane nekakvom bojom. Žena je nosila zdjelu s voćem koje je dijelila zahvalnim papigama.

„Bok, bok, bok,” reče ista plava papiga koja je ranije ignorirala Emmu.

„Bok, Atena,” gugutala je žena milujući je.

Atena uzme iz zdjele nekoliko zrna grožđa.

„Zgodna damo,” poviče zelena ptica, „Zgodna damo!” Činilo se da ženi ovo godi.

„Zgodna Venero,” pogladi zelenu papigu i da joj breskvu.

„Afrodita želi naranču,” zakrešti Velika Crvena ptica.

Žena dolebdí do njene prečke. „Što kaže Afrodita?” upita je žena kao da govori nekom djetetu.

„Hoćeš li me poljubiti?” bockala ju je žena držeći naranču van papiginog domašaja. Crvena se papiga nagne i poljubi ženu u obraz svojim kljunom, a zatim brzo zgrabi naranču.

Žena se nagne da popriča sa bijelo-narančastom zatočenom papigom. Nagne se još malo i stavi lice vrlo blizu rešetki.

„Kako je danas mala Diana?” upita milim dječjim glasićem, „Želi li Diana jednu šljivu?”

Očerupana se papiga povuče u drugi kraj svoje ćelije. Žena je držala šljivu u ruci i pokazivala je ptici. „Dođi, Diana, vidi lijepe šljive.”

Ptica je i dalje ignorirala i šljivu i ženino moljakanje.

Tad žena otvori vrata Dianine krletke i pokuša je podragati. Papiga ženu snažno ugrize za prst, otkinuvši joj mekano bijelo meso.

Žena skoči i stane vikati, dok joj je haljina poprimala drugu boju, onu crvene krvi. Udari krletku, te kroz plač počne trčati kroz staklena vrata.

Krletka je i dalje stajala na svom mjestu, ali vrata su sada bila otvorena. Zatočena papiga slegne ramenima i zakorači van.

„Ne mogu se boriti sa sudbinom,” nakesi se Emmi koja ispuže iza grmlja u obliku zeca.

„Zar namjeravaš pobjeći?” upita je purica istodobno promatrajući kako ova isprobava svoja krila.

„Pokušat ću,” odgovori Diana, „Vjerojatno neću daleko stići, ali odavde mogu otići.”

Emma joj mahne gledajući kako papiga jedva prelijeće vanjsku živicu. „To je ono što ja zovem egzotičnom pticom”, reče palčiću. No, palčić nije slušao. Uvukao se u praznu krletku i zatvorio vrata.

Emma odmahne glavom i polako odšeta preko mosta nad ribnjakom do čistine gdje je mogla uzletjeti. Propusti vjetar u svoja nepodrezana krila i podigne se na nebo. Pogled na vrtove s te visine ju je natjerao da se zapita kako tako divno mjesto može biti zamka i zatvor. „No, većina je tih zatvorenika tu dobrovoljno,” pomisli, „Slobodu su mijenjali ili za lagodnost ili za sigurnost ili pak ljepotu.” Nekoliko se puta zarotira u zraku sretna što posjeduje krila

te se zatim uputi na zapad. Lebdeći iznad dugih i niskih skladišta, gradilišta i tvornica, Emma skoro i ne primijeti elektranu i tvornicu papira. Napokon joj nešto privuče pažnju: velika zbirka krletki s raznim vrstama zatvorenika. U masivnim je i čvrstim ćelijama bilo i okrutnih i krotkih životinja. One divlje su bile iza metalnih rešetaka i žičanih ograda. Već je ranija bila čula za ovo mjesto, zoološki vrt, no izgledao je mnogo strašnije nego što je to zamišljala.

Emma se okrene i krene prema istoku. Mogla je čuti lupanje vlastitog srca. Jedan se dio nje želio vratiti natrag i vidjeti, dok se drugi htio pretvarati da zoološki vrt ne postoji. „Neću sletjeti,” odlučila, „Samo ću na brzinu pogledati i zatim krenuti dalje svojim putem.” Purica se ponovo okrene prema zoološkom vrtu. Letjela je iznad slonova, žirafa i nilskih konja – puricama su to bile životinje o kojima su slušale samo legende. Vidjela je noge u lancima koji su ih držali na mjestu i visoke zidove preko kojih nisu mogli pobjeći. U kući s majmunima, Bonkersovi su prijatelji i rođaci virili kroz rešetke sanjajući o slobodi. Tigrovi su razočarani hodali naprijed-natrag, a čak je i veličanstveni orao bio zatočen u malom prostoru gdje nije mogao ni raširiti svoja krila. Emmi je bilo dosta. Tijekom ovako predivnog dana nije htjela gledati još patnje. Poleti i krene istočno, slijedeći jato morskih galebova. „Sigurno idu na predivno mjesto,” pomisli, „Ne u zatvor ili zoološki vrt.”

Galebovi je povedu preko malog brda. Na drugoj strani, skrivenoj od pogleda, galebovi slete u rupu punu smeća iskopa-noj u zemlji. Emma zadrži dah da ne udiše smrad raspadajućeg smeća dok je promatrala galebove kako se prepiru i bore oko komadića hrane koje su pronašli među otpacima. Purica oprezno sjedne na naslon neke stare fotelje. Potanko je proučavala smetlište. Bila je to hrpa odbačene ljudske civilizacije, a pored materijalnih otpadaka (starih strojeva, guma, jedno-kratnih pelena i ostalog), Emma ugleda i živa stvorenja koje je društvo odbacilo.

Štakori su bili posvuda. Skupljali su što god su mogli prije nego što bi otpatke zgrabili šugavi psi upalih očiju, toliko mršavi da su im se vidjela sva rebra. Galebovi su vodili glasne bitke protiv ostalih strvinara oko zlatnog rudnika otpada. Purica skoči kad na njeno iznenađenje iz razderanog jastuka njezine fotelje ispuže divlja mačka i njezinih šest gladnih mačića. Mama mačka pokaže svoje zube i šapu punu kandži uperi prema velikoj purici koja je stajala iznad njezine obitelji.

„Nisam vas mislila prestrašiti!” objasni preplašena Emma, „Neću vam nauditi!”

Mačka pogleda poviše nje i izgleda da joj se ono što je vidjela nije svidjelo. „Odlazi odavde!”, zasikće, što Emma poslušala i makne se na izbijenu nogu nekog okrenutog stolića. Oči su joj pratile mačju obitelj kako prazne jastuk fotelje da bi se nakon toga raspršili po smeću. Mama mačka se smjesti na sigurnoj udaljenosti zalijepivši svoje oči za puricu zbog čega se Emma osjećala neugodno.

„Dakle, ti živiš tu?” upita velika ptica koju ova mršava narančasta mačka nije uspjela zastrašiti. Dapače, zainteresirala ju je.

„Jel ti to smeta?” drsko se okomi mačka.

„Da, tebi ne?” nastavi Emma.

„Ne,” odgovori mačka, „Tu sam se rodila i čitav život živim tu.”

„Sviđa ti se tu?” zastane purica, „Izgleda baš kao savršeno mjesto za otići iz njega.”

„A kamo bi otišli?” mačka zabaci šape u zrak, „Za nas ne postoji mjesto. Ovdje barem možemo jesti ostatke i spavati u staroj fotelji.”

Oprezna se majka počela malo opuštati u puričinoj blizini. Stade kopati smeće ispred nosa te ubrzo pronađe polovično pojedeni hot-dog kojeg je gladno žvakala. Emma ju je bez riječi promatrala kako jede. Jedan od mačića doskoči do majke, koja mu preda ostatak svog hot-doga.

„Ovo nije dobro mjesto za mačiće,” prizna Emmi, „Brinem za njihovu sigurnost i budućnost. No, što mogu?”

„Ne znam,” prizna Emma. Gledajući ženku mačića, upita: „Što bi htjela biti kad odrasteš?” Mačić zaprede: „Biti ću majka, baš kao i ti.” Okrene se i poliže svoju majku.

„Da draga, možeš biti majka. I što još?” potakne je starija mačka. Ovo pitanje zbuni mačića. „Ne znam. Što i ti, mama.”

Majka mačka pogleda Emmu i sva u strahu reče: „Zaista bi se trebali maknuti odavde, no kako? I gdje?” Tražila je odgovor negdje na puričinom licu.

Emma slegne ramenima. „Ja i moja djeca putujemo uokolo. Radimo malo ovo, malo ono. Dobar je to život za jednu puricu, no ne znam je li i za mačku.” Odmahne glavom.

Dvije majke sjednu i stanu razmišljati. „Teško je napustiti jedini dom za kojeg si ikada znao,” požali se mačka, „Meni je moja majka pričala kako je njezina majka živjela u gradu, no to je bilo vrlo davno, kada su ljudi marili za mačke. Bila su to bolje vremena.”

„Možda možeš ovdje popraviti stvari,” reče purica u nadi, ali posumnja u to pogledavši hrpe smeća oko sebe, „Ili možda jednom kad odeš otkriješ da to i nije tako teško.”

„Ponekad mi se čini da mi ništa od ovog tu ne bi nedostajalo,” ustvrdi mačka, „no da li bi mogli uspjeti u divljini, tamo vani sami?”

„Mnogi uspiju, a mnogi i ne,” reče Emma filozofski, „Što mislite o farmi? Na jednoj farmi imam prijatelje i možda bi mogli otići tamo. Međutim, sada nije baš najbolje vrijeme za to. Imaju velike probleme s jednom korporacijom.”

„Eto ideje! Na farmi uvijek ima posla za mačke, barem sam tako čula.” Na tu joj se pomisao načule uši.

„To je odlično mjesto, samo sa životinjama, nema ljudi. Samo se nadam da će je uspjeti i dalje držati podalje od bankara.” Emma pojasni, „Ako odeš u šumu i slijediš rijeku nizvodno, ne možeš je promašiti.”

„Dobra ideja. Možda ćemo otići jednog dana.” Mačka se vrati natrag kopanju po hrpama. „Sada ipak ne možemo otići. Imam puno posla, a za takav put treba dosta planiranja.” Slegne ramenima. „Putovati sa šestero mačića!”

Emma klimne. Možda farma i nije bila odgovor za sve životinje. Međutim, bilo joj je žao mačića koji odrastaju gotovo bez ikakve nade.

„Tako, a sad trebam krenuti dalje.” Purica napusti mačku.

„Vidimo se kasnije,” zamijauče mačka preko ramena, nastavljajući svoju potragu za hranom. „Sumnjam,” pomisli Emma, odgurnuvši se o nogu stola i žestoko klepećući krilima da poleti. Gore na nebu se za mjesto trebala boriti s galebovima koji su se vrtjeli u viru sve dok se ponovo nije našla iznad šume.

„Bolje da idem provjeriti te ljude, pa da se vratim djeci,” pomisli Emma zureći dolje prema drveću, tražeći nešto što bi joj poslužilo kao orijentir.

„Da vidimo, Quoth je rekao lijevo od mrtvog stabla, južno od stijene koja izgleda kao prepelica,” Emma je lijeno kružila nad jednim te istim pedljem šume, pokušavajući dati smisao gavranovim uputama. Stade gledati obližnju stijenu trudeći se u njoj vidjeti prepelicu. „Ne, nije ta, ta definitivno nije dio fazanove obitelji. Više kornjačine, mislim.” Tad ispred sebe ugleda dva mrtva drveta.

Uzdahne i počne letjeti prema sivim deblima čije su ćelave glave virile kroz zelenilo. Polako sleti na neku slomljenu granu da provjeri hoće li izdržati težinu ne više tako mršave purice, pa s pomalo razočaranja glasno reče: „Lijevo? Kako da znam što je lijevo?”

„Teško je, vrlo nedokučivo,” reče glas unutar drveta.

„Oprostite?” Emma pogleda uokolo i ugleda pospanu sovu čija je glava sada virila iz rupe na deblu.

„Znaš, to je ono da su sve stvari povezane,” zijevne sova, „Kao kad misliš da znaš što je lijevo, pa se okreneš i onda ti je to desno!”

„Izgubljena sam,” reče Emma, pokušavajući opet svesti razgovor na realne stvari.

„Čujem te,” reče sova, „U potpunosti se osjećam kao ti.”

Emma uzdahne i nanovo proba: „Znaš li gdje mogu pronaći stijenu koja izgleda kao prepelica?”

Sova se pribere i otvori svoje velike okrugle oči u kojima su se zjenice širile: „Čekaj, čekaj, nemoj mi reći. Mogu pretpostaviti stijenu nalik na prepelicu?”

Potpuno okrene glavu, što Emmu zapanji, te brzo odgovori: „Za doći na drugu stranu. Ne, ne, nije ta.”

„Nije zagonetka” Emma pokuša još jednom. „Tražim ljude koji se skrivaju u pećini. Jesi li ih možda vidjela?”

„Zašto? Jesam da,” reče sova ponosno. „Stražarim da ih zaštitim od opasnosti. Pokazat ću ti gdje su.”

„Ti si stražar?” upita Emma iznenađeno, „Zašto je tebi stalo do njih?”

„Ali, ovi su ljudi skroz u redu.” Sova stade šepiriti perje, spremna za polijetanje. „Zaista su mi pomogli i najmanje što mogu učiniti za njih jest da im budem stražar. Idemo.”

Emma je slijedila sovu dolje kroz drveće sve do podnožja brda. Nekoliko grmova koji su se činili kao da baš ne pripadaju tamo skrivali su ulaz u malu pećinu. Ptice otkotrljaju grmlje sa strane i zavire unutra. Bio je to medvjedi brlog, kojeg je on koristio za svoj zimski san. Iako je bilo proljeće, njegov je miris ostao, a dodatno se pomiješao s toliko snažnim smradom ljudi koji su hitno trebali kupanje, da je Emma morala izvući glavu odatle da udahne malo svježeg zraka.

„Nisu tu,” reče sova sliježući ramenima.

„Očito nisu.” Emma se spremala vratiti natrag na farmu, no spomene „Znaš, kao jedan stražar, dio tvog posla jest da znaš gdje su ljudi.”

„Zar je?” Sova je tek napola slušala.

„I zaista, mislim da me nisi ni trebala dovesti sve do tu. Mogla sam biti korporacijski špijun ili tako nešto,” Emma je objašnjavala ptici koja se sad čistila i pogledala je sva tjeskobna.

„Jesi li ti špijun?” Oči joj se nanovo raširiše.

„Ne, nisam,” nasmiješi se Emma.

„Onda je sve u redu,” reče sova.

„Ali gledaj, da sam ja špijun, ne bih ti rekla istinu jer bih htjela da me dovedeš do ovog mjesta,” objasni joj polako.

Sova u čudu sjedne. „Dakle, ti si možda špijun?”

Emma pogleda malu nakupinu smeđeg i bijelog perja. Nije ni čudo da je ovo stvorenje na rubu izumiranja. „Nisam špijun,” reče odrješito.

„Ali to bi mi rekla i da jesi,” promrmlja sova. Emma zakoluta očima.

Upravo su u tom trenutku doskakutali ljudi, smijući se i zadirkujući, no ipak pazeći da ne budu preglasni. Približe se pećini i ugledavši odgurnuto grmlje stanu u tišini. Sova izađe iz pećine i ljudi odahnu.

„Horace, što radiš tu?” jedan od ljudi upita sovu.

„Pa, doveo sam ovu ovdje puricu da vas vidi, no budite oprezni, možda je špijun!”

„Nisam špijun,” ponovi Emma probijajući se iza grmlja. „Ja sam Emma,” reče. Ostane otvorenog kljuna kad ugleda ljude potpuno gole.

„Ako je ona možda špijun, zašto si je doveo tu?” Upita čovjek sovu dok je purica polako kružila oko ljudi, bezobrazno zureći u njihova gola tijela. Drugi muškarci i žena počnu stavljati svoju mokru odjeću na nisko granje. Emma primijeti da se ispod svakog od njih stvarala lokvica vode koja se slijevala s njihove kose i tijela.

Sova počne zamuckivati smišljajući odgovor: „Nisam znao da je špijun sve dok nismo došli tu. Tad mi je to rekla.”

„Nisam!” Emma se okrene čovjeku da pojasni. On se nagne prema njoj tako da joj je voda s njegove crvene brade i duge kovrčave kose smočila noge. Emma podigne glavu i dobro ga pogleda. „Izgleda kao Goldie nakon kupanja,” pomisli. No, previše je bila zaprepaštena njegovom golotinjom da je zaboravila što je htjela reći. „Oprosti što zurim,” reče, „ali nikada prije nisam vidjela čovjeka bez odjeće.” Zatim pogleda četvero otrcanih stvorenja s kojih je curila voda kako mašu glavama ne bi li tako osušili kosu, baš kao što to rade i životinje. „Bolje izgledate ovako,” prozbori, „Nisam došla kao špijun, već samo da porazgovaramo.”

„Emma, zar ne?” Čovjek joj se nasmiješi, „Ja sam Redwood, ovo su River i Rocky, a ono tamo je Rainbow. Ono posljednje stvorenje bila je žena, koja joj je sad mahala iza grmlja gdje je slagala mokre čarape.

Čudna imena, pomisli Emma, konji koji se zovu po autima, ljudi koji se zovu po prirodi. „Baš sam bila u Špiljskom kampu i Judi mi je predložila da vas posjetim,” počne Emma nespretno.

Redwood sjedne na stijenu spreman za razgovor. Drugi su se rasporedili na krpice sunca da se osuše, istodobno slušajući.

„Vrlo smo osjetljivi kad se radi o špijunima jer vjerujemo da u Špiljskom kampu postoji barem jedan ili dva špijuna.” Prešao je na vrlo ozbiljnu temu, prekinuvši tako bezbrižan razgovor.

Emma je bila skeptična prema ovom. Kako bi oni mogli znati što se događa u Špiljskom kampu? I zašto bi vjerovala ljudima, a ne životinjama? Ipak, probudio joj je znatiželju i nije se mogla oduprijeti pitanju: „Tko?” Čak se i Horace približio da čuje odgovor.

Rainbow upadne: „Nismo sigurni. Zašto zvučiš kao da imamo dokaz ili nešto slično?” prigovori Redwoodu.

„Ali želimo upozoriti nekog kome možemo vjerovati u Špiljskom kampu,” podsjeti ju, „da bude na oprezu.”

„U Špiljskom se kampu može svima vjerovati,” Emma reče kao u obrani, „no, životinje dolaze i odlaze, zastane dok je tako pričala na glas, te rečenicu završi u sebi, „zaista ih ne poznajem sve.”

„Nije to nitko tko je tamo dugo kao Judi ili Crveni ili Mac,” nastavi Redwood, „No, prije otprilike godinu dana su do nas počele dolaziti informacije.” Pogleda Emmu, koja potišteno objesi glavu.

„Želimo nekome javiti o tome, jer nam životinje iz Špiljskog kampa pomažu i na istoj smo strani,” reče Rocky.

„Ali tko?” Emma podigne glavu i počne se gegati, „Tko je špijun?”

„Tko god da je, zna vrlo dobro pisati i čitati,” reče Redwood, „A Judi i ostali imaju u njega dosta povjerenja.”

„Ali, mi ne poznajemo Špiljski kamp,” nadopuni ga Rainbow, „Tako da ne znamo imena.”

„Za koga oni špijuniraju?” upita Horace nevino.

Emma i ljudi odgovore u isti glas: „Korporaciju.”

„Ah, da,” klimne sova, „Korporacija.”

Emma sjedne kako bi razmislila o svemu ovom, prebirući u glavi sve životinje koje su znale čitati i pisati.

„O čemu si došla razgovarati?” Rocky upita tihu pticu.

„O ničem posebno, samo nikad ranije nisam pričala s ljudima, i nikad nisam ni jednog čovjeka vidjela bez odjeće.” Emma se nasmiješi. „Ovakvo izgledate više kao obične životinje,” reče, trljajući krilom nogu. „Neko krzno ili perje ili nešto takvo bi vam dobro došlo,” našali se.

„Posebno zimi,” Rainbow se pretvarala kao da drhti. „Da bar imam pernati pokrivač kao ti.”

Emma zatvori oči i reče sama sebi: „Sigurna sam da je to bila bezbrižna primjedba, no ne bih se čudila da kući ima takav barbarski primjer.”

„Jesi li ti čuvar šume?” upita River.

„Volim za sebe misliti da jesam,” Emma reče, „Divlja sam, znate, i živim tu, tako da dosta dobro znam sve što se događa.” Zastane te se okrene Riveru: „Što ćete vi tu?”

„Divljina je važna za sve na planeti, bez obzira da li živiš u njoj ili ne, jesi li divlji ili ne.” Mladi je muškarac govorio kao da se brani. Znao je da nije bio divlji onoliko koliko je to bila purica.

„Istina, istina, to je pravi odgovor,” gugutala je, šećući se oko muškarca kao kirurg koji pregledava svog pacijenta. „No, što je s poslom? Mislila sam da ste svi vi ljudi opterećeni tim poslovima, a korporacije, eto, nude poslove!”

„Korporacije ne mare toliko za poslove koliko za novac, profit i moć,” reče River ljutito.

„Priznaj River da ti je manje stalo do posla nego korporaciji!” reče Rocky sa smiješkom.

„Istina, posao u kojem sam rob plaći nije moja ideja života, ali nije mi teško raditi za nešto do čega mi je stalo, kao što su to šume i oceani i sloboda od ugnjetavanja.”

„Ugnjetavanja?” zakrešti Emma. „Što vi ljudi znate o ugnjetavanju?”

„Znam da se vas životinje više muči, no muče se i ljudi,” zakuka River, „Većinu nas barem. Samo nekolicina ljudi posje-duje novac i moć. Ostatak nas može birati između onoga što oni kažu, ili gladovanja, ili odlaska u zatvor.”

„I ljude drže u zoološkom vrtu?” upita Emma.

„Zatvor je kao zoološki vrt,” reče joj River, „i prema ljudima se tamo ponašaju kao prema životinjama. Skoro jednako. Zato smo došli živjeti u šumu gdje možemo slobodno disati. Međutim, šuma će vrlo brzo nestati, i više neće biti mjesta gdje ćemo moći umaći korporaciji.”

„Sada smo slobodni,” doda Redwood, „no, ako nas korporacija dohvati, optužit će nas za ubojstvo onih stražara, a to znači da će nas osuditi na smrt.”

Svi ušute.

Emma promisli prije nego progovori. Možda se ovim mladim ljudima zaista moglo vjerovati. Možda bi im oni mogli čak i pomoći. „Nešto se počelo događati,” započne Emma, „životinje na farmi i u šumi su nemirne.”

„Stvarno? Zar će biti pobune? Mislim, više nego samo da sačuvate šumu?” Rainbow raširi svoje smeđe oči toliko da je Emma u njima mogla jasno vidjeti svoj odraz.

„Nadam se. Mislim da hoće,” no Emma nije htjela reći previše toga. „Obavještavat ću vas o svemu ako budem mogla.”

„Nadam se da neće biti nasilja,” šapne Rainbow.

„Ja isto,” Emma snizi ton, „iako se korporacija neće jedno jutro probuditi i shvatiti da je bila nepoštena i sebična te se samo okrenuti i umrijeti. Mnogo im je toga na kocki i ako moraju, ubit će, samo da zadrže kontrolu.”

„U pravu si, korporacija je nasilna u svojoj srži i ne pokazuje nikakvo žaljenje,” požali se River. „Zašto mi uvijek moramo poštovati zakon i hodati uokolo na vrhovima prstiju kako ih ne bi uznemirili?”

„Zato jer oni imaju oružje!” reče Emma. „To jest, većina ih ima.”

„Tko ima moć, uvijek je u pravu,” River zavrti glavom pokazujući gađenje.

„Kako ide ona stara poslovice?” pitao se Redwood na glas. „Diskrecija je ponekad bolja strana junaštva.”

„Što bi to trebalo značiti?” upita River, „Da sam ja prerevan?”

„Ne, ali bi bilo predivno kad bi mogli pronaći barem najmanje nasilan put do slobode, zar ne?” Redwood napokon dobije potvrđan odgovor svog prijatelja koji mu klimne.

Emma također klimne potvrdno. „Možemo pokušati biti nenasilni, možemo planirati najbolje kako znamo, no moramo ostati realni. Pogledajte što se dogodilo pri posljednjoj akciji u šumi. Važno je da postavimo najvažnije ciljeve, no banke i vlada i korporacije će se protiv njih boriti do smrti,” govorila je sve sporije.

Svi spuste pogled prema zemlji, zadubljeni svatko u svoje misli. Purica razbije tišinu. „Dakle, to su vaša stopala?” Smijala se. „Stvarno izgledaju čudno!” Došeta do Rivera i stavi svoju pandžu do njegovog stopala, te odmahne glavom. „Čudno,” reče, „te kandže nisu baš dobre, zar ne?”

Ljudi se nasmiju i priznaju da ne, nokti na nožnim prstima nisu bile od svakodnevnog koristi kao što bi se netko mogao nadati.

„Znaš, neki ljudi možda misle da su vaša stopala smiješna,” reče Rainbow sa smiješkom dok je gledala reptilsku kožicu na Emminoj nozi.

„Vjerujem da ih ima,” prizna ptica. Tad primijeti položaj sunca na nebu. „Zaista sam izgubila pojam o vremenu,” uzvikne, „Čekaju me. Bilo je vrlo zanimljivo upoznati vas ljude. Pokušat ću vas obavještavati o situaciji.”

„Bilo nam je drago,” reče Redwood, kao i obično govoreći u ime svih. „Razmisli o onom sa špijunom.”

„Oh, da!” Sjeti se Emma, „Špijunski posao. . .”

Purica odšeta preko i protrese zaspalu sovu. „Zbogom!” reče pospanom Horaceu. „Koji stražar!”

Još jednom zaklepeće svojim umornim krilima i podigne se na nebo.

Kad su ljame dotrčale u galopu, Slobodni radikali su dovršavali svoj set. Farma je sad svoju pažnju od štakora prebacila na Carlosa i Juanitu, no ponajviše na samog Bonkersa, koji je zbog svoje sposobnosti upravljanja vozilima postao prilično slavan. Blackstone i Hamilton nisu bili posebice zanimljivi, te je Pancho mogao lakše doći do njih i pozdraviti ih.

„Brz način putovanja!” reče Pancho pruživši šapu odvjetnicima Špiljskog kampa. „Zašto ste se odlučili vratiti?”

Hamilton se držao za trbuh, a Blackstone zadihano ležao u travi. Zečevi se međusobno pogledaju pa odmahnu svojim prljavim glavama. „Mislim da je to bila Emmina ideja,” reče Hamilton. „Put je bio užasan!”

„A gdje je Emma?” Svinja odjednom shvati da je zbog čuvanja djece propustila većinu akcije.

„Zadnji put sam je vidio kod Oraha kako jede palačinke od žireva,” uzdahne Blackstone i zatvori oči.

Pancho okupi purice i krene prema Sally. Ona je već bila sa svojom djecom s kojima je sada trčala po vrtu. Pancho je zamoli da mu pričuva mlade purice, ali ona nije željela prihvatiti takvu odgovornost.

„Možemo li onda ići s vama?” Pancho u nadi zapita. „Tko zna kad će se Emma vratiti.”

Sally smiješkom potvrdno odgovori, te dvije svinje stanu zajedno s djecom skupljati hranu iz vrta i stavljati ih na sigurno spremajući se za eventualnu opasnost.

Bonkers nađe Sabo i čvrsto je zagrlji, od čega je ona počela prestići. Sabo zatim predstavi majmuna ostalim životinjama i nakon što ga je pozorno promatrala skrivena iza ružičastog štakorskog bubnjarskog seta, krenu u istraživanje farme. Razgledavanje nepoznatog mjesta s Bonkersom je uvijek zabavno. On je sve gledao na neki svoj poseban način. Štakori su se spremali za nastavak svoje turneje.

Ljame su zajedno s Goldie i Rosy krenule prema staji da prokomentiraju odluke koje su sinoć donijeli i da popričaju o tome kako im one mogu najbolje pomoći u trenutnoj krizi.

Ubrzo su se sve životinje vratile svojim zadaćama, ostavljajući zečeve da se na livadi odmaraju od napornog puta. No kad ostanu sami, Blackstone i Hamilton naglo ožive, te počnu istraživati električne instrumente. Barem se tako činilo Bobu, koji se s električnog stupa polagano spuštao prema svojem skrovištu.

Crni ovan zastane i, skriven iza grma kupina, promotri što to zečevi rade. Nakon nekoliko ukopčavanja i iskopčavanja, zečevi su krenuli prema staji, a Bob oprezno otiđe do električnih gitara da vidi što su to oni učinili. Vječno sumnjičav, ne toliko zbog same opreme električnog benda, crni ovan pronjuška oko mikrofona i pojačala. Sve su ove crne kutije izgledale identično, no slijedeći kabel, vidi da je samo mali kovčez bio uključen u struju. Svi znaju da se bombe uvijek nalaze unutar kovčega tako da ga se Bob nije usuđivao otvoriti. No, jest pročitao natpis na njemu. „Motorolina pokretna stanica”, prozbori, ali ne uspije odgonetnuti što to znači. „Gdje je ta stara koza kad je trebaš?”

Bob sjedne tik do kovčega da malo razmisli o svemu, kad Emma stade kružiti iznad livade tražeći Pancha i mlade. Vidjevši samo crnog ovna, sleti do njega i upita nije li negdje vidio njezinu djecu.

„Ne vodim računa o potomcima drugih životinja,” odbrusi Bob.

„Pitam se zašto te nitko nikad ne pita da im pričuvaš djecu!” odgovori Emma istodobno se krećući oko seta instrumenata. „Kakve su ovo stvari?”

„Odlazi odavde,” crni ovan reče tonom od koje Emma poskoči, „Mislim da je to bomba!” „Ne budi smiješan. Uvijek si tako paranoičan,” reče purica, no ipak zakorači unatrag. „Izgleda poput nekakvih glazbenih instrumenata,” reče podignuvši glavu, „zar ne? Te još neke kutije i košare.” Zamahne krilom prema setu bubnjeva.

Bob duboko udahne, te polako ispusti dah. Zatim, svojim joj najmilijim glasom počne pričati o bendu štakora i onom što su zečevi radili.

„Znam što misliš Emma, da sam uvijek sumnjičav glede pridošlica, no oni su se zaista čudno ponašali.” Ovan se činio tako iskren da mu je Emma skoro rekla ono što je zapravo mislila, ono što su joj ljudi rekli za špijune u Špiljskom kampu. No, još jednom promisli. Bob bi odmah zaključio da su jadni Blackstone i Hamilton špijuni te bi ovi, vjerojatno nevini, bili optuženi.

Emma se dogega i pogleda kovčeg. „Isključimo ga,” reče, „i pogledajmo što je unutra.”

Bob potvrdno i važno klimne, dođe do kovčega i izvuče iz njega kabel. Pokušaju ga otvoriti, ali je brava bila zaključana. Purica i ovan stanu razmišljati o tome što će učiniti s kovčegom kad on počne zvoniti. Je li to bio alarm? Ili možda upozorenje o bombi? Purica odskoči unatrag, a Bob u trenutku hrabrosti zgrabi kovčeg i baci ga usred jezera. Kovčeg potone radeći oko sebe velike koncentrične krugove koji su se odbijali o rubove. Purica i ovan pokriju uši i pričekaju, no nije bilo nikakve eksplozije. Bob zgrabi uže te ga otrgne od stupa.

„Struja je zlo,” reče, „Oduvijek sam to znao.” Zatim odmaršira u štampariju.

Emma stane tražiti svoju obitelj. Išla je prema vrtu, jer je mislila da će najvjerojatnije tamo pronaći svinju. Zečevi doskoče do nje takvom silinom da su je umalo zgazili. Potrče prema instrumentima i počnu nešto tražiti oko kabela. Emma vidje da su našli strgano uže bezuspješno tražeći kovčeg. Hamilton je držao nešto crno veličine krumpira, samo kvadratnog oblika. Pogleda u nešto, odmahne glavom i baci to u jezero prije nego što se zajedno s Blackstoneom vrati natrag u staju.

Emma odluči riskirati. „Nešto nije u redu?” reče slatkim glasom, „Možda ja mogu pomoći.”

Zečevi zastanu i počnu zamuckivati. „Zašto, ne, Emma, sve je u redu. Pancho je s tvojom djecom u vrtu,” reče Hamilton.

„Lijepa farma,” doda Blackstone te njih dvojica odskakuću.

„To je bilo vrlo sumnjivo,” promisli majka dok je trčala prema vrtu. „Za sada ću držati kljun začepljen i oči otvorene,” zakune se. Raširenih krila dotrči do svoje djece, kojima nije bilo ni upola tako drago što je vide kao što je to bilo Panchu.

Zagrlivši Sally, Pancho krene prema štampariji i svom odboru za plakate. Kad se približio maloj nastambi, začuje prigušene glasove ovna i kože zadubljene u dubok i tajnovit razgovor. Pancho zastane da posluša koji trenutak, no iz straha da ga ne optuže za špijunažu, digne šapu i stade snažno lupati o vrata svojim svinjskim zglobovima.

Nakon par sekundi vrata se malo otvore i koza proviri svoju bradicu.

„Što hoćeš?” zableji prema Panchu.

„Ja sam u vašem odboru. Došao sam pomoći,” objasni svinja bradici. Vrata se zalupe i Pancho je jasno mogao čuti svađu unutra. Napokon se vrata ponovo otvore, ovaj put dovoljno široko da bi Pancho uspio ući.

„Odlučili smo da nam je ovako lakše držati te na oku, uđi,” bila je njegova dobrodošlica.

Pancho je neko vrijeme privikavao oči s danjeg svjetla na prigušeno svjetlo lampe u štampariji. Prozori su bili oblijepljeni nečim što je izvana izgledalo kao papir, no Pancho je sad vidio da su to zapravo bili stari politički plakati. Prostorija je bila prepuna prašine.

Štamparija je bila prastara. Zgužvani papiri i pisma su bili razbacani posvuda. Ipak, Panchu se svidio miris tinte. Bio je nestrpljiv da počne.

„Evo,” Bob mu pod njušku gurne vlažan letak. „To je to, trebamo još samo naslov.”

Pancho pogleda komad propagandnog lista kojeg mu je ovan dao. Vrh papira je bio prazan, a ostatak je papira podijeljen na tri dijela i ispunjen najmanjim mogućim slovima, s više vrsta fontova, u kojem je bila opisana čitava farma, njezina povijest, sadašnja situacija, osobna filozofija stare kože i Bobova uvjerenja (koja su bila slična, no to se u letku nije vidjelo jer su tamo naglašavali svoje različitosti). Pancho je sebe smatrao intelektualcem, ali ipak nije bio siguran što pojedine riječi znače. Nakon trećeg paragrafa, potpuno se izgubio.

Ipak, letak je zaista izgledao impresivno. Kad bi još samo smislili pravi naslov, možda bi mogao i upaliti.

Imali su nekoliko ideja: Anarhosindikalizam sada, Sva moć mašti, Natrag u pleistocen, Potkopajmo korporacijsku urotu, i Branimo prava životinja.

Svađali su se oko svakog. Kad bi koza bila za jedan naslov, ovan bi bio protiv. Panchu je bilo jasno da nikakvog kompromisa neće biti, no barem su se kretali u smjeru da spoje nekoliko njih u jedan: Srušimo korporacijsku paradigmu kroz maštovit anarhosindikalizam.

Sally ih prekine pokucavši na vrata.

„Nadam se da još niste dovršili letak,” zaskvikne, „jer štakori imaju odličnu ideju: besplatani koncert i ples za sutra. Životinje će doći odsvuda pa im možemo reći sve o dražbi i zamoliti ih za pomoć. To će biti tako zabavno!” Nasmiješi se Panchu, koji je u grudima osjetio da mu je srce poletjelo. Tad ona ode.

„Zabava. Ovdje se ne radi o zabavi,” bjesnila je koza.

Naslov je nakon još nekoliko sati prepiranja glasio: „POTKOPAJMO KORPORACIJSKU UROTU KROZ BESPLATAN KONCERT I PLES,” napisan najvećim slovima različitih fontova. Zatim u sljedećem redu manjim slovima: „Srijeda navečer na farmi Krug A”. Sve dok se nisu odštampani svi leci, nitko nije primijetio tipografsku pogrešku, a tada je već bilo prekasno za bilo kakve ispravke.

Sve su životinje bile impresionirane i zadovoljne lecima.

„A zbog čega se farma uopće zove Krug H ?” upita Bob u obrani.

„Hrana,” povikne Čangrizalo, „a Krug A znači,

„Advokat,” vikne Pancho i sve se životinje nasmijaše.

Samo je Goldie mahala glavom. „H znači Hansen,” reče, „to je bilo Margaretino prezime.”

No, nije bilo nikog tko bi s njom podijelio tu nostalgiju.

Za par minuta Bonkers uze čekić te se uspne na ulazna vrata. Lupao je po vrhu slova „H” napravljenog od kovanog željeza sve dok se okomite crte nisu približile i stvorile slovo „A”.

Životinje se okupe oko vrata kako bi gledali Bonkersa u njegovom radu. Majmun im izmami osmijeh na lica, a novi simbol ulije novu nadu u njihova srca.

Pancho došeta do ptičara koji je stajao na rubu gomile. „Novo ime je dobra stvar. To će nas zbližiti. Nov identitet,” reče svinja. Ptičar se nasmiješi i ode natrag svom poslu na barikadama.

Rosy je njezin žig staromodan pa je Sabo donijela kist i boju i malo poradila na njemu. Ubrzo se stvorio red mladih životinja koje su čekale da im Sabo oboji Krug A na njihovim stražnjicama.

Pancho je primijetio kako su štakori već podosta utjecali na mlade, koji su se obojili u široki spektar boja. Janjadi i djeci se boja primila dosta dobro. Oni s tamnijim krznom su stavili ukrase na uši, od čega se starijima dizala kosa na glavi.

Pripreme za predviđeni sukob u subotu su jenjavale, no skupljala se energija za besplatan koncert. Nova je skupina fanova uredila staju za narednu večer. Jethro je pokušao par puta nešto predložiti, no svi su se njegovi prijedlozi odbacili jer su sljedbenici imali nove ideje za uređenje. Suzy i Sally su skupile sve što je bilo potrebno za uređenje, a mazga i krmače su bile zamoljene da pričekaju vani dok štakori i njihovi novi fanovi ne dovrše što su imali u planu.

„Boju i sve ostalo samo ostavite na vratima.” cvrkutao je Orville, Emmin sin, „I ne virite unutra. Želimo sve iznenaditi novim klubom.”

Jethro odmahne glavom. „Nadam se da postoji odbor za čišćenje,” reče svinjama.

Sally se nasmije: „Oh, sigurna sam da će vas pozvati da im pomognete oko toga. Međutim, lijepo je vidjeti ih tako angažirane i uzbuđene.”

„Od toga se osjećam staro,” uzdahne Jethro.

„Od toga se osjećam mlado!” reče Sally.

„Jesi li sigurna da se zbog ovoga osjećaš mlado?” Suzy je bockala sestru.

„Ne znam o čemu pričaš,” smijuljila se Sally dok je odlazila mašući ostalima repom.

„Mislim da joj se sviđa Pancho,” šapne Suzy mazgi. „Nadam se da se i ona njemu sviđa.”

Jethro je obožavao kad je znao neku tajnu.

Srećom, djeca su bila zaposlena uređivanjem staje. Emma je bila potpuno zaokupljena zečevima. Nije ih htjela krivo optužiti, no zbog razgovora s ljudima bila je na oprezu. Nakon onog kovčega koji sada leži na dnu jezera, hm „Samo ću čitavo vrijeme biti uz Blackstonea i Hamiltona. Neće moći špijunirati, ako je to ono što pokušavaju,” odluči.

Emma se držala zečeva poput ljepila. Naposljetku su se zečevi počeli živcirati i biti sumnjičavi.

„Nisam znao da te toliko zanima zakon o izumima,” Black-stone skeptično upita puricu, „Imaš li neki izum ili ideju koju želiš zaštititi?”

„Pa,” Emma zastane, „Nemam još pravi izum, no mislim u budućnosti nešto izmisliti.” Bilo joj je teško zadržavati pozor-nost zečeva, a i sve je teme već iscrpila. „Reci mi Hamilton, koji je bruto nacionalni proizvod Brazila?” Primijeti da Hamilton zuri u smjeru staje. „Nikako to ne mogu zapamtiti.”

„Emma, gdje su one male baršunaste loptice koje ti obično oduzimaju vrijeme?” nasmiješi se Hamilton purici, te pogledavši Blackstonea zakoluta očima. Tad zečevi spoje misli, kao što to može svaki urotnik, i shvate kako pobjeći. Zajedno kažu: „Emma, bilo je predivno, no moramo ići!” Skoče u suprotnim pravcima.

Purica se zbuni: što da radi? Počne trčati u jednom smjeru, zastane pa počne trčati u drugom, ne znajući kojeg zeca slijediti. Napokon sjedne. Emma je prije nekoliko sati stisnula zečeve u kut i zaista je bila iscrpljena razgovorom. Sada su sumnjali na nju, te su je počeli izbjegavati. „Čak i ako su nevini,” prizna purica sama sebi, „sigurna sam da im je zlo od mene. Trebam pomoć.” I zaklepeće krilima prema barikadama.

Goldie je radila sama, gomilajući drva i grmlje kako bi napravila lažnu živicu. Namjera joj je bila da sakrije životinje tako da bankari i policija ne znaju koliki je zapravo otpor.

Emmin krik razbije Goldinu koncentraciju. „Goldie, zovi Rosy i nađimo se kod štamparije.”

Pas klimne. Iz puričina je držanja mogla vidjeti da se radi o nečem važnom. Emma odleti do štamparije i stade udarati o vrata. Unutra su stara koza, crni ovan i bijela svinja Pancho skupljali letke za predvečernje bacanje iz zraka koje su trebali obaviti golubovi.

„Tko je?” Vrata se malo otvore i kozja bradica proviri vani.

„Emma je. Bob, jesi li unutra?”

Crni se ovan pojavi i, naravno, i ovo drugo dvoje, baš kada su dolazile Goldie i Rosy.

„Pogledaj moj novi žig!” reče krava, zabijajući svoju stražnjicu Emmi u lice.

„Vrlo lijepo, Rosy, no ovo je važno,” počne purica, „Danas sam pričala s nekim ljudima.” Štampari uzdahnu, no Emma nastavi. „Onima koje naši čuvari šume skrivaju.” Pancho se nagnuo da bolje čuje jer je purica od silnog pričanja promukla.

„Nisu imali nikakvu odjeću na sebi.”

„Stvarno!?”

„Kako su izgledali?” Bobove se oči skupe dok je pokušavao zamisliti kako to izgleda.

„Bolje, malo bolje. Bez mnogo dlaka ili krzna. Slično,” Emma pogleda životinje, pa krilom pokaže na svinju, „. . . njemu. Na kožu mislim.”

Svi se ostali nasmiju dok se Pancho crvenio. „Mnogo hvala. Izgledam kao čovjek!” Okrenuo se da krene natrag u štampariju.

„Nisam tako mislila, vrati se Pancho,” Emma mu se stala ulagivati, te se on vrati. „Uostalom, izgledali su mnogo sličnije životinjama, znate, pa je i bilo lakše pričati s njima.” Ostali klimnu.

„No, ono što sam vam htjela reći jest ovo: ljudi su rekli da u Špiljskom kampu postoji špijun. Ili dva. Ne znaju tko je, no stvari su počele curiti prije otprilike godinu dana, a špijuni znaju i čitati i pisati.”

„Većina nas zna čitati i pisati,” reče Pancho, osjećajući kao da se treba braniti. „Barem malo.”

„No, to nije sve,” Emma pogleda Boba, koji se jedva suzdržavao, „Bob, reci im.”

Ovan je bio toliko zadovoljan što ima publiku koja će mu ovaj put vjerovati, da se bacio na vrlo dramatičnu prezentaciju onoga što se događalo na jezeru. Čak je imao i Emmu da to sve potvrdi.

„Cijelo sam popodne nadgledala zečeve, ali su mi pobjegli,” doda Emma.

„Mi ćemo to srediti,” reče koza, klimajući Bobu.

„Budite pristojni vas dvoje, imajte na umu da smo ih mi pozvali u goste,” reče Goldie, „Nećete biti toliko sumnjivi ako vam Pancho i Rosy pomognu u tome.”

„Kao ekipa za igranje lovice,” mukne Rosy.

„Emma, daj mi pokaži gdje je kovčeg. Moramo imati dokaz,” nakesi se Goldie, „Ne zovu me uzalud ptičar.”

Purica i pas krenu prema jezeru. Ostali krenu u potragu za zečevima.

Hamiltona i Blackstonea nije bilo teško pronaći. Sjedili su ispred staje i s nekoliko životinja razgovarali o planovima za subotu. Pancho je bio ljut, no sam sebi reče kako nitko nije kriv dok se ne dokaže suprotno. Njih su dvoje sjedili tu i radili upravo ono što im je i bilo rečeno da rade: savjetuju u vezi sa situacijom s bankama.

„Nije važno što znaju sve dok im mi ne dopustimo da to procuri,” svinja šapne Bobu.

Ovan klimajući potvrdi, iako se činilo da se baš ne slaže s tim.

„Ne znam da li je pametno da se odupirete u subotu,” savjetovao je Hamilton.

„Definitivno ne,” složio se Blackstone. Bilo bi bolje da im dopustimo da misle da su pobijedili, a zatim ih iznenaditi s pobunom.”

Životinje ovo zbuni.

„Ali, mi smo odlučili da im nećemo dopustiti da preuzmu farmu. Bit ćemo miroljubivi, no moramo pružiti otpor,” izrecitira Jethro polako.

„Imate li uopće ideju protiv koga se borite?” Hamilton nabaci svoj ulizivački ton, „Banka je ogromna, a korporacija, hm, korporacija je prevelika da bi ju se izazivalo.” Protrese glavom i nekoliko mu buha ispadne iz uha i sleti na prljavštinu ispred njega. „Zgazit će vas poput kukaca,” i rekavši to digne stražnju nogu te s takvom silinom zdrobi one buhe da su vjerojatno završile u Kini.

„Imat će oružje, a i policiju,” objasni Blackstone, „Vidite, policija je prvobitno tu da zaštiti korporaciju, nemojte to smetnuti s uma.”

„Psi sa susjedne farme imaju oružje,” jedna od gusaka reče optimistično.

„Ne bih računao na pomoć pasa,” nasmije se Hamilton, „Ne mogu ni sebe zaštititi.”

Pancho je slušao ono što su zečevi govorili. Sve što su rekli o moći banaka i korporacija bilo je istinito. Možda je bilo besmisleno da se pokušaju boriti protiv nečega tako velikog i moćnog kao što je to korporacija. Pancho je vidio promjenu na licima životinja dok su slušale zečeve. Postale su nesigurne i pune straha, no možda je sve to bila realnost.

„Možemo im prirediti iznenadni napad!” reče ratoborni pijetao koji se tuda šetao, „U zoru!”

Blackstone uzdahne, a zatim prigušenim, ali ozbiljnim glasom reče: „Slušajte, ne razumijete ništa. Kad vas korporacija napadne, morate znati da su oni sve. Policija, mediji, čak i vlada i banka. No, kad vi napadnete korporaciju, ona je nitko. Skriva se iza gomile papira i ne može je se pronaći.”

„Ako korporacija želi farmu, uzet će je,” nastavi Hamilton, „Ako za to mora pobiti sve vas, to će i učiniti, mediji će to lijepo prikazati, a vlada će pronaći način da to opravda, banke će to financirati i svi će ostali ignorirati vaše molbe za pomoć, jer, naposljetku, ne radi se o njima.”

Životinje ostanu zabezeknute. Pogledaju zečeve, zatim jedni druge, zatim u pod, no nitko ne reče ni riječi. Staja je bučala od priprema za zabavu i sretnih mladih glasova odbora za uređenje. Pancho pogleda letak koji je ležao pred njim. Odjednom se osjetio naivnim. Stvari su se promijenile od starih dana kada su pobune bile uspješne. Jedna se farma nije mogla sama boriti protiv velike korporacije. Čak i da u subotu pobijede, do ponedjeljka će biti poraženi.

Životinje su se počele povlačiti svojim zadaćama spuštenih glava i izgubljene u mislima. Uskoro su uz zečeve ostali samo Bob, Pancho, Rosy i Čangrizalo. Pancho progovori kako bi razbio neugodnu tišinu.

„Što je s čuvarima šume?” upita, „Oni se bore protiv korporacije.”

„Naravno, bore se, no da li pobjeđuju?” odgovori Blackstone. „Jedan korak naprijed, dva natrag.”

„Ako počnu pobjeđivati, zgazit će ih,” odgovori Hamilton, „Mislim, nas će zgaziti.”

„Mora da vam je teško boriti se za nešto za što mislite da je beznažno,” doda Rosy najslabijim mogućim glasom. Bob se ugrize za jezik i pogleda prema jezeru, pitajući se što je sa dokazom.

Već je počeo padati mrak, a i muljavo je dno jezera još više otežalo potragu za crnim kovčegom. Goldie je ronila i ronila sve dok ga nije nanjušila, te posljednji put zaroni i izvuče ga van na obalu. Prije nego što su otvorile kovčeg s nekim štapom, Emma i Goldie pažljivo prekontroliraju kovčeg.

„To je telefon,” reče pas, „Nikad ranije nisam vidjela nijedan u kutiji, no to je to, sigurna sam.”

„Drago mi je što nije bomba,” reče Emma, „Je li to dokaz špijuniranja?”

Pas pretraži svoju memoriju znanja o telefonima. „Oni služe za razgovaranje s prijateljima,” sjetila se Goldie, „Svejedno, i špijuni ti mogu biti prijatelji.”

„Što je ovo ovdje napisano, ovo malim slovima?” Emma pokaže na nekoliko naljepnica pored svakog gumba. Od vode su se počeli guliti, no Goldie ih je unatoč tome uspjela pročitati, iako nije znala što znače.

„FBI, CIA, Sjed. Korp., Mama,” izgovarala je polako. „Čangrizalo bi to mogla znati. Ili Pancho.”

„Idem po njih,” uzvikne Emma i krene.
„Ponašaj se uobičajeno”, upozori je Goldie.
„Uvijek,” odgovori.

Njezino više nego negraciozno spuštanje u dvorište staje privuče pažnju svih. Zečevi počnu gundati na pomisao da bi mogla neprestano pričati, no umjesto toga Emma polako došeta do iza zečeva i trzajima glave prvo dade signal crnom ovnu, a zatim i svinji. Još je nekoliko puta morala trznuti glavom da ostale upozori o onom što se događa. S jeftinim se isprikama upute niz brdo, prvo Bob, zatim Pancho i Emma, ostavljajući Rosy i nervoznu kozu da pripaze na zečeve.

„Vrlo čudna ptica,” isceri se Blackstone.

„Možda je popila previše,” Hamilton sarkastično primijeti te se oboje nasmiješe.

Bob i Pancho prvo pregledaju gumbе na telefonu, pa izmijene poglede.

„Pa, FBI i CIA,” počne ovan, „su vladine anti-životinjske organizacije. FBI znači Farmски Biro za Istraživanja. CIA znači Centar za Iskorjenjivanje Animalizma.”

Pancho klimne. „Špijunski centar.”

Pas i purica su izgledali vrlo uznemireno.

„Sjed. Korp. vjerojatno znači sjedište korporacije,” doda svinja, „No, Mama što bi to moglo biti?”

Svi su neko vrijeme promišljali, nakon čega Goldie sramežljivo predloži, „Možda je to majka, što mislite?”

Sliježući ramenima, životinje se slože da bi to mogla biti nečija mama.

„U svakom slučaju, druge nam oznake sve govore,” reče Bob.

„Sve,” doda Pancho.

„Je li to dovoljan dokaz?” upita purica, „Da ih izbacimo s farme?”

„Meni je ovo prilično dovoljan dokaz!” izjavi Bob.

„No, znaju previše da bi ih pustili.”

„Mora biti suđenje,” reče Goldie, s čim se Pancho složi. „Možemo čekati do iza subote. Tad će, čak i ako ih pustimo, biti prekasno da nam upropaste plan.”

Penjući se uz brdo, životinje su nosile telefon iz kojeg je još uvijek kapala voda. Bob stavi kovčeg pred zečeve, koji su hinili nevinost.

„Nikad to nisam vidio,” reče Hamilton.

„Pozivam se na ustavno pravo da ništa ne kažem,” odlučno reče Blackstone.

Rosy oglasi svoje zvonce te se ubrzo sve životinje skupe na dvorištu. Svi su pregledavali telefon. Bob im ispriča svoju priču, zatim Emma svoju, dok su Pancho i Goldie nadopunjavali s onim što su znali.

„Ovo nije suđenje, njega ćemo imati poslije, no trebamo zaštititi naš tajni plan,” objasni Goldie životinjama.

„Tajni plan!” uzvikne Blackstone, „Čemu onda svi ovi leci? Koncert će vam biti prepun špijuna svih vrsta.”

„Amateri,” Hamilton s prijezirom reče.

„Šljam CIA-e,” povikne Carlos, negdje iz pozadine gomile. Životinje ga počnu propuštati da prođe. Nitko nikad nije čuo takvo nešto od ljame koja je uvijek bila slatkorječiva. „Kad samo pomislim da sam vas ja donio tu, na svojim leđima. U mojoj zemlji znamo što treba uraditi sa špijunima.”

„Ne,” Rosy mu zapriječi put, „Imat će suđenje.” Pogleda Carlosa. „Pošteno suđenje. No, do tada moramo pronaći neko mjesto gdje ćemo ih držati tako da nas više ne mogu špijunirati.”

„Imamo takvo mjesto.”

Svi se okrenu da vide tko je to zarežao odostraga. Tamo su stajali Hans i Kurt.

„Da, dajte nam da ih mi uzmemo. Pazit ćemo na njih vrlo dobro,” zalaje Hans.

„Hm, oni su profesionalni psi čuvari,” reče Suzy, „Zašto ne?”

„Ja se slažem,” reče Goldie, „U redu?” upita skup.

Klimanje i povici potvrde zamisao. Zečevi su se doimali potresenima: mislili su da će se razgovorom uspjati izvući iz škripca. Čak i sada nisu odustajali.

„Ne možete to napraviti. Što je s našim pravima?” reče Blackstone.

„Odbijamo otići u čopor!” zaprijeti Hamilton.

„Nemate pravo izbora,” reče Bob, iznimno sretan što ima posla s pravim špijunima.

„Sretni ste što vjerujemo u pravu demokraciju, jer bi u suprotnom slučaju već bili mrtvi,” doda Čangrizalo, tresući svoju bradicu direktno njima u lice.

„Nemojte ih ozlijediti,” upozori Goldie Hansa i Kurta.

„Ne bi na to niti pomislili,” reče Kurt dok je grubo šćepao Blackstonea za uši.

„Nježno, kao s mojom rođenom bakom,” reče Hans, noseći Hamiltona u tunel. Psi gurnu zečeve u tunel i nestanu iz vida.

- 17 -

U srijedu ujutro dan bijaše čist i ružičast. Pancho je to jutro vidio zoru, jer je spavao vani zajedno s ostalim životinjama. Staja je bila zatvorena zbog priprema za veliki događaj. Noćno ispuštanje letaka je prošlo uspješno, a leci su na susjednim područjima uzrokovali podosta strke. Farma se rano probudila i, kao obično, većina je životinja krenula prema livadi na jutarnju tjelovježbu.

„Oh, zašto ne,” pomisli Pancho. „Mogu probati nešto novo, a i malo vježbanja bi mi dobro došlo,” mislio je dok se zajedno s ostalima gegao prema jezeru.

„Stani tu,” dozva ga Goldie, te se Pancho progura kroz stado i stane između psa i Jethra.

„Što trebam raditi” upita svinja, no prije nego dobije odgovor, ovan iza njega ga obori na pod. Životinje se zatrče udesno, ostavljajući iza sebe Pancha koji ih je pokušavao uhvatiti.

Goldie ga ponovo uvede u grupu. „Pokušaj se koncentrirati na ostale oko sebe,” reče. „Ne brini se gdje oni idu, pazi na ostale i kada će oni krenuti.”

Pancho pokuša, ovaj put s malo više uspjeha. Koncentrira se na Goldie i potrči prema naprijed zaustavivši se tamo gdje i ona. Kad je stado krenulo na drugu stranu, Pancho je ipak propustio znak, te je njegovo oklijevanje prouzrokovalo pad desetero životinja jedne preko druge. Svi se nasmiješe i podignu jedan drugoga s vlažne trave.

„Trebaš biti svjestan svakog, ne samo jedne ili dvije životinje,” reče mu Sabo dok se kretala kroz poludjelu masu u kojoj je i nestala.

„Ovo je teže nego što izgleda,” pomisli Pancho, no pokuša iznova. Svaki je put bio sve uspješniji u tome da se osjeća kao dio grupe. „Vrlo zanimljivo, toliko da se od toga osjećaš moćno, štoviše značajno.” Bio je iznenađen, jer je uvijek mislio da grupa pojedincu oduzima moć. „Zaista smo sila na koju treba računati.”

Pancho se na kraju trčanja osjećao vrlo moćno. Sjedne uz jezero da uhvati dah. Pridruži mu se vesela bijela ovca s crnim licem. „Za prvi si put bio odličan,” čestita mu bijela ovca. „Zovem se Isadora,” nasmiješi se. „Tvoje ime već znam, ali sada se zoveš Pancho, zar ne?”

Svinji padne vilica. Dobro pogleda ovcu, no morao je priznati da su njemu sve ovce izgledale poprilično isto. Pancho nije znao tko je ona.

„Sigurna sam da me se ne sjećaš. Bila sam malo veća od lampe kad sam pobjegla s naše stare farme,” nastavi Isadora, „Na svu sreću otišla sam prije nego su se stvari zaista pogoršale.”

Pancho gotovo da nije mogao vjerovati. Ovca s njegove stare farme! Ali, ona je pričala o bijegu. Zar je ostalim životinjama bilo tako grozno da su morale planirati bijeg? I zar

su svinje bile tako gluhe na njihovo stanje da nisu čak ni primjećivale kad bi pobjegle? U ovom je slučaju Pancho mogao pretpostaviti da je odgovor bio „da”.

„Dakle, ti si došla tu?” Bilo je to retoričko pitanje.

„I ti si!” nasmiješi se ovca, „Uvijek sam mislila da si ti jednako loš kao i ostale svinje, sve dok nisi došao tu. Izgleda da se mijenjaš.”

To je boljelo. Pancho nije baš znao što reći na to. „Dosta sam naučio. I još uvijek učim.” Mahnuo je prema livadi koju su baš napuštali. „Vi ovce ste prirodni stručnjaci u što god bilo da smo dolje vježbali.” Pancho se nije mogao prisiliti na to da kaže „vježbanje stada.”

„Mislim na to kao na suosjećanje,” reče Isadora, „Sposobnost da osjećaš ono što drugi osjećaju. Zar nisi primijetio da se ovce međusobno osjećaju? Ozljeda jednog je ozljeda sviju.”

Pancho klimne te ovca nastavi. „Mnoge bi se svinje bojale suosjećanja, jer one to vide kao smanjivanje njihove individualnosti, no to je zaista samo njezino proširivanje, a ne uzimanje. Poput zaljublivanja.”

Ovca namigne Panchu. „To je ono zbog čega se razlikuješ od svih ostalih svinja na staroj farmi.” Pošto Pancho nije ništa govorio, Isadora odluči otići.

„Moram ići, kasnim na vježbe pucanja,” reče ovca.

„Vježbe pucanja?” Pancho je sada napokon progovorio, „Mislio sam da na farmi nema oružja.”

„Idem u čopor. Kurt me uči kako da upotrijebim strojnicu.” Isadora se nasmije. „Nikad ne znaš kad će ti takvo znanje zatrebati.” Zatim doda: „Vidimo se sutra ujutro.”

„Drago mi je što sam te napokon upoznao,” reče svinja, „Bit ću sutra tu.” Promatrao je ovcu dok je hodala prema čoporu. „To je jedna ovca koja je jedinka,” promisli, „no, što je s Bobom, crnim ovnom?” Pancho je to vrtio po glavi. „Kako da kažem, on sigurno ne trči u stadu.”

Pancho sjedne i promotri farmu. Štakori su do staje razvukli nove kablove. Počelo je i pripremanje hrane za zabavu. Preko u voćnjaku, blizu stabala breskvi, Hans i pudlica Monika su se valjali u travi. Pancho se nađe kako mu misli lutaju do određene školske učiteljice s mekanom vlažnom njuškom.

„Nadam se da ona još nije našla partnera za zabavu,” mislio je hodajući do svinjca. Sally se spremala da započne sat u malom oboru pokraj staje, no prije nego što počne, stane popričati s Goldie i Sabo.

„Idemo posjetiti Svetu Kravu,” reče Goldie, „Prestara je da dođe na večerašnju zabavu, no želim da zna što se događa.” Pancho klimne i Goldie ga upita: „Želiš li je možda upoznati?”

„Naravno, bilo bi mi drago,” odgovori Pancho, „Samo sam htio nešto pitati Sally.” Sabo i Goldie ostanu na mjestu gledajući kako Pancho promatra Sally. „Nasamo, ako vam ne smeta.”

„Oh, nasamo,” zasikće Sabo, te se nasmije psu dok su se malo odmicali natrag. Sabo se trudila čuti. Pancho je nešto mrmljao, a Sally se smijala i klimala glavom. Sabo je bila uvjere-na da je čula riječ „partner”. Svinja se okrene da mahne Sally prije nego se pridruži mački i psu. Izgledao je vrlo zadovoljno.

„Dogovor za izlazak Pancho?” zaprede mačka.

„Što nije u redu s tim?” svinja zapuše, „Ona je vrlo inteligentna krmača.”

„Ostavi ga na miru, to je baš slatko,” reče Goldie, upotrebljavajući riječ koju nitko nikad nije rabio da opiše njega ili njegove aktivnosti.

Pređu ogradu između mljekare i farme, pažljivo hodajući kroz livadu miniranu kravljim izmetom. U bijeloj staji na kraju livade ležala je majušna smeđe-bijela krava. Bila je tako

mršava da su joj se na leđima jasno vidjele kosti, a velike smeđe oči kao da su upale u mekano lice. Nasmiješi se životinjama koje su dolazile.

„Nema Rosy?” upita ptičara. Kad je Goldie odmahнула glavom, krava uzdahne: „Rosy je moja kći, no sada me rijetko dolazi vidjeti.”

„Dobro je,” reče Goldie, „Ovo je Sabo, a ovo je Pancho, novi su na farmi.”

„Došli ste u važno vrijeme,” reče krava pozdravljajući ih.

„Baš smo o tome došli porazgovarati,” nastavi Goldie, te joj ispriča sve o problemima i špijunima.

„Što ti misliš, Majko Krava?”

Krava malo razmisli, pa odgovori nježnim mukom: „Nekad se moraš roditi, nekad moraš umrijeti, nekad moraš preživati, a nekad trčati u stampedu.”

„Stampedo!” reče Pancho iznenađen, „Može li to upaliti?”

„Stampedo je nezaustavljiv,” odgovori stara krava, „No, pravi stampedo zahtijeva potpuno sudjelovanje, potpuno posvećivanje i sve životinje koje će trčati zajedno kao jedan.”

„Ali trebat će toliko mnogo planiranja da uskladimo sve grupe,” reče Pancho.

Krava polako odmahne glavom. „Ne zahtijeva nikakvo planiranje, jer ga ono može samo uništiti. Zar požaru u šumi treba plan? Ne, samo šibica.”

„No, to sa špijunima?” upita Pancho, „Mogu biti posvuda.”

„Špijuni, špijuni, špijuni. Svi se vi previše brinete oko špijuna.” Kravu je izgleda toliko objašnjavanja prilično umorilo. „Ne znam koliko špijuna treba da zaustavi stampedo.”

„Istina,” odgovori Pancho, „Ako nemamo plan, što će im onda špijuni?”

Goldie je također razmišljala. „Majko Krava, uvijek si nas učila nenasilju. No, zar stampedo ne bi bio nasilan? Zar se životinje ne bi ozlijedile?”

„Životinje se ozlijede svaki dan, život je opasan. Životinja se može ozlijediti dok obrađuje polje, ili dok preskače ogradu ili dok se penje uz brdo. Međutim, tu nema nasilja. No, ako ne krenete u stampedo, doći će korporacija i sve vas ubiti, čak i ako budete surađivali. Stampedo nema nasilje kao svoj cilj i bit će najuspješniji ako se nijedna životinja ne ozlijedi. Stoga, može biti opasan, ali nije nasilan.”

Pancho razmisli o ovom. Njemu nije bilo toliko do toga da li je stampedo nasilan ili ne koliko do toga hoće li on uspjeti. „No, što ako krenemo u stampedo i nitko nas ne bude slijedio?” napola se šalio. „Kako možemo biti sigurni da će nam se životinje pridružiti? Znam da nas je mnogo, i ako uspijemo nagovoriti svakog da se posveti Velikom Stampedu, mogli bi pobijediti korporaciju i uspostaviti nov tip vladavine.” Pancho digne šaku u zrak da potvrdi svoju izjavu.

Sveta Krava ga pogleda istodobno preživavajući. „Kakvu to vrstu vladavine misliš uspostaviti?” upita. „Oh, znaš, ljubazniju, nježniju . . .” Pancho pogleda Goldie i Sabo tražeći pomoć, no oboje su stajali tiho. „Ne znam, bolju vladu,” reče, „Onu u kojoj su sve životinje jednake.”

„Zar to nismo već pokušali?” podsjeti ga Sabo.

„Mislim da bi bilo pametno da preskočimo novu vladu. Dosta nam je stare vlade,” reče krava umornim mukom. „Znam da je meni bilo dosta. I da odgovorim na tvoje pitanje, ne možeš biti siguran da će nam se pridružiti, ali to i nije bitno.” Pancho su izgleda ove riječi iznenadile. „Ako se životinje ne kreću kao jedno biće, ako to ne bude spontana složna reakcija, onda to nije Veliki Stampedo.”

Pancho počne hodati uokolo po staji. Što je mogao učiniti? Nešto se mora poduzeti! On mora nešto učiniti.

Krava mu pročita misli. „Mala svinjo, ti nisi vođa. Možeš pomoći zasijati sjeme, možeš pomoći u njihovom zalijevanju, i ako si sretan možda dobiješ malo kruha. Ali ti nisi pekar.”

„O čemu ti pričaš?“ Svinjin je glas bio malo prebučan. „Želim biti pekar!“ Pancho se sad osjećao malo glupo, pa dodaje: „Možda bih mogao biti jedan od pekara?“

Krava nastavi žvakati. Pancho još malo prošeta, zatim stane i pogleda kravu oči u oči. „Zašto ti moraš odabrati pekara?“ Smeđe oči ne trepnu. Pancho još malo prošeta.

Goldie se suzdržavala od smijeha. Vidjela je Svetu Kravu kako to radi i prije, ali joj je to uvijek bilo tako zabavno. Sabo zakoluta očima prema Panchu, no on je i dalje hodao. Zaustavi se još jednom ispred ostarjele krave.

„U redu,“ progundaje, „tko je pekar? Ja ću mu pomoći,“ uhvati se, „Ili njoj, na bilo koji način. Posvetit ću se pekaru!“ Preklinjao je kravu, „Tko je to?“

„Kako da ja znam?“ odgovori krava.

Pancho zabaci papke u zrak. „Onda o čemu mi pričamo?“

„Nemam pojma,“ reče krava i stade još malo preživati. Pancho stisne oči i odšeta još jedan krug. Prevrtao je razgovor u glavi. „Rekla si da ja nisam pekar?“ zahtijevao je.

„Zar jesi?“ upita ga krava, „Što bi ti ispekao?“

Pancho ostane bez riječi. Više mu nije bilo jasno o čemu su pričali. „Kruh?“ Mislio je da je čuo da se to spomenulo.

„Koju vrstu?“ upita krava.

„Ne znam, zavisi o vrsti žita,“ pažljivo odgovori. Zatim, misleći da mu je odgovor prilično tanak, dodaje: „Cijelu pšenicu! Ispekao bih kruh od cijele pšenice.“ Nasmije se slavodobitno.

„A što ako bi žito bila raž?“

„Onda vjerojatno raženi kruh.“ Počeo se osjećati nesigurno.

„Sada pretpostavimo da ono sjemenje nije uopće bilo žito i da su možda narasle tikve?“

„Pita!“ Pancho nije bio siguran da li je ispravno odgovorio.

„A možda sjemenje nije bilo posijano i ništa nije izraslo,“ postavi se krava ozbiljno, „Što bi tad ispekao?“

„Ništa?“ zastane Pancho u čudu, „Zar ne?“

„Naravno,“ reče krava, „Ne bi bilo ničeg za ispeći i stoga ne bi bilo potrebe za pekarom.“ Zatim opet sjedne i ušuti. Pancho također. Opet je u mozgu prevrtao ovo s pekarom.

„Dakle, to što ti želiš reći jest da je još prerano za pekara, no možda kasnije ipak to mogu biti ja?“

Sabo upadne: „Zašto je toliko važno tko je pekar?“ upita Pancha. „Zašto se toliko brineš tko će biti pekar?“

„Rekla je kao da je to bitno,“ Pancho počne cviljeti pokazujući na kravu, „I implicirala je da ja nisam dovoljno dobar da budem pekar,“ namrgodi se.

„Ne, nije,“ reče mačka. „Sve sam čula i ti si to sam pretpostavio. Sve što je Sveta Krava mislila jest da trebaš posijati neko sjeme, vidjeti hoće li išta narasti i ne pokušavati ispeći kruh prije nego li uopće posiješ sjeme.“ Mačka se zatim okrene prema kravi. „Zar ne?“

Stara smeđa glava klimne.

„I, također, nemoj se truditi kontrolirati sve i svakoga. Neko sjeme i ne treba pekara.“

I rekavši to Sveta im Krava okrene leđa, signalizirajući time kraj sastanka.

Svinja i pas krenu, a Sabo dotrči do umorne stare krave i šapne joj u uho: „Mogu li te opet doći posjetiti?“

„Bilo bi mi drago,“ reče krava sa smiješkom.

Farma je čitav dan bila prepuna različitih aktivnosti. Bonkers je uspio isposlovati da odsvira par stvari sa Slobodnim radikalima. Uporno je i s puno buke pokušavao uklopiti komad metala u čelični bubanj. Ostali su napravili veliku vatru, održavajući je neprestano drvima i grmljem. Nekoliko im se pasa pridružilo u tome zbog osobnog zadovoljstva. Toranj vatre gotovo da je dosegnuo visinu staje.

„Odakle im sve te stvari?” pitao se Pancho na glas.

Goldie je polako kružila oko hrpe, sumnjičavo je pregledavajući, da bi zatim s iznenadnim režanjem trkom pobjegla. Pancho je stade slijediti do prednje barikade gdje je Goldie stajala gledajući uništenu barikadu.

„Ne mogu vjerovati da su je uništili,” žalila se.

„Pretpostavljam da je bila tako dobro prurušena da nisu ni skužili da je to barikada,” Pancho je pokušao nekako umiriti. „Možemo je sutra sagraditi iznova.”

„Od čega?” Goldie odšeta do pasje kućice i tamo legne.

„Možda nećemo ni trebati barikadu,” pomisli Pancho, „Ne ako budemo dobro izveli stampedo.”

Sabu je Sveta Krava tako dojmila da je potražila Rosy, koja je u voćnjaku brala jabuke.

„Upoznala sam ti majku, Svetu Kravu,” reče mačka u strahopoštovanju.

Rosy ne reče ništa te nastavi sa sakupljanjem, stavljajući žute, zelene i crvene jabuke zajedno u jednu veliku košaru izrađenu od šiblja.

„Pitala je za tebe,” nastavi Sabo, „Trebala bi je poći posjetiti.”

„Dobro je, zar ne?” upita Rosy, „Nije bolesna i ne umire?”

„Ne, mislim da ne,” mačka razmisli, „ali je stara.”

„Je li još puna onog naoko pobožnog smeća?” krava prezirno puhne i zazvoni zvonce, „Zaista ne mogu podnijeti njezino držanje kao da je svetica. Poludim od toga.”

Sabu ovo iznenadi. „Meni se čini veoma mudrom, sviđa mi se.”

„Onda je ti posjećuj,” reče Rosy pokupivši jabuke i krenuvši prema stolovima za piknik koji su stajali pokraj staje.

„Idem i ja,” povikne Sabo za njom. Uspne se na zlatno ukusno drvo da malo razmisli. Nikad nije vidjela Rosy tako naživciranu.

Nakon nekog vremena Goldie krene u šetnju voćnjakom, provjeravajući ima li kakvog otpalog granja koje bi moglo poslužiti u obnovi barikade. Na nesreću, nije bilo ničega, pošto je ona sve to još jučer pokupila. Sabo skoči sa stabla jabuke i počne trčati za njom.

„Ne razumijem zašto se Rosy toliko ljuti na svoju majku,” reče mačka, „Zaista su jako slične.”

„Vjerojatno je to razlog,” reče pas, „Kao Bob i Čangrizalo, koji se uvijek svađaju i cijepu svaku dlaku, bar se to meni tako čini.”

„Ali zašto je Rosy tu umjesto u mljekari?”

„Rosy je bježala još otkad je bila mlada, preskakala ogradu i dolazila tu preko. Život u mljekari je poput vojske, pun pravila, uvijek je svaki dio dana određen za neku radnju. Sveta Krava je svaki put trebala dolaziti po Rosy kad bi ova pobjegla,” smijuljila se Goldie. „Neke životinje ne možeš istrenirati, ustvari čitava nam je farma prepuna nekomformista, u slučaju ako nisi primijetila. Na dan kad su ljudi žigosali životinje u Krugu H, Rosy je doskočila u red. Vjerojatno ni sama nije znala koliko će je to boljeti. No, zbog žiga je majka više nije mogla odvlačiti natrag u mljekaru. Mačke i psi su sretni jer ne nosimo nikakve oznake ili žigove. Dovoljno nam je loše što moramo nositi ogrlicu.”

Sabo klimne. Nijedna ogrlica nije preživjela na njoj duže od sat vremena.

„No, Majka Krava je u svoje vrijeme bila buntovnica,” doda Goldie, „Pričala nam je o velikim protestima za prava životinja, o pobjedama i tragedijama. Bila je jako mlada kad je mislila da se svijet može promijeniti. I sama sam se nekad tako osjećala, ali poput stare krave, počela sam se usmjeravati prema onome što je u meni da bih pokušala shvatiti značenje ovog svijeta u kojem živimo.” Glas joj je bio tako nježan.

„Dakle, Rosy želi da joj majka ponovo bude ona stara buntovnica?” upita Sabo.

„Ne znam što Rosy želi, nije ni ona više tako mlada,” odgovori Goldie, „Na svijetu postoje različite mogućnosti, čak i za jednog pojedinca. Moj Bože, počela sam zvučati poput Svete Krave.”

Sabo se složi.

Hans i Kurt počnu gurati teško deblo do lomače. „Hej, svinjo, daj nam nogu!” poviknu.

Pancho uskoči među njih i prednjim nogama stade gurati veliki komad bora. Guranje je i dalje bilo preteško, te nakon par minuta odluče da od debla naprave lijepu klupicu baš tamo gdje su stali.

„Oni zečevi tamo lude,” reče Hans, „Stvarno se trude da ih pustimo.”

„Vjerujem,” reče Pancho.

„Stalno nam govore da će netko napasti čopor i da oni ne žele biti tamo kad se to dogodi,” podsmjehne se Kurt, „Kako oni mogu znati bilo što o čoporu?”

„Samo nas žele zastrašiti, to je trik, zar ne?” upita Kurt.

„Vjerojatno imaš pravo,” reče Pancho uvjeravajuće, „No, ipak, oni su špijuni. Tko zna koje informacije imaju. Zašto bi netko napao čopor?”

„Zečevi kažu da zato što imamo oružje i vlada ne želi da nitko osim njih posjeduje naoružanje,” reče Kurt, „A to je sigurno istina.”

„Imamo pravo na posjedovanje oružja, ali vlada kaže da nam ono ne treba.” Hansu počne pjena izlaziti na usta. „Ako nas napadnu da nam ga oduzmu, zar to ne dokazuje da ga ipak trebamo?”

Pancho ostane zatečen. Nije mu se sviđala ideja pasa s oružjem, no bio je u pravu.

„Nemam pojma hoće li ili ne čopor biti napadnut, ali znam da su zečevi lažljivci i neće nam biti nikako bolje ako ih pusti-mo,” reče svinja. Psi zamišljeno klimnu.

„Mogu se kladiti da su se one ružičaste pudlice žalile vladi na nas ovčare,” zareži Kurt, „Oh, da, vlada je uvijek spremna zaštititi te strane francuske pudlice. Što je s pravima starosjedi-laca njemačke krvi?”

Emma ih je slušala sa svog sjedala na ogradi. Razgovor je postao previše živahan da bi ona i dalje mogla šutjeti.

„Onog dana kad vlada bude poslušala pudlice, ja ću poslušati vladu,” zagrakće purica svima oko vatre, „Nema šanse da će vlada napasti bilo koga zato što su im tako rekle pudlice ili ovčari ili svinje ili purice. Ako vlada napada, onda to čini iz jednog jedinog razloga i zbog zaštite jedne stvari.”

Svi ostanu šutke gledati kao da su u razredu. Pancho osjeti potrebu da podigne šapu prije nego što će ponizno predložiti: „Korporacije?”

„Naravno, korporacije. Oni posjeduju i vladu i medije i sve čega se dočepaju,” Emma napuše prsa. „I kad već govorimo o doseljenicima, mi purice smo domoroci, a ne vi psi koji ste došli i oduzeli drugima posao.”

„Vidiš, rekao sam ti da se ne radi o pudlicama,” reče Hans Kurtu.

„Obožavatelju pudlica!” Kurt odgovori i ode mrmljajući, „Korporacija, urota, ubojice pod vladinom čizmom,”

„Slušaj,” Emma stavi ruku Hansu na rame, „Ne možemo se stalno boriti jedni protiv drugih. Moramo se držati zajedno i boriti se protiv pravog neprijatelja.”

„Podijeli i vladaj, to je njihov plan,” složi se Pancho, „Umjesto da uvijek gledamo u čemu se razlikujemo, moramo gledati u čemu smo slični.”

„Ali, mi jesmo različiti,” reče Hans razdraženo.

„Naravno da jesmo, ali problem nije u tome,” reče mu Emma, „To je naša najveća prednost.”

„Monika kaže da se njezin djed borio s Francuzima u podzemlju,” ispriča Hans, „Ona kaže da su pudlice hrabri borci. Upotrijebit ćemo kojeg god psa budemo mogli u borbi protiv korporacije.” Tad se Hans okrene i krene prema čoporu. „Idem do zečeva. Imamo mi svoje načine da progovore,” reče i ode.

Kad sunce zađe, postave hranu na stolove za piknik i na obližnji privremeni šank. Mladi su kružili oko hrane nadajući se uranjenoj milostinji, a Pancho im se mislio pridružiti. Međutim, primijetio je svoja blatnjava stopala. „Možda kratak skok u jezero prije nego što se nađem sa Sally,” odlučio je krenuti prema livadi.

Još je nekoliko njih imalo istu ideju, te je svinja uskoro plivala zajedno s kozama, kravama, ovcama, guskama, psima, patkama i jednim majmunom. Samo je Sabo ostala na obali, jer joj je draže bilo da se samo poliže. Goldie i Pancho izađu iz vode tamo blizu stijene na kojoj je stajala Sabo, iako ih ona izgleda nije primijetila, smrzavajući se i gledajući negdje u daljinu.

„Što je ono?” Pancho pokušava vidjeti na blijedom svjetlu.

„Tko su oni?” upita Sabo. Hodajući niz tijek rijeke prema jezeru, približavali su im se najveći i najcrnji konj kojeg je ikada prije vidjela i pokraj njega malen skakutavi poni s grivom u očima.

„Vjerojatno su došli na koncert,” povikne Goldie te im otrča ususret.

Konji ostanu na mjestu da pričekaju psa koji je jurio prema njima, još uvijek vlažan od vode.

„Dobrodošli u Krug A. Osjećajte se kao kod kuće,” Goldie se nasmiješi kako je najprikladnije mogla, „Koncert je gore u staji. Došli ste prvi, no hrana je već gotova.”

Veliki konj zadrži svoj stav i pogledom snimi livadu, te na kraju zaustavi oči na zlatnom ptičaru.

„Otišli smo s ranča konja blizu grada. Kako nam je purica rekla, samo smo slijedili rijeku,” objasni psu.

„To je vjerojatno bila Emma,” nakesi se Goldie, „Ona je gore u staji.”

„Vidiš Edsel da je sve u redu,” reče poni, mičući grivu da bolje promotri psa, „Rekao si da je hrana gotova?”

Goldie potvrdno klimne i šapom im pokaže u smjeru staje. Poni ode skakućući, a Edsel ga stade slijediti statičnim hodom. Goldie bi bila otišla s njima, no primijeti još nekoliko posjetitelja koji su baš preskakali ogradu voćnjaka. I Pancho i Sabo ih ugledaju, te im odu u susret da ih pozdrave. Bili su to Judi i Vragolan, zajedno sa svim vjevericama. Iza njih dolazili su Crveni i svi medvjedi i rakuni, jeleni i sve životinje iz Špiljskog kampa. Svinja i mačka se obrađuju svojim čuvarima šume, upoznaju ih s Goldie, te ih provedu po farmi.

Stanovnici Kruga A su se pripremali za divlje novajlije, no očito ne dovoljno, jer je njihov dolazak izazvao veliko uzbuđenje. Djeca su jedan drugoga izazivali da dotaknu medvjeda, a kokoši su se trudile da rakunima nikad ne ponestane hrane na tanjurima tako da kad budu gotovi i ne pomisle više na još jedan griz.

I krave iz mljekare su sad bile tu, a kroz tunel su pristizali psi, i to ne samo ovčari, već i pudlice.

Pancho se našao sa Sally. Napunili su tanjure i sjeli pored Judi, koju je Sally oduvijek željela upoznati.

„Učim svoje učenike o čuvarima šume,” reče Sally medvjedu, „Vi ste im heroj.”

Judi se nasmiješi. „Nadam se da će nam jednog dana doći i pomoći nam, jer nam je potrebna sva moguća pomoć.”

Pancho je promatrao čudnu skupinu mačaka koje su upravo stigle na zabavu. Nosile su tamne naočale i pušile cigarete, a neke su imale obojane šape sjajnim bojama. Sally se nagne te mu šapne: „Umjetnici.”

„Stvarno?” Pancho je bio iznenađen.

„Pa, možda ne baš,” nasmije se Judi, „ali one to misle. Ili su možda pjesnikinje.”

Mačke su pažljivo odabirale razne poslastice, kušale ih i pravile se kao da su otrovne. Zatim bi uzele drugu. Panchu su se činile veoma mršave i nesretne.

„Gdje žive?” upita Pancho svoju djevojku.

„Većina se njih rodila u predgrađu,” odgovori Sally, „No, završe na tavanima ili podrumima.” To je negdje pročitala.

„Oh,” Pancho nije razumio, „Ali one ne rade za korporaciju, jel da?”

„Pokušavaju ne raditi to, ali ponekad završe kao dio propagandne mašinerije,” doda Judi, „No, ove mačke ne. Očito je da još umiru od gladi.”

Glasna glazba počne privlačiti prave zaljubljenike glazbe u staju. Mačke umjetnice su bile među prvima koji su ušli u novouređeni noćni klub. Pancho je bio siguran da im se sviđa, jer su odmah skinule naočale i nabacile smiješak na lice.

Štakori i njihovi pomoćnici su zaista dobro preuredili staju. Struja im je omogućila da na splavima imaju svjetla u boji i da pozornicu osvijetle zrakama svjetla. Sijeno je bilo pometeno i drveni je pod sada bio savršen za plesanje. Stolovi i stolice (kutije i gajbe) su bili posloženi u stilu kabarea. Glazbenici su donijeli svoju kuglu s ogledalcima koja su stvarala tanke svjetleće točkice u mraku i davale još magičniji izgled staroj staji. Jedan ručno obojani oglas najavljivao je bend, „Slobodne radikale”, a drugi cilj, „Krug A zauvijek”.

Pancho i Sally sjednu za stol sa strane, malo više prema pozadini, jer su se sjetili razglasa. Štakori uključe instrumente, a Bonkers se pridruži Saharini tamo iza sa svojim novim čeličnim bubnjem. Mlade se životinje počnu komešati oko kabela i mikrofona, dok se staja punila gostima do trenutka kada više nije bilo nimalo mjesta.

Dixion uzme mikrofon. Na onom mu je svjetlu plavo krzno zaista blještalo. „Dobrodošli u Krug A.” Uslijedila je velika buka pomiješanih uzvika uzbuđenja i nestrpljenja. „Mi smo Slobodni radikali, a uz nas je večeras i jedan majmun.” Bonkers mahne publici iz pozadine svojim čekićem. „Željeli bismo početi s omiljenom pjesmom na farmi,” i rekavši to bend počne sa sviranjem neslušljive i gotovo neprepoznatljive izvedbe „Sve životinje imaše farmu, EIEIO!”

Panchu je zvučala jako slično kao i sljedeća stvar i ona iza nje, no nitko nije mario, jer su na podiju stare staje svi plesali zajedno sa svojim susjedima i prijateljima. Na podiju je nastala takva gužva da su se životinje jedva mogle micati, a u staji je postalo užasno vruće. Sally i Pancho su odlučili izaći van malo na zrak, ali su ubrzo shvatili da to baš i nije toliko pametna ideja. U stvari, većina većih životinja i onih s teškim krznom preselila je zabavu van.

„Ovdje se isto dobro čuje bend,” reče Judi, dajući znak svinjama da joj se pridruže, „A i bliže smo hrani.”

Neke su životinje plesale u vrtu, a neke su se samo tu okupile da bi pričale. Kurt i još jedan ovčar pokušaju zapaliti lomaču. Palili su šibicu za šibicom, ali, svejedno, vatra se nije uhvatila.

Pancho reče: „Zar nije čudno da je tamo ogromna hrpa vrlo zapaljivog drva i netko je pokušava zapaliti, a ipak nema vatre.”

Judi klimne. „A jedna jedina šibica nehajno odbačena u šumu ponekad pokrene pravi pakao.”

Psi su sada točili benzin na hrpu. Odmaknu se, upale šibicu i stanu gledati kako će eksplodirati u vatru.

„Pa, eto i to je jedan od načina,” reče Pancho dok su zauzimali mjesta oko lomače.

Emma i konji, Edsel i Jeep, dođu do plamena. Emma se nagne preko prema Judi i, lakomo jedući hranu, upita: „Što ti misliš o onim zečevima?”

Judi je izgledala iznenađeno.

„Zaboravio sam vam reći,” reče Pancho.

„Dopusti meni!” zagrakće purica. Nastavi s pričanjem priče o spletkama i špijunima. Vjeverice su naravno bile radoznale, te se približe, a isto učine i konji i svi ostali koji to još nisu čuli.

No, Panchove su misli lutale, baš kao i oči, sve dok nije primijetio neke od slušača na kraju lomače. Na treperavom je svjetlu bilo teško raspoznati tko su oni ili pak što su oni. Svinja ustane i polako došeta na drugu stranu sasvim neprimjetno, čitavo vrijeme fiksiranog pogleda na strance. Odjednom ga netko odostraga zgrabi i stavi kopito na usta. Tako blizu nosa, Pancho nije mogao pogriješiti tko je to bio: stara koza Čangri-zalo i s njom Bob, crni ovan.

„Šššš. . .” rekoše u isti glas te koza pusti svinju i pokaže u smjeru stranaca koje je sada svjetlo vatre dobro osvijetljavalo.

„Ljudi!” Pancho se umalo uguši kad mu samoodređeni čuvari udare kopitima opet po njušci. Kad su se svi smirili Pancho šapne: „Ima nas mnogo više od njih.”

„Idi po medvjeda,” reče Čangrizalo.

Pancho se došulja preko, do mjesta gdje se Crveni izvalio da malo odrijema nakon silnog pića i plesa. Šapat u uho ponovo razbudi medvjeda koji odmah posta živahan. Svinja ga dovede do koze i ovna. Svi zajedno, s medvjedom naprijed, dođu do ljudi.

„Hej,” zareži Crveni nerazgovijetnim, ali strašnim glasom. Ljudi skoče, te se licem okrenu prema medvjedu. Strah u njihovim očima se međutim brzo otopi.

„Oh, Crveni, ti si,” reče bradati muškarac.

„U redu je,” okrene se Crveni snagama sigurnosti, „To su oni ljudi iz šume, sjećaš se Pancho?”

Pancho se sjeti. „Što rade tu?” ljutito upita.

Ljudi podignu letke da svojim ispitivačima pokažu razlog.

„Besplatan koncert,” reče Rocky, „Dođite svi,” pročita s papira.

Dotad su se Judi, Emma i dosta ostalih životinja okupili oko njih. Judi je stajala pored Pancha. Mogla je osjetiti kako se tresu od ljutnje. „Neprijatelj mog neprijatelja. . .” šapne te Pancho uzdahne.

Tad Emma progovori. „Imam ideju! Zašto se ne skinete?”

„Molim?” reče Rainbow crveneći se na svjetlu vatre, „Jedva vas poznajemo.”

„Uostalom, hladno je,” doda Redwood.

„Pa, stanite pored vatre, ili još bolje, idite u staju, tamo je zaista vruće,” reče purica.

„Ok, mislim da sam shvatio,” reče River počevši skidati košulju sa sebe, „Kao neka vrsta solidarnosti.”

„Recimo samo da odjeća čini svojevrstan nepotreban zid među nama,” odgovori purica.

Ljudi slegnu ramenima, skinu odjeću i ostanu goli pored lomače. Pancho, Bob, Čangrizalo i sve radoznale i oprezne životinje bace dobar pogled na njih.

„Bolje izgledaju, zar ne?” upita Emma.

„Ne bih baš to tako rekao, no stvarno izgledaju kao prave životinje,” reče Bob.

„Jako ružne životinje,” doda Čangrizalo.

„Ja ne izgledam tako,” odbrusi Pancho Emmi sjetivši se njezine ranije primjedbe.

„Moja greška. Mogu li sada ući unutra i zaplesati?”

Mrmljanje kože zadužene za sigurnost uzelo se kao da. Za razliku od ostalih koji su ušli u „Klub Kruga A”, Redwood ostane vani čuti ostatak priče o zečevima.

Jeep je bio mlad i spreman za zabavu. Ušuljao se unutra zbaciti noge na plesnom podiju. Sally uze Pancha za nogu, te ga dovuče do rotirajuće kugle-ogledala. Tik do njih Sabo je plesala s vrlo zgodnim mačkom prošaranim narančastim pruga-ma i kratkog odrezanog repa. Pancho se prema mački osjećao malo zaštitnički te odluči pripaziti na ovog umjetničkog tipa. No, ubrzo se ponovo izgubio u sitnim Sallynim očima. Glazba i nije bila najromantičnija, no atmosfera u staji je bila takva. Monika i Hans su stalno visjeli u kutu, jedan drugom u zagrljaju zamaskiranom tako da se činilo kao da plešu. Suzy i njezina djevojka iz zoološkog vrta su se neprestano ljubakale. I stari i mladi parovi su se smijali i mazili, a onda magija nestane. Glazba je stala.

„Bend će uzeti malu stanku,” najavio je plavi štakor, „no nemojte otići, netko s farme vam želi nešto reći.”

Životinje stanu pogledavati uokolo tražeći govornika. Prvo je mikrofon uzela Goldie, koja ga je potom dala Rosy. Krava ga preda Jethru koji ga opet njoj vrati. Rosy s oklijevanjem izađe na binu. Zahvali mnoštvu na dolasku i pohvali bend.

„Mi u Krugu A smo suočeni s korporacijom koja nas želi preuzeti,” nastavi, „Znam da mnogi od vas imate slične probleme tamo gdje živite i radite.” Na to uslijedi opće odobravanje. „Preuzimanje znači da ćemo izgubiti kontrolu nad farmom i samim tim nad svojim životima.” Rosyina šutnja nakon ove rečenice još više naglasi njenu važnost. Jethro uspije primijetiti da je ona proplakala, te se stoga on popne na pozornicu i uze mikrofon iz ruke krave, koja je još jecala.

„Životnije Kruga A odlučile su da neće predati farmu,” nastavi mazga umjesto Rosy, „Borit ćemo se protiv preuzimanja kako je to god moguće, a nadamo se da ćemo to postići bez nasilja.” Jethro zastane kad shvati da je staja puna životinja, a da je on na pozornici. Obuze ga strah te preda mikrofon zlatnom ptičaru.

Goldie skoči na platformu i dovrši govor. „Molimo vas za pomoć u našoj borbi protiv korporacijske grabežljivosti i nudimo vam podršku u ovoj zajedničkoj borbi.” Sve su glave klimale i započele međusobne razgovore. Kroz otvorena vrata staje, Goldie ugleda štakore koji su doslovno gutali besplatnu hranu, pa otvori diskusiju.

„Da li bi netko tko nije s farme želio nešto reći?” Naravno, psi prvi stignu.

„Naš je čopor napala vlada,” najavi osijedi ovčar. „Prvo je postojala urota da nam se oduzme posao i da nas, pse čuvare, zamijene novima sustavima alarma. Oni od nas koji su bili kućni psi počinju gubiti poslove zbog uvoznih vrsta.” Baci pogled na grupicu lepršavih pudlica u blizini pozornice. „Skupili smo oružje i naoružali se. Namjeravamo se boriti protiv vlada i njezinog korporacijskog gazde do posljednjeg psa.” Njemački se ovčar lijepo okrene i siđe s pozornice.

Monika je svoj jezik zadržavala dosta dugo. Skoči na binu i stane braniti pudlice. „Suočimo se sa stvarnošću, za pse više nema posla. Ponekad žele nas pudlice, jer smo manje i jeftinije za hranjenje,” nježni joj naglasak sakrije ljutnju. „Kažu da nas je lakše izdresirati i da se ne linjamo. No, svjesne smo da će nas zamijeniti nekim strojem čim to budu mogli.” Pogleda Hansa pored sebe. „Korporacija nas želi posvađati tako da se međusobno zamrzimo i pobijemo. To nam oduzima previše vremena tako da se ne možemo boriti protiv njih.”

Hans istupi naprijed: „Ako se udružimo bit ćemo dvaput jači. Trebamo se koncentrirati na pravog neprijatelja.” Hans pogleda starog ovčara, koji objesi glavu na stranu i stane razmišljati.

Edsel dođe naprijed. Sjajni mu se kaput svjetlucaao na svjetlu rotirajuće kugle. „I ranč konja ima slične probleme. Nas su konje prilično zamijenili automobili. Nas se nekoliko natječe za specijalizirane poslove, no većina je istjerana na pašu.” Svi u prostoriji s razumijevanjem klimnuše, te konj nastavi: „Korpo-racija nam pokušava sportom isprati mozak, tako da počnemo vjerovati kako su trke konja i skakanje i sve ostale igre zaista važne na neki način. Konji na ranču se više brinu oko toga tko će pobijediti na Kentucky derbiju, nego tko će postati predsjednik države.”

Vjeverica Mac iz Špiljskog kampa preuzme mikrofon. Sićušna je životinja trebala sjesti na mikrofon da bi ju se vidjelo. „Uostalom, zaista nije bitno tko će postati predsjednik, jer su svi oni isti. Baš kao i kod nas u kampu kad ponudimo izbor za večeru: lagano kuhano jelo od žireva ili pak kaša od žireva. Sve je to isto.”

Vragolan se nagne prema Judi te joj šapne: „I mislio sam,” te izvuče medvjedu osmijeh na lice.

Mac zaključuje: „Svi se osjećaju dobro kad misle da imaju izbor, no izbori su u principu korporacija koja nas poslužuje istim lješnjacima koje zove drugačijim imenima.”

Judi preuzme pozornicu od Maca. „Šuma je već desetljećima pod opsadom korporacije. Gubitak divljina utječe na sve životinje na svijetu, a ipak ih tako malo ulaže energiju u njezino očuvanje. Ponestaje nam vremena. Ovo nam svima mora biti najveći prioritet ili ovi drugi problemi neće uopće biti bitni.” Rekavši to Judi preda mikrofon Riveru.

Mladi je muškarac stajao ispred skeptičnih životinja. Nije se baš pripremio za govor. „Dakle, moji prijatelji ljudi i ja se slažemo s onim što je rekla Judi,” bubne bez razmišljanja, „U stvari, svatko je rekao nešto bitno. Želim da znate da postoji mnogo ljudi koji dijele vaša razmišljanja. Naravno, ima i onih koji ih ne dijele.” Pogleda uokolo tražeći pomoć, te mu Rainbow doskoči u spas.

„Željela bih znati,” upita ona, „što možemo napraviti?”

Pancho se sada bio spreman pojaviti. Dođe na podij. Probije put kroz mnoštvo i dohvati mikrofon. No, nije bio jedini koji se želio izraziti. S lijeva dođe koza, a s desna crni ovan. Iznenađena Rainbow skoči unatrag baš na vrijeme da izbjegne centar sukoba. Mikrofon poleti u zrak i padne u ruke brzo razmišljajuće Emme. Purica doleti na pozornicu i nastavi s raspravom kao da se ništa nije dogodilo, što uvelike razočara Boba, Čangrizala i Pancha.

„Prvo što moramo napraviti jest odložiti na stranu naše razlike, i kao pojedinci i kao grupe. Kokoši nemaju iste ciljeve kao rakuni, to je činjenica. No, svi mi ovdje imamo jednu stvar koja nam je zajednička: veliku moćnu korporaciju, bankarstvo, medije, vladu, vojsku i ekološke katastrofe koje utječu na sve nas i koje nas sprečavaju da postignemo ono što želimo kao pojedinci.”

Emma napravi pauzu da odahne, na što hrpa šapa i kopita posegne za mikrofonom. „Ne,” zagrakće purica, mašući mikrofonom po zraku, „Ovo je jedini štapić za razgovor i ja ga još uvijek imam.” Tad upita civiliziranim tonom: „Možemo li se svi složiti u jednoj stvari: da je korporacija naš neprijatelj?”

Mnoštvo počne divljati. „Uzimam to kao da,” reče, „Gotova sam!” I s tim Emma baci mikrofon među životinje koje su ga se trudile ugrabiti. Pancho je bio toliko zadovoljan što je završio baš kod njega.

„Samo sam htio spomenuti jednu zamisao koju sam danas čuo od Svete Krave.” Među publikom se pokaza znak pošto-vanja, te Pancho nastavi: „Svi smo se složili oko problema, no kao što je muškarac rekao, što možemo napraviti? Predlažem da razmislimo o stampedu.”

„Ta luda krava,” Rosy se nije trudila da dođe do mikrofona. „Zašto nije predložila potres ili tornado?” zafrekće krava, „Ne možeš tek tako dobiti stampedo kao što si dobio zabavu.”

Svi se nasmiju. Pancho preda mikrofonom štakorima koji su se baš bili vratili, na razočaranje Čangrizala i Boba, te svirka ponovo počne.

Pancho se i nije plesalo te se stoga makne sa strane zajedno sa Sally. Lipanjski je mjesec bio pun reflektirajući se u jezeru i vodenim koritima. Mlade su se životnije lovile oko lomače dok su stariji nastavili s ozbiljnom raspravom. Činilo se da drugi nisu sasvim odbacili ideju o stampedu kao sredstvu promjene. Mali je Jeep pričao o divljim ponijima, koji su se zaletjeli na Chincoteague, a jelen se sjetio grupnog bježanja od lovaca. Krave iz mljekare se slože da se ideji mora dati neka pozornost, ako je došla od Svete Krave.

Pancho i Sally su tu večer pričali o raznim stvarima. Nijedno od njih nije nikada ranije iskusio stampedo tako da su se držali bližih im tema šecujući se i gledajući kako vatra gori.

Bob je bio razočaran jer se nije dočepao mikrofona, no nađe malu grupicu pasa koje je izgleda zanimalo njegovo predavanje o povijesti pokreta za prava životinja. Koza Čangrizalo se povremeno ubacivala u razgovor dodajući činjenice o revoluciji u Cataloniji. Nije bilo jasno da li ih psi slušaju ili pak spavaju. U bilo kojem slučaju, bili su tihi.

Sabo se šetala uokolo s novim prijateljem i čak je probala pušiti cigaretu, no nakon što je uvukla samo jedan dim, nije mogla prestati kašljati. Vidjela je Rosy kako se iskrada iz dvorišta i preskače ogradu tamo na putu za mljekaru.

„Možda bih trebala ići za njom,” pomisli, ali odluči ipak ostati s mačorom.

Tex i Mex su u svom podnožju imali čitavu skupinu mladih. Nesposobni da se glazbeno nadmeću sa svojim starim gitarama, kojoti su to i više nego nadomjestili pričajući priče. Nakon što im je lomača ugrijala žuljevite šape, Mex pomogne Texu u pričanju priče:

„Večeras ćete čuti divlju i vunenu priču. Postoji mnogo, mnogo priča o Vunenima, jer svi Vuneni vole pričati priče. Uz to vole i pjevati i plesati noću. No, bave se i ozbiljnim organiza-cijama s puno vike i sabotiranja.”

„Ostanimo poslušati ovo,” reče Sally, „Obožavam priče o Vunenima.” Pancho se složi, te sjednu dolje da poslušaju.

„Vuneni postoje već jako, jako dugo. Neki od vas sigurno misle da su svi Vuneni ovce, no to nije istina. U početku su bili većinom ovce i koze, no ubrzo su im se pridružile svakojake vrste životinja, čak i par kojota izmučenih dugim putovanjem.” Tex i Mex namignu jedan drugome. „Neki pričaju loše stvari o Vunenima, ali nemojte u to vjerovati. Borili su se u teškim bitkama, u teškim vremenima i na ovim komadićima ponosa koje danas imamo, možemo dijelom zahvaliti i njima.”

Tex se nakesi mladim slušačima koji su bili tako željni priče. „U ta su se vremena korporacije počele naglo razvijati. Ugrabili su sve male farme i od njih napravili ogromne korporacijske. Iskopali su rupe u planinama u potrazi za ugljenom i zlatom. Drveće su posjekli što su najbrže mogli. Pomislili biste da su se utrkivali u tome. Zvuči poznato? No, u svakom slučaju, životinje su izvukle deblji kraj. Ukrali su im zemlju, a zatim su morali raditi za korporaciju, i to prekovremeno i za mizernu plaću.

Tako su na poljima, rudnicima i područjima za sječju drva Vuneni organizirali otpor, a njihovo je članstvo raslo sve dok se korporacija nije prilično zabrinula. Vuneni su čitavo vrijeme pričali o Velikom Stampedu, radeći za dan kad će se on dogoditi.” Kojot uzdahne. Činilo se kao da se izgubio u razmišljanjima.

Mex ga gurne laktom, te Tex nastavi s pričom:

„Jedna vrlo velika industrija u to vrijeme radila je tkaninu od vune. Trikovima su privlačili životinje iz cijelog svijeta i odvodili ih u velike gradove, gdje su ih iskorištavali kao robove u proizvodnji tkanine. Životinje su bile svih vrsta i svih nacionalnosti, tako da su mnoge govorile različitim jezicima. Ovo je unijelo još više zbnunjenosti u posao, a najviše im je otežalo zajedničku borbu za zaštitu i pravdu.

Dnevne porcije zobi bile su veoma male pa bi životinje uvijek ostale gladne. Korporacija je međutim shvatila da može dosta uštedjeti ako ih bude još manje hranila. Životinje koje su umirale od gladi počele su padati u očaj. No, što su mogle napraviti? Ako se neka od životinja pobunila, ne bi uopće dobila zob te bi zaista umrla od gladi. Napokon su neke životinje rekle Pozovimo Vunene!

Neki od Vunenih su došli i pomogli im u rješavanju prvog većeg problema. Osnovali su odbor životinja koje su radile u proizvodnji tkanina predstavljajući sve vrste i sve jezike. Životinje su počele međusobno razgovarati. Što možemo učiniti, kako možemo pobijediti? Da pokušamo s Velikom Stampedom? Previše smo umorni i slabi zbog gladovanja, nije vrijeme za to! Ali moramo štrajkati, to nam je jedina šansa.

Životinje su napravile hrabar i precizan plan pri čemu su im pomogli i Vuneni. Vuneni su imali dosta prijatelja na nižim položajima, a na takve se moglo računati. Životinje radnici su zatim objavili štrajk. Odbijali su raditi u tvornici tkanina.

Korporacija im se nasmijala. Imamo mnogo novca i možemo ih pričekati da se predomisle. Ubrzo će gladovati pa će raditi za još manje zobi nego što im sada dajemo. No, korporacija je podcijenila odluku životinja i pamet Vunenih prijatelja. Vuneni su im krijumčarili hranu, a mlade su odveli na prijateljske farme gdje su ih dobro čuvali i hranili. I tako se štrajk održao.

Korporacija je shvatila da sve što treba jest pronaći Vunene i riješiti ih se da bi štrajk završio. No, to je bilo nemoguće, jer su im se sada pridružile sve životinje i sve su postale Vunene. Korporacija ih se mogla svih riješiti, no onda više ne bi imala nikoga tko bi im radio u tvornicama tkanina.

Korporacija je počela gubiti novac, a to nije mogla podnijeti. Morali su se dogovoriti sa životinjama, koje su sada sve bile Vunene, te se složile da im se porcija zobi udvostruči. Bila je to predivna pobjeda za Vunene i za sve životinje posvuda.

Tex malo stane da se napije iz zdjele ispred sebe. Pancho ustane i upita: „No, zar nije bilo Velikog Stampeda?”

„Ne, ne, nije bilo vrijeme za tako nešto,” reče Tex, „Ne mogu shvatiti zašto nikada nije vrijeme za bilo što.”

„Pa, što se dogodilo s Vunenima?” Izgleda da je priča više zainteresirala Pancha nego mladu publiku.

„Pa, ovo je samo jedna od tisuću priča o Vunenima, kao što sam ranije rekao i uglavnom su sve istinite. Dakle, možete vidjeti kako su se vlada i korporacija jako zanimale za uklanjanje Vunenih. Osnovali su Farmski Biro za Istraživanja da bi opravdali lov na Vunene i njihovo ubijanje.”

„Što!” uzvikne Pancho, „FBI je osnovan samo da bi se mogli ubijati Vuneni?”

„To sam rekao, nisam li?” reče Tex, „Ulovili su svaku životinju za koju su sumnjali da je uvučena u aktivnosti Vunenih, ubili je ili je tako zastrašili da se prestala žaliti. No, FBI se nije domogao svih Vunenih. Oni još uvijek postoje.”

„No, moramo biti veoma oprezni što radimo i kako to radimo,” reče Mex, „Ne brinite se, Vuneni će sudjelovati u Velikom Stampedu, kad za njega dođe vrijeme.”

Bend je i dalje svirao. Bonkers je odsvirao par solaža na čeličnom bubnju uz pratnju ljama sa šušalicama. Shvatio je da mu se sviranje sviđa podjednako kao i vožnja kamiona. Štakori su već dvaput prešli svoj repertoar tako da je sada na redu bio slobodni stil. Sve se više životinja skupljalo vani oko lomače. Kako je bilo dosta kasno, mnoge zaspu.

Psi i krave iz mljekare odu kući pošto su stanovali u blizini, a sve ostale životinje ostanu prespavati na Krugu A. Nenaživnuti na hladnoću, ljudi se sklupčavaju vrlo blizu vatre, a pošto su se jako tresli, Goldie ih u sitne sate pokrije njihovim jaknama. „Vrlo, vrlo krhko i

jadno napravljeni, čudim se kako opstaju,” pomisli. Neki od čuvara šume ostanu spavati u staji da isprobaju nešto novo, a mačke umjetnici popnu se na stabla u voćnjaku tek kada se razdanilo.

Bila je to predivna noć, a jutro koje ih probudi donese očaj.

Pospanim životinjama nije trebalo više od par sekundi da se saberu nakon što su shvatili da se na farmi zapucalo iz pušaka. Iz smjera čopora mogli su se čuti jauci i lajanje pasa koji su uzvraćali vatru.

Goldie je bila prva koja je uspjela doći do tunela kroz koji je Monika što je brže mogla gurala štenad prema Krugu A. Sićušne čupave pudlice i štenci njemačkih ovčara još obješenih ušiju upadnu na livadu. Sally požuri do njih da ih brzo sklone na sigurno.

Pancho je za to vrijeme promatrao borbu kroz ogradu pričvršćenu lancima. Posvuda uokolo u prljavštini ležali su ovčari.

„Zečevi su govorili istinu,” pomisli svinja, „Znali su unaprijed za raciju. A i ovčari su bili u pravu. Korporacija se boji životinja s oružjem.”

Psi su bili na gubicima, no kad god je netko od ovčara pao, jedna od pudlica bi uzela njegovo oružje i pridružila se borbi.

„Razbijte ogradu,” cvilio je Edsel, „Dajte im prolaz za bježanje.” Konj udari i metalni dio napukne. Bonkers dođe s komadićima limenke, te se ubrzo velik dio ograde sruši. Čopor je sada bio izravno povezan s farmom. No, psi su ostali na svom području, nadjačani vojnim automatskim oružjem. Željeli su umrijeti u borbi.

Užasnuti su im gledatelji vikali da pobjegnu. Goldie i Crveni počnu vući ranjenike na farmu gdje su se Suzy, Jethro i ostali na farmi mogli pobrinuti za njih. Mnogi su se na farmi sakrili od straha ili su pak stajali kao zakopani, ne znajući što im je činiti.

Pancho pomogne Sally da okupi svu štenad u svinjcu, gdje ih je Marta uvaljala u blato „da ih preruši u prašćice,” kako je s nadom izjavila.

Sabo nije mogla podnijeti pucanje. Mačke umjetnici se popnu na stabla u voćnjaku, a Sabo otrči u mljekaru što je brže mogla. Nije stala trčati sve dok nije došla do jasla Svete Krave. Tamo zateče vrlo uzrujanu Rosy pored svoje majke. Mačka je jedva hvatala dah, a krave su htjele doznati što se vani dogodilo.

Sabo prijavi: „Vlada masakrira pse.” Rekavši to, primijeti da je stara krava izgledala poprilično loše. „Jeste li u redu, Majko Krava?”

„Jesam, draga moja, dobro sam. Idem tamo gdje ima mnogo nedirnutih pašnjaka.” Sveta se Krava nasmije. Sabo je mogla vidjeti suze u Rosynim očima. Stara Krava nastavi tako slabašnim glasom da su joj se Rosy i Sabo morale skroz približiti. „Veliki Stampedo,” šapne, „sve životinje zajedno trče i brinu se jedna za drugu kao da se brinu za sebe.” Uzdahne. „Predivan je to san i vjerujem da će se i ostvariti kada za to dođe vrijeme.”

Sabine su oči bile širom otvorene. „Kad će doći to vrijeme?” Molila je za odgovor.

„Kada sijeno razbije devina leđa,” šapne stara krava.

„Što to znači?” upita Sabo Rosy, koja ne znajući odmahne glavom.

„Majko Krava,” reče crna mačka, trljajući njušku, „Molim Vas, ne ostavljajte nas. Trebamo Vas!”

„Mala maco, sjedni tu blizu. Imam za tebe jednu priču,” odgovori joj stara krava. Sabo položi glavu blizu požutjelih zubi i poslušaj.

„Bila jednom jedna mačka koja je htjela znati kako opstati u svijetu. Ode u šumu da od najstarijeg i najmudrijeg drveta zatraži pomoć. Molim te, mudro drvo, pokaži mi moj put, zamoli ga mačka, no drvo je šutjelo. Mačka sjedne na korijenje drveta čekajući odgovor. Nakon dugo vremena, ispod nekog grmlja primijeti osakaćenu lisicu. Pitam se kako ta lisica preživljava, osakaćena i nesposobna za lov?, pomisli mačka.

Odjednom na čistinu, baš tamo blizu lisičjeg grmlja, doskoči tigar. U ustima je držao zeca kojeg je pojeo ispred njih. No, ne pojede ga čitavog. Veliki komad mesa ostavi točno pored grmlja. Tigar ode natrag u šumu, a osakaćena lisica ispuže van i pojede meso.”

Sabo klimne. „Shvaćam,” reče.

„Shvaćaš li?” reče krava i lagano zakašlje. „Priča nije gotova.”

„Mačka pogleda drvo poviše nje i reče, Hvala ti, sada vidim svoj put. Ako sjedim tu i čekam kao ova lisica, moje će se potrebe zadovoljiti. Sve je u vjerovanju.

I tako je mačka sjedila pored drveta i čekala dan za danom. Svaki je dan dolazio tigar i osakaćenoj lisici nosio hranu, ali mačka nije ništa dobivala. Postajala je jako gladna. Naposljetku reče, Oh, mudro drvo, ne razumijem. Sjedila sam tu i čekala, baš kao i lisica, no nijedan tigar nije došao da me nahrani.

Drvo zašuška svojim lišćem i spusti jednu granu te šapne mački. Mala maco, ti nisi osakaćena lisica, ti si tigar.”

Stara je krava jedva završila posljednju rečenicu. Malo zakašlje, te joj Sabo pogladi nos. „Hvala Vam, mislim da shvaćam,” reče mačka nježno.

Sabo je smatrala da treba ostaviti Rosy nasamo s majkom u njezinim posljednjim trenucima. Krave u mljekari stajaše tiho poput kipova, gledajući ravno ispred sebe. Znale su da Majka umire i to im se činilo važnije čak i od pomora u čoporu. Stotine se smeđih očiju okrene prema Sabo, nakon što je ova napustila jasje. Mačka tužno protrese glavom, te se na vrhovima prstiju vrati nazad na farmu. Pucanje je prestalo i u ovo je grozno vrijeme trebala biti uz prijatelje.

Puškaranje u čoporu je možda čak prebrzo završilo. Poraženi su psi bili ili mrtvi ili ranjeni, te su vojnici počeli češljati tuda da se uvjere kako je uništenje potpuno. Na Krugu A sve su se životinje sakrile u staju, a s njima i četvero ljudi. Iako veoma uplašeni, pokušali su ostati tihi. Jethro izvana zatvori vrata staje, a zatim legne ispred njih da svojim tijelom zapriječi put.

Emma je letjela iznad čopora i brojala mrtve pse, istodobno držeći neprijatelje na oku. Gledala je ne bi li ugledala nešto što bi joj ukazalo na zečeve, ali ne uspije ništa vidjeti. „Možda su izdajnici pobjegli,” razmišljala je purica, „ili su ih vladine ubojice oslobodile.” Promatrajući tako polje smrti, ugleda mnoga poznata lica, među njima i Kurta, a pored njega malu sivu pudlicu, Monikinog oca.

Jedan od vojnika krene prema razbijenoj ogradi, te gotovo dođe do livade u posjedu Kruga A. Goldie se zadržala tamo baš za ovakav slučaj. Dobro se slagala s ljudima i nitko se nikad nije loše odnosio prema njoj. Zlatni je ptičar vjerovao da će prijateljski pristup izazvati ono dobro u vojniku. Možda mu je mogla odvući pažnju i pomoći mu da se sjeti kako zapravo voli pse. Barem je mogla pokušati. Bilo je to jedino čega se uspjela sjetiti da zaustavi nasilje.

Emma je s gađenjem gledala kako Goldie maše repom i polako šeće prema vojniku. On joj se obrati grubim tonom, nastavljajući svoj put prema staji na Krugu A. Emmi se nije sviđalo što je svoju pasju prijateljicu morala gledati kako se ponižava na ovakav način, no Goldie se sada duplo potrudila. Pas se počne trljati o vojnika svojim bakrenim leđima, te mu čak pokuša polizati ruku. „Ako ga natjeram da me pogladi, sigurna sam da bih ga mogla pridobiti,” pomisli. No, vojnik je i dalje polako koračao prema staji, ignorirajući molbe ptičara.

Sabo ugleda mazgu koja je blokirala ulaz u staju i vojnika koji joj se približavao iz smjera livade, sav u zelenoj kamuflaži i naoružan puškom. Goldie je trčala oko njega, dajući sve od sebe da ga spriječi da ide dalje. Baš tada mačka ugleda Emmu kako im leti iznad glava,

te slijeće na krov staje. Shvativši kako je to dobro mjesto, Sabo se popne gore na krov da se pridruži Emmi u ovoj ptičjoj perspektivi.

Unutra u staji, životinje su planirale obranu za trenutak kada se vrata staje otvore. Medvjedi na čelu, ostali okupljeni oko njih. Bili su spremni. Najmlađi i oni ranjeni ostanu u pozadini. Hans je ležao s ranjenim psima, dok je on sam bio jedva ogreban. Goldie ga je odvušla iz čopora „slučajno”, kako je sama rekla, no Crveni je rekao sasvim suprotno. Monika je pored tolike tragedije bila vrlo zahvalna na ovom čudu.

Ljudski čuvari šume razderu svoju odjeću u krpe da zaviju ranjene životinje. Sada su bili obvezani na golotinju. Mačke umjetnici ostanu na kraju mnoštva, nesigurne u što su se to uvukle.

Štakori su, s druge strane, bili skroz ažurni i željni borbe. Judi ih je stalno trebala podsjećati da za sada budu mirni.

Pancho, Bob i Čangrizalo zauzeli su položaje odmah iza medvjeda. Položaje časti, ne ludosti. Ipak, svo troje požali što nisu ostali vani. Iščekivanje ih je ubijalo. Bonkers nađe lijepu rupu za virenje prijavljujući sve što se dešava Carlosu, koji bi to prokomentirao sa svojom partnericom Juanitom, prije nego bi ona to tiho prosljedila dalje. „Jedan od njih dolazi. Ima pušku. Goldie ga usporava, no ne može ga zaustaviti.”

S krova, mačka i purica promatraše dramu koja se odvijala ispod njih. Razočarana Sabo promrmlja nešto za sebe.

„Što si rekla?” upita Emma.

„Moramo imati devu,” reče mačka, „Je li ljama neka vrsta deve?”

„Mislim da ne,” razmisli purica koju minutu, „Možda. Ali što će ti deva?”

„Da započnemo stampedo.” Što se vojnik više približavao staji, mačka je sve više bjesnila. „Sveta je Krava rekla da sijenom moramo razbiti devina leđa ili nećemo moći imati stampedo, a mi ga trebamo.” Mačka potpuno razrogači oči.

„Ta je krava luda!” odgovori purica.

Vojniku dosade ptičareve budalaštine. Podigne kamen s poda, te ga baci prema psu. Goldie se pravila kao da se igra „baci i donesi”, te dotrča natrag do muškarca noseći kamen u zubima, no on se nije htio igrati. Ionako je bilo prekasno. Stajao je samo nekoliko centimetara od staje.

Jethro pogleda vojnika u oči i dalje ležeći pred vratima. Oboje su znali da se mazga neće dobrovoljno pomaknuti. Muškarac podigne pušku i držeći je uperenu u Jethra, poviče „Miči se!”, no mazga je ostala ležati.

Goldie je hodala naprijed — natrag. Emma i Sabo skoro padnu s krova pokušavajući vidjeti što se događa. Unutar staje nitko se nije usuđivao disati.

Tad u tišini, začuju malen klik otponca na puški. Taj mali klik upali svjećicu u Goldijevoj glavi. Ptičar skoči na vojnika i ugrize ga za nogu.

Muškarac zavrišti, okrene se prema psu i zapuca. Jačina metka odbaci Goldie na drugu stranu dvorišta, te ona završi u vodenom koritu. Potpuno zaokupljen svojom ranjenom nogom, vojnik se nije niti potrudio pogledati u pravcu psa.

Sabo ugleda crvenu boju. Nije razmišljala, nije se mogla bojati. Razrogači oči, nakostriješi dlaku, a leđa savije u luk. Izgledala je strašno, kao da je Noć vještica na vratima. Skoči s krova i zarije svoje kandže i zube u leđa sagnutog muškarca. Poput minijaturnog tigra, grizla mu je i derala lice i oči. Vojnik ispusti pušku kako bi mu obje ruke bile slobodne. Zgrabi Sabo, te je baci što je jače mogao u smjeru Goldie, no mačka se dočeka na noge.

Jethro ustane. Osjećao je kako u njemu raste nešto nepoznato i kako mu prožima cijelo tijelo. Pogleda Goldino mlohavo i krvavo tijelo, te pun mržnje krene prema strancu. Jedan dobar udarac je bio dovoljan: vojnikov pad na zemlju proizvede veliku tutnjavu.

U tom trenutku, farmu obuže kukanje i mukanje iz susjedne mljekare. Sveta je Krava umrla. Pošto se mazga digla, ništa više nije držalo vrata staje, te se ona otvore. Životinje ostanu zaprepastene scenom ispred njih. Emma i Sabo su plakale pored Goldinog tijela, kojeg su izvukle iz vodenog korita. Vojnik je ležao u rijeci krvi koja se u malim potočićima slijevala nizvodno.

Jezovito mukanje iz mljekare inspiriralo je životinje Kruga A da zavijaju, zagrakću ili zableje vlastiti rekvijem. Jethro je i dalje stajao na nogama snažno drhteći, istovremeno gledajući livadu iza sebe, nesposoban da shvati što se upravo dogodilo i što je on to učinio. Sve što je mogao osjetiti, sve što je znao jest da treba trčati. S eksplozijom energije zatrči prema livadi.

Mljekara odmah shvati. I oni su tamo drhtali. Obično mirne krave sruše ogradu, te se sliju na livadu i okruže Jethra koji je trčao.

Ovan osjeti kako ga nešto vuče, te gotovo pogazi medvjede koji su već počeli trčati niz brdo. Sve ostale životinje, kao i ljudi, nahrupe na livadu i pridruže se trci.

Rosy je stajala pored Goldinog tijela. Otupjela je od silne boli tijekom dana, Sabo joj šapne i pokaže na životinje u trku.

„Da, počelo je,” Rosy duboko udahne, „Pa, idemo.”

Mačka i krava se pridruže ostalima. Trčali su svi osim najteže ranjenih. Oko jezera i kroz voćnjak, po livadi, životinje otrče dosta krugova. I umjesto da se umore, dobivale su sve više energije. Svaka je životinja imala svoj razlog za trčanje, ali su svi imali isti cilj. Rakuni su trčali za šumu, a ovčari za čopor, no to nije bilo bitno. Trčali su za slobodu. Ptice se skupe na komadu neba iznad livade i stanu pratiti put galopirajućih životinja kao njihova vlastita sjena. Emma je letjela u centru svojih purića. Iako su još bili mladi, ovo nisu mogli propustiti. Uvijek će se sjećati da su bili dio Velikog Stampeda.

Nakon par krugova, trkači primijete promjenu. Bila je jedva primjetljiva, ali važna. Duboka, štoviše. Neke su životinje počele plakati u trku, neke su počele graktati, a neke pak smijati se. Rakuni su i dalje trčali za šumu, no i za čopor pasa. Krave iz mljekare trčase za svoju Majku, no i za ranč konja. Pancho je trčao za Goldie i za farmu, no također i za ljude, a to stvarno nije znao kako objasniti. Sada su bili jedna cjelina, jedna ogromna životinja usmjerena prema pravdi za sve.

Silom otvore ulazna vrata Kruga A i zauzmu čitavu cestu, životinje galopirajući dolje na zemlji, a ptice radeći nebeski svod iznad njih. Pancho je trčao pored Sally i Rosy. Sabo se između nogu velikih životinja poput strelice progura do Judi, koja je trčala usprkos tome što je bila ranjena, baš kao i ostali. Ovo je bilo previše važno.

Mala grupica vojnika sakrije se iza kamiona dok je stampedo prolazio kroz vrata čopora. Nije ih se moglo prevariti. Svaka životinja zna, a ljudi u tome nisu iznimka, da kad se stampedo pokrene, moraš se ili priključiti ili maknuti s puta. Pokušaj ga zaustaviti i zgazit će te. Nakon što životinje prođuše poput oluje i prašina se slegne, zapovjednik podigne slušalicu da prenese upozorenje: „Životinje su poludjele i kreću se u stampedu prema gradu. Ostanite kod kuće kako bi izbjegli opasnost. Traži se pomoć Nacionalne garde.” Zapovjednik nije primijetio četvero golih ljudi u stadu, ili ako jest, smatrao ih je životinjama.

Promatrači uz cestu su ih pozdravljali kliktanjem, ignorirajući upozorenje vojske. Neki su samo mahali, no dosta se njih priključujući stampedu.

„Trčite s nama da zgazimo korporaciju!” Nekima se to činilo uzbudljivo, te su trčali zbog avanture, dok su im se drugi pridružili nemajući što za izgubiti.

Kad je stampedo prolazio pored ranča konja, Edsel počne razbijati pregrade. Galopirao je kroz staje udarajući o vrata. „Dođite s nama, osim svojih uzdi nemate što izgubiti!”, te konji izađu na ulicu i stanu se propinjati niz ulice, zajedno s ostalim borcima za slobodu.

U zoološkom vrtu, zatočene životinje pobijede svoje čuvaru, te pomognu jedna drugoj u bijegu kako bi se pridružili stampedu.

Pobunjenici su bujali kao gruda snijega koja se kotrlja niz brdo. Kroz svako mjesto kroz koje su prošli nailazili su na sve više životinja koje su mrzile korporaciju zbog onoga što je učinila od njihovih života i zemlje, a koje su imale hrabrosti i ljubavi riskirati sve kako bi je zaustavile.

S toliko mnogo tijela stampedo se malo usporio, te Pancho uspije uhvatiti dah. Pogleda oko sebe nepoznato okruženje: zgrade od kojih se ne vidi nebo, bez trave ili drveća. „Kako bi nam se netko mogao ne pridružiti”, pomisli, „Tu se ne može živjeti.”

Sada su štakori preuzeli vodstvo pošto su znali put do sjedišta korporacije. Kad su se našle u uskim uličicama, životinje su više marširale nego trčale. Njihova se parada rastegla na nekoliko blokova zgrada. Dixon je vodio stampedo niz neku sporednu ulicu koja je završavala visokom, visokom zgradom u obliku piramide. Stigli su do sjedišta korporacije.

Zbog konja, jelena i medvjeda ispred sebe Pancho nije ništa mogao vidjeti. Ubrzo su ptice donijele vijesti. Nacionalna je garda blokirala ulicu zbog obrane korporacije.

Bilo koja životinja mogla je shvatiti da su se našli u zamci. Vojska se bez sumnje postavila i na kraju kolone. Povlačenje nije bila jedna od opcija.

S oružjem ispred sebe, stampedo se naglo zaustavio. Mnoštvom zavlada šaptanje. Jedino su ptice mogle zaista dobro promotriti situaciju. Emma poleti naprijed. Nije mogla vjerovati onom što je vidjela. Iza ogromnih staklenih vrata te velike, velike zgrade izlazile su one otrcane malenkosti od špijuna odjeveni u mornarsko plava vunena odjela s prugastim kravatama.

Blackstone je nosio crni kovčeg, a Hamilton zgrabi mikrofon da se obrati mnoštvu. Iako većina životinja nije mogla vidjeti govornika, njegov se glas nije mogao zamijeniti s nekim drugim.

„Prijatelji,” počne mršavi zec, „Pokušao sam vas upozoriti da ovo neće uspjeti i pogledajte sada što se dogodilo. Došli ste čak do tu da bi zurili u cijev pušaka.” Protrese glavom i proizvede slabi zvuk kao kuckanje sata. „Srećom po vas, nije napravljena nikakva veća šteta. Posjed korporacije je ostao nedirnut, te je korporacija spremna zaboraviti ovaj ispad i većini vas dopustiti da odete u miru. Međutim, kaznit ćemo one koji su počeli ovaj stampedo, a to su životinje iz Kruga A, tj. H.”

Od galame gomile sljedeća se rečenica gotovo i nije čula, no Pancho zaključio kako će sad nastupiti Blackstone. „Korporacija je također voljna priznati da u vašim žalbama ima ponešto istine. Hamilton i ja smo bili nekoliko sati s odborom, pokušavajući uvjeriti u to predsjedatelja i ostale. I ono do čega smo došli jest sporazum i to vrlo velikodušan od strane korporacije.” Otvori kovčežić jednim potezom i izvadi debelu fasciklu koja je izgledala prilično službeno. „Korporacija je voljna sastaviti odbor životinja koji bi iznosio svoje prijedloge. Želimo raspravljati i surađivati s vama kao s dobrim članovima društva.”

Svi oni koji su slušali glasnogovorničku poruku zečeva znali su da su to sve laži. Ne samo životinje i ljudi kojima je ova ponuda bila namijenjena, nego i vojnici, predsjednici korporacije, a posebno sami zečevi. Bila je to stara igra i svi su je igrali već predugo.

„Ne možemo se predati,” reče Pancho onima oko sebe, „iako se nalazimo u teškom položaju.”

„Došla sam tu uništiti korporaciju i to namjeravam spro-vesti,” reče Rosy odlučno i stade se probijati kroz gužvu.

„Ali puške!” zaviče Pancho, „Ubit će te.”

„Mislim da hoće,” uzdahne Rosy, te stade na čelo stampeda.

Popne se stepenicama do mjesta gdje su stajali zečevi. Vojnici su je nišani dok se penjala. Rosy se nagne prema mikrofonu: „Ne govorim u ime svih, samo za sebe. Ne prihvaćam ni ovu ni bilo koju ponudu zle korporacije. Došla sam tu da je uništim, ne da je reformiram.”

Krava pogleda vojnike: „Idem unutra, a vi, ako me želite zaustaviti, morate me ubiti.” Rosy počne polako i ponosno hodati prema staklenim vratima.

„Priprema, pozor, paljba!” Zapovijed je bila izrečena. No, vojnici su oklijevali. Nitko nije htio prvi zapucati, tako da nitko i nije zapucao.

„Ponavljam! Vojnici, priprema, pozor, paljba!” Ovaj su put puške odgovorile, no vojnici su pucali u zrak, tako da su se ptice morale povući.

Zapovjednik se počeo crvenjeti od bijesa. Mogao je i sam upucati ludu kravu, ali je morao uspostaviti kontrolu nad svojim jedinicama. Koji im je vrug?

„Rosy, brže hodaj!” Pancho povikne, „Prođi kroz vrata!”

„Dajem vam svima još jednu šansu prije nego cijeli odred dam na vojni sud. Upucajte kravu teroristkinju! Priprema, pozor, paljba!”

Puške odzvone. Vjerojatno se svaki vojnik nadao da će izgledati poput nesreće. No, meci koji nisu otišli u zrak završe u zapovjednikovom tijelu. Srušio se poput krvave otrcane lutke.

Rosy prestane hodati. Provjeri obje strane ne bi li se uvjerila da nije pogođena, a zatim pogleda iznenađene vojnike.

„Upucajte kravu!” zaviče Hamilton čuvarima. No, oni su bili previše šokirani da bi ga mogli čuti.

Napokon jedan od njih prošapće par riječi zdravog razuma: „Brzo se maknimo odavde.” Bace puške, te se rasprše u mnoštvu.

Rosy uvuče jezik i vikne „Hajde!” dok je probijala staklena vrata.

Gurajući zečeve u odijelima na stranu, životinje se u stam-pedu popnu uz stepenice i uđu u predvorje korporacijskog lažova. Slijedeći miris starog, prljavog novca, životinje poput oluje dođu gore do vijećnice. Edsel zamoli za privilegiju da razvali debela vrata od čvrstog drva. Dopusti Jeepu i nekolicini njih da mu pomognu, kao što stariji dozvoljavaju djeci da neke stvari otvore prvi. Tada sa dva snažna udarca stražnjim nogama rastavi vrata na predivna, stara drva za potpaljivanje. U najdaljem kutu blizu šanka, a iza stola od mahagonija sćućurio se proćelavi, trbušasti ostarjeli čovjek u odijelu, plačući od straha.

Životinje nisu mogle vjerovati svojim očima. Stajale su tako oči u oči sa svojom kaznom, predsjednikom korporacije. Sally pomisli na film koji je gledala gdje je mršavi sićušan terijer povlačio zavjesu, a grozni čarobnjak izgledao baš kao ovaj čovjek — malen i bespomoćan u usporedbi s mislima, srcima i hrabrošću revolucije životinja.

„Jesi li siguran da si ti predsjednik korporacije?” upita ga Judi, došetaвши preko do čovjeka da ga ponjuši.

Uzmičući prema staklenom prozoru, čovjekov je glas drhtao dok je izgovarao „Bojim se da jesam.” Čak i činjenica da te ponjuši mali medvjed kao što je to Judi sasvim je strašno iskustvo za nekog tko se toliko izolirao od prirode. „Ja sam i izvršni direktor.”

„Ovo ne može biti on. Ovaj jad od čovjeka nije nikako mogao napraviti onoliko štete: uništiti okoliš, razbiti naše sindikate, prebaciti naše poslove na drugu stranu mora, zatvoriti naše farme i zamijeniti nas sa strojevima. On se jedva suzdržava da ne padne u nesvijest,” kaže Rosy s gađenjem.

„Vjerojatno je imao pomoć!” povikne Bob gurajući se unutra u salu.

„Naravno da jest,” reče Čangrizalo. Ovo se dvoje nagnu sasvim blizu predsjednika korporacije i primijene svoje tajno oružje: aromaterapiju. „Imenuj svoje suučesnike,” zahtijevala je koza. „Tko je još bio umiješan?” zableji Bob.

„Svi su umiješani! Naravno da nisam sam djelovao,” vikao je čovjek, želeći sačuvati vlastitu kožu, „Što je s bankama?”

Emma zamahne krilima, te stvori put do čovjeka. „Vi posje-đujete banke. Banke su vi.”

„Dobro, a što je s vladom? I na njima je sigurno dio krivnje,” cmizdrio je čovjek.

„Prestani, prestani se izvlačiti od odgovornosti!” zaprijeti purica, „Vi posjedujete vladu. Vi plaćate izbore i kampanje, posjedujete novine koji odlučuju o izborima, imenujete suce i unajmljujete policiju. Možda se neće sve popraviti ako vas se riješimo, no rekla bih da bi to bio vrlo dobar početak.”

„Zar ste upucali zapovjednika?” upita predsjednik, osjećajući da je došao kraj, „Hoćete li i mene ubiti?”

„General su ubili vojnici. Pretpostavljam da im je dosadilo da im se stalno naređuje,” reče Rosy, „I nama je. Imat ćete pošteno suđenje. Bojim se da nećete imati kolege iz vašeg staleža u poroti, jer nema nikoga vašeg staleža. Mislim da će vam porota morati biti vaše žrtve.”

Odvuku predsjednika ispred zgrade.

Zečeve odvjetnike nađoše iza stroja za sađenje gdje su se skrivali u strahu od odmazde životinja.

Predsjednik korporacije mahne odvjetnicima pokazujući im da će se sam braniti, na što svi odahnu. Pošto je mikrofoni još uvijek bio na mjestu, sve su životinje mogle pratiti čitav slučaj čak i onda kad su im zaklanjali pogled.

Porota se odabirala po principu en-ten-tini. Marta, Sallyina majka odabrana je za predsjednicu porote. Ostalih je jedanaest predstavljao prilično dobar presjek svih životinja: Corvette, konj boje lješnjaka, Mac iz „Oraha za sve”, Crveni iz Špiljskog kampa, Daisy, jedna od krava iz mljekare i ujedno Rosyina tetka, Monika iz čopora, Jethro mazga, Sabo zajedno s još jednom mačkom po imenu Dali, Nikotin, umrljani štakor, čovjek River te Horace, sova na mrlje, njegov čuvar u pravom značenju te riječi.

Bilo je to brzo suđenje. Emma je odigrala ulogu suca. Bob i Čangrizalo su preklinjali da oni budu ti koji će postavljati pitanja kriminalcu i koji će nabrojati njegove zločine. Izvršni direktor nije zaniijekao ništa osim definicije samog zločina.

„Nisam uradio ništa protuzakonito,” rekao je, „Sve je bilo u skladu sa zakonom.”

Životinje se najviše zbune oko pitanja motiva. Zašto bi ijedno stvorenje ili ijedan čovjek bio tako zao?

„Novac, učinio sam to zbog novca i moći,” izjavio je, „a to je također savršeno legalno.”

„Dakle, zbog novca i moći ste uništili šumu, bacili bespomoćne životinje iz njihovih domova, otpustili ih, osujetili demokratski proces, potakli rat, obavljali grozne eksperimente na životinjama koje nisu ničeg bile svjesne,” Koza Čangrizalo govorila je hodajući naprijed-natrag ispred malog muškarca, nabrajajući zločine koje je korporacija učinila.

„Sve je legalno!” provali izvršni direktor.

„Legalno jer ste vi donijeli zakone!” upadne Bob, „Ali to ne znači da je to što ste napravili bilo ispravno!”

Ovan prijeđe na konkretnu stvar. Kad se rulja ponovi umiri, Bob reče „Životinje su iznijele svoj slučaj.”

„Imate li nešto za dodati?” Emma upita predsjednika korporacije i njezinog izvršnog direktora.

„Ponavljam da je sve što je korporacija napravila legalno. Podsjećam porotu da mora podržati zakon!” Čelava se glava počela znojiti.

„Oh, gluposti,” reče Marta, gledajući ga u oči, „Nas ne zanima zakon, već pravda!”

Sudnicom pod vedrim nebom zavlada burno odobravanje. Porota se na nekoliko trenutaka došaptavala, pa donese jedno-glasnu odluku. Iznenađenja nije bilo.

„Mi, porota vaših žrtava, proglašavamo vas krivim po svim točkama optužnice,” Marta sroči jasnim glasom. „Predlažemo slijedeću kaznu: pošto su novac i moć bili vaši motivi za zločine, od sada nećete moći uživati ni u jednom od navedenog. Nećemo vas zatvoriti u zatvor jer bi nam tamo bili samo na teret. No, zato ćete ostatak svog života provesti u nastojanju da očistite nered koji ste napravili.”

„Možete početi sa sadnjom drveća u šumi koju ste uništili,” poviče Crveni i sve se životinje glasno slože.

Emma preuzme mikrofon. „Došli smo uništiti korporaciju. Kao i njezine zle polusestre, banku i vladu. Došli smo i osloboditi njezinog zatočenika, tisak.” Purica pogleda bujno more životinjskih lica. „Ima li netko neki prijedlog?”

Životinje su u tišini razmišljale. To je tako dugo vremena bio tako veliki problem da se jednostavno rješenje činilo neprikladnim. Iz prednjeg dijela gomile Janje digne svoj papak. Emma se zadovoljno nasmije, te joj mahne krilom u znak da dođe do mikrofona.

„Možemo li jednostavno reći: od sada bez nasilnika?” Visokotonsko blejanje malog janjeta nasmije gomilu. Janje pocr-veni i požuri natrag do majke.

„Znate, to je pravi način.” Bila je to zečja malenkost Blackstone, koji se penjao iza mikrofona. On i njegov kompanjon Hamilton skinuše poslovna odjela kako bi se svidjeli životinjama.

„Samo ukinite sve hijerarhije i sve prisile,” Hamilton uskoči, „bez interesa, novca ili šefova.”

Emma ponovo zgrabi mikrofon. „Što kažete da budemo bez odvjetnika i špijuna!?”

Pancho je također imao nešto za reći, te se približi i reče: „Nema zakona, nema odvjetnika. Nema hijerarhije, nema nasilnika. Janje je u pravu.”

„Mogli bi vam sve to zapisati,” Hamilton se javi dobrovoljno, „Tako da sve bude legalno.”

„Ne, hvala,” reče Emma, ponovo grabeći mikrofon. „Nema više legalno-ilegalno. Što kažete na pošteno i nepošteno, pravo i krivo? To je nešto što svi možemo razumjeti. Ne treba nam to napismeno.”

Zečevi zabace šape u očaju. Znali su da će ubrzo saditi drveće zajedno s bivšim izvršnim direktorom.

Marta progovori iz porotničke lože: „Prije nego odemo, glasujmo šapama hoćemo li korporaciju, vladu i banke ukinuti, a sve životinje vratiti u njihovo prirodno stanje slobode? Svi koji su za?”

Svi osim jednog dignu ruke.

„Svi koji su protiv?”

Izvršni direktor i zečevi odvjetnici dignu šape.

Ako se pitate kako je ovo bilo moguće odvjetnici su, naravno, dvaput glasovali.

„Tata, možemo li otići do čopora i igrati se s psićima?” Molio je okrugli bijeli praščić. Prije nego da svoj pristanak, Pancho prvo pogleda toplo lipanjsko sunce da dozna koliko je sati. „Pitaj prvo mamu i nemoj dugo ostati. Ne zaboravi što je danas!” Nasmije se svom mladunčetu. „Dolaze teta Judi i teta Sabo.”

„I štakori!” zacviknu tri praščića dok su se koprcali prema svinjcu. „Mama, možemo li malo otići do psića? Vratit ćemo se na zabavu. Hans i Monika ionako dovode psiće. Možemo li onda?”

Sally je bila zauzeta pripremanjem voćne salate za zdjelu sreće. „U redu, ali dođite na vrijeme da se okupate prije zabave.” Poljubi tri njuškice i vrati se natrag svojim jabukama.

Staja je izgleda prekrasno. Ove je godine odbor za uređenje nadmašio sam sebe, a stolova za hranu je sada bilo šest.

„Čini se da svake godine dodajemo po jedan stol za hranu,” Jethro se zadovoljno nasmiješi.

„Na to nemam prigovora!” Pancho odgovori pomažući mazgi da postavi šank.

„Bit će ovo najveća lomača dosad!” Vikao je Hans svinji dok je pomagao sivoj pudlici složiti suho granje što više u visinu, „Pa, napokon! Evo benda.”

Ovčar reče istinu. Uz brdo, tamo iz smjera livade, vukući ogromne količine opreme, dolazili su Slobodni radikali i njihovi prijatelji, mačke umjetnice. „Pogledajte sve te teške instrumente!” Pancho se našali: „Pretpostavljam da je to jedan od tereta slave.”

Dixion zagrlj svinju. „Štakor stvarno zna da je došao kad ima mačku za suputnika.”

„Sabo!” Pancho potrči zagrliti dragu mu prijateljicu, koja odloži gitaru da oslobodi ruke. „Kakav je život u zajednici?”

„Uglavnom odlično. Koristimo se zgradom piramidom za umjetničke studije. Moraš to doći vidjeti,” zaprede, „Kako obiteljski život?”

„Uglavnom odlično,” odgovori svinja, „Gdje je tvoj prijatelj mačor?”

„Dolazi. Pomaže nositi mikrofon.”

Sabo šapom pokaže kad se iza brda pojavi najveći mikrofon kojeg je Pancho u životu vidio ili zamišljao. Trebale su četiri mačke da ga konopcem vuku po podu. Svinja odmahne glavom ne vjerujući. Sve što je bilo vezano uz ovo slavlje postajalo je sve veće i bolje. Pomisli kako bi se ovo Goldie zaista sviđjelo.

Emma i Judi dođu zajedno, noseći divlje jagode iz šume. Vjeverice, koje su došle u posjet zajedno s nekim kravama iz mljekare, kao i neka druga stvorenja, morali su obići novu školu izgrađenu pored čopora pasa. Imali su pravo biti na to ponosni. Bila je to prva škola za životinje.

„Gdje su oni ljudi? Kasne po običaju,” žalila se purica.

„Ali oni i žive najdalje od svih,” podsjeti je Judi. „Stalno ih mislim posjetiti da vidim što rade,” uzdahne medvjed.

„Otišla sam do njih prije par mjeseci,” reče Emma, „Koje čudno mjesto, ali njima se izgleda sviđa. Previše zatvoreno za mene. No, ako odlučite poslovati s ljamama, morate živjeti tamo gdje je hladno. To pogoduje boljoj vuni, kaže Juanita.”

„Biti zatvoren unutra mjesecima zbog snijega s tim majmunom — to bi od svakog stvorilo Bonkersa!” našali se Pancho.

Bob se dogega preko i da Judi novine. „Pažljivo, tinta je još mokra,” upozori dok je još jedan primjerak davao purici. Naslovnica je glasila: Krug A, slobodni tisak, urednici: Pancho, Bob i Čangrizalo.

Judi je baš namjeravala reći kako izgledaju profesionalno napravljene kad bend udari početne akorde tako glasno da nitko više nije mogao pričati.

Sve što su mogli bilo je plesati.

KRAJ

Anarhistička biblioteka

Anti-Copyright

13. 11. 2012.

Jane Doe
Anarhistička farma

Naslov originala: Anarchist Farm, prvo izdanje objavljeno 1996. godine u SAD-u.
Prijevod 2002. objavio Što čitaš?, www.stocitas.org Prevela: Barbara Slade
<http://www.stocitas.org>

<http://anarhisticka-biblioteka.net>